

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

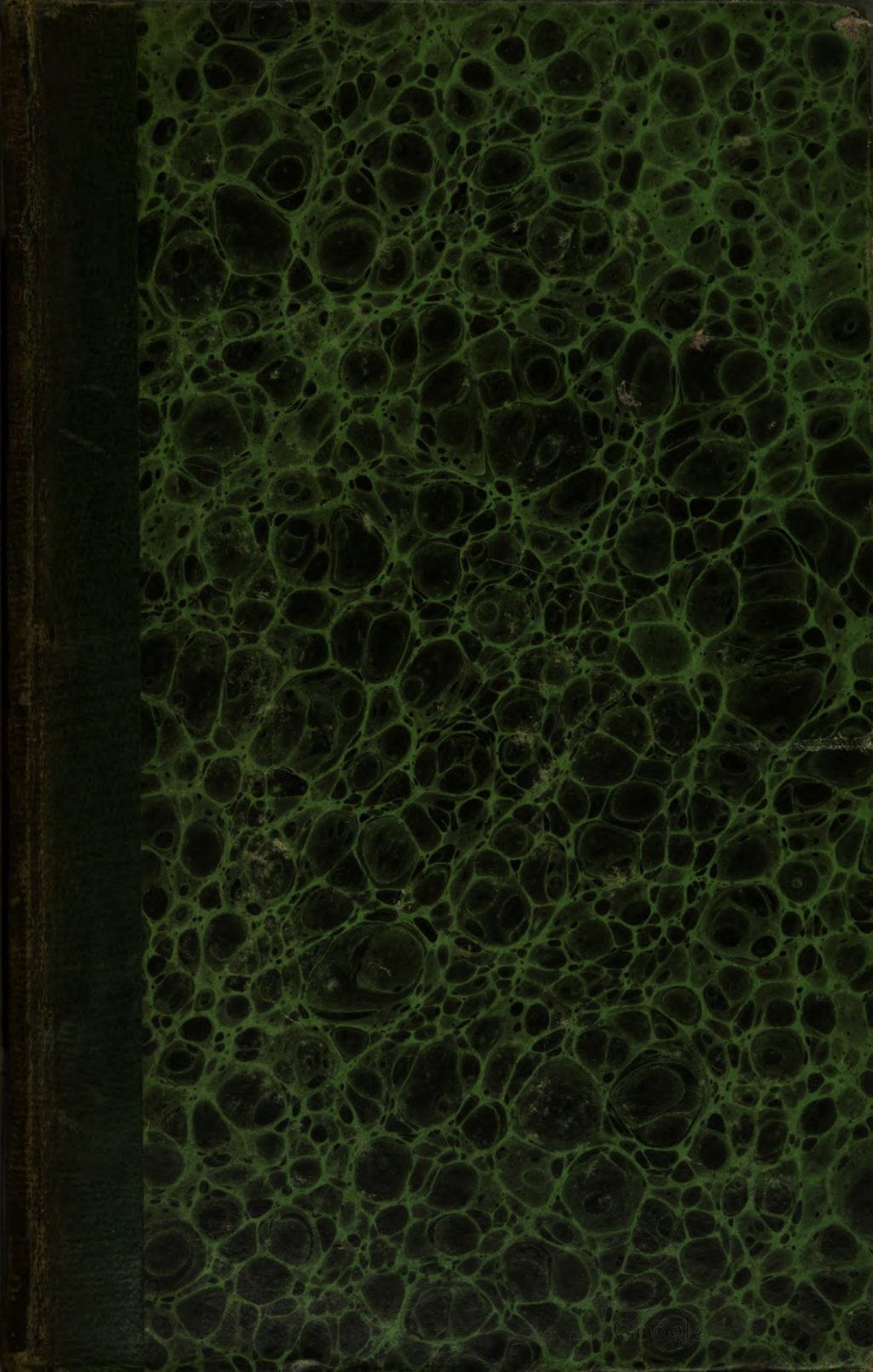
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

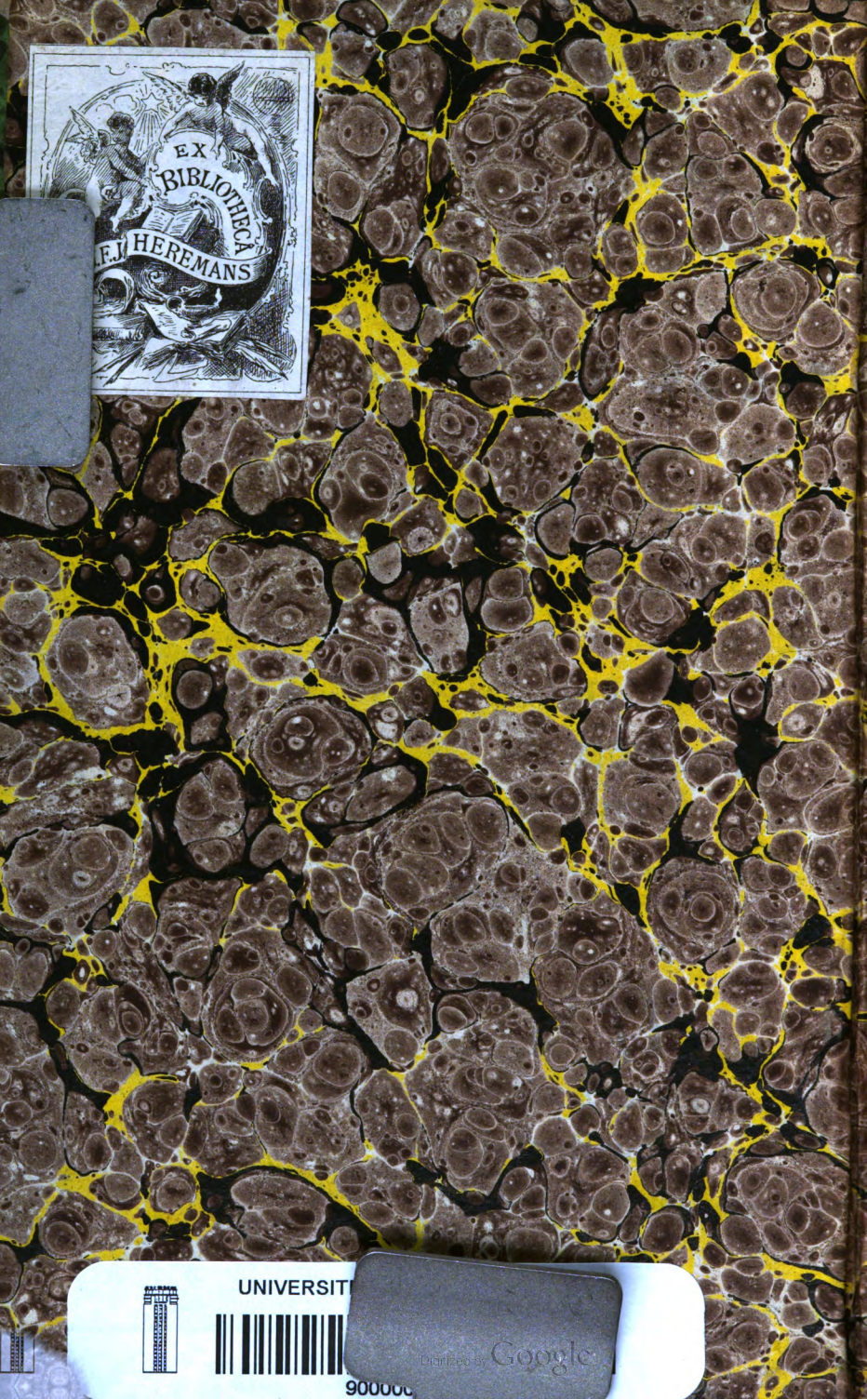
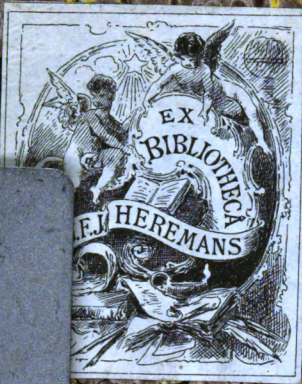
Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

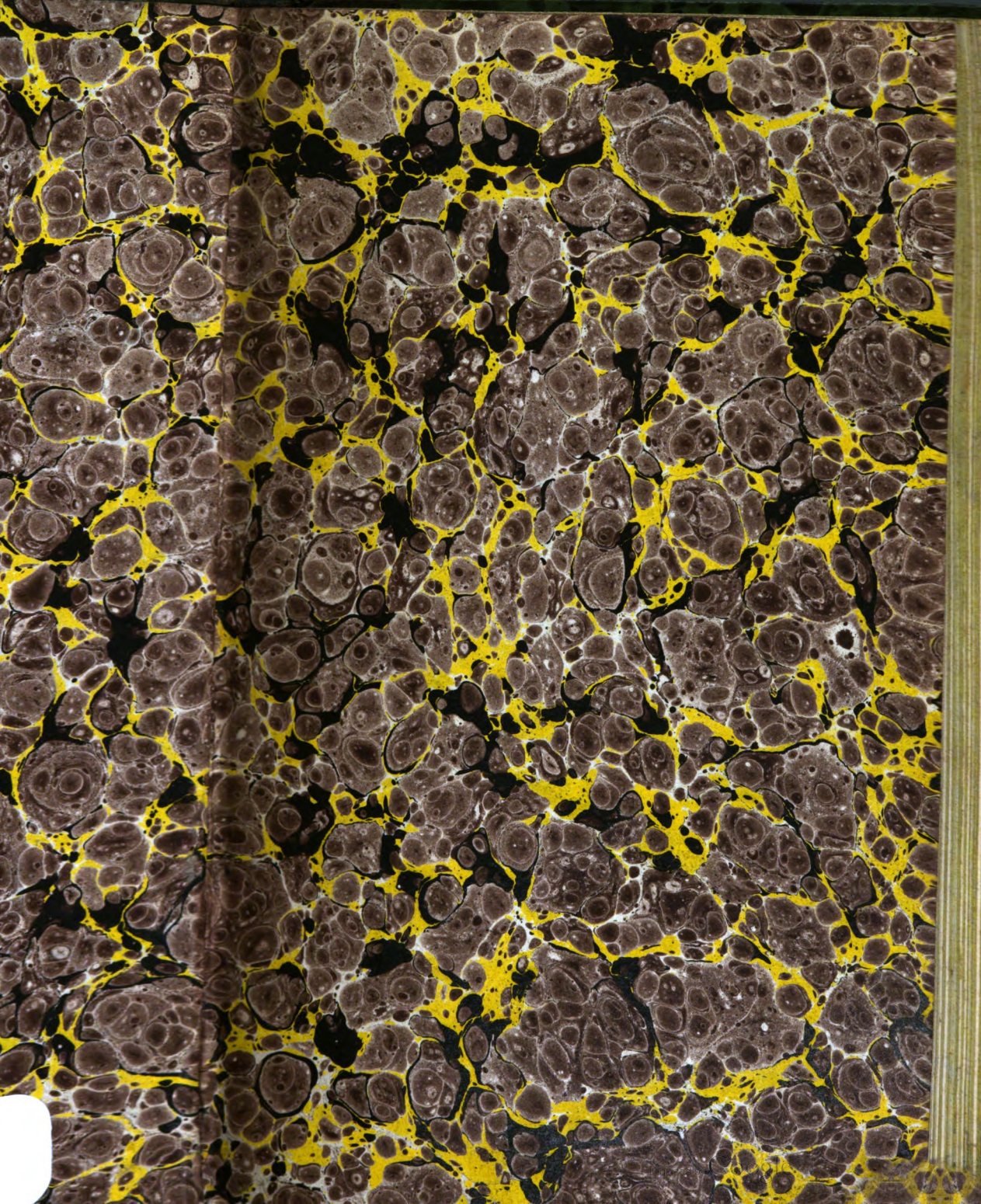

UNIVERSIT

90000

Digitized by Google

and Genes

Robert
W. Johnson
Carpenter

TAALKUNDIGE

TWEEspraak,

WAARIN DE HOLLANDSCHE TAALREGELS VAN *WEILAND*
EN DE SPELLING VAN *SIEGENBEEK* TEGEN DIE
DER VOORNAAMSTE VLAAMSCH E TAALOPBOUWERS OP-
GEWOGEN, OF TEGENGESPROKEN EN VERDEDIGD WOR-
DEN, ENZ.

*Zeer dienstig voor alle Schoolonderwijzers, publieke
Ambtenaren, en allen die wenschen het wezenlijk
verschil tusschen de Hollandsche en Vlaamsche spelling,
woordschikking, enz. te leeren kennen.*

Door *D. D. Sijmpel.*

WERKEND LID DER KONINKLIJKE MAATSCHAPPIJ VAN DICHT- LETTER-
TOONEEL- EN TOONKUNDE (GETROUWEN VAN HARTE), TE IJPEREN;
EN VAN VERSCHIEDENE ANDERE LETTERKUNDIGE GENOOTSCHAPPEN.

Hoe veel taalverwoestende Spraakkunsten,
door de zoo genoemde taalopbouwers op-
gesteld, die den grond der taal mis-
kennende, met de willekeurige eigen-
dunkelijkheid, alles versmoren, verminken
en verworgen! BILDERDIJK.

IJPEREN.— DRUKKERIJ F. L. SMAELEN, St-JAKOBSSTRAAT.

De eigendom van dit werk, opzigtelijk het auteursrecht, is mij, door het voldoen aan het vereischte der wet, bijgebleven.

OPDRAGT

AAN DE WELEDELE HEEREN

MIJNHEEREN:

JOHANNES-FRANCISCUS DE COSTER,

EN

FRANCISCUS-JOSEPHUS - ALPHONSUS

DE RUESCAS,

HOOFDMAN EN MEDEHOOFDMAN DER KONINKLIJKE MAAT-
SCHAPPIJ VAN DICHT-LETTER-TOONEEL-EN TOONKUNDE,
(GETROUWEN VAN HARTE), TE IJPEREN.

Weledele Heeren!

*DE taal, zegt een der grootste verstandèn onzer
eenw., is het edelste geschenk der Godheid. In zulk eene
hoedanigheid beschouwd, wie zal dan op de beoefening
onzer rijke en voortreffelijke Moedertaal geen prijs stellen?
Wie zal op de geringste bijdrage, opgesteld om de
waarde van dit kostbaar kleinood meer en meer te leeren
kennen, niet met welbehagen nederzien? Door deze hoop
gestreeld, durf ik, Weled. Heeren! U mijn onrijpe*

Lettervrucht opdragen. Aan u, die op den luister onzer,
aanwassende Letterkunde aanspraak maakt, en de wel-
willende pogingen, tot een zoo loffelijk doelwit strekkende,
krachtdadig ondersteunt,

Ik ben met de diepste gevoelens van hoogachting,

Geledele Heeren!

Uwe ootmoedigste en dienstwilligste
Dienaar,

D. De Simpel.

INTEEKENAREN.

—*—

ZIJNE MAJESTEIT,

De Koning der Nederlanden.

ZIJNE EXCELLENTIE,

DE GOUVERNEUR VAN WEST-VLAANDEREN, Graaf De Baillet

DE WEL EDELE GESTRENGE HEEREN :

- B.-J. Holvoet**, Staatsraad, Lid van de eerste Kamer der algemeene staten,
te *Mechelen*.
A. Angillis, Ridder van het orde van den Nederlandschen Leeuw,
Lid der tweede Kamer der algemeene Staten, te *Rumbeke*.
De Baron De Peellaert, Distrikt-Commissaris, te *Dismude*.
De Burggraaf De Jonghe, te *Ardoye*.
De Graaf De Thiennes, te *Rumbeke*.
De Graaf van Heurne, te *Iseghem*.
Van De Walle, Distrikt-Commissaris, te *Rousselaere*.
J.-F. Willems, Corresponderend Lid, van het Koninklijk instituut,
te *Antwerpen*.
L.G. Visscher, Hoogleeraar, der Nederlandsche Taal, aan de hooge
school, te *Leuven*.

DE HEEREN :

Exemplaren.

Abeele , Onderwijzer, te <i>Rumbeke</i> .	1.
Alleman , Jak. Koster, te <i>Poelcappelle</i> .	1.
Alloo , Ambtenaar, der 1. ^o Klasse van de directe en indirecte Belastingen, te <i>Rousselaere</i> .	1.
Baes , Onderwijzer, te <i>IJperen</i> .	2.
Baert , L. Onderwijzer, te <i>Rumbeke</i> .	1.
Beernaert , Hoofdman, der Koninkl. Maatschappij van Rethorica, te <i>Kortrijk</i> .	1.
Beernaert , F. Rijks Vee Arts, te <i>Ghistel</i> .	1.
Biebuyk , E. Notaris, te <i>Ardoye</i> .	1.
Bierens , C. te <i>Alphen</i> , (<i>Noord Braband</i>).	1.
Blankaert , Desiré te <i>Passchendaele</i> .	1.
Domeyt , J. te <i>Thourout</i> .	2.

NAAMLIJST.

Bonté, Ambtenaar, van de 1. ^o Klasse, der directe en indirecte Be-	
lastingen, te <i>Rousselaere</i> ,	1.
Bossaert, Grondeigenaar, te <i>Langhemark</i> .	1.
Boutens, F. Ontvanger, der Grondbelastingen, te <i>Hooglede</i> .	1.
Boutens, P. Gemeenten Sekretaris, te <i>Handzame</i> .	1.
Bourry, Student, te <i>Poelcappelle</i> .	1.
Bulckaert, J.-B. te <i>Rumbeke</i> .	1.
Bulcke, L. Duurwaarder, te <i>Ghistel</i> .	1.
Cappelle, Gemeenten Sekretaris, te <i>Ledeghem</i> .	1.
Carton, P.-J. Koster, te <i>Dadezeele</i> .	1.
Catteu, A. Aannemer der publieke Werken, te <i>Ijperen</i> .	1.
Cherbonelle, J. Paardensmid, te <i>Ardoye</i> .	2.
Chielens, P. Goudsmid, te <i>Rousselaere</i> .	1.
Colbert, H. Ambtenaar, van 1. ^o Klasse, der directe en indirecte	
Belastingen, te <i>Staden</i> .	1.
Comyn, S. Notaris, te <i>Langhemark</i> .	1.
Corteel, A.-R. School Onderwijzer, te <i>Lokeren</i> .	1.
Crombez, L. Onderwijzer, in de Fransche Taal, te <i>Ardoye</i> .	1.
Cuiper, J. te <i>Heusden</i> , (<i>Noord Braband</i>)	1.
Damman, Onderwijzer, te <i>Coolskamp</i> .	1.
Dassonville-Opsomer, Grondeigenaar, te <i>Eessen</i> .	1.
Davitte, B. Schilder, te <i>Moorslede</i> .	1.
De Brauwer, C. Onderwijzer, te <i>Rousselaere</i> .	1.
De Breyne-Puttaert, Grondeigenaar, te <i>Dixmude</i>	1.
De Geest, Jak. Burgemeester; te <i>Rousselaere</i> .	1.
De Jonghe, Student, aan de Hooge School, te <i>Leuven</i> .	1.
De L Croix, A. Onderwijzer, te <i>Kortrijk</i> .	1.
De Laetere, L. Heelmeester, te <i>Coukelaere</i> .	1.
De Le Fortrie, Notaris, te <i>Gheluwe</i> .	1.
De Le Fortrie, Stoker, te <i>Gheluwe</i> .	1.
Deleghere, C. Notaris, Gemeenten Sekretaris en lid der Prov. Staten,	
te <i>Staden</i> .	1.
Delmotte, A. Duurwaarder, te <i>Waesten</i> .	1.
De Mey, Gemeenten Sekretaris, te <i>Hooglede</i> .	1.
De Meyer, te <i>Gouda</i> , (<i>Zuid Holland</i>).	1.
Demeulenaere, Burgemeester en lid der Prov. Staten, te <i>Pitthem</i>	1.
De Meulenaere, Brouwer, te <i>Ardoye</i> .	1.
De Muynck, Hoofdman, der Maatschappy van Rhetorica, te <i>Meenen</i> .	3.
De Neckere, Notaris, te <i>Moorslede</i> .	1.
De Poortere, te <i>Breda</i> . (<i>Noord Braband</i>).	1.
Desimpel, C. Burgemeester, te <i>Staden</i> .	1.
Desimpel, Notaris, te <i>Waesten</i> .	1.
Desimpel, C. Brouwer, te <i>Staden</i> .	1.
Desimpel, J. Molder, te <i>Hooglede</i> .	1.
Desmet, E. Lid der Koninkl. Maatschap. van Rhetorica, te <i>Oostende</i>	1.
De Snik, Zaakwaarnemer, te <i>Beerst</i>	1.
De Stoop, Police-Kommissaris, te <i>Rumbeke</i> .	1.
Devoldere; Koopman, te <i>Brugge</i> .	1.
Devos, F. Assessor, te <i>Ardoye</i> .	2.
Dewilde, A. Landbouwer, te <i>Cortemark</i> .	1.
Dewilde, P. Student, te <i>Hooglede</i>	1.
De Zuttere, J.B. Onderwijzer, te <i>Ledeghem</i> .	1.
Dierycks-Dewulf, Notaris, te <i>Thourout</i> .	1.
Doolaege, Mar-Franc. lid van verscheide gel. genootschap, te <i>Dixmude</i> .	1.
Dufort, Burgemeester en lid der Prov. Staten, te <i>Ledeghem</i> ,	1.

DER INTEBKENAREN.

Dastier, H. F. Kuiper, te Ardoye.	1.
Feys, Napoleon, Koopman, te Dixmude	1.
Foot, F. Ontvanger, der Grondbelastingen, te Cortemark	1.
Fraeys, Notaris, te Poperinghe.	1.
Fraeys, P. Grondeigenaar, en Hoofdman der Maatschappij van Rhetorica, te Thourout.	1.
Gallez, te Breda, [Noord brabant].	1.
Gilissen, Ontvanger der Grondbelastingen, te Staden.	1.
Ghyzelen, B. Stoker, te Hooglede.	1.
Gobert, te Breda.	1.
Godtschalck, Vrederegt, van het Kanton Meessen.	1.
Goubeau, Gemeenten Sekretaris, te Meessen.	1.
Hammelrath, Medecynen Doktor, te IJperen.	1.
Hagedoorne, J. Brouwer, te Roozebeke	1.
Hardeman, Burgemeester te Locre.	1.
Hillewaert, C. Molder, te Staden.	1.
Holvoet, Burgemeester, te Moorslede.	1.
Holvoet Burgemeester, te Dadezele.	1.
Jacquemyns, Medecynen Doktor, te Dadezele.	1.
Kerkhofs, Bestuurder der fransche kostschool, te Lichtervelde.	1.
Ketele, Notaris, te Cortemark.	1.
Ketele, Notaris Klerck, te Cortemark.	1.
Ketele, F. Bakker, te Cortemark.	1.
Lagache, A. Koster, te Wulverghem.	1.
La Maire, Burgemeester, te Passchendael.	1.
Laridon L. Ontvanger, der Grondbelastingen, te Gits.	1.
Lebrun, Gemeenten Sekretaris, te Eghem.	1.
LenoirDelaere, Koopman, te Rousselaere.	1.
Liebaert, Hoofdman, der Koninkl. Maatschap. van Rethor. te Oostende.	1.
Lietaert, Gemeenten Sekretaris, te Rousselaere.	1.
Maes, Brouwer, te Ardoeye.	1.
Mahieu, L. Burgemeester, te Cortemark.	1.
Manheff, Ontvanger der Grondbelastingen, te Rumbeke.	1.
Meersseman, Notaris, te IJperen.	1.
Michel, E. Gemeenten Sekretaris, te Ghistel.	1.
Nevejan, Heelmeester, te Westrozebeke.	1.
Onderwijsgezelschap, (het) in het 6.^e District Prov. Noord Brabant.	6.
Oomkens, J. Boekhandelaar, te Groeningen.	1.
Ossieu, Duurwaarder, te Thourout.	1.
Ottevaere, Koopman, te Hooglede.	1.
Pacco, Heelmeester te Ghistel.	1.
Petit, Heelmeester, te Moorslede.	1.
Platevoet, Notaris, en lid der Prov. Staten, te Ghistel.	1.
Renard, Schepen, te Waesten.	1.
Renier, Bestuurder der Fransche Kostschool, te Deerlijk.	1.
Reynaert, Koster, te Coukelaere.	1.
Robaeyns, C. Notaris Klerck, te Dixmude	1.
Rodenbach, A. Koopman, te Rousselaere.	1.
Rommelaere, D. Leeraar aan het Collegie, te Meenen.	1.
Ryckaseys, Onderwijzer, der Fransche taal, te Moorslede.	1.
Rousseau, Koopman, te Rousselaere.	1.
Saison, L. Schrijver, te Ardoye.	1.
Santy, Duurwaarder, te IJperen.	1.
Schottey, Zaakwaarnemer, te Zarren.	1.
Serruys, D. Burgemeester, te Ghistel.	1.

NAAMLIJST

Serrure, C. Litterarum Candidatus, lid van het Letterkundig genootschap, te <i>Antwerpen</i> .	21
Sibille, A. Brouwer, te <i>Staden</i> .	22
Slosse, (de Eerwaarde Heer), Onderpastor, der Parochie S. ^t Pieters, te <i>IJperen</i> .	23
Soenen, D. Notaris, en lid der Prov. Staten, te <i>Hoogleden</i> .	24
Soenen, Notaris, te <i>Poelcappelle</i> .	25
Soete, Onderwijzer, te <i>Cortemark</i> .	26
Sonneville, Agent, der C. ^e <i>Securitas</i> te <i>Meenen</i> .	27
Sonneville, Molder en Koopman, te <i>Westrozebeke</i> .	28
Spillebout, Vrederegter, te <i>Rousselaere</i> .	29
Spruytte, D. Heelmeeester, te <i>Besen</i> .	30
Stevens, Griffier, van het Vrederegert, te <i>Hoogleden</i> .	31
Surmont, Burgemeester, te <i>Lichtervelde</i> .	32
Tack, Notaris-Klerk, te <i>Cortemark</i> .	33
Terman, J.-R. te <i>Dixmude</i> .	34
Ter Poorten, te <i>Breda</i> .	35
Van Aelst, Onderwijzer, te <i>Ardoye</i> .	36
Van Biervliet, Heelmeeester, te <i>Cortemark</i> .	37
Van Caillie, A. Huidenvetter, te <i>Thourout</i> .	38
Van Caillie, Koopman, te <i>Rousselaere</i> .	39
Van Coquelaere, te <i>Ardoye</i> .	40
Vandamme, J. Landbouwer, te <i>Staden</i> .	41
Van De Walle, L. Ontvanger, der Grondbelastingen, te <i>Moorsleden</i> .	42
Van Den Bussche, Brouwer, te <i>Ardoye</i> .	43
Van Den Weghe, Organist, te <i>Staden</i> .	44
Van Den Weghe, Koster, te <i>Cachtem</i> .	45
Van Den Weghe, Organist, te <i>Lichtervelde</i> .	46
Van der Espt, Grondeigenaar, te <i>Cortemark</i> .	47
Van Der Haeghe, A. Koopman, te <i>Langhemark</i> .	48
Van Derheyde, B. Grondeigenaar, te <i>Dixmude</i> .	49
Vandermeersch, Weduwe, Boekhandelaars, te <i>IJperen</i> .	50
Vanhaute, Koster, te <i>Cortemark</i> .	51
Vanhee, Notaris, te <i>Lichtervelde</i> .	52
Vanhorst, A. Repetitor, aan de Hooge School, te <i>Leuven</i> .	53
Van Jsakker, te <i>Rousselaere</i> .	54
Van Laer, J. Onderwijzer, te <i>Handzame</i> .	55
Van Nuxem, Controleur, te <i>Rousselaere</i> .	56
Van Quillot, Ambtenaar, van I. ^e Klasse der Directe en indirecte belastingen, te <i>Ghistel</i> .	57
Van Roo, L. Notaris, en lid van verscheiden Geleerde Genootschappen te <i>Dixmude</i> .	58
Van Reccam. Schilder, te <i>Hazebrouk</i> .	59
Van Sielegem-Outrive, Notaris, te <i>Coukelaere</i> .	60
Vansteenkiste, L. Landbouwer, te <i>Langhemark</i> .	61
Vanstraele, Vrederegter, te <i>Ghistel</i> .	62
Vau Woumen, L. Koopman, te <i>Dixmude</i> .	63
Verbank, J. Koster, te <i>Zarren</i> .	64
Vercruysse, Burgemeester, te <i>Ardoye</i> .	65
Verleye, Bakker, te <i>Ghistel</i> .	66
Verleye, Paarden-Postmeester, te <i>Ghistel</i> .	67
Vermeersch, Notaris-Klerk, te <i>Moorsleden</i> .	68
Vermeersch, B. Notaris-Klerck te <i>Westnieuwkerke</i> .	69
Vermeirsch, Boekdrukker, te <i>Oostende</i> .	70
Vermainck, Notaris, te <i>IJperen</i> .	71

DER INTERKENAREN.

Victoor, Notaris, te <i>Meessen</i> .	I.
Vlaemynck, R. Onderwijzer, te <i>IJperen</i> .	I.
Vogels, Bestuurder der Fransche Kostschool, te <i>Moorslede</i> .	I.
Vuyksteke, Bouwmeester, te <i>Gheluwe</i> .	I.
Wap, Verzamelaar van den Muzen Altnak, te <i>Brussel</i> .	I.
Wenning, C. H. Stadsschoolonderwijzer, te <i>Breda</i> .	I.
Willemaerts, Ontvanger der Registratie, te <i>Dixmude</i> .	I.
Willemaerts, te <i>Dixmude</i> .	I.
Woets, Medecijnen Doktor, te <i>Dixmude</i> .	I.
Wyllie, A. Grondeigenaar, en Hoofdman der Koninkl. Maatschappij; <i>Nu morgen niet</i> , te <i>Dixmude</i> .	I.
Wyllie, P. Brouwer, te <i>Dixmude</i> .	I.
Wullems, C. te <i>Dixmude</i> .	I.
Wullepit, Molder, te <i>Poelcappelle</i> .	I.

Bouvin, Controleur, te <i>Rousselaers</i> .	I.
Cuvelle, Burgemeester, te <i>Gits</i> .	I.
De Canq, Koopman, te <i>Rousselaere</i> .	I.
De Cueninck, C-H. Grondeigenaar, te <i>Hooglede</i> .	I.
Delaere, Burgemeester te <i>Meulebeke</i> .	I.
Dewulf, Koopman, te <i>Thourout</i> .	I.
Kuypers, J. te <i>Heusdenhout</i> .	I.
Landsheere, J. Huidenvetter, te <i>Staden</i> .	I.
Meyer, J. te <i>Galder</i> .	I.
Nuytens, Onderwijzer, te <i>Cachtem</i> .	I.
Steverlinck, Burgemeester, te <i>Ingelmunster</i> .	I.
Vandemaele, Koopman, te <i>Rousseluere</i> .	I.
Vandenbulcke, F. Ontyanger, te <i>Ingelmunster</i> .	I.

VOORREDE.

SEDERT de Spaansche beroeringen der zestiende eeuw in de Nederlanden, zijn de Bataven en Belgen, of anders gezegd, de Hollanders en Vlamingen, als ware het, twee onderscheidene volkstammen geworden. Vele oorzaken hebben daartoe medegewerkt; maar wel voornamelijk heeft het verschil in godsdienstige gevoelens het zijne bijgebracht, om den maatschappelijken band, grootendeels, onder hen te scheuren; en eenen scheidmuur aan hunne wederzijdsche Landboorden op te metselen. Uit die treurige scheiding zijn de minachting, de afkeer, gesproten; de haat zelf is op hun spoor getreden, hij heeft de gemoederen angeblazen; men heeft de veder tegen elkanderen gescherpt, het lasterspog is er uitgedropen, en heeft, tot aanmerkelijk nadeel van kunst en broedermin, menigmaal het papier bezoedeld.

Niet slechts door het uit een loopen hunner godsdienstige gevoelens, maar tevens door hun verschillig staatsbestuur, hebben hunne zeden, hun karakter, hunne denk- en levenswijze mede zeer verschillig geworden. Dewijl elke taal, bij welke zij gesproken word, met de denkwijze, den handel en de zeden eener natie in een naauw verband staat, het ware afdruksel van derzelve karakter en beschaafdheid is, ja, als ware het, daarvan de liverei draagt, moet het niemand meer bevreemden dat onze Moedertaal, bij de Hollanders voornamelijk, verscheidene wijzigingen, of veranderingen ondergaan heeft.

Daar het ieder bewust is, dat het de laatsten zijn, die het meeste onze Nederduitsche taal hebben gewijzigd, of veranderd; de vraag is, of dezelve daardoor tot verbetering gekomen, of tot meerder zuiverheid en volmaaktheid is opgestegen?

De groote taalopbouwer *L. Ten Kate* zegt: de Hollanders

VOORREDE.

hebben, in 't algemeen, hunne spraak meer beoefend, gezuiverd en beschaafd dan de Vlamingen. --- De zetel der wetenschappen, zegt *Siegenbeek*, is, met de staatsberoerten der zestiende eeuw, van Vlaanderen naar Holland overgezet. Treffelijke mannen, zegt hij wijders, hebben met ijver gearbeid om de spelling op eeneu geregelden voet te brengen, enz. Anderen dragen voor: gelijk de Dichtkunst, onder de beschaafde volkeren, de talen beschaafd en verrijkt heeft, dus heeft dit natuurlijk ten gevolge, dat de Hollanders hunne taal verbeterd hebben, dewijl er, sedert twee eeuwen, een yeetal groote Dichters onder hen de achtbare kruin hebben opgesteken.

Edoch! hoe veel deftige mannen tot den opbouw der taal, met lof, gearbeid hebben, om weder met *Siegenbeek* te spreken, vond men bezwaarlijk twee schrijveren, die, in het stuk der spelling in allen deele eenparig waren, of overeenstemden; zoo dat het jammer was dat eene zoo schoone en rijke taal, als de onze, niet van alle vlekken gezuiverd en op geen' eenparigen voet gebragt wierd.

De Taal- en Dichtlievende Genootschappen van Amsterdam, Rotterdam en Leyden tot ééne Maatschappij in een gesmolten zijnde, zoo nam deze laatste de belangrijke zaak, als is de bevordering van eenparigheid in spelling, met ernst, ter harte; en besloot, op voordragt van den *Agent* van nationale opvoeding, de heeren *Weiland* en *Siegenbeek* te bemagtigen, den eersten tot het opstellen eener Nederduitsche Spraakkunst, den laatsten tot het vervaardigen van eene verhandeling over de spelling der Nederduitsche Taal, met opzet van beide voormelde stukken, na derzelve vervaardiging, naauwkeurig te onderzoeken en goed te keuren, of te verwerpen. Na het voltoeijen dier werken, werden zij aan de gelastigden der Maatschappij ter beoordeeling overgegeven, en van hen goedgekeurd. Aan den Raad van binnenlandsche zaken deswegens kennis gegeven zijnde, heeft het staatsbewind der Bataafsche Republiek het besluit genomen: dat de regels en gronden van Taalkunde en Spelling, in die werken voorgedragen, allen worden in acht genomen en gevolgd in alle

VOORREDE.

onderwijsboeken, welke, van landswege, ten dienste der scholen zullen worden uitgegeven, enz.

Deze goedkeuring van hollandsch taalkundige mannen, en dit besluit van het staatsbewind, waren gewis doordragende middels om de Spraakkunst van *Weiland* algemeen te doen aannemen, en de Spelling van *Siegenbeek* heerschende te maken.

Doch alles ontmoet zijne tegenstrevingen. Er hebben Hollanders geweest die deze aangenomene Spelling niet hebben willen volgen. Zonder *Bilderdijk* op te halen, zal ik hier deels inlasschen wat er een *Samuël Wiselius*, in de voorrede zijner Tooneel- en Mengelpoëzij, van zegt: « Het Staatsbestuur heeft eenen onberaden stap « gedaan. Is' t niet ter kwader ure dat het van *Weiland* « en *Siegenbeek* zegt: *Zie daar ó Israël, uwe goden!* « Het Sultanachtig bevelschrift van de Taalregels en de « spelling der voornoemde heeren te doen aannemen, « kan nooit van het gezag eens Staatsbestuurs afhangen, « en moest het gevoel van ieder denkenden Nederlander « beledigen en kwetsen. De vrije mensch laat zich zoo « min in het vak der letteren als in het staatkundige « en godsdienstige, door willekeurige magtspreuken, « voortdrijven, enz. »

De Vlamingen voeren ook het hunne daar tegen aan. « In welk tijdstip, zeggen ze, hebben de Hollanders « die taalkundige werken opgemaakt? Ieder weet dat « alsdan het Koningrijk der Nederlanden nog niet ge- « vormd was; en dat zij niet anders dan de eenparigheid « in spelling onder hen betracht hebben. Mogelijks « hebben zij niet eens de gedachte opgevat, of zich « gewaardigd van naar de Vlamingen om te zien, om « hen op zulk eene belangrijke onderneming te raad- « plegen. Waarom dan hen dwingen eene spelling te « volgen, in wier vorming of goedkeuring zij geen « het minste deel gehad hebben? Mogen zij niet onder- « zoeken of de werken van *Weiland* en *Siegenbeek* den « toets der rede kunnen doorstaan; of derzclver Regels « uit den aard der taal geput zijn, of op de gronden « eener gezonde taalkunde steunen; geene tegenstrijdige « stellingen inhouden, en of hunne wijzigingen of « veranderingen wezenlijke verbeteringen zijn? Anders

« hen pramen om eene ongewone spelling te volgen,
 « en dezelve als den *Nec plus ultra* der Nederduitsche
 « tale te doen aannemen, ware dit niet het regt der
 « volkeren krenken, en met hen handelen gelijk zij
 « alle natuurregt en vrijheid verloren hadden? »

De Vlamingen, die aldus redeneren, behoorden wel te overwegen of zij niet wat te voorbarig of onbezonnen spreken! — Het tijdstip zelfs, waarin de Hollanders hunne spelling op eenen eenparigen voet gebragt hebben, heeft hen belet de Vlamingen te raadplegen. Zij waren alsdan van hen nog afgescheurd. Niemand dezer laatsten beoefende, of nam de eer onzer schoone Moedertaal terharte. Al de leer oefeningen der vaderlandsche jeugd waren tot de Fransche of Latijnsche taal besteed. Wien moesten de Hollanders komen raadplegen? Zij zouden zeer koud en onverschillig ontvangen geweest hebben; ja velen zouden zelfs zich niet gewaardigd hebben naar hunne voorstellingen eens te luisteren, of om te zien.

Wat thans den toets der rede betreft, kan een bijzonder taalleeraar dien wel gebruiken, of de taalregels van *Weiland* en de spelling van *Siegenbeek* goedkeuren of verwerpen? Hierop hoor ik van alle kanten toeroepen: « Dat onze geliefde Koning de taalkundigen der noordelijke « en zuidelijke provinciën dezes Koningrijks oproepe, « daarvan eene Akademie vorme, die op al de geschil- « punten eene beslissende uitspraak doe. Wie zal niet « gaarne instemmen dat dit het eenig en waar middel « is, om, door geheel het Koningrijk, de spelling tot « eene gewenschte eenparigheid te brengen? »

Hoe gegrond en regtmatig deze bedenking aan allen onpartijdigen Nederlander moge voorkomen, de eenparigheid in spelling, tusschen de Hollanders en Vlamingen, is zoo ligt niet aan te treffen dan men zich mogelijks inbeeldt. De volgende opmerkingen zullen tot bewijs der waarheid van dit gezegde dienen.

Zullen de Hollanders geneigd zijn om hunne spelling, wier eenparigheid hun zoo veel moeite heeft doen te kost leggen, alweêr in vele punten te wijzigen, om haar aan de Vlaamsche spelling gelijkvormig te maken? Bij hen is de spelling van *Siegenbeek* algemeen heerschende geworden; de opstellers der woordenboeken

hebben er zich naar gerigt. De Hollanders beweren dat het beschaafste deel van Neêrlands volk onder hen te vinden is; dat zij op het gezag der keurigste schrijveren en de goedkeuring van groote geleerde mannen steunen, enz. Taalregels, of eene spelling waaraan een *Van Der Palm*, een *Kluit*, een *Tijdsman*, enz. het zegel hunner goedkeuring gelangen hebben, kunnen niet meer als *eigendunkelijke* beschouwd worden. Ja, daar de Hollanders, opzigtelijk verscheidene punten, de spelling van den doorgeleerden *Bilderdijk* niet volgen, wat moeite zal het in hebben om hen te overreden, en weder eene andere spelling te doen aannemen?

Van den anderen kant, welke mannen zullen de Vlamingen aanbieden, om met de Hollanders in het twistperk te treden? Gewis zullen het hunne beste geleerden of spraakkunstschrijveren zijn. Doch hoe loopen de gevoelens van die heeren, ten aanzien der spelling onzer taal, niet uit een? Men vindt hier nog min dan eertijds in Holland twee schrijvers, die in spelling overeenstemmen; ja, er is naauwelijks één die tegen zich zelve niet strijdig is. Zij weten meestal niet waaraan zich vasthechten, en zij dobberen dus in de meeste onzekerheid. Velen willen hunne willekeurige Taalregels als orakels doen gelden, en schertsen met de voordragten van andere taalleeraren.

Wanneer mij de spraakkunst van eenen onzer beste Taalleeraren eerst in de hand viel, vond ik, in den aanvang van het boek, deze volgende uitdrukkingen: « De schoone verhandeling over de Nederduitsche spelling, « ter bevordering van eenparigheid in dezelve, door « den hoogleeraar *Siegenbeek*, en de geachte Neder- « duitsche Spraakkunst van den Eerw. *P. Weiland*, « zijn de vruchtbare voorbrengsels van eenen welgepaarden « ijver. — Deze werken zijn zekerlijk van een uitstekend « gezag; opgesteld door zeer deftige mannen, bezegeld « met de goedkeuring van zoo veel geleerden, en door « het *kragtadig* besluit van het Staatsbestuur, in al « de scholen van Holland aangenomen zijnde, hebben « zij, boven alle tot nu toe-verschenene spraakkunsten, « een uitnuntend voorregt, enz. »

Is dit niet eene schoone lofspraak op de werken dieſt

mannen? Nu, onbevooroordeelde Lezer! Zie wat mij verder, in het werk van onzen taalopbouwer, onder 't oog gevallen is: « *Siegenbeeks* taalkundige begrippen « zijn geene vaste grondregels; zij veranderen als de « dagen. — *Siegenbeek* komt niet overeen, noch met het « oud noch met het nieuw taalgebruik, noch met zijn « eigen zelve. — De moeilijke redens van *Siegenbeek* zijn « niets dan eene schoone taal, die, bij nader toezien, « noch hoofd noch staart hebben. — *Siegenbeek* handelt « met de taalgronden als de kinders met de speelpoppen.— « Wij zouden niet eindigen, indien wij al de valsche « stellingen van *Siegenbeek* en *Weiland* aan onze lezers « ontvouwen wilden, enz. »

Wat dunkt u?— Is die berisper hier ook niet strijdig tegen zich zelve? Zullen Hollands taalgeleerden bereidvaardig zijn om, met soortgelijke wispelturige heeren, over het stuk van eenparigheid in spelling te handelen?

Sommigen willen dat om zulk eene nuttige zaak, als de eenparigheid in spelling is, te erlangen, men behoorde wederzijds even gelijk toegevend te zijn, en een gelijk getal opofferingen te doen; meenende dat die gedachte op billijkheid en reden steunt. Doch die voorstel komt mij veeleer onbillijk en onredelijk voor; ten zij dat beide spellingen, op de Regels eener gezonde taalkunde getoetst, ook in gebreken en volmaaktheden gelijk staan. De Hollanders hebben eene wijde schrede vóór de Vlamingen uitgestapt, met onder hen tot eenparigheid gekomen te zijn; welk voordeel deze laatsten, in geen deele, genieten. Gevolgelyk is, in die betrekking, de Hollandsche spelling reeds volmaakter dan de Vlaamsche.

Veronderstel dat de nieuwgevormde Akademie op de drie voornaamste geschilpunten in spelling, namelijk: het bezigen van *ij* voor de Grieksche *y*, de enkele en dubbele vokaal spelling, en het stellen der geluidteekens op de scherp-lange *e* en *o*, dat zij, zeg ik, ten voordeele van het gevoelen der Vlamingen beslisse; maar hen dwonge de Lidwoorden *de* voor *den*, *een* voor *eenen*, in den eersten naamval vóór het mannelijke zelfstandig naamwoord te plaatsen, zouden zij van de uitspraak, of de beslissing der Akademie te vreden zijn? Denkelijk neen. Ik vrees dat er nog een aantal met *eenen*

Henkel zullen blijven zeggen : dat *de Keizer, de Koning*, grove taalfeilen zijn; of wel met den opsteller van *den Spectateur Belge*: „ De Vlamingen zullen blijven „ vlaamsch schrijven, ten zij men uit beide talen het „ beste name. ” Zal *de voor den*, in den eersten naamval, als het beste beschouwd worden? Op dit alles en nog meer verhinderingen denkende, durf ik, met de blijkbaarste redenen, besluiten dat wij, gewis, nog langen tijd de gewenschte eenparigheid zullen te gemoet zien.

Intusschen wat kunnen wij deswegens beter doen, dan ons naar de volgende opmerking van den taalkundigeu *Bruining* schikken? « Het volk van eene « bijzondere landstreek, zegt hij, wil bezwaarlijk van « zijnen gewonen tongval of uitspraak afzien; maar « door hoe vele talen of *Dialecten* onderscheiden zich « Nederlands inwoonderen niet van elkanderen, en hoe « vele hinderpalen voor de noodige Eendragt zouden al die « talen en tongvallen niet kunnen opleveren, zoo een « iegenlijk de eer van zijn spraak- en schrijfsgebruik, « ten volste, wilde hebben gehandhaaft? Het belang « des Rijks vorderde, dat er uit al de nederlandsche « spraakgebruiken, door het hooge Bewind, voor deszelfs « wetten, bevelen, enz. één uitgekozen wierd. Nu deze « keuze gedaan zijnde, behoort men zich naar die, « algemeen, te laten welgevalen. » (*).

Deze keuze is zoo veel te belangrijker om dat men, bij die, de taal en den tongval van *het beschaafste deel van Neêrlands volk* heeft in het oog gehad. Ik weet dat deze woorden: « *De Hollandsche geleerden* « *maken het beschaafste deel van Neêrlands volk uit.* » Den Vlamingen niet zeer aangenaam in de ooren klinken. Doch laat ons hier over de geleerde *Willems* hooren spreken: « Bij het vestigen van het Bataafsche gemeene- « best, werden de gronden gelegd der Hollandsche « letterkunde. De Nederduitsche taal werd er, zoo wel « bij de grooten als bij de minvermogenden, algemeen, « en met eenen samenwerkenden ijver, beoefend en « beschaafd. De schitterende inkleeding der Poëzij van « eenen *Hooft*, van eenen *Kondel* zetteden der taal

(*) Zie zijne *Nederduitsche Synonijmen*, in de *Voorsede*.

« geenen kleinen luister bij. Bij de Vlamingen daarentegen,
 « alwaar geene onbegrensde vrijheid van denken en
 « schrijven, die het ware en beste voedsel tot den
 « bloei der letteren geeft, heerschte; was de taal ver-
 « waarloosd, bij hof en hovelingen in verachting, door
 « allerlei hinderpalen belemmerd, en als ten proeij aan
 « het verderf gegeven. Holland opende de loopbaan
 « aan mannen wier namen de geschiedenis zoo zorg-
 « vuldig als die der grootste Grieken en Romeinen
 « bewaart; maar welke zijn de namen die Vlaanderen
 « en Brabant daar tegen stellen kan? Buiten het vak
 « der Schilderkunst, helaas! zeer weinige, enz. »

Dit aangevoerde moet de Nederlanders der zuiderlijke provincien niet verbitteren, of doen blozen. Zij bezitten hebbelijkheden en natuurbegaafdheden, welke voor die der Hollanderen niet moeten onder doen. Is men gedwongen de prijsbare hoedanigheid van *beschaafste deel der natie* dezen laatsten toe te kennen, niets belet de eersten van hen, met reuzeschreden, in de glorieerijke loopbaan der fraaije Letteren na te streven.

Wie ziet thans niet dat de kennis der Nederduitsche taal, naar de taalregels van *Weiland* en de spelling van *Siegenbeek* gerigt, voor de inwoneren der zuidelijke provincien dezès Koningrijks eene ware behoefte geworden is? Dit diependenkend overwegende, heeft mij de gedachte doen opvatten, dat ik mijnen Medevaderlander hierin kon ten nutte zijn, met eene *Taalkundige Tweespraak* op te stellen, waarin de voornoemde taalregelen en spelling tegengesproken en verdedigd worden.

Dit onderwerp doelmatig verhandeld, en deze taak onpartijdig afgewerkt, kan gewis veel meer dienstig zijn om de zoo genoemde Hollandsche taal te leeren, dan eenige andere Spraakkunst zoude kunnen wezen. Hoe menigmaal hoort men niet vragen: waarom schrijven de hollanders zulke en zulke woorden anders dan wij? Wat heeft hen beweegd om de geslachten van deze en gene Naamwoorden te veranderen, enz. En gelijk de hollandsche spraakkunsten hen deswegens niet voldoende onderrigten, krijgen zij eenen afkeer van eene taal, wier woorden zij veelal niet verstaan, en zij beelden zich in dat zij zeer duister, hard, gewrongen en on-verstaanbaar is.

Om mijn voorgesteld doelwit te bereiken, heb ik mijn plan op de volgende wijze aangelegd: ik heb in de *Tweespraak* de spraakkunst van den heer *Weiland* ordelijk opgevolgd; en al dat tegen derzelver voorgedragen taalregels en de spelling van den heer *Siegenbeek*, van de Vlaamsche Taalleeraren, is opgeworpen, bijgebragt; de strijdige gevoelens opgewogen, en den lezer, zoo veel het mij immers mogelijk was, daarvan de waarde doen kennen. De taalregelen, waarover weinig of niet te twisten valt, heb ik slechts ter loops aangeraakt, of, om aan het volledige van mijn werk niet te kort doen, met eenige kleine wijzigingen, letterlijk afgeschreven; en op de voornaamste geschilpunten langer blijven stil staan. De Hollandsche Woordschikking, welke aan velen zeer duister en slepende voorkomt, heb ik getracht door duidelijke voorbeelden, omschrijvingen, en verdere uitleggingen den Lezeren zeer klaar en verstaanbaar toe te lichten; en wat de bijzondere in spelling verschillende woorden, de geslachten der Naamwoorden, enz. betreft, ik heb daarvan eene afzonderlijke verhandeling gemaakt, en de reden van hunne verschilligheid, ten aanzien der Vlaamsche woorden, en geslachten, aan den dag gelegd.

Wat taalbeminner kan zulk eene onderneming afkeuren? Doch denk niet, beminde Lezer! Dat ik deze taak voor ligt en gemakkelijk beschouwd hebbe. Ik wist zelfs dat zij voor mijne bedrevenheid en zwakke geestgaven veel te hoog berekend was. Maar, dacht ik, met ijver, leeroefening en geduld, geraakt men, in de loopbaan der letteren, de grootste hinderpalen te boven.

Als droog en smakeloos wordt dit onderwerp van velen beschouwd; maar wel behandeld zijnde, is er geen geringe luister aan vast; zoo als de redekundige *Quintilianus*, op de volgende wijze, ten toon legt: « Niemand verachte de grondbeginselen der Spraakkunst « als zaken van klein gewigte: niet dat het eene groote « zaak is, het onderscheid tusschen de Klinkers en « Medeklinkers te ontdekken; maar omdat degene, die « de moeite doet van dieper in het heiligdom der spraak « te dringen, daar een aantal sijne stoffen zal aantreffen, « geschikt om niet slechts het jeugdige verstand op te « scherpen, maar tevens om het schrander brein van « den diepdenkensten geleerden te oefenen. »

TAALKUNDIGE TWEESPRAAK.

Over de Spelling.

A. Hooggeachte Vriend! de liefde der kennissen en wetenschappen doct mij thans de vrijheid nemen, van bij u een vriendschappelijk bezoek af te leggen; door de hoop gestreeld, van, met die gelegenheid, van u eenige inlichtingen te erlangen, en mijne duistere hersens aan den fakkel uwer kundigheid te ontsteken.

B. Ik ontvang altoos eenen geleerdheidsminnenden vriend met eene bijzondere zielsvergenoeging! — Edoch; mijn vriend! U zij wel bewust dat ik ook nog leerling ben, en altijd blijven zal; dus behooren wij, in de wetenschappen, elkanderen toe te lichten. Niets is meer den mensch nuttig en tevens voor hem heerlijk; want wat is toch een onwetende of ongeleerde? Een romp, zegt *Aristoteles*, in vergelijking van een bezielid ligchaam.— Dan, wat is het Onderwerp waarover gij met mij verlangd te handelen?

A. Het bestaat in de Grondregelen en de Spelling der Nederduitsche taal. Een onderwerp, waarop de gevoelens zeer uit een loopen, en waarover, bij onze landgenooten, zeer veel getwist wordt. Wanneer ik de spraakkunsten raadplege, vind ik een aanmerkelijk verschil in hunne taalstelsels, grondregelen, spelling, enz. Al die verschillende letterwegen doen mij gedurig twijfelen, welk pad ik behoore in te treden. Dewijl gij u, meer dan ik, tot het leeren der nederduitsche taal hebt toegelegd, mijn verlangen is om, met u, over de

Hollandsche taalregels van *Weiland* en de spelling van *Siegenbeek*, in redewisseling te komen; ik zal er des te beter, of gegronder bedenkingen kunnen op maken, en zien of ik, met u, op de Geschilpunten zal kunnen beslissen, of ten minste iustemmen.

B. Uwe voorstelling is, gewis, van groot belang; ik neem die zeer graag aan; want door anderen te onderrigten, men onderrigt tevens zichzelf. Van wat punt wilt gij dat wij zouden aanvangen?

A. Om van de benamingen het ware en echte denkbeeld op te vatten, belief mij de bepalingen der volgende onderwerpen te geven: 1.° wat spreken is. 2.° Wat schrijven is. 3.° Wat eene taal is. 4.° Wat de spraakkunst is. 5.° Wat de spelkunst is. 6.° Wat een woord, eene lettergreep en eene letter zijn.

B. *Spreken* is eigenlijk zijne gewaarwordingen, bevattingen en gepeinen, door geregelde klanken, en daaruit gevormde woorden, aan anderen te kennen geven. *Schrijven* is het zichtbaar voorstellen der hoorbare letterklanken, of anders zijne gedachten door middel van geschreven teekens uitdrukken. Eene *Taal* is eene verzameling van woorden, waarmede een aantal menschen, die op eenerlei wijze plegen te spreken hunne gewaarwordingen, denkbeelden, enz. aan elkanderen mede deelen. De *Spraak*kunst is eene verzameling van taalregels, waarin de kennis van zuiver, net en duidelijk te spreken en te schrijven, of het wel uitdrukken der gedachten geleerd wordt; en derhalve den sleutel der wetenschappen wordt genoemd. De *Spel*kunst is de kennis van de denkbeelden, door zichtbare teekens, voor te stellen, en wel en regelmatig schrijven. Een *Woord* is een der verschillende deelen der Rede, uit één, of meer lettergrepen bestaande. Eene *Letter*greep is eene verstaanbaar geluid, dat met eene opening van den mond uitgesproken wordt en uit één, of meer letteren bestaat. Eene *Letter* is een zichtbaar teeken van eenen enkelen klank der woorden, die in eene taal gebruikt worden.

A. Tot hoe vele hoofdzaken wordt de spraakkunst bepaald?

B. Tot twee; vooreerst tot de woorden op zichzelf, ten anderen tot derzelve zamenvoeging. Deze is de

gemeene bepaling of verdeeling; schoon er ook taalleeraren zijn, die haar tot drie hoofdzaken bepalen: de spelling, de gedaanteleer, en de woordschikking.

A. Hoe veel letters of schrijfteekenen gebruikt men tot het schrijven van echt nederduitsche woorden?

B. De taalleeraren verschillen in de bepaling van het getal der letters, in onze taal, gebezigd; *Weiland* brengt die tot zes en twintig; ofschoon wij tot het schrijven van echt nederduitsche woorden, maar twee en twintig behoeven, als: *a, b, c* (in *ch*), *d, e, f, g, (h), i, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, v, w, z*; de *c* (op zichzelf staande) en de *q, x*, en *y* worden, door de genoemde taalleeraar, als vreemde letteren beschouwd.

A. Hoe verdeelt *Weiland* die letters?

B. Door de gewone verdeeling; in *Klinkers* of *Vokalen*, en *Medeklinkers* of *Consonanten*, waaronder hij slechts vijf klinkers telt, als: *a, e, i, o, u*.

A. Waarom verwerpen de hollanders de grieksche *y*, welke van de vlaamsche taalleeraren, albij algemeen, als een zesde klinker beschouwd wordt?

B. Deze letter had bij de Grieken den klank van *u*. De Latijnen bezigden hem slechts in woorden van griekschen oorsprong. De franschen volgden de Latijnen hierin na; en zoo heeft deze letter, uit de fransche taal, in de onze overgevoerd geweest; en, door misbruik en onkunde, heeft zij allengs onze *i*, of *ij* verplaatst. Thans wordt zij van goede schrijveren alleen in woorden van uitheemschen oorsprong als: *Cyrus, Cymbel, Assyrie*, enz. gebezigd. Doch hiervan elders nader.

A. Ik heb aangemerkt dat de gevoelens ten aanzien van het getal der eenklanken, bij de taalleeraren zeer uit een loopen. *Moonen, Des Roches* en al zijne navolgers tellen zes klinkers. *Behaegel* telt tien enkele klanken op, als: *a, e, i, o, u, ei, ee, oo, oe, eu*. *Ten Kate* zegt zelfs: „Weinig volk is er, dat zoo veel enkele klanken, in zijne taal laat hooren.” *Vandaele* beweert dat er elf zuivere enkele klanken bestaan. Wat al verwarring moet er uit die verschillende gevoelens niet spruiten, en hoe dikwerf kunnen dezelve den leerling onzer nederduitsche taal niet in twijfel en verlegenheid brengen?

B. Vooronderstellen wij eens dat er wezenlijk meer dan vijf eenklanken bestaan; dit kan slechts in de gesprokene taal zijn. Zij kunnen alle met vijf schrijfteekenen voor het gezigt gebragt worden. *Behaegel* en *Vandaele* hebben onder de eenklanken de verlangde klanken, ja zelfs twee klanken vermengd. Doch, kan de verlenging van eenen klank wezenlijk den klank veranderen? De bijzondere toevalligheden, die elken der vijf klinkers overkomen, veranderen deszelfs wezen niet.

A. Ik verlang de natuur der vijf klinkers, in het bijzonder, te kennen.

B. De *a* is de eerste en enkelvoudigste der vijf klinkers, die door de ongedwongenste opening van den mond, zonder moeite, wordt voortgebragt. De *e* heeft eenen helderen klank, en wordt zacht-kort of zacht-lang, scherp-kort, of scherp-lang uitgesproken. De *i* is de hoogste klank welken men door het spraakwerktuig kan voortbrengen. De *o* door eene ronde opening van den mond gevormd, heeft eenen doffen toon, en is, als de *e*, nu eens zacht en dan eens scherp. De *u* heeft onder de klinkers den laagsten en dofsten toon. Zij werd, door de ouden, dikwerf voor de *v* gebezigd, en wordt thans op eenen medeklinker stuitende, verdubbeld. Deze vijf klinkers, ofschoon zij eenige wijzigingen ondergaan, zijn de ware klanken in de taal, en, te gelijk derzelve grondstoffe, want zij eerst leven en hoorbaarheid in de woorden brengen.

A. Hierop valt niet te twisten; maar waarvoor zal ik de *j* aanschouwen, is het een klinker, of wel een medeklinker?

B. Vele taalleeraren kunnen niet bevatten dat deze letter geen medeklinker zij. Doch, 't is de uitspraak, welke de franschen daaraan geven, die hen dit verkeerd gevoelen doet opvatten. Wel is waar, dat zij in de volkspraak, voornamelijk in basterdwoorden, of in woorden van uitheemschen oorsprong als: *jaloersch*, *jannuarij*, *jaspis*, enz. een medeklinker is; maar in echt nederduitsche woorden, als: *jeugd*, *ja*, *jammer*, enz. laat zij veel meer den klank van *i* hooren. Ook gelijk, *Weiland* zegt, verandert de uitspraak hare natuur niet, en zij blijft derhalve altoos een klinker.

Over de twee- en drieklanken.

A. Het verschil, ten aanzien der twee- en drieklanken, is, bij de opgaven der taalgeleerden, niet klein. Belief mij uw gevoelens deswegens te openbaren.

B. Vooraf zal ik de dubbel- of tweeklanken, volgens *Weiland*, die, ten dien aanzien, den taalkundigen *Kluit* gevolgd heeft, opgeven. Zij ontstaan door de zamenvoeging van de enkele *a*, *e*, *i*, *o*, *u* met *e*, *i* of *u* als:

A met *U*, in *dauw*, *paus*, *saus*, *laurier*.

E met *I*, in *hei*, *mei*, *sprei*, *wei*.

E met *U*, in *breuk*, *geur*, *reuk*, *scheur*.

I met *E*, in *dier*, *lier*, *mier*, *viend*.

O met *E*, in *bloed*, *hoed*, *moed*, *zoet*.

O met *U*, in *goud*, *hout*, *koud*, *zout*.

U met *I*, in *buis*, *gruis*, *huis*, *muis*.

A. Ik zie wederom, als bij de klinkers, dat de gevoelens, ten aanzien van de vorming der tweeklanken, sterk uit een loopen. *Des Roches* wil dat er dertien *Diphthongen*, of tweeklanken zijn. *Vandaele* telt er acht op; waaronder hij de *ieu*, *oey* rangschikt, en den tweeklank *ui* voor eenen langen klinker neemt. *Behaegel* zegt: gemengde klanken zijn degene, die door zamensmelting van twee enkele klanken gevormd worden; en hij telt daar onder ook *ieu*, *oey*. *Moke*, die de hollanders in zijne spelling zeer nabij volgt, verschilt echter van *Weiland*, ten aanzien der tweeklanken; en stelt daarouder de scherpe *ee* en *oo*, alsmede *ieu* en *oei*. Ik zal wijders, opzigtelijk dit stuk, korthedshalve, de tegenstrijdige stellingen van verscheidene andere Vlaamsche taalgeleerden als *Deneckere*, *De Ré*, *Henckel*, enz. niet ophalen: want hoe zouden wij uit dien doolhof geraken?

B. Deze verwarring van gevoelens is, meestal, ontstaan.

uit de verlenging der klinkers met *e*, in plaats van met zichzelf. Een verleugde klank, als: *ae* of *aa*, *ue* of *uu* is immers geen tweeklank. De tweeklanken *aai*, *reu*, *ooi* zijn ook geene drieklanken; maar van *Siegenbeek* zeer eigenaardig gerekte tweeklanken genoemd. Ook kan de scherpte van eenen klinker geen' dubbelen klank vormen.

A. Wanneer heeft een drieklank plaats, of bestaan er geene in onze nederduitsche taal?

B. Een drieklank heeft plaats wanneer *ie*, of *oe*, met *u*, of *i*, zamengevoegd wordt, als: *Kieuw*, *nieuw*, *boei*, *moei*. enz. Hierop, zegt *Siegenbeek*, valt er noch twijfel noch verschil. (*) Waarom dan deze drieklanken voor tweeklanken opgegeven?

A. De Hollanders verlengen de *i* met *j*, in het midden der woorden, als: *maaijen*, *vleijen*, *bloeijen*, enz. Zegt *Niloe* niet dat *Vondel* nooit alzoo geschreven heeft? *Zeydelaar* schrijft liever *maaiën*, *vleiën*, *bloeiën*, zegt hij; en *Behaegel* beweert dat de eerste schrijfwijze tegen de regelmaat strijdig is; want men behoorde in het eenvoud *maaijt*, *vleijt*, *bloeijt* te schrijven, om dat de *i* aldaar op eenen medeklinker stuit, en in het meervoud *maaien*, *vleien*, *bloeien*, zoo als men met de andere klinkers te werk gaat. Ook houdt zich de geleerde *Bilderdijk* aan deze laatste schrijfwijze.

B. Wat *Vondel* betreft, het gezag van dien grooten Dichter is weinig geldende, om dat hij in zijne spelling weinig regelmatig, en menigmaal met zichzelf strijdig was. Het strijdt tegen de regelmaat niet, eene letter, welluidendheidshalve, of om het gemak der uitspraak, midden in een woord te lasschen. Het verdubbelen der *i* met *j* voldoet best aan de uitspraak; want men kan van de *i* tot de *e* niet overgaan, zonder dat men daartoe de *j* te hulp neme, zegt *Siegenbeek*. Van de oudste tijden af heeft men de *w*, om van de *u* tot de *e* over te gaan te baat genomen, als in *vrou*, *trou*, om *vrouwe* *trouwe* enz. te schrijven. Waarom dan zou men ook de *j*, in *maaijen* enz. niet mogen tot behulp der uitspraak

(*) Zie *verhandeling* over de spelling der nederduitsche taal, *blad.* 147.

inlasschen? (*) Deze laatste schrijfwijze is ook van den taalkundigen *Kluit*, sedert eene halve eeuw, gevolgd geweest; en de verdienstige *Bruining* geeft er tevens de voorkeur aan. (**)

A. Worden de tweeklanken *au* en *eu* niet dikwijls verkeerd uitgesproken?

B. Ja, in 't bijzonder in westvlaanderen, waar men veelal *douw* voor *dauw*, *pouws* voor *pauw* zegt. Ook verwacht men menigmaal den tweeklank *eu* met *ue*, als: *duer*, voor *deur*, *schuer* voor *scheur* enz. Hetwelk niet zoude gebeuren, indien men de *u* met zichzelf verlengde; en *duur* voor *deur*, *schuur* voor *scheur* schreve. De tweeklank *oe* wordt ook veelal als *ou* verkeerd uitgesproken; en men spreekt uit: *bouk*, *douk*, *kouk*, enz. in plaats van *boek*, *doek*, *koek*, enz.

ver de spelling met enkele en dubbele klinkers.

A. Wij zijn thans tot een onderwerp gekomen, waarover, door de Hollanders zelfs, zeer is getwist geweest; te weten: de verlenging, verdubbeling, of zamenvoeging der klinkletteren. Ik verlang uw gevoelen op dit gewichtig geschilpunt te verstaan.

B. Indien er bij de Hollanders hevig heeft over getwist geweest, de zaak is eindelijk onder hen afgedaan. De vlaamsche taalleeraren druïschen nog gedurig tegen de enkele vokaalspelling aan, en durven albij de Hollandsche taalgeleerden, ten dien aanzien, van zinneloosheid beschuldigen.

Er wordt niet of weinig meer getwist over de natuur der klinkers. Men stemt eenparelijk in, dat er *korte*, *lange*, *zachte* en *scherpe* klinkers bestaan. Dewijl het

{*} Zie als hoven bl. 191.

{**} Zie de Voorrede zijner nederduitsche Sijnonijmen.

van aangelegenheid is, derzelve onderscheid te kennen, wij zullen dezelve, volgens de opgave van *Weiland*, kenbaar maken.

- A** is kort in *dag*, *dak*,
lang in *dagen*, *daken*.
- E** is zacht-kort in *de*, *dewijl*,
zacht-lang in *ge* van *geven*, *le* van *leven*,
en ook in *week* (zeven dagen),
scherp-kort in *bel*, *snel*,
scherp-lang in *been*, *steen*, *week* (zacht).
- I** is kort in *min*, *zin*,
lang in *mijn*, *zijn*.
- O** is zacht-kort in *bot*, *dom*,
zacht-lang in *door*, *kookt*,
scherp-kort in *slot*, *zot*,
scherp-lang in *boom*, *stroom*.
- U** is kort in *dun*, *kunst*,
lang in *muur*, *vuur*.

Uit deze opgave kunt gij duidelijk zien, dat alleen aan de *e* en *o* een zacht-lang, en scherp-lang geluid toegekend wordt. Geheel de betwisting valt nu over dien zacht-langen klank der voormelde klinkers. De groote taalkenner *Kluit* heeft het zijne bijgedragen, om te beweren dat gezegde klank, in woorden, waarin de klinker op geenen medeklinker stuit, slechts met eenen enkelen klinker behoore uitgedrukt te worden. B. V. *geven*, *leven*, *boren*, *smoren*, enz. in plaats van *geeven*, *leeven*, *booren*, *smooren*, enz. *Weiland* en *Siegenbeek* hebben deze schrijfwijze aangenomen, verdedigd en algemeen in Holland doen aannemen.

A. Hebben er geene Hollandsche taalgeleerden geweest, die deze schrijfwijze afgekeurd hebben?

B. Ja, en wel voornamelijk de verdienstige Heer *J. Meerman*, die deswegens eenen fraaijen brief aan den hoogleeraar *Siegenbeek* geschreven heeft.

A. Bewijst *Behaegel* niet dat deze schrijfwijze tegen al de spelgronden strijdig is?

B. Om hier over oordeelkundig te redeneren, is het noodig van vooraf de spelgronden op te geven; die in de vijf volgende bestaan:

1.° Rig u in het schrijven naar de zuiverste en meest-beschaafde *uitspraak* der natie.

2.° Het *gebruik* of de erkende en aangenomene wijze van de denkbeelden, door zichtbare teekens, of letters, voor te stellen.

3.° De *zamenstelling*, of ineenbrenging van verscheidene enkele woorden, die dus maar één woord maken.

4.° De *afleiding*, of de afstamming eens woords van een ander, als van zijnen wortel.

5.° De *overeenkomst*, of de eenparige wijze van handelen in gelijke gevallen.

De twee eerste dezer spelgronden zijn volstrekt willekeurig, en kunnen slechts door kennis van den uitgedrukten wil der sprekenden en schrijvenden bekomen worden. De drie laatste steunen op het menschelijk oordeel, en zijn derhalve aan mindere veranderingen onderhevig.

De enkele vokaalspelling dan zondigt, mijns oordeels, niet tegen den eersten spelregel, of de beschaafde uitspraak; dewijl men zoo wel den langen-klank der *a, e, o* en *u* in *maten, geven, scholen, muren*, enz. dan in *maaten, geeven, schoolen, muuren*, enz. hoort vormen.

Wat den tweeden spelgrond, of het schrijfgebruik betreft, wel is waar, dat de beste schrijvers, eer de hoogleeraar *Kluit* (*) is opgetreden, ten aanzien van dit geschilpunt, uiteen loopen, en men bezwaarlijk de schaal aan de eene of andere zijde kan doen overslaan. Doch, sedert ruim vijftig jaren, heeft de enkele vokaalspelling meer en meer veld gewonnen, en thans niet alleen van eenen *Van der Palm*, eenen *Bilderdijk*, enz. gevolgd, maar ook van alle nederlands voorname geleerden aangenomen zijnde, wie kan loochenen dat het gebruik, of de tweede spelgrond ten haren voordeele niet pleit? Vooronderstellen wij thans, dat de enkele vokaalspelling

(*) Dewijl ik menigmaal, in dit mijn werk, van *A. Kluit* spreek, kan ik mijne lezers geen ondiensjt doen, met hier aantehalen, dat die beroemde Leydsche hoogleeraar, een man was van uitstekende geleerdheid, en een groot taalkenner. 'T is op zijne voorschriften dat *Siegenbeek*, over 'talgemeen, zijn stelsel van spelling heeft aangelegd, bewerkt en gestaafd. *Bilderdijk*, die zeer zuinig is in de taalleeraren te prijzen, noemt hem: *Néérlands alléén grooten Taalkenner*,

iets berispelijks in zich heeft; het levende gebruik is zoo krachtig, dat de voornoemde *Bilderdijk* niet ontziet er van te zeggen: « Zekerlijk, daar de taal in gedürige « afwisseling tusschen menschen en menschen bestaat, « en tot mededeeling van de onderlinge gedachten strekt, « moet zij wel door het levende gebruik gevestigd « worden, en dus die veranderingen en die afwijkingen « van haar beginsel ondergaan, die uit misverstand, « of veronachtzaming van dat beginsel insluipen. » Het gebruik, (men versta dat van het beschaafste deel der natie), is, volgens de groote *Rollin*, de opperste meester der talen. Wat gezag is er boven het gebruik zegt *Pontard*? Anderen noemen het den oppersten wetgever, den eenigsten beslisser, den dwingeland der levende talen, enz.

A. Zondigt de enkele vokaalspelling niet tegen den derden spelregel, de zamenstelling der woorden? Mij dunkt dat de algemeene taalwet vordert, van in de zamenstelling dezelfde letters te bezigen, die zich in de enkele woorden, waarvan zij zamengesteld zijn, bevinden.

B. Eenige taalleeraren hebben zich ingebeeld dat, bij voorbeeld, de woorden *noodzakelijk*, *milddig*, enz. die van *nood* en *zakelijk*, *mild* en *dadig* zamengesteld zijn, tegen dezen regel aandruischen; maar die gedachte ontstaat uit eene verkeerde opvatting. *Zakelijk* en *dadig*, afgeleide woorden van *zaak* en *daad*, volgen den regel der enkele vokaalspelling; derhalve valt de berisping op dezen regel, en geenszins op de zamenstelling, die hier wezenlijk regelmatig is.

A. Het zal moeilijker zijn om te bewijzen, dat de enkele vokaalspelling tegen den regel der afleiding niet zondigt.

B. Ik zoude te uitvoerig zijn, indien ik het honderdste deel bijbragte, dat van *Behaegel*, en andere vlaamsche taalleeraren, ten aanzien van dit punt, tegen de Hollanders geschreven is. In der waarheid, de beslissing valt hier zeer moeilijk; want in de afleiding behoorde men de wortelwoorden, zoo veel mogelijk zijnde, te hewaren. Wie zal dan met den eersten opslag de schrijfwijze B. v. van *dadén*, *bekén* niet afkeuren, die van *daad* en *beek* afgeleid zijn? Neem het achterste lid weg;

gij zult geenszins *daad* en *beek*, maar *dad* en *bek* hebben. Hoe kan de regel, door den taalkundigen *Wachter* opgegeven, en waarmede *Siegenbeek* volkomen instemt, hier aan toepasselijk gemaakt worden? De regel, zeg ik, dat de spelling der woorden voorhamelijk afhangt van derzelver oorsprong, en dat in de afgeleide en zamen-gestelde woorden die zelfde letters moeten plaats vinden, welke in de oorspronkelijke en enkelvoudige voorkomen?

A. Heb ik niet wel gezegd, dat gij zult moeite hebben om het gegronde der enkele vokaalspelling te bewijzen?

B. Indien het gezag der Oudheid genoegzaam geldende ware, ik zou zeer ligt die moeilijkheden te boven komen; want men schreef oudtijds *dade*, *beke*, enz. voor *daad* en *beek*; enz. Gevolgelyk zouden *daden*, *beken*, enz. met hunne oorspronkelijke woorden overeenkomen.

A. Eer wij hier verder ingaan, zondigt de enkele vokaalspelling niet tegen den vijfden spelregel, te weten: den regel der overeenkomst?

B. Om deswegens regtmatig te kunnen beslissen, behoort men te weten wat uitzonderingen op beide regels plaats hebben; en wat wijzigingen, of bepalingen zij ondergaan. De afleiding moet alleen gevolgd worden, wanneer het aanwijzen van dezelve dienstig is, om de ware kracht en beteekenis der woorden duidelijker in het oog te doen vallen. Het volgen der afleiding wordt door het gebruik gewijzigd en bepaald; en wij hebben gezien dat de enkele vokaalspelling reeds een gebruik geworden is. Ook doet zij niet aan de zuivere uitspraak te kort, dewijl men zoo wel den zacht-langen klank der klinkletteren hoort in *maten*, *leven* enz. dan in *maat*, *leeft*, enz. De regelmaat, of overeenkomst (*Analogia*) heeft ook hare bepalingen, en eene al te nauwe gezetheid op het volgen derzelve, zet der tale geen voordeel bij; Ja, men is maar verpligt de regelmaat der taal, in het spreken en schrijven, te volgen; zoo lang, als het algemeene gebruik die nog niet verworpen heeft; waarvan wij eene menigte van bewijzen kunnen bijbrengen.

A. Dit alles schijnt wel eenigzins voor de enkele vokaalspelling te pleiten; maar hoe zal de leerling, of vreemdeling B. v. het woord *zaken* vindende, daarvan

het enkelvoud zoeken? mij dunkt dat hij veel eer zal *zak* zoeken dan *zaak*. Te meer, daar hij, bij geval, het enkelvoud van *dagen*, *paden*, *bladen*, enz. zockende, *dag*, *pad*, *blad*, enz. gevonden heeft.

B. Wanneer de Leerling, of Vreemdeling eens weet dat hij, om het enkelvoud van *zaken* te vinden, een woord moet aantreffen met denzelfden zacht-langen vokaalklank, hij zal zich, gewis, met het woord *zak* niet bevredigen; waarin de klinker *a* een kort geluid heeft. Wat thans de woorden *dagen*, *bladen*, *paden*, *hoven* enz. betreft, hierin heeft eene uitzondering plaats; maar heeft men ooit, in eenige taal, eenen algemeenen regel om eenige uitzonderingen verworpen? Zoude men dan het nadeel, dat de enkele vokaalspelling aan de duidelijkheid toebrenge, niet slechts als schijnbaar, maar ook als ingebeeld, of louter hersenschimmig mogen beschouwen?

A. Weet gij niet dat er van *Behaegel* en andere vlaamsche taalleeraren, hier tegen nog veel opgeworpen is; zoodanig, dat de onpartijdigste en diepdenkenste lezer menigmaal niet weet welke zijde gelijk of ongelijk heeft?

B. Wanneer ik eens ernstige bedenkingen op dit gewigtig geschilpunt maakte, dacht ik, bij mij zelve, hoe komt het aannemelijk voor, dat de hollandsche Taalgeleerden, en, in alle letterkundige betrekkingen, zulke voortreffelijke mannen, in eenen taalregel zouden instemmen, waarvan zij de ongegrondheid kennen? Kan iets dat louter grillig en willekeurig is, uit zijnen aard, voor zulk eene algemeene aanneming, of overeenstemming vatbaar zijn? Bestaan er geene redenen voor de aanneming der enkele vokaalspelling, welke mogelijks van verscheidene taalbeoefenaars nog niet hebben opgemerkt geweest? De duitsche Taalmeester *Adelung* merkt op, dat men in de vorming der talen meer naar het voegzame, nuttige en behagelijke, dan naar volkomene ontwikkelde bevattingen heeft te werk gegaan. (*) Nu, gelijk de meerderheid eener natie, zich aan geene bepalingen zal onderwerpen, waarvan zij de nuttigheid niet ziet,

(*) Zie *Siegenbeck*, verhandeling over de spelling, enz. bl. 35.

zoo, denk ik, heeft de meerderheid van hollands Taalgeleerden, voor het aannemen der enkele vokaalspelling niet ingestemd, dan, om dat zij er de nuttigheid van ontwaarde.

A. Ik verlang te kennen waarin die nuttigheid moge bestaan.

B. Hierin, dat men daardoor de geluidteekens (accenten) ontberen kan. De geluidteekens, die het schrijven met zoo veel last bezwaren, en daarin zoo veel beslommering of verwarring te weeg brengen.

A. Ik heb altoos gedacht, dat men de klank- of geluidteekens, in het schrijven, niet verwerpen kon, zonder, in vele gevallen, aan de duidelijkheid te kort te doen. Heeft ze *Aristophanus* van *Bijzancen* niet oudtijds ook in de grieksche taal ingevoerd? Maken er de franschen geen nuttig gebruik van?

B. Wat de duidelijkheid betreft, dit zoude in sommige betrekkingen kunnen waar zijn; maar het verschillig gebruik dat de spraakkunstschrijvers van de geluidteekens maken, doet ons voor het tegendeel instemmen. De volgende opmerking zal tot bewijs van mijn gezegde strekken.

Des Roches stelt het scherp geluidteeken (*accutus*), geheel verkeerd, op de zacht-lange *e* en *o*, als: *geéven*, *leéven*, *koómen*, *loóven*, enz. *Vandaele* plaats ook het zelfde geluidteeken op de zacht-lange *e* en *o*, en bezigt, tot in het eenvoud der verbogene werkwoorden toe, tegen het gebruik van al de oude en nieuwe schrijvers, maar één letterteeken, als: *géven*, *géft*, *léven*, *lévt*, *dólen*, *dólt*, enz. *Deneckere* plaatst mede het scherp geluidteeken op de zacht-lange *e* en *o*; doch op den eersten klinker, als: *béeven*, *béeft*, *kóomen*, *kóomt*, enz. Van *Henckel* dient er niet gesproken, want hij heeft, ten aanzien der vokaalspelling, geen de minste regelmatigheid. *De Ré* volgt de enkele vokaalspelling ten aanzien der zacht-lange *e* en *o*, en behoeft dus geene geluidteekens. *Behaegel* stelt het scherp geluidteeken op de scherp-lange *e* en *o*, te weten: op den tweeden klinker, als: *heér*, *heéren*, *hoóg*, *oóg*, *zoó*, enz. *Moke* stelt ook het scherp geluidteeken op dezelfde letter, en daarbij nog op de woorden of lettergrepen welke den klemtoon vorderen, enz.

Hieruit alles kunt gij genoegzaam opmerken, wat al verwarring, dat verschillig gebruik der geluidteekens, (zonder de meerdere moeite in het schrijven op te merken), in de ^{taal} ~~de spraak~~ kan te weeg brengen. Daarbij dient nog aangemerkt, dat die verwarring niet weinig door het verschil in tongval vermeerderd wordt. Een deel der westvlamingen, bij voorbeeld, spreken *doos*, *doozen* met den zacht-langen klank uit, daar de *o* nogtans scherp-lang is. In tegendeel, *roos*, *rozen*, waarin de *o* zacht-lang is, wordt door hen scherp-lang uitgesproken, enz. Indien elke provincie, of landstreek de geluidteekens volgens de uitspraak, of den tongval harer inwoneren stelde, de verschilligheid in het plaatsn der geluidteekens, zoude zoo veelvuldig wezen als er verschillende *dialecten* in ons Nederland in zwang zijn. Wie kan dan nog de nuttigheid van het verwerpen der geluidteekens in twijfel trekken?

A. Ik stem gaarne in uw gevoelen; doch, behoorden, om de duidelijkheid en de misvattingen, de gelijkgespelde, maar verschilligluidende woorden niet verschillig geschreven te worden; en ware het bezigender geluidteekens daartoe niet het gereedste middel? B. v. Hoe zal men *leest* (schoenmakers wertuig), van *leest* (werkwoord) onderscheiden? Of *wees* (ouderloos kind) van *wees* (werkwoord), *beving* (van beven) en *beving* (van bevangen) enz. Ook, hoe zal men weten op welke lettergreep de klemtoon van deze en soortgelijke woorden valt, als: *gezel*, *ezel*, *gevel*, *genegene*, enz.?

B. Iemand die de geschrevene taal leeren wil, kan zeer ligt tot de kennis van dit onderscheid geraken; dewijl men slechts het meervoud dier woorden hebben na te zien. De opstellers der nieuwe woordenboeken hebben er zich naar gerigt. De zacht-lange klank der *e* en *o* wordt in het meervoud met eenen enkelen klinker uitgedrukt, B. v. *keel*, *streek*, *boor*, *koal* (vuurkoal), enz. schrijft men in het meervoud *kelen*, *streken*, *boren*, *kolen*, enz. In tegendeel, de scherp-lange klank met eenen dubbelen klinker, B. v. *keel* (overtrek), *steen*, *boom*, *koal* (tuingewas), in 't meervoud *keelen*, *steenen*, *boomen*, *koalen*, enz. Ook geeft de ingekleede zin, of het verband der rede genoegzaam de beteekenis der woorden te kennen; en wat lezer is er, die eenigzins

in zijne moedertaal bedreven zijnde, er zich wel eens in misgrepen heeft? Te regt mag men, mijns oordeels, alle soortgelijke tegenwerpingen voor haarklievende spitsvondigheden beschouwen.

Nog meer, indien wij de geluidteekens niet kunnen ontheden, waartoe dient dan die voortreffelijke eigenschap onzer taal, welke men nooit genoeg kan prijzen, zegt *Ten Kate*, deze eigenschap die altoos den klemtoom op het *zakelijk* deel der woorden laat vallen? Eene eigenschap, welke de latijnsche taal zelve niet bezit. Het zij in afgeleide of in verbogene woorden, het geluid dier lettergreep blijft altoos de scherpste, die in den oorsprong van ieder woord de eenigste, of eerste geweest is. Hierdoor worden de keurigste zinsonder-scheidingen gemaakt. Wij mogen dan wel met *Siegenbeek* uitroepen: « Welk een hoog denkbeeld moeten wij « niet omtrent den wijsgeerigen geest onzer voorvaderen « koesteren, die een taaleigen hebben ingevoerd, en in « stand gehouden, waardoor het zakelijke en beduidende « van het onzakelijke en minbeduidende zoo juist en « keurig wordt afgezonderd? »

A. Ik verlang eene nadere bepaling van het zakelijk- of worteldeel van een woord te hebben.

B. De woorden bestaan deels uit het worteldeel alléén, als: *boom*, *hof*, enz. deels uit een worteldeel en uit één, of meer toevallige deelen, als: *geschrift*, *geschriften*, *gezang*, *gezangen*, enz. Waarvan *schrijf* en *zang* de wortel- of zakelijke deelen, en de *voór-* en *achtervoegsels* de toevallige deelen zijn.

Over de Verlenging

DER *A* EN *U* MET *E*, OF HET VERLENGEN DER KLINKERS
MET ZICHZELVE.

A. Verlengden onze voorouders niet *a* en *u* met *e*, als blijkt in *daer*, *maet*, *muer*, *ouer*, enz. Wat heeft de Hollanders doen van die schrijfwijze afwijken?

B. Oudtijds gingen onze zelfst. naamw. meestal op de zachte *e* uit, als: *mate*, *strate*, *sprake*, *hope*, *mure*, enz. welke uitspraak men nog veelal in de gemeene verkeerling hoort. Denkelijk dan, om dat de Dichters geene rijmwoorden genoeg voor hunne staande verzen vonden, ook om andere redenen, begon men de woorden te verkorten en *mat'*, *strat'*, *sprak'*, *hop'*, *mur'*, enz., te schrijven. Om dien afgebroken klank aan te vullen, en tot eenen steun in de uitspraak, stelde men de weggeworpene *e* vóór den eindmedeklinker, en men schreef *maet*, *straet*, *spraek*, *hoep*, *muer*, enz. Doch, in het verlengen der *o* met *e*, als in *hoep* enz., werd de uitspraak verloren. Hetwelk in het verlengen der *u* met *e* ook al eensdeels plaats had, en dikwijls met den tweeklank *eu* verward werd. Alsdan begon men de *o* en *u* door zichzelf te verlengen, en men schreef *hoop*, *muur*, enz. De regelmaat vorderde, van de *a* ook met zichzelf te verlengen; derhalve schreef men *maat*, *straat*, *staat*, enz. Men kan hieraan duidelijk zien dat de hollandsche schrijfwijze ten aanzien de verlenging der klinkers, meer dan de vlaamsche met de regelmaat strookt, of overeenkomt.

A. Deze schrijfwijze heeft onvermijdelijk hare uitzonderingen; want men kan, mijns oordeels, de *e* niet wegwerpen in woorden, welke door zamentrekking (crasis) ingekort worden, als: *blaén*, van *bladen*, *paén* van *paden*, enz. omdat daar door den oorspronk dier woorden duidelijker aangetoond wordt.

B. Hier tegen kan men inbrengen, dat, bij de inkorting dier woorden niet alleen de *d*, maar ook de *e* dient weggeworpen te worden; want de regelmaat vereischt, dat men zal *blaán*, *paán* schrijven, dewijl men van *dooden*, *goden*, *zoden*, enz. niet *doén*, *goén*, *zoén*, maar wel *doón*, *goón*, *zoón*, schrijft.

A. Daar zijn talleeraren die willen, dat men de *e* niet kan ontberen in *er*, verkorting van *daer*, als: *daar zijn er*, *er is iemand*, enz.

B. *Moonen* zelf heeft hieruit een bewijs getrokken voor de spelling der verlengde klinker *a* met *e*. Doch, zegt de groote taalkenner A. Kluit, (*) welk bewijs

(*) Zie Hoogstratens geslachtlijst, enz. aan de aant. bl. 343.

mank gaat, want er is geene verkorting van *daer*, maar eene letteromzetting (metathesis) van *re*, welke omzetting in onze taal zeer gemeen is; als blijkt uit het onkennend woordje *en* voor *ne*, enz. Men schreef of zeide oudtijds niet: *daar was eene vrouw*, enz. maar: *het was eene vrouw*, enz. Derhalve kan dit laatste gevoelen niet dan uit onkunde spruiten.

Over de Spelling

MET *IJ*, *EI* EN *Y*.

A. Wij zijn hier weder tot een groot geschilpunt gekomen; te weten: het schrijven, of spellen met de zoo genoemde verlengde *ij*, of wel met de grieksche *y*. De Hollanders bezigen het eerste en de Vlamingen het tweede schrijftceken; en hier over wordt er hevig getwist. Ik verlang alweêr uw gevoelen hierop te verstaan.

B. Indien ik met *Huydecoper* en de taalkundige *Kluit* (*) zeggen moest: „Groot is de onkunde in een „zoo geringe zaak als deze.” Wat vlaamsche Taalleeraar zoude mij gelooven? Nog veel min, indien ik, met de laatste schrijver, er bijvoegde, dat de grieksche *Ypsilon*, of latijnsche *y*, als eenen taalbedervenden kanker is voortgekropen, en eertijds albij al de oude nederduitsche Schriften en Gedenkstukken besmet heeft. Ik weet dat ik hier weinig mede vorderen kan; want de gansche betwisting, over dit geschilpunt, ontstaat uit de schier algemeene verbastering, of afwijking van de regte uitspraak der verlengde *i*, of *ij*.

A. Hebben wij dan ook eene verlengde *i* in onze taal?

B. De regelmaat van het verlengen der klinkers met

(*) Zie als boven aan de aantekening. bl. 634.

zichzelve, vorderde tevens, dat gezegde regel aan de *t* toepasselijk was. De Ouden, zegt *Kluit*; verlangden dien klinker door zichzelve, en niet met *e*, gelijk de andere klinkers, om denzelve met den tweeklank *ie* niet te verwarren. Men schreef dan *miin*, *ziin*, en in lettergrepen, op geenen medeklinker stuitende, schreven zij *mi*, *zi*, *bliven*, *tiden*, enz.

A. Waarom toch zich aan deze schrijfwijze niet vastgehouden? mij dunkt dat zij volkomenlijk met den echten klank der *i*, en de regelmaat overeenkomt.

B. Versta wel, dat, vóór de zestiende eeuw, in deze Nederlanden schier niemand was die iets schreef, of opstelde, dan alléén de monniken, of kloosterlingen. Deze hielden zich meestal onledig met werken uit de latijnsche en fransche talen, in de onze te vertalen. Zij voerden dus allengs het schrijfteeken *y*, dat uit de grieksche taal in de latijnsche en fransche talen overgenomen was, in de nederduitsche over. Men had reeds de verlengde *ii*, om dezelve van de *u* te beter te onderscheiden, met eenen staart doorgetrokken, en dus *ij* geschreven. Het uitheemsche schrijfteeken daaraan cenigzins gelijk zijnde, heeft, zeer ligt, in die eeuwen van onwetendheid, de verlengde *ij* kunnen verplaatsen; en verder zoodanig de heerschappij krijgen, dat zij de enkele *i* in *hi*, *gi*, *zi*, enz. ja, tot in twee- en drieklanken toe, als in *ay*, *ey*, *oy*, *oey*, enz. deed de plaats ruimen. Gelijk men in de oude fransche spelling ziet, B. V. in *foy*, *loy*, *roy*, enz. De hollandsche Taalgeleerden hebben later het bezigen van dat grieksche schrijfteeken in echt nederduitsche woorden, zoo wel als het bezigen van de *q*, of *x* voor eene overtolligheid (pléonasmà) beschouwd; en hetzelfde slechts in woorden van uitheemschen oorspronk gebezigd.

A. Indien meestal de nederlanders de *ij* als *ei* uitspreken, waar blijft dan de klange *i*-klank? Hij kan dan in een ander schrijfteeken gevonden worden, of hij is in onze taal verloren gegaan; kan dat laatste immers wezen?

B. Vele, zoo Hollandsche als Vlaamsche taalbeoefenaren, hebben dien in den tweeklank *ie* willen vinden; zeggende; dat de *i*, lang uitgesproken, als *ie* klinkt. Doch, gelijk de

i de hoogste der klanken is, kan zij niet uitgesproken worden, zonder iets van de helderheid der *e* te laten hooren. De klinkers *a*, *e*, en *i* voornamelijk, hebben eene zekere vloeijing in elkanderen, zoo ons de kundige *Bilderdijk*, uit den hoogleeraar *Ten Broeke Hoekstra*, van de klinkers sprekende, zeer fraai voordraagt. « *A*, « zegt hij, is de allerkennelijkste uitvloeijing des adems, « en beteekent dus eigenaardig vloeijing. Verzacht, is zij « *e*; en vertoont deze zelfde vloeijing meer gematigd en « effen; de *i* geeft er spitsheid aan; de *o* een gevoel « van volheid en uitzwelling; en de *u*, een gevoel « van nederdrukking. » (*) Het verkeerd uitspreken der verlengde *ij* kan hare natuur niet veranderen. Wie zal zeggen dat in het latijnsche *usum*, de tweede *u* niet zoo wel eene *u* zij dan de eerste, ofschoon zij daar als eene *o* klinkt? Tevens wie zal beweren dat de eerste *e* van het fransche *emblème*, of *entrée* min eene *e* zij dan de eerste in *ennemi*, ofschoon zij daar als eene *a* klinkt? enz.

A. Hebben de Hollanders niet verkeerd te werk gegaan; met ten aanzien der verlengde *ij* van de regelmaat af te wijken; om eenē verbasterde uitspraak te willē te zijn? Indien men om deze of gene reden, naar willekeur, van de gestaafde taalregels mag afwijken, zijn dezelve van geringe waarde.

B. Dit is de knoop die moet los gemaakt worden. Het is ontegensprekelijk dat eene algemeen heerschende uitspraak, waarin het beschaafste deel der natie deel heeft, het grootste vermogen op de spelling der woorden heeft. Daar thans albij al de nederlanders de verlengde *ij* met eenen klank, niet juist gelijk *ei*, maar zweemende naar *ei*, uitspreken, zal men dan de *ij* door *ei* verplaatsen, en *teid*, *vleit*, enz. in plaats van *tijd*, *vlijt*, enz. schrijven? Men moet dan, zoo als *Behaegel* wil, een vreemd schrijfsteeken te hulp roepen, daaraan den verbasterden klank der *ij* toepassen, en dus *tyd*, *vlyt*, enz. schrijven. Dit schijnt met den eersten opslag aannemelijk; doch indien dit grieksch schrijfsteeken den klank van *ei* heeft, wat klank zal men aan de dubbele *ij* toepassen; dewijl

(*) Zie *Bilderdijks* geslachtlijst, D. II. bl. 313.

zij noch *i*, noch *ei*, noch *γ* is? Zeggen dat zij niet bestaat, ware tegen de regelmaat van de klinkers met zichzelf te verlengen. Zeggen dat zij den onverbasterden klank der verlengde *i* behoudt, ware tegen het gevoelen van *Behaegel*; want hij beweert dat men dien klank in *ie* behoore te zoeken. Daarbij wanneer de *γ* als *ei* klinkt, hoe zal men de grieksche woorden uitspreken, en in de uitspraak hunnen echten klank doen hooren? zal daar de *γ* weder haren eersten klank aannemen? enz.

A. De Hollanders, en een groot deel der Vlamingen, hebben zich maar van het verbasterd uitspreken der *ij* te beteren, en dit geschilpunt zal seffens vereffend worden.

B. Gij treft het juist; maar gij stelt eene onmogelijke zaak voor. Dit kwaad is in een algemeen gebruik veranderd, waarnaar zich het beschaafste deel der natie geschikt heeft. Dit alles overwegende, wie zal niet instemmen, dat een schier algemeen in zwang zijnde gebruik, zoo in uitspraak als schrijfwijze, van over meer dan twee eeuwen gepleegd, sedert den tijd van *Hooft* en *Vondel*, van al de beroemste schrijvers gevolgd, van zulk een groot vermogen is, dat alle tegengestelde regels daarvoor moeten onderdoen? Ja, men mag van dit geschilpunt ook zeggen, dat het weinig aannemelijk voorkomt, dat onze grootste schrijvers en taalkundigen (*Bilderdijk* niet uitgezonderd), in eene schrijfwijze of een gebruik zouden hebben ingestemd, dat van allen grond van reden ontbloomt is.

A. In welke woorden bezigt men den tweeklank *ei*?

B. In gelijkvloeiende werkwoorden, die, volgens hunnen aard, in de vervoeging den wortelklinker niet veranderen, als: *arbeiden*, *bereiden*, enz. Ook in woorden van uitheemschen oorsprong, daar in de *ai*, *ée* of *é* vervangende, als: *fontein*, fr. *fontaine*, *liverei*, fr. *livrée*, *majesteit*, fr. *majesté*, enz. het woord *dozijn* van *douzaine*, is hier van uitgezonderd. In woorden van *eg* of *eye* in *ei* zamengetrokken als: *zeil* van *zegel*, enz. Eindelijk in alle woorden op *heid*, *lei* en *stein* uitgaande, als: *schoonheid*, *eenerlei*, *ravestein* enz. Waarvan de uitgang *heid* oudtijds *bede* was, vandaar het meervoud *schoonheden*. De klemstaartige uitgang *lei* komt uit de Celtische

taal, en beteekent *kleur*; dus *allerlei* is zoo veel als iets van alle slag, of kleuren.

Over de Medeklinkers.

A. Wat bijzondere aanmerking hebt gij op de vreemde letters *c*, *q* en *x* te maken?

B. Wat de *c* betreft, men heeft ze te onrecht in onze taal voor de letter *k* of *s* geschreven. Zij dient anders niet dan om de helft der grieksche *x* (*ch*) te verbeelden. Men behoudt dan deze *ch*, in navolging der grieken voor eene enkele letter, welke men bezigt, daar alwaar de *g* te zacht schijnt. Zij wordt nog gebezigt in eigenamen van uitheemschen oorspronk, als in: *Cerberus*, *Cesar*, *Cicero*, enz. welke woorden, zoo wel als *Cato*, hunnen natuurlijken klank in de *k* vonden, en men *Kerberus*, *Kesar*, waarvan nog *Keizer*, *Kikero* enz. uitsprak. Doch deze latijnsche uitspraak verlopen zijnde, en daar dit verloop door een standvastig gebruik gewettigd is, het zoude eene angstvallige kiesheid, of eigenziinnigheid zijn van met eenen *Vandaele Kikero* voor *Cicero* te schrijven en uit te spreken. (*)

De andere eigenamen, welke men eertijds met *c* schreef, zijn zulke, die om hun veelvuldig gebruik als nederduitsche geworden zijn, en thans met *k* geschreven worden, als: *Jakob*, *Kornelia*, *Katharina*, *Konstantinus*, *Konstantinopolen*, enz. Ook de woorden die, om hun lang in zwang zijnde gebruik, als het burgerregt verkregen hebben, als: *kanaal*, *karakter*, *kantoor*, *koor*, enz. De volgende zijn, om aan het algemeen gevestigde gebruik niet te wederstreven, daarvan uitgezonderd: *cedel*, *ceder*, *cel*, *cement*, *chaos*, *cherub*, *chijl*, *cichorei*, *cider*, *cijfer*, *cijns*, *cilinder*, *cimbal*, *cipier*, *cipres*, *cirkel*, *citer*, *citroen*, *ocean*, enz.

(*) Zie de Hoofdspreuk van zijn *Tijdverdrif*, bl. 1.

A. Waarom heeft men *q* of *qu* uit de nederduitsche taal verbannen, en door *k* en *kw* verplaatst?

B. De *q* is ook bij ons een overtollig letterteeken, hetwelk wij niet behoeven dan om vreemde namen uit te spreken, als: *Quintilianus*, *Quirinus*, enz. en de basterdwoorden *quateremper*, *quingagesima*, enz. Over het bezigen van *qu* heeft men lang getwist. *Hoogstraten*, *Halma*, enz. verdedigden het gebruik van met *qu* te schrijven. Die twist is thans uitgewezen, en men gebruikt, met algemeene toestemming, *kw* voor *qu*; en dat te regt, zegt *Weiland*, naardien dit eerste letterteeken veel juister den klank uitdrukt dan het laatste. De *q* is van de phenicische of hebreuwsche taal tot de latijnsche overgegaan, en onze voorouders het latijnsche *Alphabet* overnemende, behielden, zonder eenige noodzakelijkheid, de *q* mede.

A. Er valt zeker weinige aanmerking op de *x* te maken?

B. *Ten Kate* zegt: « Dat de *x*, die den klank en « naam van *iks* voert, bij de minste opmerking, laat « hooren dat zij bestaat uit eene *k*, gevolgd van eene « *s*; zoo dat ook dit teeken bij ons overtollig is.» (*) De *x* is dan een verkortteeken, beantwoordende aan de *ks*. Men schrijve dan niet meer, gelijk de ouden *dagelijx*, *des volx*, *des rijx*, enz. maar *dagelijks*, *des volks*, *des rijks*, enz. waarin de *s* toevallig zijnde, den tweeden naamval aanwijst. Ook schrift men *bliksem* en niet *blixem*, enz. Men bezigt de *x* alleen in vreemde benamingen, als: *Xanthus*, *Xerxes*, *Artaxerxes*, *Xenophon*, *Alexander*, enz. waarin zij aan het begin van een woord, als eene *s* en in 't midden van een woord als *ks* klinkt.

A. Wat slag van letterteeken is de *h*? *Weiland* zegt dat het noch klinker noch medeklinker is, dus moet het wel een bijzonder slag van letter, of letterteeken zijn.

B. Dat de *h* noch klinker, noch medeklinker zij, is naar de opgave van den grooten *Ten Kate* gezegd. Zij bestaat in eenen schielijken ophef, of eene uitblazing van

* (*) Zie Aant. D. 1. bl. 123.

den adem, vóór eenen klinker. Bij de Grieken werd zij ook niet als medeklinker beschouwd. Zij is ook geen wortelletter, dat is, geen letter die wezenlijk aan het zakelijk deel van een woord behoort, maar oudtijds, naar welgevallen, daaraan werd bijgevoegd of afgelaten. De Vlamingen, Zeeuwen, enz. spreken nog *and*, *ond*, *ooren*, enz. voor *hand*, *hond*, *hooren*, enz. uit. Zij wordt achter de *c* gevoegd, om daardoor, als een ondeelbaar letterteeken, den scherpen keelklank te vormen, hetzij in vreemde woorden als: *cherub*, *chijl*; hetzij in zuivere nederduitsche als: *nach*, *tach*, *licht*, *lagchen*, *schielijk*, *mensch*, *wensch*, enz. (*).

Sommige spraakkunstschrijvers verdeelen de medeklinkers in halve klinkers en stomme letters; anderen in smeltende- en stomme medeklinkers; en deze laatste verdeling is, volgens *Plato*, van de oude Egiptenaren tot ons gekomen. Echter zijn deze alle willekeurige verdeelingen. Het voornaamste dat men deswegens behoort op te merken, is hunne klankvorming. Hun klank dan wordt, of door de keel, de tong, of door de lippen en de tanden gevormd en zij worden dus, niet oneigen, in keel-tong-lip- en tandletters verdeeld.

De *B* is eene zachte medeklinker, met de *P* verwantschap, en behoort tot de lipletters. Ofschoon anders de lettergrepen met eenen scherpen medeklinker gesloten worden, wordt deze letter ook aan het einde van een woord, of eene lettergreep geplaatst, als: *leb*, *sneb*, *web*, enz.

De *D* is eene zachte tongletter, en met de *T* verwantschap. Zij wordt thans, ten slotte der woorden, even als de *T*, voor sluitletter gebezigd, als: *brood*, *dood*, *nood*, enz.

De *F* is eene scherpe lipletter, en wordt met de *V* verwantschap. Zij wordt meest op het einde der lettergrepen voor de *V*, die daartoe van alle kiesche taal-leeraren voor te zacht gerekend wordt, gebezigd, als: *brief*, *geef*, *leef*, enz. Zij komt ook in den aanvang

(*) Zie nederduitsch Taalkundig Woordenboek door *P. Weiland*, aan de letter *H*.

van eigenamen en basterdwoorden voor, als: *flips*, *fel*, *faam*, enz.

De *G* is eene zachte keelletter, en wordt dikwijls voor het ondeelbaar letterteeken *CH* gebezigd, als: *dig*, *ligt*, *nog*, *gezig*, enz.

De *K* is de laatste der keelletters, en wordt, ten zij in woorden van vreemden oorsprong, nu altoos voor de *Q*, dat een overtollig letterteeken is, gebezigd.

De *L* is eene tongletter. Zij opent of sluit eene lettergreep, als: *lam*. *ml*, enz. Nooit duldt zij enen medeklinker achter zich in het openen eener lettergreep, als: *lak*, *les*, enz.; doch wel in het sluiten, als: *hulp*, *stulp*, *schild*, enz.

De *M* is eene op zichzelf staande lipletter. Sommigen stellen ze onder de zoogenoemde smeltende medeklinkers. *Kinker* zegt, dat er eenen korten u-klank aan vast is. Bij de *O* gevoegd, dient zij om eenen brommenden, doffen en droeven klank voor te brengen.

De *N* is eene op zich zelve staande tongletter, en draagt ook wel den naam van neusletter (Nasale). In de uitspraak verandert zij gaarne in de lipletter *M*, als: *aambeeld* voor *aanbeeld*, enz. Sedert de elfde eeuw is het een gebruik geworden van de met voordacht verzwegen eigenamen, of die men niet weet, met eene enkele- of of dubbele *N* aan te duiden. Hetwelk gesproken is uit de latijnsche woorden *Nomen notum*, de naam is u bekend, of *Nomen nescio*, ik weet den naam niet.

De *P* is eene scherpe lipletter en met de *B* verwantschap. Zij wordt van *Kinker* onder de zoo genoemde smeltende medeklinkers gerangschikt.

De *R* is eene op zichzelf staande tongletter, en zeer naauw met *L* verwantschap. De romeinen bestempelden haar met den naam van hondsletter. Zij is de krachtigste letter onder de medeklinkers; en wordt ook, om de trilling der tong, bezwaarlijkst uitgesproken. (*)

(*) De tongletters worden meer bezwaarlijk dan de lipletters uitgesproken. Dit blijkt uit de kinders, die bij hunne eerste poging, om te spreken, lipletters bezigen, als: *ap*, *pap*, *em*, *mem*, enz. De uitspraak der *L* en *R* wordt door hen het laatste geleerd; en voornamelijk wanneer zij te zamen eene lettergreep sluiten, als: *dwarl*, *swarl*, enz.

De *S* is eene scherpe tandletter, en is zeer naauw met de *Z* verwantschapt. Waardoor zij in verscheidene talen onderling verwisseld worden. Zij wordt niet alleen vóór de klinkers, maar ook vóór de medeklinkers, uitgezonderd voor de *W*, gebezigd.

De *T* is eene scherpe tongletter, en met de *D* verwantschapt. Op zich zelve staande, bekleedt zij, met een afsnijdingsteeken achter aan, de plaats van *het*, zoo als: 't *welk*, voor *het welk*; en, met een afsnijdingsteeken vóór aan, de plaats van *te*; zoo als: *t' huis*, voor *te huis*.

De *V* is eene zachte lipletter. Zij is zachter dan *F* en scherper dan *W*. Evenwel is zij meermalen in de *W* overgegaan, als: *wreed*, *wreken*, enz. Zij verandert in eene *F* aan het einde eener lettersgreep, als *gaaf*, *graaf*, enz. Zij verschilt wezenlijk van den klinker *U*, hoe zeer zij in haren oorsprong daarmede verwantschapt was. Zoo dat men haar niet gelijk de *J* en *I*, zoo als *D. Van Hoogstraten* en *Halma* gedaan hebben, onder een mag mengen.

De *W* is eene op zich zelve staande lipletter. Er bestaat van *U* tot *W* eene zekere klankevenredigheid. Zij wordt thans meermalen vóór de *R* in plaats van de *V* gebezigd, als: *wraak*, *wringen*, enz. (*) Ook vervangt zij, met de *K* vervoegd, *QU*, als: *kwaad*, *kwakkel*, enz.

De *Z* is eene zachte tandletter, en met de *S* verwantschapt; zij behoorde, volgens *Aristoteles*, tot het kadmische *Alphabet* der pheneciërs. Zij had in 't grieksch de kracht der *DS*. Zij klinkt in het fransch als eene zachte *S*. Zij wordt in het engelsch en nederduitsch nog zachter uitgesproken. Zij verandert, wanneer zij voor sluitletter moet dienen, in eene *S* als: *glazen*, *glas*, *hazen*, *haas*, enz.

A. De vlaamsche taalleeraren *Vandaele* en *Deneckere*,

(*) De Vlamingen die *wraak*, *wringen*, enz. schrijven kunnen niet vatten waarom de Hollanders hier de *W* bezigen. Dit geschied, om dat soortgelijke woorden alle eenen geweldigen drift, of eene geweldige werking, hardheid, scherpte, enz. aanduiden, als: *wraak*, *wreed*, *wrijven*, *wroeten*, *wrong*, enz. Waardoor zij zeer eigenaardig van de woorden *vrede*, *vreemd*, *vrees*, *vreugd*, enz. onderscheiden worden.

beweren dat de *S* zacht klinkt en de *Z* scherp; kunt gij iets daar tegen in brengen, dat op goede gronden steunt?

B. Deze taalleeraren verdubbelen de *S*, zeggen ze, om dezelve hard te maken, en derhalve schrijven zij *ssieraad*, *ssóm*, enz. Hierop steunende; dat men de verdubbelde *S* in *bloessem*, *braassem*, scherp uitspreekt, enz. Doch wie ziet niet dat de eerste *s* hier eene lettergreep sluit, en de tweede, daarentegen, eene lettergreep opent? B. v. *bloes-sem*, *braas-sem* alwaar men weder den scherpen klank in de tweede *s* ontwaart.

« Het bijna thans algemeen gebruik van de *Z* voor « *S* te schrijven zegt *Vandaele*; kan tegen bewijzen « niet op. -- Het gebruik der zachte *s* is door verdoolde « redekaveling verstemd, enz. »

Na dat hij vele duistere bewijzen uit de oude, doode en levende talen heeft voorgedragen, eindigt hij met eene spotrede, (Ironie) zeggende: « Ongelukkige « hollandsche *weetwel*; die eens gedroomd heeft dat *z* « zacht en *s* hard schuifelt! » (*)

Hoe ongerijnd deze brabbeltaal is, zult gij uit het volgende duidelijk kunnen opmerken: Indien het algemeen aangenomen gebruik van het *beschaafste deel der natie*, tegen gene bewijzen uit de oudheid kan opwegen, zoo wordt de spelregel; waardoor dit algemeen gebruik de opperste Wetgever der levende talen is, omvergeworpen.

Laat ons thans de Hollanders, op dit punt, hooren *redkavelen*. De groote voorlichter in Neêrlands taal, *L. Ten Kate* zegt: « Vóór omtrend eene eeuw was de « *z* nog bij ons buiten gebruik; de letterkunstenaren « erkenden wel dat er tot onze zachte en harde uitspraak « elk een bijzonder letterteeken vereischt wierd; maar « de eenen zagen de *s* aan op de hoogduitsche wijze « als scherp, en de anderen op de fransche als zacht.

(*) Zie zijn *Tijdverdrif*, of *Onderzoek op de Nederduitsche Spraakkunst*, N.º 23. waarin hij tracht te bewijzen dat de *s* bij de grieken zacht luidde. Indien dit een voldoende reden is, om de zachtheid der *s* te beweren, zoo behoort de Grieksche *y* dan als *u* te klinken, dewijl zij bij de Grieken aldus luidde.

« Vele geleerden bleven nog bij de gewoonte van *s* in
 « beide gevallen te gebruiken; doch eindelijk drong
 « het onderscheid van *z*, en *s* voor de scherpe uitspraak
 « onder de geleerdsten sterk door; zoo dat dit nutte
 « gebruik nu als onder het achtbare mag gesteld worden
 « enz. » (*).

Weiland zegt: « Onze voorouders zagen dat er twee
 « onderscheidene teekens voor den zachten en scherp
 « klank noodig waren. Dan, hierop is twist gevolgd,
 « welke vrij lang geduurd heeft, of men, namelijk, de
 « *Z* als bij de Grieken scherp, of als bij de Hébreë
 « zacht te gebruiken hebbe; omtrent welk stuk men
 « het thans volkomen ééns is. » (**)

Ik verzwijg, met voordacht, de redekavelingen van
 den grooten *Kluit*, (***) van *Niloë*, *Bollhuis*, enz.
 waarin niet minder overtuigende bewezen wordt, dat
 de *s* sedert verscheiden eeuwen; algemeen, als scherp
 en de *z* als zacht zijn gebruikt geworden. Wat ver-
 metelheid van te durven zeggen, dat de taalkundige
 redeneringen dezer deftige mannen alle *verdoolde rede-*
kavelingen zijn! — In wat gevaar is men niet van zelve
 ellendig te dolen, wanneer men algemeen geachte schrijvers
 van onkunde, of doling durft beschuldigen! — (****)

Over de Vorming der Lettergrepen en woorden.

A. Wij hebben genoeg over de natuur der letters
 geredewisseld. Zeg mij, op welke wijze de *lettergrepen*
 en *woorden* gevormd worden?

(*) Zie Aanleiding D. I. bl. 121.

(**) Zie de inleiding van zijn groot *Taalkundig Woordenboek* ;
 bl. 62. Ook de *Taal- en Dichtk. Bijdragen* ; D. I. bl. 118.

(***) *A. Kluit* zegt: dat hij in de schriften, sedert vier eeuwen ge-
 schreven, de *z* voor den zachten klank ontmoet heeft. Zie *Maats. der*
Nederl. Letterk. D. III. bl. 20. enz.

(****) De slangwijze gedaante der letter *S*, in alle talen, bewijst
 ook, dat men aan dit letterteeken eene sissenden, of scherpshuifelende
 klank heeft toegekend, dewijl men, bij het vormen der eerste letter-
 teekens, zich, grootendeels, naar de beeldsprakige figuren *hieroglyphen*
 gerigt heeft.

B. Door de zamenvoeging der letteren, waaruit lettergrepen en woorden ontstaan. Wij hebben noch gezegd, dat eene lettergreep een verstaanbare klank is, welke met ééne opening of sluiting van den mond uitgesproken wordt. Zij kan uit eene éénige letter bestaan, welke, echter, een klinker moet wezen, als: *i-voor*, *o-de*, *u-ren*; of uit eenen klinker en medeklinker, als: *al-te*, *ga-de*; of uit verscheidene medeklinklinkers, welke eenen of meer gemeenschappelijke klinkers hebben, als: *dak*, *spijt*, *strijd*, *schreeuwt*, enz.

Uit de lettergrepen worden woorden gevormd, die uit ééne- of meer lettergrepen bestaan. Iedere opening van den mond, in het uitspreken der woorden, bevat eene lettergreep. (*) Een woord van ééne lettergreep heet *éénlettergrepig* (*Monosyllabæ*), als: *duad*, *stam*, enz. Een woord van twee lettergrepen heet *tweelettergrepig* (*Dissyllabæ*), als: *da-den*, *stam-men*, enz. Een woord van drie lettergrepen heet *drielettergrepig* (*Trissyllabæ*), als: *ge-leerd-heid*, *deugd-zaam-heid*, enz.

(*) Eer het schrijven met letters uitgevonden was, maakte men zijne denkbeelden door middel der beelddespraak (*Hiërotypha*) aan anderen kenbaar. Het moet een zeer diepdenkende *Genie* geweest hebben, zegt een schrijver van dezen tijd, die de verstanden tot de verlevene vinding der *Alphabetische* schrijfteekenen voorbereid heeft. Men had in opmerking genomen, dat men de verschillende klanken, welke door het spraakwetuig kunnen gevormd worden, gemakkelijk onderscheiden kon. Men vond een middel uit om elk een dezer geluiden of klanken door een bijzonder teeken af te beelden, en dit teeken werd *Syllabe* genoemd. In deze *Syllabische* schrijfwijze bezigde men slechts één teeken, om elke lettergreep, waarvan een woord zamengesteld is, uit te drukken. Men onderscheidde dus noch klinkers noch medeklinkers. Deze schrijfwijze was derhalve geheel onvolmaakt. De menigte der teekens waarvan dit slag van *Alphabet* was zamengesteld, veroorzaakten veel verwarring in de denkbeelden, of deden door het geheugen te overlasten het eene zinnebeeldig teeken voor het andere nemen. Men was dan bedacht om eene betere schrijfwijze uit te vinden. Een dier mannen, geboren om de loopbaan der letteren nit te breiden, scheidde de *Syllaben* in klinkers en medeklinkers; waarvan de voornaamste waarde in de eenvoudigheid gelegen is.

Het tijdstip waarop deze wonderbare schrijfwijze is uitgevonden, verliest zich in de grijze oudheid. *Plato* geloofte dat *Thaut*, een geleerde in Egypte, de eerste was, die de letters in klinkers en medeklinkers verdeelde: Wat er van zij, men moet instemmen, dat de uitvinding der letterteekenen eene der wonderbaarste ontdekkingen is van den menschelijken geest,

een woord van vier, - of meer lettergrepen heet *veelletter-grepig* (*Polyssyllabæ*), als; *god-vruch-tig-heid*, *on-gods-diens-tig-huil*, enz.

De woorden van ééne lettergreep zijn, meestal, stam- of wortelwoorden, en de andere afgeleide woorden, B. v. *kind*, *trouw*, enz. zijn stamwoorden, en *kindertijk*, *trouweloos*, enz. afgeleide woorden.

Over de zamenstelling der Woorden.

A. Ik zie dat er woorden bestaan waarin twee, of meer stamwoorden besloten zijn; wat slag van woorden zijn de zoodanige?

B. De woorden zijn of enkel, of zamengesteld. De eerste bestaan uit één woord of denkbeeld, als: *boom*, *groot*, *klein*, enz.; en de tweede uit verscheidene woorden of denkbeelden, als: *boonwot*, *grootvader*, *kleinzoon*, enz. De zamenstelling der woorden is derhalve niet anders dan het zamentrekken der denkbeelden tot een voornaam hoofddenkbeeld, hetwelk door één of meer denkbeelden nader bepaald, of gewijzigd wordt. B. v. In *morgenster* zijn twee denkbeelden besloten; waarvan *ster* het hoofddenkbeeld, en *morgen* het bepalend denkbeeld is, welke laatste altoos moet vóóran staan; want verkeerd geplaatst zijnde, zoude een zamengesteld woord, dikwerf, geheel iets anders beduiden, dan men van zin is uit te drukken. B. v. In *huiswerk*, is *werk* het hoofddenkbeeld, en *huis* het bepalend denkbeeld; en beduidt eigenlijk een *werk* dat in den huize verrigt wordt. Daarentegen in *werkhuis*, is *huis* het hoofddenkbeeld en *werk* het bepalend denkbeeld; en beduidt een *huis* dat tot het verrigten van eenig *werk* geschikt is. Zoo even is het met *bouwland* en *landbouw*, *huiskant* en *raadhuys*, enz. gelegen.

A. Wat bijzonder nut trekt men uit de samenstelling der woorden?

B. Zonder die samenstelling zou men, om een woord eene nadere bepaling te geven, verplicht zijn hetzelfde met eene slepende omschrijving te doen. B. v. *koningrijk* beduidt zoo veel als: een rijk dat door eenen koning beheerscht wordt; *landlieden* is immers zoo veel gezegd als: lieden die ten platten lande wonen, enz.

A. Ik heb menigmaal met de Hollanders hooren spotten, om dat zij zulk eene menigte van zamengestelde woorden bezigen, ja, nog gedurig, door middel der samenstelling, nieuwe woorden smeden.

B. De spotterij is het wapen der onwetendheid. Men versta wel, dat onze schoone Moedertaal, als eene echt oorspronkelijke, het vermogen heeft van haren woordenschat uit hare eigene bronnen te vermeerderen. Zij bezit niet slechts eene zeer aanzienlijke menigte van grondwoorden, maar die grondwoorden zijn ook zeer kort en eenvoudig, en laten zich derhalve gemakkelijk, of door de achtervoeging van bekende uitgangen, of door zamenkoppeling verlengen. (*) Deze korthed der grondwoorden, zegt *De Groot*, dient meer, dan men zich verbeelden kan, tot het aaneenkoppelen der woorden. Dit vermogen van woorden, door middel van grondwoorden, zamen te stellen, zet der tale eene grooten rijkdom, beknoptheid, deftigheid en fraaijheid bij. Zoo worden nog dagelijks, tot van de kinderen toe, nieuwe woorden gevormd. Waarop de laatstgenoemde Schrijver, deze voortreffelijke eigenschap onzer tale opmerkende, uitroept: « Waarlijk eene goddelijke taal, « waarin het den kinderen zelfs vrijstaat, 't geen *Horatius* « klaagde, dat aan hem, *Virgilius* en *Varius* misgund « werd. » (**)

A. Er moet toch een regel voor die samenstelling bestaan, anders zoude men gedurig daarvan kunnen misbruik maken.

(*) Zie *Siegenbeek*, Verh. over den rijkdom en de voortreffelijkheid der Nederd. tale. bl. 104.

(**) Zie zijne *Vergelijking de gemeenebesten*, vertaald door *Meerman*, D. III. bl. 99 en volg.

B. De regel, ten dien aanzien, staat vast. Wij hebben reeds gezegd, dat, in de samenstelling, het voornaam hoofdwoord of denkbeeld altoos achteraan staat, en de meer bepalende vóóran geplaatst worden, als: *krijgsbouwmeester*, enz. Wat de zamenkoppelingen betreft, zij bestaan meest uit twee woorden, of deelen, en ook wel uit drie. Langere zamenkoppelingen veroorzaken doorgaans duisterheid. Echter vindt men zamenkoppelingen van vier en vijf woorden, als: *huisgodsdienstwerk*, *Schipstimmermanswerktuig*, enz. Doch deze zijn minder bevallig en noodzakelijk, en worden dus beter van malkander gescheiden, of door omschrijving voorgesteld.

Bij de zamengestelde woorden dient nog opgemerkt, dat het laatste deel of woord, als voornaam denkbeeld, altoos zijne gedaante behoudt, welke het voor de samenstelling heeft; maar het eerste, in den tweeden naamval, verbogen wordt, als: *rijfsgebied*, *krijgsman*, *kalfshoofd*, enz. Men mag ook, in het zamenstellen, geene tegenstrijdige- of gelijksoortige denkbeelden vereenigen, waaruit wanschikkelijkheid, of krachtloosheid ontstaan kan.

A. De Hollanders schrijven ook, tegen het gebruik der Vlamingen, *waaraan*, *waarbij*, *waardoor*, *waaruit*, *waarvan*, *daaraan*, *daardoor*, *daarbij*, *hieraan*, *hierdoor*, enz. hebben zij hiertoe eene genoegzaam geldende reden?

B. Zonder de kortheid der grondwoorden in opzigt te nemen, is er nog iets in deze zamengestelde woorden gelegen, dat voor deze schrijfwijze pleit. Het bijwoord *waar*, met een voorzetsel zamengesteld, bekleedt de plaats van *welke*. B. V. *Waarom*, is zoo veel als: *om welke zaak*; *waardoor*, is even zoo veel als: *door welke zaak*, enz. *Daar*, met een voorzetsel zamengesteld, vervangt de plaats van *deze*, *die*, *dezelve*, *dezelfde*, B. V. *daaraan* is zoo veel als *aan de zelve*, enz. Wijders, leert het gebruik hoe men zich best, bij de samenstellingen, te gedragen hebbe.

Over de onderscheidene Taaldeelen,

OF

Deelen der Rede.

A. Gij hebt mij de natuur der letteren, lettergrepen en woorden zeer duidelijk leeren kennen. Ik verlang thaus de benaming en verdeling der woorden te verstaan, of derzelve bijzondere soorten aangewezen te worden.

B. De Nederduitsche taal is uit tien soorten van woorden zamengesteld, die gemeenlijk *deelen der rede* (*partes orationis*) genoemd worden, als:

- 1.° Zelfstandige naamwoorden (*Substantiva*),
- 2.° Lidwoorden (*Articuli*),
- 3.° Bijvoegelijke naamwoorden (*Substantiva*),
- 4.° Voornaamwoorden (*Pronomina*),
- 5.° Werkwoorden (*Verba*),
- 6.° Telwoorden (*Numeralia*),
- 7.° Bijwoorden (*Adverbia*),
- 8.° Voorzetsels (*Præpositionis*),
- 9.° Voegwoorden (*Conjunctionis*),
- 10.° Tusschenwerpsels (*Interjectionis*).

Men kan geen woord, hoegenaamd, in de taal vinden, dat aan de eene, of andere dezer soorten niet behoort. De vier laatstgemelde zijn altoos *onveranderlijk*, (*) dat is, dat zij altoos op dezelfde wijze geschreven worden. De zes eerstgenoemde zijn *veranderlijk*, of

(*) Hiervan zijn uitgezonderd de Bijwoorden, die als bijvoegelijke naamwoorden gehezigd worden, en derhalve voor vergrooting vatbaar zijn. Zie verder bij de Bijwoorden.

worden op verscheidene wijzen; door *verbuiging* (*declinatio*), *vergrooting*, anders *vergelijking* (*comparatio*), en *tijdvoeging* (*conjugatio*) veranderd. Vandaar dat sommigen deze verandering, niet oneigen, de *gedaanteleer* noemen, om dat de woorden daardoor als van gedaante veranderen.

A. Waarom de *deelwoorden* (*participia*) onder de taaldeelen, of *deelen der rede* niet begrepen; hebben zij niet meer regt dan de telwoorden om een *Rededeel* uit te maken?

B. De gevoelens der taalkundigen loopen deswegens merklijk uit een. *Weiland* beweert zijn stelsel; ten dezen aanzien, hierop, dat het deelwoord niets dan een bijv. naamw. is, van een werkwoord afgeleid, en zijne trappen van vergrooting heeft. Daar, in tegendeel, de telwoorden deze vergrooting niet hebbende, en geheel van de overige woorden onderscheiden zijnde, derhalve veel min dan de deelwoorden voor bijv. naamw. kunnen beschouwd worden. De fransche taalleeraar *Levizac* heeft van de deelwoorden ook geen bijzonder rededeel gevormd. Ik oordeel dit alles genoegzaam gegrond te zijn om het stelsel van *Weiland* aan te nemen.

A. Er zijn taalkundigen die beweren dat er maar vier deelen der rede kunnen bestaan, als: *het zelfst. naamw.*, *het bijv. naamw.*, *het werkwoord* en een zoo genoemd *Opwoord*. Indien deze verdeeling gegrond is, waarom hebben de taalleeraren die niet gevolgd; is de kortste en eenvoudigste verdeeling immers de beste niet?

B. De groote *Rollin* zegt, dat *Aristoteles* eerst de woorden der schoone grieksche taal in onderscheidene soorten verdeeld heeft, en dat de Latijnen en andere volkeren die verdeeling gevolgd hebben; zelfs zonder nader te onderzoeken of dezelve met den aard, of de natuur der woorden overeenstemde. Eenige fransche taalleeraren, als: *Bauzée*, *Duclos*, *Sicard*, *Condillac*, enz. hebben, door middel van eene gezonde Redeneerkunde (*Logica*), bewezen, dat de tien rededeelen van *Aristoteles*, tot drie *wezenlijke* deelen, en een *toevallig* deel kunnen gebragt worden.

A. Indien de eerste verdeeling willekeurig is, en de

laatste op de natuur zelve gegrond is, nog eens gezegd, het bewonderd mij, dat de grootste taalkundigen zelve, van deze korte, gemakkelijke verdeeling geen gebruik maken.

B. Degenen die gezegde verdeeling trachten in te voeren, willen de beletselen, die hen hierin tegekomen, den menschelijke vooroordeelen te laste leggen. Echter heeft gewis de beroemde fransche *Akademie* op dit punt, niet gelaten ernstige bedenkingen te maken. De verdere onderhoorige verdeelingen (*Subdivisionis*) der vier voornoemde rededeelen, B. V. in *afhankelijke* en *onafhankelijke* zelfst. naamw.; in *eigenschappelijke*, *bepalende*, *bedrijvende* en *lijdende* bijv. naamw. enz. hebben haar waarschijnlijk doen besluiten; dat deze nieuwe verdeeling aan de gemakkelijkheid van het onderwijs zeer weinig kon bijdragen; daarbij, dat zij weinig geschikt was om tot het aanleeren der Latijnsche- of andere uitheemsche talen over te gaan, enz. waaruit wel te vermoeden is, dat degenen, die deze verdeeling willen invoeren, weinig navolgers zullen vinden.

Over de zelfstandige Naamwoorden.

A. Leer mij thans den aard of de natuur van een zelfst. naamw. kennen.

B. Een zelfst. naamw. is een woord, dat alléén staande, zonder behulp van eenig ander woord, eene zelfstandigheid, of het wezen eener zaak aanduidt, als: *mensch*, *boom*, *god*, *engel*, enz. Of ook, dat iets onzelfstandig of als zelfstandig aanzien wordt, voorstelt; en dus, slechts, in de beschouwing bestaat, als: *deugd*, *geleerdheid*, *schoonheid*, *wijsheid*, *liefde*, enz.

A. Wat is het beste middel om deze soort van woorden van de overige soorten te onderscheiden?

B. Met de lidwoorden *de*, *het*, *een*, er vóór te

plaatsen, als: *de mensch, de deugd, het huis; een vogel, eene bloem, een paard, enz.*; bij een werkwoord gevoegd zijnde, maken zij eene verstaanbare uitdrukking, als: *de mensch peinst, de deugd veredelt, het huis vervalt, de vogel vliegt, enz.*

A. Mij dunkt dat zij nog anders kunnen verdeeld worden.

B. Sommigen verdeelen ze in *stoffelijke (physicæ)*, en *onstoffelijke (métaphysique)* zelfst. naamw. Doch deze is eigenlijk dezelfde verdeeling, welke wij hebben aangetoond. Wijders, worden zij nog in *eigene (propria)* en *gemeene (appellativa)* verdeeld. Een *eigen* zelfst. naamv. duidt eenen persoon, of eene zaak alléén, met uitsluiting van alle andere, aan, als: *Nederland, Vlaanderen, Amsterdam, Brussel, Willem, Maria, enz.* Een *gemeen* zelfst. naamw. is zoodanig een, waardoor vele zelfstandige dingen van eene zelfde soort verstaan worden, als: *mensch, land, stad, boom, enz.*

Er zijn taalleeraren die er nog eene derde soort Bijvoegen; de *verzamelende*, zelfst. naamw. (*Collectiva*), om dat hun geheel in eene hoeveelheid van onderscheidene voorwerpen bestaat, als: *volk, heer (krijgsheer), woud, gebloemde, gesteente, gevogelte, enz.*

A. Gij zegt dat men de zelfst. naamw. door het vóóraan stellen der Lidwoorden, van andere woorden onderscheiden kan; wanneer ik B. v. *het lezen, het schrijven, het schoone, enz.*, ontmoet, ik begrijp niet wel, hoe deze woorden eene zelfstandigheid te kennen geven.

B. Versta wel, dat er het zelfstandige onder begrepen wordt. *Het lezen* beduidt zoo veel als de werking van lezen; *het schrijven*, als de werking van schrijven; en *het schoone*, als *de schoonheid*, welke aan deze of gene zaak vast is, enz. Onze taal heeft deze eigenschap, of dit voorregt, dat zij, op dergelijke wijze, elk rededeel als *zelfstandig* gebruiken kan.

Over de Verkleinwoorden.

A. Wat soort van woorden zijn de verkleinwoorden?

B. De verkleinwoorden maken geen bijzondere soort uit; maar duiden de voorwerpen als verkleind, in vergelijking met een ander voorwerp aan; als: *huisje*, *kindje*, *bloempje*, *lampje*, enz. Er bestaat schier geen zelfst. naamw. dat aldus, in opzigt tot een ander, niet kan verkleind worden; welke eigenschap alweer onze taal, buiten veel andere, eene bijzondere fraaiheid en grooten rijkdom bijzet.

A. Ik zie dat de Hollanders de verkleinwoorden meestal anders dan de Vlamingen vormen; bestaat er deswegens geen vaste regel, of hangt deze vorming geheel van de willekeurigheid af?

B. De Vlamingen volgen veelal de oude wijze van met de uitgangen *ken* en *jen* de verkleinwoorden te vormen, als: *boomken*, *blgemken*; of met het inlasschen van *e* of *s*, als: *boekskén*, *handekén*, *mandekén*, enz. Met *jen*, als *draadjén*, *vliegjen*, enz. Welke laatste schrijfwijze *Bilderdijk* nog volgt: De Hollanders, die zich, in vele gevallen, naar de welluidendheid schikken, hebben daar toe den vlejenden uitgang *je* gekozen, en om dezelfde reden achter eenige woorden nog eene *p*. of *t* geplaatst. *Je* komt achter *d* en *t*, als: *draadje*, *kindje*, *pootje*, *rietje*, enz. Achter *f*, als: *briefje*, *wijfje*, enz. Achter *g*, als: *ringje*, *wiegje*, enz. Achter *k*, als: *beekje*, *plekje*, enz. Achter *p*, als: *knaapje*, *pijpje*, enz. Achter *s*, en *sch*, *kaarsje*, *weesje*, *vleeschje*, enz. -- De uitgang *tje* komt achter *l* en *n*, als: *keeltje*, *kooltje*, *steentje*, *zoontje*, enz. Achter *r*, als: *snaartje*, *kaartje*, enz. Achter *w*, als: *leeuwkje*, *vrouwkje*, enz. Achter tweeklanken, als: *eitje*, *koetje*, enz. De uitgang *pje* komt achter *m*, vóórgegaan van twee klinkers, als: *bloempje*, *boompje*, *oompje*, enz.

Veel woorden van ééne lettergreep, of waarvan de

laatste lettergreep slechts ééne klinker heeft, uitgaande op *b, l, m* en *n*, en die in het meervoud den laatsten medeklinker verdubbelen, als: *krib, bel, lam, kan*, enz. worden ook om de welluidendheid, verlengd, en nemen den uitgang *tje* aan, als: *kribbetje, belletje, lammetje, kannetje*. enz. Ook de vrouwelijke benamingen op *in* uitgaande, als: *boerinetje, vriendinnetje, koninginetje*, enz. Hieruit kunt gij zeer ligt, op den toets van het gehoor, ontwaren, dat de hollandsche schrijfwijze, ten aanzien der verkleinwoorden, zachter, vleijender en meer teeder is, dan die der Vlamingen.

Over de Getallen,

OF HET ENKEL- EN MEERVOUD DER ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

A. Kunt gij geene aanmerking maken op het gebruik der *getallen*, ten aanzien der zelfst. naamw.?

B. Men mag zeggen dat ieder zelfst. naamw. een *gemeen* naamwoord is; en dat het, als zoodanig, verscheidene zelfstandige dingen, tot ééne en dezelfde soort behoorende, beteekent B. v. *de mensch is sterfelijk; het beest is een onredelijk schepsel*; enz. beduiden zoo veel als: *de menschen zijn sterfelijk; de beesten zijn onredelijke dieren*, enz. Doch, gelijk men of één, of meer enkele dingen van eene zelfde soort bedoelen kan, is het noodzakelijk dit onderscheid door de zelfst naamw. zelve aan te wijzen. Zulks geschiedt dan door de *getallen*, zijnde twee, *enkelvoudig* en *meervoudig*. Het eerste wordt gebruikt wanneer, slechts, van ééne persoon of ééne zaak, -- het andere wanneer van twee- of meer personen of zaken gesproken, of gehandeld wordt, als: *mensch, menschen, boom, boomen*, enz.

A. Ik weet dat men het meervoud der zelfst. naamw.

zoo wel bij de Hollanders als bij de Vlamingen, meestal met het aanvoegen van *s*, *n*, en *en* maakt, als: *akker*, *akkers*; *spiegel*, *spiegels*; *hoogte*, *hoogten*; *leeuw*, *leeuwen*, enz.; maar ik vat niet wel waarom de Hollanders daartoe, menigmaal, den uitgang *eren* bezigen, en dus het meervoud op twee verschillende wijzen vormen, als: *kalf*, *kalvers*, *kalveren*; *kind*, *kinders*, *kinderen*; *schrijver*, *schrijvers*, *schrijveren*, enz.?

B. Deze wijze van het meervoud te vormen, die tegen de regelmaat schijnt te strijden, komt hiervan voort, dat men oudtijds, *kalver*, *kinden*, of *kinder*, *lieder*, enz. in plaats van *kalf*, *kind*, *lied*, enz. schreef. Dit gebruik ingedrongen zijnde, men vormde het meervoud van soortgelijke woorden met *er en*, op de gewone wijze, aan te voegen, als: *kalver*, *kalveren*, *kinder*, *kinderen*, *lied*, *liederen*, enz. Deze schrijfwijze is noch onnuttig noch aanstootende, want zij dient tot wijziging en versmooijng van den stijl, en de beste schrijvers geven er den voorkeur aan.

A. Hebben alle zelfst. naamw. die twee getallen? (*)

B. Neen, daar zijn er die geen meervoud, andere die geen enkelvoud hebben. De eerste, om dat zij eene onbepaalde hoeveelheid in zich bevatten, of eene onbepaald denkbeeld opleveren, zijn voor geen meervoud vatbaar; deze zijn, 1.°) degene die eene stoffelijkheid betcekenen, als: *goud*, *zilver*, *vleesch*, *melk*, enz. 2.°) De zelfst. naamw. die de werking der werkwoorden uitdrukken, als: *het getier*, *het geroep*, enz. 3.°) De namen der deugden, ondeugden en hartstogten, als: *liefde*, *dronkenschap*, *hoogmoed*, *haat*, enz. 4.°) Die eenen toestand uitdrukken, als: *dood*, *leven*, *jeugd*, *verderf*, enz. 5.°) Welke eene eigenschap aan iets toekennen, als: *hitte*, *korde*, *vernunft*, enz. Eindelijk 6.°) de onbepaalde wijze der werkwoorden en het onzijdige geslacht der bijv. naamw., zelfstandig genomen, als: *het eten*, *het drinken*, *het schoone*, *het kenmerkende*, enz.

(*) De eigenaamen hebben ook een meervoud, wanneer zij meer dan aan één voorwerp toegepast worden, als: *Ik heb onder mijne dienstknechten twee Willem's*. Ook wanneer een eigenaam dient om zekere eigenschap aan te duiden, als: *De Alexanders*, *de Homerens*, *de Sappho's*, van onzen tijd.

De gene die geen enkelvoud hebben zijn: *alpen*, *flarden*, *flenters*, *gebroeders*, *gezusters*, *hersens*, *inkomsten*, *lieden*, *mazelen*, *ouderen*, *vóórrouderen*, enz. Omdat de denkbeelden, daarin besloten, nooit dan te zamen vereenigd kunnen beschouwd worden. (*)

Over de Naamvallen. (**)

A. Ik heb met ongeduld verlangd om uwe gevoelens, ten aanzien der *Naamvallen* (*Casus*), of verbuigingen der zelfst. naamw., lidwoorden, enz. te verstaan; dit onderwerp maakt geen der minste geschilpunten in de spelling tusschen de Hollanders en Vlamingen. Ik twijfel of gij de eersten, op dit punt, wel zult kunnen verdedigen.

B. Ik verdedige de Hollanders niet meer dan de Vlamingen; maar ik trachte, met onpartijdigheid, tot het pit der waarheid te dringen, en de gronden op te delven, waarop beide taalstelsels berusten.

A. Wat is eigenlijk een *Naamval*. Vele vlamingen hebben noch een duister begrip van dit woord.

B. Een naamval is de eene of andere betrekking waarin een zelfst. naamw. kan genomen worden. De naamvallen worden in het latijn door de uitgangen aangeduid. De Franschen en Engelschen hebben geene

(*) De Grieksche en Gothische talen hebben nog een derde getal, (*dualis*), ter aanduiding van twee dingen in 't algemeen, of zulke dingen in het bijzonder, welke in de natuur, gemeenlijk bij paren voorhanden zijn, als *oogen*, *ooren*, *handen*, *voeten*, enz.

(**) Wat de geslachten der zelfst. naamw. betreft, ik heb geoordeeld dat, sedert de verhandeling over deze stoffe van den geleerden *Bilderdijk*, in 't licht verschenen is, het nuttiger is hierover afzonderlijk te handelen. Gewis is deze afbreuk, in dit mijn werk, wel dubbel vergoed, door hetgene ik over de *Geslachtregeling*, hierachter, heb voorgedragen; en waarin de lezer opspeuren kan, op welke gronden dezelve berusten moet.

naamvallen voor de naamwoorden, en duiden al de betrekkingen, waarin dezelve geplaatst worden, door voorzetsels aan. Onze naamwoorden ondergaan, buiten de verandering van het enkelvoudige in het meervoudige, slechts ééne verbuiging door het aannemen van *s* en *en* in den tweeden naamval, als: *de kostelijkheid des tijds, de vrees des heeren*, enz. Doch zij kunnen in meer betrekkingen en omstandigheden geplaatst worden, en zijn derhalve voor meer naamvallen vatbaar, welke door de lidwoorden *de, het, een, eene*, aangeduid worden, zegt *Weiland*.

A. Vanwaar dat meest al de vlaamsche, en ook andere taalleeraren zes naamvallen stellen. onder de latijnsche benamingen van *nominativus, genetivus, dativus*, enz. of, vertaald, *noemer, teler, gever*, of, gelijk anderen willen, *werker, eigenaar, ontvanger*, enz., en dat *Weiland* maar vier naamvallen telt, welke hij met de onbeduidende namen van *eersten, tweeden, derden* en *vierden* naamval bestempeld?

B. Degenen die zes naamvallen opgeven, hebben, zonder ons taaleigen te onderzoeken, hierin de Hattijnen zeer slaafsch nagevolgd. Onze voorouders, zegt *Ten Kate*, hebben nooit meer dan vier naamvallen gebruikt; want de *nominativus* en *vocativus*, gelijk ook de *dativus* en *ablativus* bij hen dezelfde waren. Duitslands groote taalmeester, *Joh. Christoph. Adelung*, was van hetzelfde gevoelen, ten aanzien der hoogduitsche taal. De benamingen van *eersten, tweeden, derden* en *vierden* naamval vinden wij reeds in de werken van den hoogleeraar *A. Kluit*, op wiens taalkundige voorschriften, *Weiland* en *Siegenbeek*, grootendeels, hunne taalstelsels aangelegd hebben. De schrijvers der *N. Vaderl. Bibliotheek* (D. III. N.º 15. bl. 756) en der *algem. Vaderl. Letteroefeningen* (1800, N.º VIII. bl. 335.) hebben hunne tegenbedenkingen, ten aanzien van deze stelling, omtrent vier naamvallen gemaakt, en eenigen dragen voor, dat er een *ablativus* wezen moet, dewijl er zelfs in vroegere jaren, door zeer taalkundige mannen, over het bestaan van eenen *ablativus absolutus* hevig heeft getwist geweest, enz. Doch, zegt *Weiland* hier tegen met *Adelung*: *Er is door geleerde mannen wel meer*

hevig, over hetgene dat geen bestaan had, getwist geweest. (*)

A. Toon mij thans aan, wat eigenlijk *verbuiging* is, of wel wat men door *verbuigen* te verstaan hebbe.

B. De woorden *verbuigen* en *verbuiging* worden gemeenlijk, door de vlaamsche taalgeleerden met de kunsttermen *declineren* en *declinatie* uitgedrukt; waarvan vele Vlamingen een duister begrip hebben; want *verbuigen* beduidt anders niet dan de naamwoorden in verscheidene betrekkingen en omstandigheden plaatsens. Dewijl de lidwoorden vóór de zelfst. naamw. geplaatst, derzelver naamvallen aanduiden, zal ik u de hollandsche *verbuiging* der lidwoorden *de* en *een* opgeven:

M. *des*, of *van den*, *eenes*, of *van eenen*,

Vr. *der*, of *van de*, *eener*, of *van eene*,

Onz. *des*, of *van het*, *eenes*, of *van een*,

M. *den*, of *aan den*, *eenen*, of *aan eenen*,

Vr. *der*, *de*, of *aan de*, *eener*, *eene*, of *aan eene*,

Onz. *den*, *het*, of *aan het*, *eenen*, *een*, of *aan een*,

M. *den*, *eenen*,

Vr. *de*, *eene*,

Onz. *het*, *een*.

A. Wij zullen over deze wijze van *verbuigen* later handelen. Zeg mij thans wanneer staat een zelfst. naamwoord in dezen of genen naamval?

B. Een zelfst. naamw. staat in den eersten naamval wanneer het, zonder van eenig ander woord beheerscht te zijn, als *werkende*, *lijdende*, *bestaande*, *wordende*, of aangesproken voorkomt, of wanneer het zelf het onderwerp (*sujet*) van het gezegde is, B. V. *het kind leert*, *de klok slaat*, *de man wordt*, *de waarheid is*, *man! ó man!* enz.

Wij zullen dit nog klaarder toonen door het onderscheid tusschen den eersten en vierden naamval te leeren kennen, als: *de vader kastijdt den zoon*. Men vraagt nu: wie is 't die kastijdt? Het antwoord is

(*) Zie Nederd. Taalk. Woordenboek. D. II. aan het voorberigt.

noodzakelijk: *de vader*; derhalve is de vader hier het onderwerp der rede, en staat dus in den *eersten* naamval.

Een zelfst. naamw. staat in den *tweeden* naamval wanneer het als bezittende voorgebragt voorkomt, als: *de zoon des vaders, de schepping der wereld*, enz. (*) Wiens zoon is het? *des vaders zoon*; derhalve is de vader de *bezitter* van den zoon. Wat wordt er geschapen? *de wereld*; zoo is het de wereld, die door de *werking* van scheppen wordt voortgebragt; dus staan zij beide in den *tweeden* naamval.

De *tweede* naamval kan ook hieraan gekend worden, dat hij zich altoos door het voorzetsel *van* laat omschrijven, als: *de zoon van den vader, de schepping van de wereld*, enz.

Een zelfst. naamw. staat in den *derden* naamval, wanneer het voorkomt als iets gegeven, aangeboden, of toegekend te worden, als: *de zoon bewijst den vader zijne onderdanigheid*. Wien wordt er onderdanigheid bewezen? *Den vader*. Deze naamval wordt ook met het voorzetsel *aan* omschreven, als: *de zoon bewijst aan den vader*, enz.

Een zelfst. naamw. staat in den *vierden* naamval wanneer het als het voorwerp (*attribut*) eener handeling voorkomt, als: *de zoon bemint den vader*. Wie is 't die bemind wordt? *De vader*; derhalve staat de *vader* hier in den *vierden* naamval.

Over de Lidwoorden.

A. Mij dunkt dat het klein getal der Lidwoorden geen rededeel kan vormen. Ook stelt *Moke* die onder de zelfst. naamw. (**)

(*) Vele vlamingen schrijven nog *des werelds, des moeders*, enz. doch *des* het mannelijk verbogen lidwoord zijnde, kan, mijns oordeels, deze schrijfwijze niet voorgestaan worden.

(**) Zie zijne Nederd. Spraakk. naar het Hollandsch, enz. bl. 1. § 2e.

B. De Lidwoorden zijn klein in getal; doch zij dragen veel bij tot de juiste uitdrukking der denkbeelden, en geven dus onze taal een gewichtig voordeel boven de latijnsche; ja zelfs boven de grieksche, waarvan de eerste volstrekt geene lidwoorden, de laatste alleen het bepalend bezit. (*) De meerdere of mindere bepaaldheid der zelfst. naamw. onderscheidende, worden zij wel vóór dezelve geplaatst, maar kunnen nooit geene zelfst. naamw. zijn; dewijl dit laatste slag van woorden, op zich zelf, een verstaanbaar denkbeeld oplevert.

A. *Henckel* noemt de lidwoorden *Geslachtwoorden*; is deze benaming oneigen?

B. Het is slechts bij toeval dat zij de geslachten aanwijzen. In het meervoud; voornamelijk, geschiedt dit niet; daar zij in al de naamvallen en voor alle drie de geslachten dezelfde verbuiging hebben.

A. Hoe veel lidwoorden gebruiken de Hollanders?

B. Slechts twee, die zijn *de* en *een*. Het eerste wordt het *bepalend*, het andere het *niet bepalend* lidwoord genoemd.

A. Hoe vreemd moet dit den Vlamingen voorkomen!— Zijn er immers geen zes lidwoorden, als: *den, de, het, eenen, eene, een?*

B. Gij vat een verkeerd denkbeeld van de lidwoorden op. Buiten *de* en *een*, zijn de overige afgeleide, of verbogene lidwoorden.

A. Dit brengt ons op het groot geschilpunt van *den* of *de* in den eersten naamval van het mannelijk geslacht te bezigen.

B. Zoo juist. Van *de* of *den* moet, noodzakelijk; het eene een verbogen en het andere een onverbogen lidwoord zijn. Het blijkt klaar dat *de* het onverbogen lidwoord is; want er kan door de verbuiging nooit geene letter van het worteldeel des woords afgenomen; maar wel aangevoegd worden. De eerste naamval kan;

(*) Zie *Siegenbeek*; verh. over den rijkdom en de voortreffelijkheid der Ned. tale. Ook over de kracht en het nut der lidwoorden; *Leet Kate* aanl. 1. D. bl. 341. — 346. Tevens *Blairs lessen over de Reizekunst*, enz. 1. D. bl. 222. — 224. En *Schraant*, Redevoering over het beoefenenswaardige der Nederl. taal. bl. 74.

die den naam van *regte* draagt, omdat dezelve het naamwoord, zonder van een ander woord af te hangen, of beheerscht te zijn, in zijne *eerste* en *regte* beteekenis voorstelt, kan dus door geene verandering van letteren of lidwoorden verbogen zijn; daar de drie overige naamvallen van dezen *regten*, als het grond- en wortelwoord, door verandering van letteren en lidwoorden, gevormd en afgeleid worden; en dragen daarom, in tegenoverstelling, den naam van *omregte naamvallen* (*obliquis casibus*).

A. Dit treft mij eenigzins; maar eer ik mijne tegenbedenkingen hierop aanvoere, geet vooraf de hollandsche verbuigingen der lidwoorden met hunne zelfst. naamw. op.

B. Ik wil dit zeer graag doen, dewijl hetzelfde dienen kan om de verbuigingen meer duidelijk en vatbaar te maken:

VERBUIGING MET HET *BEPALEND* LIDWOORD DE IN DE DRIE GESLACHTEN.

ENKELVOUD.

<i>M.</i>	<i>Vr.</i>	<i>Onz.</i>
1. <i>De boom,</i>	<i>De bloem,</i>	<i>Het veld,</i>
2. <i>Des booms,</i>	<i>Der bloem,</i>	<i>Des velds,</i>
3. <i>Den boom,</i>	<i>De, of der bloem,</i>	<i>Den velde, of het veld,</i>
4. <i>Den boom.</i>	<i>De bloem.</i>	<i>Het veld.</i>

MEERVOUD.

<i>De boomen,</i>	<i>De bloemen,</i>	<i>De velden,</i>
<i>Der boomen,</i>	<i>Der bloemen,</i>	<i>Der velden,</i>
<i>Den boomen,</i>	<i>De, of der bloemen,</i>	<i>Den velden,</i>
<i>De boomen.</i>	<i>De bloemen.</i>	<i>De velden.</i>

VERBUIGING VAN HET *NIET BEPALEND* LIDWOORD EEN.

<i>M.</i>	<i>Vr.</i>	<i>Onz.</i>
1. <i>Een boom,</i>	<i>Eene bloem,</i>	<i>Een huis,</i>
2. <i>Eens booms,</i>	<i>Eener bloem,</i>	<i>Eens huizes,</i>
3. <i>Eenen boom.</i>	<i>Eene, of eener bloem,</i>	<i>Eenen huize of een huis,</i>
4. <i>Eenen boom.</i>	<i>Eene bloem.</i>	<i>Een huis,</i>

A. Deze wijze van verbuigen komt mij vreemd en duister voor. Waarom de voorzetsels *van* en *aan* bij den tweeden en derden naamval niet gesteld? --- Gij behoorde mij ook den derden naamval, door middel van eenige voorbeelden, meer klaar en verstaanbaar te maken.

B. De voorzetsels geven niets aan de verbuigingen, maar wijzen slechts de betrekkingen aan, waarin de zelfst. naamw. voorkomen. Wat de derde naamval betreft, de Vlamingen stellen dien zonder verbuiging voor. Het voorzetsel *aan* heeft wel den derden naamval bij zich, maar het beheerscht ook den vierden naamval, en geeft niets aan de vlaamsche verbuiging. De Hollanders, daarentegen, hebben voor den derden naamval eene bijzondere verbuiging voor den verhevenen of deftigen stijl. Welke verbuiging door het lidwoord te verbuigen alleen geschiedt; en die eene navolging der oudheid zijnde, veel bijzet om den stijl af te wisselen, welluidend en vloeibaar te maken. Wij zullen er eenige voorbeelden van opgeven:

Zeg het den vader, of zeg het aan den vader.

Hij gaf het de moeder, of hij gaf het aan de moeder.

Het geld den kinde gegeven is reeds verkwist, of het geld aan het kind gegeven enz.

De onderwijzer boezemt den leerlingen deugd en ijver in, of de onderwijzer boezemt aan de leerlingen, enz.

De diensten den vaderlande () bewezen zijn nooit verloren, of de diensten aan het vaderland bewezen, enz. Hij gaf het der zieke vrouw zeer gaarne, of hij gaf het aan de zieke vrouw zeer gaarne. Zij gaf hare kwaal eenen geneesheer te kennen, of zij gaf hare kwaal aan eenen geneesheer, enz. Het voegt eenen grooten huize de regels der wellevendheid te kennen, of het voegt aan een groot huis enz,*

(*) Deze verbuiging zeer oud zijnde, heeft *Moonen* haar willen verwerpen, om dat zij de vreemden konde in twijfel brengen. Doch hierop zegt de taalgeleerde *Kluit*, datom eene twijfeling bij vreemden, een zoo bijzonder taaleigen te verwerpen ook vreemd is. Gelijk de zoogenoemde *Ablativus* slechts eene omschrijving van den *Dativus* is, zoo zegt men ook: *van den echten bedde, van den beginne met den waarde, vanden huize*, enz. Men gevoelt ook genoeg dat de *de*, enz. hier welluidendheidshalve aan de naamwoorden gevoegd zijn *van; van den echten bed*, enz. ware te wanluident.

Hieruit ziet gij klaar dat men den derden naamval, zonder het voorzetsel *aan*, kan aanwijzen. Dewijl de Vlamingen de lidwoorden *den* en *eenen* voor onverbogen houden, kunnen zij deze verbuiging in den derden naamval niet maken; en verliezen derhalve aanmerkelijk in hunnen schrijfstijl afwisseling, kracht en verfraaijing bij te zetten.

A. Vele vlamingen vinden ook weinig smaak in de vreemde verbuiging der woorden *huis*, *kruis*, *geest*, enz. als: *de vrouw des huizes*, enz.

B. De zelfst. naamw. van het mannelijke en onzijdige geslacht, moeten, regelmatig, in den tweeden naamval van het enkelvoud, door het aanvoegen der *s*, verbogen worden. Doch de *s* zoude bij de woorden, die op *s*, *st* en *ch* uitgaan, wanstalligheid en tevens een zeker wangeluid veroorzaken, als: *de heer des huiss*, *de gaven des geests*, enz. Door het aanvoegen van *es* wordt deze wanstalligheid of wanluidendheid vermeden en men voldoet, ten dezen aanzien, aan de regelmaat der verbuiging, B. V. *de heer des huizes*, *de boom des kruizes*, *de gaven des geestes*, *de zwaarte des lastes*, *de rijkdom des oogstes*, *de begeerten des vleesches*. De vlamingen die dezen regel niet willen volgen kunnen die woorden in den tweeden naamval niet dan door omschrijving uitdrukken.

Wanneer het woord *mensch* vóór een zelfst. naamw. staat, waardoor het beheerscht wordt, neemt het in den tweeden naamval, om de welluidendheid, *en* aan, als: *de menschen of 's menschen begeerten zijn onverschandlijk*, enz.

In dit laatste geval kan men ook, in het vrouwelijke geslacht, zeggen: *der moeders zorg*, *der koninginnes goedheid*, enz. Echter dient dit slechts, in bijzondere gevallen, voor den deftigen stijl.

A. Hier tegen heb ik niet veel in te brengen; het gebruik heeft ze waarschijnlijk gewettigd, en zij schijnt maar duister en vreemd voor te komen aan degenen die dezelve niet gewoon zijn. Doch wanneer men B. V. schrijft in den eersten naamval: *de boom groeit*, *de bloem verwelkt*, enz. Hoe zal men het geslacht der naamwoorden kunnen onderscheiden? Geleerde Vlamingen zelve lagheet

hiermede. De Franschen wijzen immers ook de geslachten door de lidwoorden aan.

B. Lagchen met hetgene men niet verstaat, of niet wil verstaan, is geene handelwijze van waarlijk geleerde mannen. — Men kan het geslacht zeer ligt door den tweeden naamval onderscheiden; hetwelk altoos in het mannelijke geslacht door *des* en in het vrouwelijk doorder uitgedrukt wordt, als: *de wortel des booms, de geur der bloem*, enz. Wat thans de franschen betreft, zij hebben ook maar twee oorspronkelijke onverbogen lidwoorden *le* en *un*. De overige als: *la, une, du*, enz. zijn van de eerste afgeleid, of gevormd. De Vlamingen kunnen dus de fransche verbuigingen tot geen bewijs van de waarde huns stelsels inroepen. De franschen bezigen hun onverbogen lidwoord *le* voor den *regten* of *eersten* naamval, en hierin staan de Hollanders met hun gelijk. Wel is waar, dat zij dat lidwoord verbuigen voor den *eersten* naamval van het vrouwelijk geslacht; maar zij verbuigen ook hunne meervoudige lidwoorden, en gaan de Vlamingen heu hierin na volgen?

De Duitschers, wier taal van denzelfden stam als de onze herkomstig is, maken ook onderscheid tusschen hunnen *Nominativus* en *Accusativus*. Hoor wat de *Des Roches*, die nog van vele Vlaminge voor hunnen besten taalleeraar aanzien wordt, hierover zegt: « *De zuiverste* » *Schrijvers* der Nederduitsche tale hebben altijd tusschen » den *Nominativus* en *Accusativus* verschil gemaakt, » In *Nominativo* schrijvende: *de man, de vijand, de* » *vader*; en in *Accusativo* *den man, den vijand, den* » *vader*. De hoogduitsche taal, daar de onze hare ver- » buigingen van ontleent, onderscheidt dit ook, want » zij in *Nominativo* *der vatter* en in *Accusativo* *den* » *vatter* zegt. Het dunkt ons dat deze manier van » schrijven, op zulke goede gronden steunende, niet » geheel verworpen dient. » (*)

(*) Zie zijne Nederduitsche Spraakkunst, bl. 31.

Niets is meer regelmatig dan de verbuiging onzer nederlandsche taal zegt *D. Snatich*. Ook ziet hij het onderscheid tusschen den *eersten* en *vierden* naamval, voor een wezenlijk voordeel aan. Zie *Revue explicative des principes fondamentaux et des beautés de langue nederlandaise. N.º 1. p. 19.*

Wat zullen de Vlamingen van de Engelsche taal zeggen, die in geen geslachten of getallen het lidwoord *the* verandert? B. v. *the father, the king*, de vader, de koning; *the mother, the queen*, de moeder, de koning; ook voor het onzijdig en het meervoud. Zij zouden kunnen zeggen: dit ontstaat uit den aard der Engelsche taal. Dan zouden zij behooren dien aard of die eigenschap der Engelsche taal nader te doen kennen, of doen zien waarin hij van dien der nederduitsche taal, ten dien aanzien, verschilt.

A. Heerlijk gepleit voor de Hollanders! — Doch de Vlamingen zijn nog van geene wapens ontbloeit. Zij beweren hen dat zij, ten aanzien der verbuigingen, onze voorouders, of de achtbare oudheid volgen.

B. Wij hebben reeds gezien dat, ten aanzien van den derden naamval, het tegenstrijdige waar is. Wij kunnen ook ontalpelijke voorbeelden van het tegendeel, opzigtelijk den eersten naamval, uit de oudste nederduitsche schrijvers aanvoeren. Lees de werken van *Fruitiere* gedrukt in 1579, van *Plantijn*, in 1566 uitgegeven, van *Houwaerts* gedrukt ten jare 1578. Ook van *Van Vaarnewijk*, *Marnix*, *Anna Bijns*, *Heins*, en vele anderen, gij zult schier op elke bladzijde *de koning, een schepper, de poët, beminde vriend*, enz. vinden; en zien dat hunne verbuigingen, zoo wel in den tweeden derden en vierden als in den eersten naamval, grootendeels, met de hollandsche overeenstemmen.

Nog eene opmerking, welke gewis aan vele vlamingen ontvogen is, en echter van belang moet zijn, ten aanzien van dit groot geschilpunt. Deze is, dat vele oude stannamen voor de hollandsche verbuiging pleiten. Als: *Michaël De Ruiter, Huigo De Groot, Frans De Haas, De Decker*, en veel meer andere benamingen, als: *de Koning, de Keizer, de Wolf, de Vos*, enz. welke wij in de groote zamenleving hooren; en die het hunne bijdragen, om aan te toonen, dat het onverbogen lidwoord *de*, oudtijds, voor den eersten naamval, in het mannelijke geslacht, gebezigd werd.

A. Ik weet niet hoe ik dit alles wederleggen zoude. Doch er kan niet geloochend zijn, dat de hollandsche verbuiging niet dikwerf onverstaanbaarheid, of dubbel-

zinnigheid verwekt. De volgende vier verzen, door *Vindaele* (*) bijgebracht, en door *Behaegel* aangeteekend, zullen dit duidelijk aantonen:

*De koning kwam te veld, de keizerin daar tegen;
Zij werden overhands verwinnaars en geslegen;
'T vermoede wederzijds; — maar wijl men zich beraadt;
De eergierige overwon den vijand door verraad.*

Wie is hier nu die *eergierige*, is het de *koning*, of de *keizerin*?

B. Wat belagchelijke wapens om tegen de *Hollanders* te kampen! Hoe heeft een taalleeraar als *Behaegel* zich daarvan willen bedienen? — Kon de opsteller van deze *schoone verzen* niet, in plaats van *den vijand*, *zijn- of haar vijand* stellen? Dan had het bezittelijke voor-naamwoord het geslacht aangewezen, en de voordragt duidelijk gemaakt.

A. Indien men, oudtijds, voor den eersten naamval *de*, in plaats van *den* bezigde, wat heeft de reden geweest, of hoe is het bijgekomen, dat de *Vlamingen*, en ook eenige *Hollanders*, de schrijfwijze van *den* voor *de* gevolgd hebben? Kunt gij dit, op vasten grond, bewijzen, ons moeilijk geschilpunt zal volkomen beslist zijn.

B. Hiermede zal ik minder moeite hebben dan gij u mogelijks laat voorstaan. Oudtijds gebruikte men een zeer groote vrijheid in het bepalend lidwoord vóór eenen klinker door gunst eener nazetting, bij de Grieken *Paragoge* genoemd, te verlengen. Deze *Paragoge*, gevormd door de stutletter *n*, gaf gelegenheid tot groote onzekerheid in de geslachten. De reden van het bezigen dezer nazetting lag in de gemakkelijke der uitspraak gelegen; alzoo het lidwoord *de*, geplaatst vóór woorden die met eenen klinker beginnen, veel te zwak scheen om den toon op te houden, men trachtte door het tusschenvoegen der *n* de uitspraak zachter en lieffelijker te maken. Hierom schreef men *den arm*, *den angst*, *den oever*, *den oorlog*, *den hemel*, enz. waaruit volgens

(*) Zie zijn *Tijdverdrijf*, N.º 17. bl. 3.

Chr. Van Heulen, (*) velen oordeelden dat men in den eersten naamval, ook als er woorden volgen die met *h*, *r* of *d* beginnen, de vóórafgaande lidwoorden, of bijv. naamw. op *n* behoorde te doen eindigen, als: *den haas*, *die loozen handelaar*, *den reiziger*, *den dag*, enz. Doch dit werd door den Heer *Ampsing* (**) en andere taalgeleerden afgekeurd; omdat zulks geene plaats kon hebben in vrouwelijke naamwoorden, als: *de aarde*, *de eeuw*, enz. *Vondel*, en andere Dichters, hebben in hunne Verzen zich dikwerf die vrijheid veroorloft; en dat om het stooten van twee gelijke klinkers (*Hiatus*) te vermijden. Dit gebruik is dus meer en meer doorgedrongen en vele onkundige schrijvers, die den oorsprong, of de reden van het bezigen dezer *Paragoge* niet kenden, hebben het verbogen lidwoord *den*, voor den mannelijken eersten naamval, algemeen gebezigd. De Vlamingen volgen dit ingekankerd gebruik, of eerder misbruik; en hunne taalleeraren stellen al hunne vermogens te werk om hetzelfde te verdedigen.

A. Zeg al wat gij wilt, de Vlamingen kunnen niet verdragen, dat men *de vader*, *de koning*, enz. schrijve. Al uwe bewijzen zouden van hen als partijdige en veruitgezochte twistredens beschouwd worden.

B. Dit kan niet dan uit de kracht der gewoonte en een daaruit geboren vooroordeel ontstaan. Doch wat nadeel brengt dit aan de wezenlijke waarde van een taalstelsel bij?

A. Gij hebt gezegd dat er maar twee lidwoorden zijn. Het woordje *het* is dan geen lidwoord?

B. Dit woordje is geen oorspronkelijk- maar een afgeleid lidwoord. Ik kan mijn gezegde niet vaster dan met de volgende woorden van den taalgeleerden *Bruining* staven:

« Gelijk als de Engelschen vóór hunne zelfst. naamw. « het lidwoordje *the*. maar vóór hunne werkwoorden « daarentegen *to* gebruiken; zoo plaatste men in het « nederduitsch vóór de zelfst. naamw. oudtijds enkel

(*) Zie zijne Nederduitsche Spraakk. bl. 30.

(**) Zie de aanteekening van *Kluit* bij *Hoogstratens geslacht** *Rijst*, enz. bl. 376.

« *de*, en de verbuigingen hiervan; maar vóór de werk-
 « woorden dat *te* dat er nog in vele gevallen vóór staat;
 « en dit *te* veranderde men door letteromzetting (*mé-*
 « *tathesis*) in *et* of *het*, wanneer men een werkwoord
 « in een zelfst. naamw. vervormde. Van *te werken* maakte
 « men *het werken*; ja reeds te voren *het werk* van
 « het oudere *te werk*, in het engelsch *to werk*, dat
 « aan *te werken* beantwoordde. Nu vond men het gezegde
 « *het* voor vele der zelfst. naamw., die men van andere
 « rededeelen vormde, ook welluidender, dan *de*, en
 « plaatste men dat *het* ook daarvóór, enz.” (*)

Eer wij deze stoffe laten varen, wil ik u nog aan-
 toonen hoe gebrekkig de vlaamsche verbuigingen zijn,
Gyselynck zegt: « De naambuiging is eene verandering
 « van uitgang, die door het lidwoord geschiedt — in
 « al de naambuigingen maakt men den *teler* met *van*,
 « en den *gever* met *aan* te stellen bij den uitgang van den
 « *noemer* enz.” (**) Hoe wordt nu zijn gezegde bewezen,
 dat de naambuiging door het lidwoord geschiedt, daar
 het lidwoord, behalve in den *teler*, met den *noemer*
 gelijk staat; en wat brengen toch de voorzetsels *van*
 en *aan*, aan de verbuiging bij? Zij dienen slechts om
 den tweeden en derden naamval te omschrijven, of de
 betrekkingen aan te wijzen, waarin de zelfst. naamw.
 voorkomen. Moeten de partijdigste Vlamingen, wanneer
 zij dit opmerken, niet gereedelijk instemmen dat hunne
verbuigingen zeer gebrekkig zijn?

Over de Bijvoegelijke Naamwoorden.

A. Nu eens over de bijv. naamw. gehandeld; hoe
 zult gij dezelve best bepalen?

{ *) Zie zijne *Nederduitsche Sijnonijmen*, D. 1. aan de Voorrede.

{ **) Zie zijne *Nieuwe Grond-beginselen der vlaamsch. taal.* bl. 36.

B. Bijv. naamw. zijn zulke woorden, die de eigenschap of hoedanigheid der personen, of zaken, of de stoffe waaruit iets gemaakt is doen kennen, en bij de zelfst. naamw. gevoegd zijnde, tot dezelve behooren; ja zonder die geen bestand in de rede hebben, of iets kunnen aanduiden, als: *klein, groot, hoog, laag, rijk, arm, sterk, gouden*, enz. Welke, op zichzelf staande, niets aanduiden; doch *een rijk man, eene arme vrouw, een sterk paard, een gouden kruis*, beduiden zoo veel als: *een man dien den rijkdom is meêgedeeld, eene vrouw die in armoede leeft, een paard die de hoedanigheid der sterkte bezit, een kruis dat van goud gemaakt is*, enz.

A. Wanneer men zegt: *de goedheid des vaders*, is *de goedheid* hier geen bijv. naamw., dewijl het, zoo wel als het woord *goed*, eene eigenschap, of hoedanigheid van den vader beteekent?

B. Neen, want de eigenschap, door een bijv. naamw. aangeduid, mag niet als eene op zichzelf bestaande, maar die tot eene zelfstandigheid behoort, voorkomen.

A. Behooren de deelwoorden ook niet tot de bijv. naamw.

B. Ja, schoon van werkwoorden afgeleid, zij drukken tevens de eigenschap, of hoedanigheid eener zelfstandigheid uit, en ondergaan dezelfde verbuigingen, als: *het loopende paard, de zingende vogel, een geleerd man, eene beminde vrouw, eens of eenes geleerden man, eener beminnde en beminde vrouw*, enz.

A. Zijn er geen afgeleide en zamengestelde bijv. naamw.?

B. Ja, en hun getal is veelvuldig; van deze soorten zijn *vatbaar, heftig, eerlijk, eerloos, hulpzaam, waarachtig, heldhaftig, goedhartig, kloekmoedig*, enz. Welke uitgangen zeer duidelijk den aard, of de natuur van soortgelijke bijv. naamw. leeren kennen.

Er worden ook bijv. naamw. van de hoofdgetallen afgeleid, als: *de eerste, de tweede, de derde, tiende, honderdste, duizendste*, enz. Ook van andere bijv. naamw. en van zelfst. naamw. door den uitgang *sch*, als: *grootsch, van groot, trotsch, van trots, aardsch van aarde, daagsch van dag*. Tevens worden door middel van *lei* en *hande*, van de bepaalde en onbepaalde telwoorden *eenerlei*,

tweederlei, *allerlei*, *velerhande*, enz. afgeleid. Er zijn er nog die met *voudig* zamengesteld zijn, als, *eenvoudig*, *viervoudig*, *veelvoudig*, ook *veelvuldig*, *meervoudig*, enz. (*)

A. Bekleeden de bijv. naamw. niet somwijlen de plaats der zelfstandige?

B. Onze taal heeft dat heerlijk voorregt dat zij al de rededeelen, als zelfstandig, kan bezigen; men zegt derhalve *de deugdzame*, *de wijze*, *de geleerde*, *de schóone*, *het góede*, *het kwade*, *het kenmerkende*, *het toereikende*, of *een goed*, *een kwaad*, enz. Ook *het hatelijke der ondeugd*, — *het beminnenswaardige der deugd en geleerdheid*, enz. Waaronder eene zelfstandigheid verstaan wordt. (**)

Over het geslacht, getal en de verbuigingen

DER BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

A. Hebt gij mij iets van aangelegenheid ten aanzien het geslacht, getal en de verbuigingen der bijv. naamw. voor te dragen?

B. De bijv. naamw. zijn of mannelijk, of vrouwelijk, of onzijdig, zij hebben een enkel- en meervoudig getal, de gewone naamvallen en hunne verbuigingen; zich in dit alles schikkende, als een kleeft naar het ligchaam, tot de zelfst. naamw. tot welke zij behooren, of die er onder verstaan worden.

(*) Deze uitgang komt van het woord *vouw*, eene plooi, bij *Kiliaan voude*, alzoo men nog bij de Vlamingen hoort. In 't hoogduitsch zegt men *falter*, in 't engelsch *fold*. Het luidde oudtijds ook *fuld*; waarvan men ook zegt *veelvuldig*, *menigvuldig*, enz.

(**) De geleerde *Bilderdijk* beweert, met genoegzaam gegronde reden, dat de zelfst. naamw. uit de bijvoegelijke (*Epicteta*) ontstaan zijn, dewijl de voorwerpen naar hunne ingesloten eigenschappen of toevallige hoedanigheden eerst hebben genoemd geweest. Waarvan niet slechts uit de hebreuwsche en grieksche talen maar zelfs in onze Nederduitsche zich treffende bewijzen opdoen.

A. Ik herinnere mij dat gij gezegd hebt, dat er in den eersten naamval geene verbuiging plaats heeft, omdat die de *regte* naamval is. Doch ik zie dat de Hollanders schrijven B. v. *de goede vader*, zoo wel als *de goede moeder*; insgelijks in het onzijdige geslacht, *het lieve kind*, *het dikke boek*, enz. Ongetwijfeld zondigen zij hierin tegen hunne eigene taalregels, en de regelmaat (*Analogia*) der tale.

B. Hier moet ik iets van groot gewigt aan den dag leggen. Het schijnt dat tot althans aan een groot deel der vlaamsche taalleeraren eene aanbelangende opmerking ontsnapt is. Zij overwegen, of kennen niet genoeg wat invloed de *welluidendheid* op onze schoone moedertaal heeft. *Cicero* zegt: « De taal moet zich naar het vermaak « der ooren schikken, *voluptati aurium morigerari debet* « *oratio*. » *Quintilianus* is met dit gevoelen van dien romeinschen Redenaar eenstemmig, zeggende: « Niets « kan in de binnenzaal der ziel dringen dat in de ooren, « als in een zeker voorportaal, aanstoot geeft. » *Aulus Gellius* een taal- en oordeelkundig schrijver zegt: « Dat « de keurigste en bevalligste schrijvers meer acht gegeven « hebben op den aangename klank der woorden, welken « de grieken *Euphonie* noemen, dan op de strenge « regelen en voorschriften, door hunne taalkundigen « uitgevonden. » (*)

De franschen hebben ook hunne *e euphonique*. Door wat middel hebben de grieken hunne taal tot zulk een' verheven trap van schoonheid en beschaafdheid gebragt? Niet anders dan de zorg om door het wegnemen van het harde, stootende en wanluidente, dezelve zacht, vlocijbaar en welluidend te maken. Ja, deze zorg, zegt *Siegenbeek*, is het natuurlijk uitvloeijtsel eener toenemende beschaafdheid.

Wat de regelmaat betreft, men kan een valsch denkbeeld van het regelmatige hebben. Eene al te groote gezetheid op het regelmatige belemmert gewisselijk, het ongedwongen en nadrukkelijk gebruik der tale en is derhalve, beide voor Dichtkunst en welsprekendheid hoogst nadeelig. (**)

(*) Zie *Siegenbeek*, over den invloed der welluidendheid. bl. 10.-12.

(**) Zie *Siegenbeek*, over de voortreffelijkheid der Nederd. tale. bl. 42. aan de aanteekening.

A. Zegt *Weiland* niet dat er om de zoogenoemde *welluidendheid* te bevorderen, vele eigendunkelijke regels zijn uitgedacht. Daarbij zegt de geleerde *Scheller* niet, dat al wat regelmatig, of taalkundig goed is, zeer wel luidt? (*)

B. Dit gevoelen van *Scheller* is door *Siegenbeek*, in zijne *Verhandeling over den invloed der welluidendheid*, grondig wederlegt. Tevens heeft *Weiland* van zijn gevoelen afgezien, en zich in alles, wat de welluidendheid betreft, naar de regels, door *Siegenbeek* opgegeven, geschikt.

A. Ik heb hier tegen niet op te werpen. Doch het komt mij altoos vreemd en onregelmatig voor, wanneer ik op de eene plaats vind: *het lieve kind, het dikke boek, het sterke paard*, enz. en op eene andere plaats: *een lief kind, zeker dik boek, menig sterk paard*, enz.

B. Deze eerste schrijfwijze wordt ook welluidendheidshalve gevolgd. *Het lieve kind* is meer vloeibaar of welluidender dan *het lief kind*; omdat in dit laatste gezeg het lidwoord *het*, door *lief* opgevolgd, zachter en vlocijender is dan *een*, in *een lief kind*, enz. Door het verbuigen dan van het bijv. naamw. *lief* in *lieve*, als: *het lieve kind*, wordt de welluidendheid bevorderd. Hieruit kunt gij ligt opmerken dat de Hollanders, in navolging der Grieken en Latijnen, getracht hebben onze schoone moedertaal meer en meer zacht, vloeibaar en welluidend te maken; want wanneer de vloeibaarheid en welluidendheid zich daartegen niet verzetten, zien zij van dezen regel af, en zij schrijven *zeker zoet kind, menig sterk paard*, enz.

A. Het dunkt mij toch dat de Hollanders in veel andere opzigten onregelmatig zijn. In de onzijdige bijv. naamw. verwerpen zij de *e*, wanneer zij zonder lid- of voor-naamwoorden voorkomen, of het *niet bepalend* lidwoord *een* voorop hebben, als: *wit zand, geel koper, een hoog huis*, enz.; ook wanneer *eenig, zeker, menig, of sommig*, en de persoonlijke voornaamw. *mijn, zijn, hun, ons, haar*, voorafgaan. Wanneer nu de mannelijke bijv. naamw. achter het lidwoord *een*, of achter *eenig, zeker,*

{ * } Zie Taalk. Woordenboek van *P. Weiland*, aant. bl. 57.

menig of *sommig* komen, behouden of verwerpen zij de *e*, naar eisch van het zelfst. naamw. waartoe zij behooren. — Wat leiddraad aangegrepen om uit zulk eenen doolhof te geraken?

B. Dit onderscheid, hetwelk van *Siegenbeck*, met regt, eene *keurige zinsonderscheiding* genoemd wordt, (*) brengt niet weinig bij om de juistheid en duidelijkheid der uitdrukkingen te bevorderen. B. V. In eenen *ambtenaar*, *bedrijver*, *bestuurder*, of *dienaar*, die op *er*, *aar*, *ier* of *ling* uitgaan, als: *arbeider*, *leeraar*, *hovenier*, enz. alsmede in de woorden *koning*, *vorst*, *man* en *mensch*, kan men twee dingen beschouwen; *ten eerste* hunne hoedanigheden ten aanzien van hun ambt of bedrijf; *ten andere* hunne hoedanigheden, of eigenschappen aan hunnen persoon verknocht. In het eerste geval zijn de bijv. naamw. met hunne lidwoorden onverbuigelijk, omdat zij als bijwoorden voorkomen, B. V. *een groot koopman*, beduidt iemand die grooten handel doet; daarentegen *een groote koopman* beduidt een koopman die groot van gestalte of ligchaam is. In welk geval het bijv. naamw. met zijn lidwoord in alle naamvallen verbogen wordt, B. V. *ik zag eenen grooten koopman te scheep gaan*, *het paard van eenen grooten koopman*, enz. De Vlamingen, die zich van dit keurig onderscheid niet bedienen, schrijven noodzakelijk min juist en duidelijk, dewijl zij in beide gevallen *eenen grooten koopman* stellen.

A. Tot nu heb ik de reden niet kunnen achterhalen waarom de Hollanders de bijv. naamw. *eenerlei*, *velerlei*, *allerhande*, *velerhande*, enz., ook degene die de stoffe der dingen, waaruit de zelfstandigheden gemaakt zijn, aanduiden, als: *gouden*, *zilveren*, *koperen*, *ijzeren*, *marmeren*, *houten*, *zijden*, *wollen*, enz. in alle gevallen onverbogen schrijven.

B. In het eerste slag van woorden is de klemstaartige uitgang *lei* een verouderd woord, uit de celtische taal afkomstig en die *kleur* beduidde. Naardien dit woord van het vrouwelijke geslacht is, nemen de daarbij gevoegde telwoorden eenen vrouwel. uitgang des tweeden naamvals aan, als: *eenerlei*, *allerlei*, enz. Deze uitgang

(*) Zie *Sieg.* over den rijkdom en de voortreff. der Nederd. taal, bl. 151. Ook *Ten Kate*, Aanl. 1. D. bl. 368, -- 370.

geeft de hoeveelheid in soorten te kennen. *Velerlei soorten* zijn soorten *van vele lei*. Hieruit blijkt dat die zamengestelde woorden natuurlijk niet kunnen verbogen worden, waartegen echter dikwerf vele vlaamsche schrijvers zondigen.

De onzachtstaartige uitgang *hande* wijst ook de hoeveelheid, als in soorten verdeeld, aan. Hij is onzen Nederlanderen voornamelijk eigen, even als *lei* dat van dezelfde kracht is. (*)

Over de stoffelijke bijv. naamw. zal ik den taalgeleerden *A. Kluit* laten spreken: « De aard onzer stoffelijke bijv. naamw., dat is, der zoodanige, die eenige *stoffe* of « *erts* aanduiden, vereischt dat zij in den eersten naamval « op *en* eindigen, met onderscheiding van het zelfst. « naamw. van die *stoffe*. Dus schreef *Vondel* een ijzeren « *juk*, *Hoofst* een zilveren *bekken*, enz.; niet om daar- « door de woorden mannelijk te maken, maar alleen « omdat de bijv. naamw. *ijzeren*, *zilveren*, *koperen*, « van de zelfst. naamw. *ijzer*, *zilver*, *koper*, enz. on- « derscheiden zijnde, ons 't regte denkbeeld van hunne « bijvoegelijkheid opleveren, even als het latijns *aureus* « en *aurum*, enz. » Dus ziet gij zonneklaar dat men eerst de reden van deze of gene schrijfwijze behoort te kennen, eer men dezelve afkeurt, of verwerpt.

A. Zijn er ook telwoorden, welke geene verbuiging ondergaan?

B. Wanneer men meer dan één telwoord, ter uitdrukking van een getal, bezigt, wordt het laatste deel alléén verbogen, als: *de een en twintigste dag dezer maand*; *gend ligt op den een en viftigsten graad der noorderbreedte*; *wij beleven het duizend acht honderd zeven en twintigste jaar na de komste des heilands*.

De hollanders hebben nog bijv. naamw. welke van een land of stad ontleend zijn, en op *er* uitgaan, die niet verbogen worden, als: *Amsterdammer schippers*, *straatburger stadsregt*, *haarlemmer hout*, enz. De reden dezer vreemde onbuigzaamheid is, volgens den hooggeleerden *Kluit* in de welluidendheid gelegen, want *Amsterdamsche schippers*, enz. heeft iets dat aan een

(*) Zie Nederd. Taalk. Woordenb. aan de woorden *lei* en *hande*.

kiesch gehoor niet of weinig behaagt. Ook heeft het gebruik de woorden *linker* en *regter* onverbuigzaam gemaakt, als: *linkerhand*, *linkervoet*, *regterhand*, *regtervoet*, *regtervleugel*, enz.

Ook wanneer een bijv. naamw. achter zijn zelfst. naamw. geplaatst wordt, blijft het onverbogen; insgelijks door het werkwoord *zijn* of *worden* afgescheiden, lijdt het geene verbuiging, omdat het in zulke gevallen den aard van een bijwoord aanneemt, als: *die vogel*, *die bloem is schoon*; *die vogels*, *die bloemen zijn schoon*, enz.

A. Ik heb dikwerf moeite om een als bijwoord gebezigd bijv. naamw. van een eigenlijk waar bijwoord te onderscheiden. Kunt gij mij daartoe geen gemakkelijk middel ter hand geven?

B. Gij behoort maar op derzelver betrekkingen te letten. Een als bijwoord gebezigd bijv. naamw. staat in betrekking tot den persoon, of de zaak, of anders gezegd, tot het zelfstandige naamwoord. B. v. *de hazen zijn snel*; hier behoort *snel* tot *hazen* en blijft onverbogen, of een als bijwoord gebezigd bijv. naamw.; maar *de hazen loopen snel*; hier is *snel* op *loopen* betrekkelijk, en beduidt zoo veel als *op eene snelle wijze loopen*; derhalve is *snel* hier een waar bijwoord. Men bezigt ook het bijv. naamw. als bijwoord wanneer er het niet bepalend lidwoord *een* onmiddelijk achter volgt, als: *zoo wreed een tiran heeft er nooit geweest*, enz.

Over de trappen van Vergelijking.

A. Wij zullen thans over de trappen van Vergelijking handelen. Sommigen noemen die: *Trappen van vergrooting*, anderen van *Vermeerdering*, ook *Trappen van beteekening*, *beteekenisgraden*, enz. Welke benaming komt best met den aard dier zoogenoemde *trappen* overeen?

B. Zij komen allen op hetzelfde neder. Doch de benaming van *Trappen van vergelijking* verdient, mijns bedunkens, de voorkeur. Wanneer men de eigenschappen of hoedanigheden van twee of meer personen of zaken, door de bijv. naamw. uitgedrukt, tegen elkander vergelijkt, zij zijn of gelijk, of verschillig. B. v. *Willem is zoo naarstig in het leeren dan Karel*; hierin vindt men wel eene vergelijking, maar geene verschilligheid in hunne naarstigheit; derhalve staat hier het bijv. naamw. *naarstig* in zijne eerste en eenvoudigste beteekenis, en dit wordt, niet oneigen, *de stellende trap* genoemd.

Wanneer men zegt: *Willem is naarstiger in het leeren dan Karel*, wordt, in dit geval, de grootheid der hoedanigheid of eigenschap, aan *Willem* toegekend, bepaald, en boven die van *Karel* gesteld; derhalve wordt dit, niet oneigen, *de vergrootende trap* genoemd.

Wanneer men zegt: *Willem is de naarstigste in het leeren van allen*, geeft men te verstaan dat er niemand, van de door ons bedoelde personen, *Willem* in naarstigheit in het leeren overtreft; derhalve wordt dit niet oneigen *de overtreffende trap* genoemd.

A. Gij hebt de Deelwoorden onder de bijv. naamw. gerangschikt, hebben zij ook hunne trappen van vergelijking?

B. De Deelwoorden, van bedrijvende werkwoorden afgeleid, hebben hunne trappen van vergelijking; maar deze regel is niet algemeen; het gebruik en hunne beteekenis moeten die veroorloven; men zegt B. v. *een treffend, treffender, het treffenste bewijs*, enz. Degene die eenigen hartstogt aanduiden, als: *beminnen, haten*, enz. lijden deze vergrooing alleen bij hunne verledene deelwoorden *bemind, gehaat*, als: *een beminder kind, een gehater tiran, het bemindste kind, de gehaatste tiran*, enz.

A. Gebruikt men ook de woorden *meer* en *meest* niet om den vergrootenden en overtreffenden trap te maken?

B. Versta wel, dat men in onze taal de trappen van vergelijking op twee wijzen maken kan. *Ten eerste* met de uitgangen *er* en *est* aan de bijv. naamw. te voegen;

als: *groot, grooter, het grootst, ten andere, met meer en meest* vóór de bijv. naamw. te plaatsen, als: *voldoende, meer voldoende, het meest voldoende*. Wie gevoelt niet dat deze tweede wijze aan de welluidendheid, de beknoptheid en de wijziging van den stijl het hare bijdragen kan?

Er bestaat geen vaste regel, wanneer men de eene of de andere wijze te gebruiken hebbe. Hun gebruik hangt alleen van de welluidendheid af. De bijv. naamw. van verscheidene lettergrepen maken gemeenlijk best hun' vergrootenden en overtreffenden trap met *meer* en *meest* er vóór te plaatsen; daar de cengrepige bijv. naamw. de eerste wijze verkiezen. Doch dit geschiedt in alle gevallen niet, want B. V. *aangenaam, aangenaamer, aangenaamste*, is zeer welluidende, maar *loos, forsich*, enz. zouden in den overtreffenden trap overdragelijk zijn, als: *loos, loozer, loozest, forsich, forsicher, forsichst*; enz. Hierom schrijft men beter *meest loos, meest forsich*, enz. (*)

A. Ik zie dat men den overtrappenden trap ook maakt met *aller*, waarvoor de Vlamingen *alder* schrijven; en dat *Des Roches* met de woorden *heel* en *zeer* eenen zoogenoemden *volsterkten superlativus* maakt. Ik wensch van dit alles eene nadere verklaring te hooren.

B. Er dient aangemerkt, dat er van twee personen of zaken één de beste, of de grootste kan zijn, maar daarom de allerbeste niet is. Wanneer wij *aller* bij den overtreffenden trap gebruiken, moeten er vele, of ten minste drie personen of zaken voorhanden zijn, van welke één *de beste, de grootste*, en dus de *allerbeste, de allergrootste* is. Zoo als *Kiliaan*, die vertaald door *omnium optimus*, en *omnium maximus*.

Wat de spelling van *aller* en *alder* betreft. De eerste komt met den regel der afleiding overeen. Het grondwoord

(*) Het schijnt dat de uitgangen *er* en *st* niet anders dan eene verkorting zijn van *meer* en *meest* en dat men die aan de bijv. naamw. gevoegt heeft, om, in sommige gevallen, *meer* en *meest* te verplaatsen. Het gebeurt dus veelal dat het gebruik, hetwelk ten aanzien der spraak-kundige regels zeer willekeurig schijnt, op de beste beredeneerde gronden rust. — Het woord *meer* is van den verouderden stellenden trap *mee*, of *me*, dat veel beduidde, afgeleid. Het schijnt de wortel te zijn van het latijnsch, *magis, magnus, major, maximus*.

van *aller* is *al*; dus *allerbest* is zoo veel als *best van allen*, en niet *best van alder*. En dewijl in *aller* geene wanluidendheid is, bestaat er geene reden om *alder* te schrijven.

Wanneer men nu zegt B. V. *een heel groot huis*, *een zeer dappere held*, krijgt men wel een denkbeeld van een huis, dat grooter is dan vele andere huizen, of eenen held die in dapperheid andere helden kan overtreffen maar dit kan natuurlijk nooit de overtreffende trap van vergelijking zijn, dewijl er geene vergelijking gemaakt wordt; wannecr ik B. V. *een groot huis* zegge, men heeft ook het denkbeeld van een huis dat grooter is dan vele kleine huizen; dus blijft het eene zoo wel als het andere de *stellende* trap.

A. Hoe geschiedt de vergrooting der zamengestelde bijv. naamw.?

B. Zij geschiedt alleen aan het achterste woord, als voornaam denkbeeld zijnde, en niet aan het eerste of vorenste woord, dat aan het achterste zijne bepaling geeft, B. V. *goedkoop*, *goedkooper*, *goedkoopst*, en niet *beterkoop*, *bestkoop*, alzoa men nog veel in de gemeenzame verkeerling hoort.

A. Bestaan er geene bijv. naamw. die geene vergrooting lijden?

B. Er zijn er die uit hunnen aard en uit hoofde hunner beteekenis voor geene vergrooting vatbaar zijn, *de eerste*, *de tweede*, *de andere*, *vierkant*, *achthoekig*, *driejarig*, enz. Ook die, welke nooit verbogen worden, als: *eenerlei*, *velerlei*, *allerhande* enz. *gouden*, *zilveren*, *houten*, enz. Insgelijks de zamengestelde bijv. naamw. welker eerste gedeelte zoo naauwkeurig bepaald is, dat men geene vergrooting daarbij meer denken kan, als: *zonnektar*, *smeeuwit*, *gitzwart*, *ijskoud*, *hemelhoog*, *helleliep*, *beendroog*, *ijzersterk*, enz.

Daar bestaan ook bijv. naamw. die hunne vergrooting onregelmatig maken, om dat het eene of andere dier woorden niet meer in gebruik is, als: *goed*, *beter*, *best*, *veel*, *meer*, *meest*, *weinig*, *minder*, *minst*; want *bet*. (*) *min* en *mee* zijn buiten gebruik geraakt. Andere

(*) *Bet* was oudtijds de stellende trap van *best* in 't hoogduitsch *basz*. Dit *bet* wordt ook met andere woorden zamengesteld als *betwesserij*, *betovergrootyuder*, enz.

bijv. naamw. hebben alleen den overtrappenden trap , als : *achterst*, *bovenst*, *uiterst*, *onderst*, enz.

A. Ik ben verwonderd dat men B. v. *klein*, *kleiner*, *kleinst*, enz. ook eene vergrooting noemt. Is dit immers niet eerder eene vermindering dan eene vergrooting ?

B. Gij behoorde dit beter te bevatten. Ofschoon de beteekenis verminderd wordt, blijft de verbuiging echter eene ware vergrooting; want zij vergroot het denkbeeld van *klein*. Moet de beteekenis merkelyk verminderd worden, dan bedient men zich van eene omschrijving met het bijwoord *minder*, als: *de verzen van Lukanus zijn minder vloeiend dan die van Virgilius; de schrijfstijl van Fenelon is minder verheven dan die van Bossuet.*

VOORBEELDEN

Van verbuiging van zelfst. naamw. met hunne lidwoorden en bijv. naamw.

A. Dewijl de hollandsche verbuigingen in veel betrekkingen van de Vlaamsche verschillen, geef mij eenige voorbeelden van verbuiging van zelfst. naamw. met het bepalend en niet bepalend lidwoord en met huone bijv. naamw. op.

B. De spraakkunstopstellersen verschillen meer of min in de wijze der verbuigingen op te stellen. (✓) Doch alzoo

(*) De Hoogleeraar *D. Snatich*, toont de verbuigingen door een *Synopiëk* tafereel aan. Waarin men het zelfst. naamw. in betrekking met zijn bijv. naamw. de voorzetsels, en de werkwoorden, welke er kunnen aangevoegd worden, met éénen opslag beschouwen kan. Ik had zeer graag zijne verbeeldeude verbuiginsopstelling willen volgen, indien de natuur van mijn werk de ops.elwijze van *Weiland* niet gevorderd had. (Zie *Revue explicative des principes fondamentaux et des beautés de la langue Neerlandaise. Ouvrage périodique, dont le premier cahier a paru au mois de Juillet 1826.*)

dit niets aan het wezenlijke der zaak bijdraagt, of afneemt, wij zullen die, volgens *Weiland*, opgeven:

MET EEN LIDWOORD EN BIJV. NAAMWOORD.

ENKELVOUDIG.

MANNELIJK.	VROUWELIJK.	ONZIJDIG.
1. <i>De geleerde man,</i>	<i>De schoone vrouw,</i>	<i>Het lieve kind,</i>
2. <i>Des geleerden mans,</i>	<i>Der schoone vrouw,</i>	<i>Des lieven kinds,</i>
3. <i>Den geleerden man,</i>	<i>De, der schoone vrouw,</i>	<i>Den lieven kinde, het lieve kind,</i>
4. <i>Den geleerden man.</i>	<i>De schoone vrouw.</i>	<i>Het lieve kind.</i>

MEERVOUDIG.

MANNELIJK.	VROUWELIJK.	ONZIJDIG.
1. <i>De geleerde mannen,</i>	<i>De schoone vrouwen,</i>	<i>De lieve kinderen,</i>
2. <i>Der geleerde mannen,</i>	<i>Der schoone vrouwen,</i>	<i>Der lieve kinderen,</i>
3. <i>Den geleerden mannen,</i>	<i>De, der schoone vrouwen,</i>	<i>Den lieven kinderen,</i>
4. <i>De geleerde mannen.</i>	<i>De schoone vrouwen.</i>	<i>De lieve kinderen.</i>

MET HET NIET BEPALEND LIDWOORD *EEN*.

MANNELIJK.	VROUWELIJK.	ONZIJDIG.
1. <i>Een hooge toren,</i>	<i>Eene sterke stad,</i>	<i>Een zwart kleed,</i>
2. <i>Eens hoogen torens,</i>	<i>Eener sterke stad,</i>	<i>Eens zwarten kleeds,</i>
3. <i>Eenen hoogen toren,</i>	<i>Eener, eene sterke stad,</i>	<i>Eenen zwarten kleede, een zwart kleed,</i>
4. <i>Eenen hoogen toren,</i>	<i>Eene sterke stad.</i>	<i>Een zwart kleed,</i>

MET EEN ONVERANDERLIJK BIJV. NAAMW.
EN HET NIET BEPALEND LIDWOORD.

ENKELVOUDIG.

MANNELIJK.	VROUWELIJK.	ONZIJDIG.
1. <i>Een gouden willem,</i>	<i>Eene zijden kous,</i>	<i>Een marmeren beeld,</i>
2. <i>Eens gouden willems,</i>	<i>Eener zijden kous,</i>	<i>Eens marmeren beelds,</i>
3. <i>Eenen gouden willem,</i>	<i>Eener, eene zijden kous,</i>	<i>Eenen, een marmeren beeld,</i>
4. <i>Eenen gouden willem.</i>	<i>Eene zijden kous.</i>	<i>Een marmeren beeld.</i>

MEERVOUDIG MET *DE*.

MANNELIJK.	VROUWELIJK.	ONZIJDIG.
1. <i>De gouden willems,</i>	<i>De zijden kousen,</i>	<i>De marmeren beelden,</i>
2. <i>Der gouden willems,</i>	<i>Der zijden kousen,</i>	<i>Der marmeren beelden,</i>
3. <i>Den gouden willems,</i>	<i>De, der zijden kousen,</i>	<i>Den marmeren beelden,</i>
4. <i>De gouden willems.</i>	<i>De zijden kousen.</i>	<i>De marmeren beelden.</i>

Men verbuigt ook twee of meer bijv. naamw. vóór een zelfst. naamw. op dezelfde wijze, als: *de oude, goede man; des ouden, goeden mans,* enz., *de jonge, schoone vrouw; der jonge, schoone vrouw,* enz. *Het lieve, gehoorzame kind; des lieven, gehoorzamen kinds,* enz. *De oude, goede, bedaarde man,* enz. *De jonge, schoone, bescheidene vrouw,* enz. *Het lieve, stille gehoorzame kind,* enz.

A. Al degenen die zich deze Hollandsche verbuigingen niet gemeen gemaakt hebben, zouden ligt dezelve als belagchelijk beschouwen; en ik zelf zou daarvan geen gunstiger gevoelen hebben, indien gij mij niet reeds van de hollandsche naamvallen en verbuigingen, en wel voornamelijk van de tweesoortige verbuiging des derden naamvals, eene duidelijke uitlegging gegeven had.

B. Alles waaraan men - zich niet gewoon gemaakt heeft, schijnt ons vreemd en zelfs aanstootelijk. Doch de ondervinding heeft mij geleerd, dat men, door onderzoek en opmerking, de waarde van een taalstelsel leert kennen, en dat men later smaak krijgt, in hetgene eerst ongerijmd en walgelijk voorkwam.

A. Gij hebt gezegd dat de bijv. naamw. somwijlen de plaats der zelfstandige bekleeden; hoe maken de Hollanders de verbuigingen dier woorden?

B. Zij worden even als de eigenlijke zelfst. naamw. verbogen. Tén aanzien van het meervoud van alle bijv. naamw. en voornaamw. welke op geen vóórstaand zelfst. naamw. betrekking hebben, zij hebben door het gebruik den uitgang *en* aangenomen, als: *de geleerden, de vromen, de rijken, de armen*, enz. Zoo even is het met *sommigen, anderen, velen* enz. gelegen. Dit gebruik is ook niet willekeurig ingevoerd, want door deze schrijfwijze wordt er een keurig onderscheid tusschen de zelfst. bijv. naamw. en degene die slechts dienen om eene eigenschap, of hoedanigheid uit te drukken, gemaakt. In het mannelijke enkelvoud worden soortgelijke bijv. naamw. op de volgende wijze verbogen: *de dappere (held), des dapperen (helds), den dapperen (held)*, enz. *de almachtige, des almachtigen*, enz.

De bijv. naamw. die op een vóórstaand zelfst. naamw. betrekking hebben, vorderen de gewone verbuiging der bijv. naamw., welk een zelfst. naamw. achter zich hebben. Vanhier dat men zegt: *alle menschen moeten sterven, of zijn sterfelijk, rijke zoo wel als arme*, en niet: *rijken zoo wel als armen*; om dat *rijke* en *arme* tot het zelfst. naamw. *menschen* betrek hebben. Waardoor eene verdrietige herhaling van het zelfst. naamw. vermeden wordt.

Over de Voornaamwoorden.

A. Ik verlang thans den aard en de verscheidene soorten der *Voornaamwoorden* te kennen.

B. *Voornaamwoorden* zijn zulke woorden die, om de namen der personen of zaken, welke voorwerpen der onderhandeling zijn, niet al te dikwijls te moeten herhalen, de plaats der zelfst. naamw. bekleeden en vervangen.

Dan, om een duidelijker begrip van den aard dier woorden op te vatten, wil ik u nog daarover eene nadere verklaring geven:

« Het is niet mogelijk dat alle enkele personen, of
 « zaken, welke voorwerpen eener onderhandeling kunnen
 « wezen, bijzondere, den sprekeren en toehoorderen,
 « bekende namen hebben. De sprekende personen zelve
 « kennen, veelligt, elkanders namen niet. Doch gesteld
 « dat het tegendeel hiervan waar zij, en dat de spre-
 « kende personen elkanders namen, en de namen der
 « personen, of zaken, welke voorwerpen der onder-
 « handeling zijn, zeer wel kennen, zoo zou het echter
 « langwijlig en lastig wezen deze nameu zoo dikwerf
 « te herhalen, als de voorwerpen des gespreks genoemd
 « moesten worden. Om deze reden beschouwen wij het
 « als een gebrek in de taal der kinderen, dat zij,
 « waaneer zij van zichzelf iets zeggen, telkens hunne
 « eigene namen noemen.

« Om deze zwarigheid weg te nemen, heeft men
 « woorden uitgevonden, die de plaats der zelfst.
 « naamw., die eenen persoon of eene zaak aanduiden,
 « vervangen, en den naam van *Voornaamwoorden*
 « dragen. ” (*)

A. Ik zie dat er onder de taalleeraren, ten aanzien van de verdeeling der *Voornaamwoorden*, verschillende gevoelens

(*) Zie *Nederduitsch Taalk. Woordenboek*, Inleiding bl. 111-112,

bestaan. *Moke* verdeelt dezelve, zonder bijzondere benamingen, in vijf klassen. *Behaegel* stelt de persoonlijke voornaamw. onder de zelfst. naamw. De bezittelijke voornaamw. onder de bijv. naamw. enz. *Des Roches* zelf telt eenige *onbepaalde* voornaamw. op. Hoe verdeelt *Weiland* dezelve.

. B. De klasverdeeling van *Moke* doet ons niet genoegzaam den verschilligen, of bijzonderen aard dier woorden kennen. *Behaegel* volgt hierin het stelsel waardoor hij de woorden in vier Rededeelen verdeelt; dus komt zijne verdeeling der *Voornaamw.* hier weinig in aanmerking. *Des Roches* stelt eenige bijv. naamw. en algemeene telwoorden onder zijne *onbepaalde* (*indefinita*) voornaamw. als: *generlei*, *dusdanige*, *vele*, *alle*, enz. Gevoegelijkst worden zij dan in de volgende zes soorten verdeeld. 1. *Persoonlijke*; 2. *Wederkeerige*; 3. *Bezittelijke*; 4. *Vragende*; 5. *Aanwijzende*; 6. *Betrekkelijke*.

Over de Persoonlijke Voornaamwoorden.

A. Welke zijn de persoonlijke Voornaamwoorden?

B. Deze zijn: *ik*, (meervoud *wij*) *gij* (enkel- en meervoudig); *hij*, *zij*, *het*, (meervoud *zij*), ook *men*, *iemand*, *niemand*.

A. Vanwaar dat men zegt B. v. *de boom groeit*, *hij is zeer dik*; *het vuur brandt* enz., deze zijn immers geene werkende wezens, en zij zijn beide geene personen?

B. Ik herinner mij u andermaal gezegd te hebben, dat taalkundig alle zelfstandige, of als zelfstandig beschouwde dingen, 't zij levende, of levenlooze, stoffelijke, of onstoffelijke, als werkende wezens beschouwd, en derhalve als personen kunnen voorkomen. Deze personen zijn drierlei; 1. de persoon, die spreekt; 2. de persoon, tot welken gesproken wordt; 3. de persoon (of

zaak), van welken men spreekt; of anders de *eerste*, *tweede* en *derde* persoon, zoo voor het enkel- als het meervoud. Waarvan de *eerste* en *tweede* persoon, zonder onderscheid van geslacht, gebzigd worden, en de *derde* alle drie de geslachten aanneemt.

A. Ik wensch, na de verbuigingen der Voornaamwoorden, telkens eenige voorbeelden van hun gebruik, betrekkelijk de vier naamvallen, opgegeven te zijn.

B. Ik zal, tot meerdere duidelijkheid en verstaanbaarheid; zeer graag aan uw verzoek voldoen:

ENKELVOUD.

1. PERS. 1. *Ik*, 2. *mijns*, (*van mij*) 3. *mij*, (*aan mij*), 4. *mij*.

MEERVOUD.

1. *Wij*, 2. *onzer* (*van ons*), 3. *ons* (*aan ons*), 4. *ons*.

ENKELVOUD.

2. PERS. 1. *Gij*, 2. *uws* (*van u*), 3. *u* (*aan u*), 4. *u*.

MEERVOUD.

1. *Gij*, 2. *uwer* (*van u*), 3. *u* (*aan u*), 4. *u*.

MANNELIJK.

ENKELVOUD.

3. PERS. 1. *Hij*, 2. *zijns* (*van hem*), 3. *hem*, (*aan hem*), 4. *hem*.

MEERVOUD.

1. *Zij*, 2. *hunner* (*van hen*), 3. *hun* (*aan hen*), (*) 4. *hen*.

(*) Velen die den derden naamval met omschrijving uitdrukken, schrijven gemeenlijk, in dit geval, *aan hun*; doch dit is tegen de ware grondregels strijdig, dewijl alle voorzetsels den vierden naamval beheerschen.

VROUWELIJK.

ENKELVOUD. 1. *Zij*, 2. *harer*, (*van haar*), 3. *haar* (*aan haar*), 4. *haar*.

MEERVOUD. Gelijk aan het Enkelvoud.

ONZIJDIG.

ENKELVOUD. 1. *Het*, 2. *van het*, 3. *het* (*aan het*), 4. *het*.

MEERVOUD. 1. *Zij*, 2. *hunner* (*van hen*), 3. *hun*, (*aan hen*), 4. *hen*.

A. Ik zal deze verbuigingen beter bevatten, wanneer ik dezelve, met eenige voorbeelden, opgegeven ben.

B. Ik heb gezegd van aan uw verlangen te voldoen:

1. Naamv. Ik *ben het*. 2. *heer*, *wees* mijns *gedachtig*, 3. *hij gaf* mij zijne *gedachte* te kennen, 4. Karel *bemint* mij.

1. Naamv. Wij *gaan vertrekken*, 2. *niemand* onzer *heeft het geloofd*, 3. *zij hebben het* ons gezegd, 4. *geene boosheid* zal ons *verleiden*.

1. Naamv. Gij *hebt het gezegd*; 2. *Zij waren* uws *altijd gunstig*, 3. *ik zeg het u*. 4. *hij bedriegt u*.

1. Naamv. Gij *moet de geleerdheid beminnen*, 2. *geene uwer geloof ik*, 3. *uwe ouderen bevelen het u*, 4. *zij misleiden u*.

1. Naamv. Hij *is een geleerd man*, 2. *ik weet het van hem*, 3. *zeg het hem*, 4. *berijpst hem*.

1. Naamv. Zij *oefenen de deugd*, 2. *niemand* *hunner is gekomen*, 3. *geef het hun te kennen*, 4. *zij volgen hen op*.

1. Naamv. Zij *zal u komen spreken*, 2. *zijt harer gedachtig*, 3. *geef haar het boek*, 4. *hij onderwijst haar zeer wel*.

Het woordje *het* wordt, als voornaamwoord, bij het werkwoord *zijn* gebezigd; en heeft betrekking op alle geslachten, in het enkelv. zoowel als in het meerv., als: *het is een voorzigtig man*, *het zijn naarstige leerlingen*, *het is eene goede vrouw*, *het is een beleefd kind*. Ook wordt *het* achteraan geplaatst; als: *ik ben het*.

gij zijt het op wien ik staat maak, enz. In de andere naamvallen komt *het* als betrekkelijk voor, als: *geef het zijnen boek*, *hij sloeg het dood*, enz.

A. De Hollanders maken geen onderscheid tusschen het enkel- en meervoud, ten aanzien van den tweeden persoon der persoonlijke voornaamw. als: *gij* en *u*, daar in tegendeel de Vlamingen, in het meervoud, *gijlieden*, *ulieden* schrijven; is't der duidelijkheid niet voordeelig de Vlamingen hierin te volgen?

B. *Gij* behoorde te weten dat *gij* en *u* eigenlijk meervoudig zijn. Men schreef oudtijds in het elkelvoud *du* en *dij* voor *gij* en *u*. Later heeft men ook *gij* en *u* in het elkelyoud gebezigd, gelijk de Franschen, uit wellevendheid, doen met hun *vous*, in plaats van *tu* en *toi*. Sommigen hebben, om een nieuw onderscheid tusschen het meervoud en het enkelvoud te maken, er het woord *lieden*, dat *menschen* beteekent, achteraan gevoegd. Hierop zegt de taalgeleerde *E. Van Driel*, dat dit beklagchelijk voorkomt; want *gijlieden* is hetzelfde als *gij menschen*. Zulk een onderscheid, zegt hij wijders, is niet noodzakelijk, dewijl een goed schrijver zonder hetzelfde zich duidelijk genoeg kan uitdrukken. (*) Daarbij gezegd, indien deze schrijfwijze als regel gelde, hoe weinig zoude dezelve den Dichteren, in het vormen hunner versmaten, te stade komen!

A. De schrijfwijze van *hen* voor *hun*, heeft mij altoos wat vreemd voorgekomen; ook vind ik somwijlen *heur* voor *haar* geschreven.

B. Dit eerste onderscheid, ofschoon door *Huydecoper* ingevoerd, is noodeloos en zonder grond. Ook is het gevoelen van *Fr. Van Lelyveld* en anderen, die *hen* als betrekkelijk en *hun* als bezittelijk voornaamw. willen gebezigd hebben, willekeurig. Het zou dan regelmatigst zijn van altoos *hun* te gebruiken; maar dit onderscheid door het gebruik, die strenge wetgever der levende talen, reeds bij de beste schrijvers gevestigd zijnde, is het geraadzaamst hetzelfde te behouden, en dus *hun* in derden en *hen* in den vierden naamval te bezigen. (**)

(*) Zie de aant. op *Anonymus Batavus*, *id. ling. belg. gramm.* p. 49.
(**) Zie *Siegenbeck*, *verhandeling over de spelling*, curz. bl. 176.-178.

Wat haar en heur betreft, haar als betrekkelijk, en haar als bezittelijk, wordt geenszins onderscheiden. In Vlaanderen hoort men, in de gemeene volkspraak, nog dikwerf heur voor haar uitspreken. Om de welluidendheid is het den Dichteren toegelaten somwijlen heur voor haar te bezigen; en wel voornamelijk wanneer het opvolgende woord den langen klinker aa heeft, als: heur haar is blond, enz.

A. Des Roches schrijft ook in den tweeden naamval *mijnent*, *onzent*, *uwent*, *zijnent*, *hunnont*, *harent*; is deze schrijfwijze af te keuren?

B. De t kan hier om de welluidendheid gedoogd zijn, maar toont den tweeden naamval niet aan. Zij heeft uit eene bedorvene uitspraak haren oorsprong, en wordt van kiesche schrijvers verworpen. (*) Echter wint derzelve gebruik meer en meer veld.

A. Toon mij thans den aard en het gebruik van de persoonlijke voornaamw. *men*, *iemand* en *niemand* aan.

B. *Men*, is eigenlijk een verzameld voorzetsel, dat de plaats van een onbepaald persoonlijk voornaamw. bekleedt, en niet gebruikt wordt, dan in het gemeen van personen, van welke, zonder hen te noemen, gesproken wordt. *Men zegt*, beduidt zoo veel als *menschen zeggen*. Het wordt alleen in den eersten naamval gebezigd.

Iemand, beduidt zoo veel als *een man*, *een mensch*. *Niemand*, beteekent eene uitsluiting van een ieder, en is zoo veel als *geen man*, *geen mensch*. Zij worden beide alleen in het enkelvoud gebezigd, en hebben in den tweeden naamval *iemand's*, *niemand's*. Hieruit ziet gij, dat zij alle drie dienen om den derden persoon onbepaald aan te duiden.

A. Wat verschil is er tusschen *ik heb het gezien*, *ik heb het gedaan*, en *ik alléén heb het gezien*, *ik zelf heb het gedaan*?

B. De nederduitsche taal is zeer juist en nauw-bepaald in hare uitdrukkingen. Men bezigt *alléén*, in

(*) *Bilderdijk* zegt: « In de spreekwijze tot *mijnent*, is als een « waar *substantif* aan te merken, en even zoo *onzent*, *uwent*, *zijnent* « enz. 'T is een *nomen adjectivale* in te, als *lengte*, *grootte*, enz. van « *mijn* en *ons*, voor *primitiven* genomen. » Ik weet niet of dit gezeg maar den smaak van vele taalgeleerden is. (Geslachtlijst D. 1. bl. 349.)

het eerste geval, om de aanwezigheid van ieder' anderen persoon uit te sluiten. In het tweede geval men bezigt *zelf* om de medewerking van ieder' anderen persoon uit te sluiten, of de persoonlijkheid nog nader te bepalen; want *ik zelf heb het gedaan*, is zoo veel als *ik heb het gedaan en niemand anders*.

Over de Wederkeerende Voornaamwoorden.

A. Welke zijn de *wederkeerende* Voornaamw., en waarom hebben zij die benaming?

B. De wederkeerende Voornaamw. zijn: *zich*, *zijn*, *haar*, *hun*, en behooren alleen tot den derden persoon. Zij worden *wederkeerende* genoemd, omdat zij de werking, of handeling van den persoon, van wien zij uitgaat, op zichzelf doen te rug keeren, B. v. *lij herinnert zich*; *hij* en *zich* zijn dezelfde persoon; maar het eerste woord stelt den persoon als werkend, en het tweede als lijdend voor. Ik zal hunne verbuigingen ook met voorbeelden opgeven:

ENKELVOUD.

MANL. 1. — 2. *Zijns*, 3. *zich*, 4. *zich*.

VR. 1. — 2. *Harer*, 3. *zich*, 4. *zich*.

MEERVOUD.

MANL. 1. — 2. *hunner*, 3. *zich*, 4. *zich*.

VR. Gelijk aan het Enkelvoud. Het Onzijdig gelijk aan het Mannelijk, in beide getallen.

VOORBEELDEN: 2. Naamval: *de boosdoener is zijns zelfs vijand*, 3. *de neuswijze kent zich alle bekwaamheden toe*, 4. *de leerling heeft zich wel gedragen*.

2. Naamval: *zij spreekt steeds harer of van zich*, 3. *zij moet harer val zich zelve wijten*. 4. *die dochter gedraagt zich zedig en bescheiden*.

2. Naamval: *Hunner* wordt als wederk. Voornaamw. weinig gebezigd, men gebruikt liefst *van zich*, als: *de schijnheiligen hebben een al te goed gevoelen van zich of van zichzelf*, 3. *de ootmoedigen kennen zich weinig toe*, 4. *de hoovaardigen achten zich iets groots te zijn, doch worden van niemand geacht*.

A. Wordt het woordje *zelf* niet veelal achter de wederk. Voornaamw. gevoegd?

B. Ja, even als achter de persoonlijke Voornaamw. en dan ondergaat hetzelfde de volgende verbuigingen: *hij is zijns zelfs meester, hij spreekt zichzelve aan, Lucretia doodde zichzelf, zij bedriegen zichzelf, het kind wascht zichzelf*, enz.

Over de bezittelijke Voornaamwoorden.

A. Zonder de voorbeelden ik zou een zeer duister begrip van de hollandsche verbuigingen hebben. Wij zullen thans tot de bezittelijke Voornaamw. overgaan!

B. De *bezittelijke* Voornaamw. zijn zulke woorden, die eene bezitting of een' eigendom aanduiden, als: *mijn, ons, zijn, haar, hun*, enz. Ook de daarvan afgeleide *de en het mijne, onze, zijne, hare, hunne*.

Hunnen bijzonderen aard is hierin gelegen, dat zij op twee zelfstandige dingen betrekkelijk zijn; want wanneer ik B. v. *mijn goed* zeg; dan duidt *mijn* niet alleen aan, dat het goed waarvan gesproken wordt een eigendom is, maar ook dat het een eigendom van *mij* is.

Zijn dient voor het mannelijke en onzijdige geslacht, als: *zijn vader, zijn kind*, Vr. *zijne*, als: *zijne dochter*,

en *haar* voor het vrouwelijke geslacht, als: *haar vader*, *hare moeder*, *haar kind*. In het meervoud van het mannelijke geslachte: *hun vader*, *hunne moeder*, *hun kind*, (*) enz.

Tusschen *mijn vader*, *uwe moeder*, *mijn kind*, enz. en *zijn*, *of haar vader*, enz. is dit verschil gelegen, dat in het eerste geval, alleen het geslacht van den persoon, of de zaak, welke als eigendom voorkomt, aangeduid wordt; daar in het tweede geval, het geslacht van het als eigendom voorkomende voorwerp, en tevens van den persoon die hetzelfde bezit, aangeduid wordt.

Wanneer de personen en zaken, of als een eigendom voorkomende personen, beide in het meervoud staan, zegt men in het mannelijke geslacht, *hunne vaders*, *hunne moeders*, *hunne kinderen*, *hunne huizen*, enz. In het vrouwelijke geslacht, *hare vaders*, *hare moeders*, *hare kinderen*, *hare huizen*, enz. Op dit laatste dient er wel gelet te worden, want velen, onder de Vlamingen, schrijven in het vrouwelijke geslacht *hunne* voor *hare*, als: *ik heb de vrouwen zien wandelen met hunne mannen*, in plaats van met *hare mannen*, enz. Ik zal thans de verbuiging van *mijn* opgeven:

MANNELIJK.

Enkelv. 1. *mijn*, 2. *mijns* (*van mijnen*), 3. *mijnèn*, (*aan mijnen*), 4. *mijnen*.

VROUWELIJK.

Enkelv. 1. *mijne*, 2. *mijner* (*van mijne*), 3. *mijner*, (*aan mijne*), 4. *mijne*.

ONZIJDIG.

Enkelv. 1. *mijn*, 2. *mijns* (*van mijn*), 3. *mijnen* (*aan mijn*), 4. *mijn*.

(*) Men zegt van getrouwde lieden *hun kind*, en niet *haar kind*, omdat in zulk een geval het edelste geslacht altoos moet den voorrang hebben. Tevens zegt men: *uw broeder* en *uwe zuster zijn goede kleermakers*, de moeder en het kind zijn gekomen, want *ik heb haar gezien niet hen*, enz.

MANNELIJK.

Meervoud. 1. *mijne*, 2. *mijner* (*van mijne*), 3. *mijnen* (*aan mijne*); 4. *mijne*.

Het Vr. meervoud is gelijk aan het enkelv. en het onz. aan het mannelijke geslacht.

VOORBEELDEN: 1. *Mijn broeder bemint de wetenschappen*, 2. *de geleerdheid mijns broeders strekt hem tot eere*, 3. *de hoogleeraar geeft mijnen zoon lessen in de nederduitsche taal*, 4. *de schoolonderwijzer berispt mijnen zoon met een zacht gemoed*.

1. Naamv. *Mijne zuster bemint de zedigheid en stilzwijgendheid*. 2. *de zedigheid mijner zuster maakt haar des te beminnelijker*. 3. *zij gaf het mijner zuster te kennens*. 4. *ik ontmoette mijne zuster, naar de kerk gaande*.

1. Naamv. *Mijn boek is nog gelijk nieuw*. 2. *de band mijns boeks is kloek en sierlijk*. 3. *ik gaf mijnen kinde een nuttig boekje*. 4. *ik kastijdde mijn kind met zachtmoedigheid*.

1. Naamv. *Mijne kinderen leeren en spelen op gestelde uren*. 2. *ik waak gedurig op de verkeerde neigingen mijner kinderen*. 3. *de schoolleeraar geeft mijnen kinderen dagelijks eene les in de wiskunde*. 4. *ik verzuim niet mijne kinderen over hunne gebreken te berispen*.

A. Toon mij de reden aan, waarom de bezittelijke voornaamw., in den tweeden naamval van het meervoud, in alle geslachten, ook in den derden naamval van het vrouwelijk geslacht, den uitgang *er* achter aan nemen, als: *mijner, onzer, harer, hunner*, enz.

B. Versta wel, dat den uitgang *er* altoos dient om den tweeden naamval van het meervoud, en den derden van het vrouwelijke eenvoud (namelijk in den deftigen stijl), aan te duiden, zoo even als de uitgang *es* of *s* den tweeden naamval van het mannelijke eenvoud aanduidt. Bij de bijv. naamw. ondergaat het vóórstaande lidwoord *de* deze verbuigingen. De voornaamw. *ons, uw, zijn, haar en hun* ondergaan dezelfde verbuiging; uitgezondert *ons* dat in den eersten naamv. van het mannelijke geslacht *onze* heeft; wijders *hun*, dat in de verbuiging eene *n* aanneemt, als *hun hunne*; hierin den regel volgende van die woorden, welke in het vorm-

van het meervoud den eindmedeklinker verdubbelen, om dat zij anders geenszins zouden aan de uitspraak voldoen.

A. Gij hebt gezegd dat het persoonlijk voornaamw. *u* enkel- en meervoudig is; moet het daarvan afgeleide *uw* ook niet voor het enkel- en meervoudig dienen?

B. Het wordt zoo wel enkelvoudig als meervoudig gebezigd, als: *ó vader! waak over uwen zoon. Moeders! let wel op uwe dochters.* En niet: *u-lieden dochters*; gelijk men bij vele vlaamsche schrijvers vindt.

A. Dewijl *mijn*, genoegzaam aanduidt, dat een persoon, of eene zaak de eigendom *van mij* is; waarom schrijft men somwijlen: *het is mijn eigen goed*, enz.?

B. Ik denk u nog gezegd te hebben, dat de juistheid der uitdrukkingen eene voorname eigenschap der nederduitsche taal is. Het woord *eigen* dient om den eigendom nog nader te bepalen, als: *het was mijn eigen goed, dat ik verkocht*, niet een anders. *lij schreef den brief met zijne eigene hand*, hij deed dien van niemand schrijven. *Zij draagt haar eigen haar*, om door die nadere bepaling te doen verstaan, dat zij geene pruik, of vreemd haar draagt.

A. Wordt het bepalend lidwoord *de* nooit vóór de bezittelijke voornaamw. geplaatst?

B. Men plaatst het daar voren, wanneer, om de herhaling te vermijden, er eene uitlating (*ellipse*) plaats heeft, of een zelfst. naamw. onder verstaan wordt, als: *is dat uwe pen? ja, het is de mijne, is dat uw boek? ja, het is het mijne*, enz.

Over de vragende Voornaamwoorden.

A. Welke Voornaamw. gebruikt men, om eene vraag aan te duiden?

B. Men bezigt daartoe, *wie, welke, wat* en *hoezdanige*.

A. Toon mij derzelver gebruik aan, eer gij hunne verbuigingen opgeeft.

B. Wanneer men over 't algemeen naar personen vraagt, dan gebruikt men *wie*, als: *wie is daar*, *wie heeft het gezegd*? Met *welke* vraagt men beprakter naar personen of zaken, als: *wie is er ziek*? *uw vriend*. *Wat huis is er afgebrand*? *uw huis*. Doch men kan verscheidene vrienden, of huizen hebben; en verlangende dien vriend of dat huis nader te kennen, men vraagt *welke vriend*? *welk huis*? Met *wat* vraet men, 't zij regtstreeks, of anderzins, naar ons nog onbekende personen, of zaken, van wat geslacht, of getal zij wezen mogen, als: *wat wijn wilt gij drinken*? *wat vrouw heeft het u gezegd*? *wat gasten ontvangt zij morgen*? Ook wordt *wat*, in het onzijdig geslacht, dikwerf, met eene uitlating, voor *wat ding* gebruikt, als: *wat is het*? *ik weet niet wat het is*, enz.

A. Ik verlang ook den aard en het gebruik van *hoedanige* te kennen.

B. *Hoedanige* is hetzelfde als *wat voor een*. Met *hoedanige* vraagt men niet alleen, wanneer men eenen persoon of eene zaak bedoelt, maar ook derzelver aard of hoedanigheden tracht te kennen, als: *hoedanige man* — *hoedanige vrouw heeft het verhaald*? *hoedanig kind is het*? Men voegt er ook *een*, *eene* achter; en dan blijft *hoedanig*, als bijwoord, onverbogen, als: *hoedanig een man is hij*? *hoedanig eene vrouw heeft hij*? Dit geschiedt ook met *welk*, als: *welk een man*. — *welk eene vrouw is daar*? Tevens met eene verwonderende bevestiging: *hoedanig een is deze*, *dat hem de winden en de zee gehoorzamen!* — *Welk een held!* *Welk eene heldin!* *Welk een geluk!*

Wat voor een dient om met nadere bepaling te vragen, als: *wat voor een man was het*? *wat voor eene vrouw zeide het*, enz. Nu zullen wij tot de verbuigingen van *wie* en *welke* overgaan:

MANNELIJK.

Enkelv. 1. Naamv. *wie*, 2. *wiens* (*van wien*), 3. *wien* (*aan wien*), 4. *wien*.

Enkelv. 1. *wie*, 2. *wier* (*van wie*), 3. *wie* (*aan wie*), 4. *wie*.

ONZIJDIG.

Enkelv. 1. *wat*, 2. *wiens* (*van wat*), 3. *wat* (*aan wat*), 4. *wat*.

Manl. Meervoud. 1. *wie*, 2. *wier* (*van wie*), 3. *wie* (*aan wie*), 4. *wie*.

Het vrouwelijk meervoud is gelijk aan het mannelijk meerv., en het onzijdig is zonder meervoud.

A. Eer gij verder gaat, zijn er geene opmerkingen meer op het onzijdige *wat* te maken?

B. Wanneer het onzijdige *wat* op zichzelf staat, wordt het alleen in den eersten en vierden naamval gebezigd, B. V. *wat is dat?* *wat leest gij?* In andere gevallen wordt het door *waaraan*, *waardoor*, enz. verplaatst, als: *waaraan hapert het?* Niet *aan wat hapert het!* Men zegt echter, met bijvoeging van een zelfst. naamw., *aan wat tafel zat gij!* dat is: *aan welke tafel?* enz. Ook ondergaat *wat* nooit geene verbuiging. Laat ons nu zien hoe dat *welke* verbogen wordt:

MANNELIJK.

Enkelv. 1. Naamval: *welke*, 2. *welks* (*van welken*), 3. *welken* (*aan welken*), 4. *welken*.

VROUWELIJK.

Enkelv. 1. *welke*, 2. *welker* (*van welke*), 3. *welke* (*aan welke*), 4. *welke*.

ONZIJDIG.

Enkelv. 1. *welk*, 2. *welks* (*van welk*), 3. *welken*, *welk* (*aan welk*), 4. *welk*.

Manl. meerv. 1. naamval: *welke*, 2. *welker* (*van welke*), 3. *welken* (*aan welke*), 4. *welke*.

Vrouwelijk meervoud. 1. *welke*, 2. *welker* (*van welke*), 3. *welke*, *welker* (*aan welke*), 4. *welke*.

Onzijd. meervoud. gelijk als in het mannelijke geslacht.

A. De Vlamingen zullen bezwaarlijk te overhalen zijn, om *wier* en *welker* voor *van wie*, *van welke*, en nog veel min om *welker* en *welken*, in den derden naamval, voor *aan welke*, *aan welk*, te schrijven.

B. Ik weet dat zulke verbuigingen hun vreemd voorkomen. Doch, om dezelve te verwerpen, zij behooren er de ongegrondheid, of onregelmatigheid van aan den dag te leggen; en hoe zullen zij dit aanvangen, daar de *r* altoos een teeken is van den tweeden naamval in het vrouwelijke geslacht en het meervoud van alle drie de geslachten? Ik zeg het andermaal, de Vlaamsche verbuigingen zijn zeer gebrekkig; want nu nemen zij de *r* aan, om den tweeden naamval aan te duiden, als: *der vrouw*, *der vrouwen*, en dan verwerpen zij die, en drukken dien naamval alleen met omschrijving uit, als: *van welke vrouw*, *van welke vrouwen*, enz. Waar zal de man zijn, die zich hoe weinig op taal- en redeneerkunde verstaande, wil, of durft beweren, dat het niet beter is, in alle gevallen, den tweeden en derden naamval, op twee wijzen, te kunnen uitdrukken, dan daartoe altoos eene slepende omschrijving te moeten gebruiken?

Over de aanwijzende Voornaamwoorden.

A. Gelief mij ook de aanwijzende Voornaamw. te leeren kennen, en waarom zij dien naam dragen.

B. De aanwijzende Voornaamw. zijn: *deze*, *die*, *gene*, *degene*, *diegene*, *dezelve*, *dezelfde*, *zulke*, *zekere*, *desgelijke*, *dergelijke*, *dusdanige*, *zoodanige*. Zij worden *aanwijzende* genoemd, om dat men daardoor de personen, of zaken als met den vinger aanwijst.

A. Ik heb dikwerf het woord *gene* in eene rede , of uitdrukking gevonden , zonder wel te begrijpen wat men daarmede wilde aanduiden , B. v. *aan gene zijde der rivier , aan gene zijde des grafs* , enz. Beduiden deze gezegde niet : *aan de overzijde der rivier — des grafs* , enz. ?

B. Bevat wel dat *deze* iets beteekent welk op het naastbij gelegen betrekking heeft , en *gene* iets welk op het verst verwijderde betrekking heeft. B. v. *Strasbourg ligt aan deze , en Kell aan gene zijde van den Rhijn*. Men kan die ook zonder zelfst. naamw. of in betrekking tot dezelve bezigen , als : *bemin en gehoorzaam uwe ouders en leermeesters ; want deze onderwijzen u in de nuttige wetenschappen , en gene bezorgen u het noodige onderhoud*. Men zegt *deze* van de leermeesters , omdat zij de naaste in de rede voorkomen , en *gene* van de ouders omdat zij , schoon eerst genoemd , de verste in de rede geplaatst staan. Ook voegt men *deze* en *gene* dikwijls te zamen om verscheidene onbepaalde dingen van ééne soort aan te duiden , als : *hij sprak van deze en gene zaken — hij bediende zich van deze en gene uitvlugten*.

Velen gebruiken *degene* en *hetgene* , verkeerdt , als betrekkelijke voornaamw. B. v. *de man* , *degene vertrokken is* , *het paard hetgene sterk loopt* , enz. in plaats van : *de man die — het paard dat* , enz. Men zegt ook niet : *die* , *degene mij eert* ; maar : *degene , die mij eert*. Zoo ook niet : *dat* , *hetgene ik wil* , maar : *hetgene dat ik wil* , enz. Waaraan men zien kan , dat *degene* , *hetgene* geen voornaamw. is , dat op iets dat vóóraf gaat betrekking heeft , maar wel op iets dat hetzelfde volgt. (*) Wij zullen u de verbuigingen van *deze* en *gene* opgeven :

MANNELIJK.

Enkelv. 1. Naamv. *deze* , 2. *dezes* (*van dezen*) , 3. *dezen* (*aan dezen*) , 4. *dezen*.

(*) De geleerde *Verwer* ziet dit voor iets bijzonder aan in de Nederduitsche taal , dat wij een woord hebben hetwelk nimmer op het voorgaande , maar altoos op het volgende slaat ; waarvan men geen voorbeeld in eenige taal vindt. Dit woord is *degene* of *hetgene*. (Zie *Anonymus Batavus* , enz. p. 50).

WEEESPRAAK.

61

VROUWELIJK.

Enkelv. 1. *deze*, 2. *dezer* (*van deze*), 3. *deze*, *dezen* (*aan deze*), 4. *deze*.

ONZIJDIG.

Enkelv. 1. *dit*, 2. *dezes* (*van dit*), 3. *dezen*, *dit* (*aan dit*), 4. *dit*.

MANNELIJK.

Meerv. 1. *deze*, 2. *dezer* (*van deze*), 3. *dezen* (*aan deze*), 4. *deze*.

VROUWELIJK.

Meerv. 1. *deze*, 2. *dezer* (*van deze*), 3. *deze*, *dezer* (*aan deze*), 4. *deze*.

Het onz. meerv. is gelijk aan het mannelijke geslacht.

De verbuigingen van *die*, *die dat* verschilt niet van het reeds opgegevene *wie*, *wie wat*. (†)

MANNELIJK.

Enkelv. 1. Naamv. *gene*, 2. *genes* (*van genen*), 3. *genen* (*aan genen*), 4. *genen*.

VROUWELIJK.

Enkel. 1. *gene*, 2. *gener* (*van gene*), 3. *gene*, *gener* (*aan gene*), 4. *gene*.

ONZIJDIG.

Enkelv. 1. *gene*, 2. *genes* (*van geen*), 3. *genen*; *gene* (*aan gene*), 4. *gene*.

(*) Zie bij de vragende Voornaamw.

MANNELIJK.

Meerv. 1. *gene*, 2. *gener* (*van gene*), 3. *genen* (*aan gene*), 4. *gene*.

VROUWELIJK.

Meerv. 1. *gene*, 2. *gener* (*van gene*), 3. *gene*, *gener* (*aan gene*), 4. *gene*.

Het onz. meervoud is gelijk aan het mannelijke geslacht.

A. Ik zeg het nog eens, de derde naamval dezer verbuigingen komt den Vlamingen ongerijmd en duister voor. Ook ziet men den tweeden naamval, in het meeste deel der vlaamsche spraakkunsten, nooit door *dezes*, *genes* enz., uitgedrukt.

B. Mij dunkt dat ik u reeds duidelijk genoeg het gegronde en regelmatige dier Hollandsche verbuigingen aangetoond heb. Doch dewijl het moeilijk is, tegen de gewoonte, iets te doen aannemen, of tegen de vooroordeelen te kampen, zal ik nog het volgende bijdragen.

De Vlamingen behoorden wel te begrijpen, dat men slechts de voorzetsels *van* en *aan* bezigende, als: *van deze*, *aan deze* enz. daarmede geene verbuigingen maakt. De woorden, om verbogen te worden, moeten eene verandering ondergaan. Gevolgelyk mogen wij zeggen, dat degenen, die het taalstelsel van *Des Roches*, enz. volgen, geene verbuiging in den derden naamval hebben; en nog min denzelfden, voor de fraaiheid en afwisseling van den stijl, op twee wijzen, kunnen uitdrukken. Wat verlies, voor onze schoone Moedertaal, in den rijkdom harer sierlijke, deftige en kernvolle uitdrukkingen! Doch dit verlies kan niet gevoeld, en nog min beklagd worden, dan van degene, die op onze schoone taal hunne diependenkende studiën gemaakt hebben.

Wat thans den tweeden naamval betreft, de gezonde rede doet ons genoeg bevatten, dat men zoo wel bij de voornaam- als bij de lidwoorden, dien naamval

door het aanvoegen van *s*, of *r* uitdrukken kan. Men zegt, *B. V. des vaders, der moeder*, enz. Waarom ook niet: *dezes vaders, genes vaders*, dewijl men zegt *dezer moeder*, enz. Kan dan de *s* in soortgelijke woorden niet meer dienen om den mannelijken tweeden naamval te vormen, gelijk de *r* dient om den vrouwelijken aan te duiden?

A. Dit zij genoeg; gij maakt mij schaamrood. Maar lijden *degene* en *diegene* geene verbuigingen?

B. Zij worden verbogen als *gene*. Iets dat opmerking verdient, is, dat soortgelijke woorden, tegen den aard der zamengestelde, zoo verbogen worden, als of zij niet zamengesteld waren. *B. V. 1. degene, degene, hetgene* of *hetgeen*, 2. *desgenen*, (*van den genen*), *dergene* (*van degene*), enz. 1. *diegene, diegene, datgene, 2. Diensgenen*, (*van diengenen*), *diergene* (*van diegene*), enz. Dit heeft ook plaats bij *dezelve* en *dezelfde*.

A. Dewijl deze woorden, tegen den aard der zamengestelde, eene verbuiging aan elk woord ondergaan, zoude het niet beter met de regelmaat der verbuiging strooken, indien men, zoo als de Vlamingen doen, die niet zamengesteld schreve?

B. Ofschoon het algemeen aangenomen gebruik, bij de Hollanders, reeds hierin zijne regten heeft, men versta daarbij wel, dat deze zamenstellingen niet slechts met de onverbogen lid- en voornaamw., maar ook met de reeds verbogene geschiedt. Ook wordt het getal der ééngrepige woorden daardoor verminderd, en de denkbeelden, met derzelver bepalingen en wijzigingen, meer vereenigd en duidelijker aan den dag gelegd, enz.

A. Men vindt in meestal de vlaamsche spraakkunsten *de zelve, den zelve, het zelve*, enz. maar nooit *dezelfde, denzelfden, hetzelfde*, enz. Mij dunkt dat de *f* deze woorden hard en aanstootelijk maakt, en dat zij eigen-dunkelijke, nieuwgesmede woorden zijn.

B. Luister eens wel toe. Wanneer men eenen persoon, of eene zaak nader bepalen wil, en daarvoor geen toereikend of bekwaamwoord te baat heeft, moet er gewis iets in de taal ontbreken, om de voordragt der rede, of een denkbeeld in zijne volle juistheid ten toon te spreijen. Wanneer men, bij voorbeeld, zegt: *de som*

is groot, hoe zal ik dezelve kunnen betalen? En: deze twee schriften zijn door dezelfde hand geschreven, men gevoelt genoeg, dat dit laatste meer nadruk heeft en de kracht van het *eigene* meer uitdrukt. Gevolgelyk maakt men door het keurig onderscheid van *dezelve* en *dezelfde* de voordragt meer duidelijk en naauwkeurig; en dit brengt, zoo als alle anderè soortgelijke onderscheidingen, der tale eenen nieuwen rijkdom en sierlykheid bij.

De verbuigingen van *dezelve* en *dezelfde* zijn ligt om kennen, dewyl zij met die der bepalende lidwoorden overeenkomen:

MANNELIJK.

Enkelv. 1. Naamv. *dezelve*, — *dezelfde*, 2. *deszelfs*, *deszelven* (van den zelven), — *deszelfden* (van denzelfden), 3. *denzelven* (aan denzelven), — *denzelfden* (aan denzelfden), 4. *denzelven* — *denzelfden*.

VROUWELIJK.

Enkelv. 1. *dezelve* — *dezelfde*, 2. *derzelver* (van *dezelve*), — *derzelfder* (van *dezelfde*), 3. *dezelve*, *derzelver* (aan *dezelve*), — *dezelfde*, *derzelfder* (aan *dezelfde*), 4. *dezelve*, — *dezelfde*.

ONZIJDIG.

Enkelv. 1. *hetzelve*, — *hetzelfde*, 2. *deszelfs*, *deszelven* (van *hetzelve*), — *deszelfden* (van *hetzelfde*), 3. *hetzelve* (aan *hetzelve*), — *hetzelfde* (aan *hetzelfde*), 4. *hetzelve*, — *hetzelfde*.

MANNELIJK.

Meerv. 1. *dezelve*, — *dezelfde*, 2. *derzelver* (van *dezelve*), — *derzelfder* (van *dezelfde*), 3. *denzelven* (aan *dezelve*), — *denzelfden* (aan *dezelfde*), 4. *denzelven*, — *denzelfden*.

VROUWELIJK.

Meerv. 1. *dezelve*, — *dezelfde*, 2. *derzelver* (*van dezelve*), — *derzelfder* (*van dezelfde*), 3. *dezelve*, *derzelver* (*aan dezelve*), — *dezelfde*, *derzelfder* (*aan dezelfde*), 4. *dezelve*, — *dezelfde*.

Het onz. meerv. is gelijk als in het mannelijke geslacht.

Wat *dusdanige* en *zoodanige* betreft, zij ondergaan de verbuiging van *hoedanige*. *Dergelijke* en *desgelijke* zijn uit den tweeden naamval van het aanw. voornaamw. *deze*, en het bijv. naamw. *gelijk* zamengesteld. Men schrijft dan, met inkorting, *dergelijk* voor *dezergelijk*, *desgelijk* voor *dezesgelijk*, B. v. *het is eene zedige vrouw*, *dergelijke* (*haars gelijke*) *vindt men zelden*; *hij is een voortreffelijk man* *desgelijke* (*zijns gelijke*) *wordt zelden gevonden*, enz. Wanneer het niet bepalend lidwoord *een* achter soortgelijke woorden komt, wordt het alléén verbogen, en de eerste blijven, als bijwoorden, overbogen, B. v. *hij spreekt van zoodanig eenen man*, *van dusdanig eene vrouw*, enz. (*) Men bezigt ook *zulks* als zelfstandig: *zulks had ik van hem niet gedacht*.

Over de betrekkelijke Voornaamwoorden.

A. Ik verlang ook den aard en het gebruik der *betrekkelijke* Voornaamw. te kennen.

B. De betrekkelijke Voornaamwoorden zijn zulke woorden welke, betrekking hebben op personen, of zaken, waarvan te voren is gehandeld of gesproken geweest.

(*) Zie hierover *L. Van Bolhuis*, aant. enz. bl. 106, *En Z. H. Alwyn*, werken der Maatsch. enz. D. II, bl. 136.

Zij zijn: *welke*, *dewelke*, *die*, *wie*. B. v. *de man*, die *gisteren met mij sprak* — *bemin de deugd*, die *u gelukkig maakt*. Zelden wordt *die* dan in den eersten naamval gebezigd. In de overige naamvallen gebruikt men *wie* of *welke*, als: *mijn broeder*, wiens (niet *diens*) *tuin ik gekocht heb* — *uw vriend*, wien (niet *dien*) *ik mijn vertrouwen geschonken heb* — *deze is de vrouw*, wier *schoonheid wij bewonderen*. *De knecht*, welken *ik gehoord heb*. *Zij is gestorven welke ik hoog achtte*. Sommigen bezigen *wiens* voor *welks*, in den tweeden naamval van het onzijdige geslacht; doch de regelmaat en het gebruik der beste schrijvers, vorderen, dat men *welks* schrijve, als: *het schip*, *welks lading zeer kostelijk is*; *ik heb het boek gekocht*, dat *mij door u is aangeprezen*, *een boek*, *welks inhoud zeer belangrijk is*, enz.

De betrekkelijke voornaamw. *wie* en *welke* worden als de vragende *wie* en *welke* verbogen. *Dewelke* wordt verbogen als het aanw. voornaamw. *dezelve*, uitgezonderd dat de tweede naamval niet *deswelks*, gelijk *deszelfs*, maar *deswelken* is. Ook blijft het onz. *wat* als betrekkelijk, onverbogen, en wordt alleen in den eersten en vierden naamval gebezigd, als: *alles wat men zegt*, *is niet altoos waarheid*. *Alles*, wat *ik daarvan denk*, *zal ik zwijgen*.

A. Rangschikt *Behaegel* de woorden *waaraan*, *waar-door*, *waarin*, *waarvan*, enz. ook onder de betrekkelijke voornaamw. niet?

B. *Waar* is een bijwoord, en bekleedt slechts de plaats van het vragende en betrekkelijke *welke*; doch alleen in zamenstelling met voorzetsels, B. v. *waaraan ontbreekt het u?* (aan welke zaak); *ik heb het boek gelezen*, waaruit (uit welke) *hij zijne opstellen gemaakt heeft*, enz. Men bezigt deze schrijfwijze alleen wanneer men van zaken en niet van personen spreekt. Dus zegt men kwalijk: *de man waarmede ik sprak*, enz. De tong is het werktuig *waarmede*, maar het is een persoon *met wien* iemand spreekt, zegt *Huydecoper*. (*) De tegen-gestelde schrijfwijze was ten tijde van *Melis Stoke*,

(*) Zie proeve van Taal- en Dichtkunde, D. III. N. 59.

L. Van Velthem en andere oude schrijveren in gebruik, zoo als Zach. Henric. Alewyn (*) aantoot. Doch Fr. Van Lelyveld bemerkt hieromtrent: « Dat hedendaags « geen keurig schrijver, die de klaarheid en beknoptheid « van stijl betracht, dit zal navolgen, schoon dat een « Dichter zich daarvan als van eene dichterlijke vrijheid « bedienen mag. » (**)

Wanneer wij zeer naauwkeurig op den aard dezer zes soorten van voornaamw. acht geven, men moet instemmen, dat zij alle, tot twee hoofdsoorten, zouden kunnen gebragt worden. Eenige vervangen, regtstreeks, de plaats van personen, of zaken, komen gevolgelijk als derzelyver ware namen voor, en maken, even als de zelfst. naamw., met een werkwoord, eenen volkomen zin uit. Dergelyke zijn *ik, gij, hij*, enz. — *de mijne, het mijne, de uwe, de hare, het zijne, de onze, het onze, de hunne*, enz. — *Degenen, sommigen, die, deze, welke*, enz. Alle deze lijden, als zelfstandig beschouwd, geen zelfst. naamw. bij zich.

Anderc zijn aan personen, of zaken verbonden, even als alle bijv. naamw. en komen met de zelfst naamw. waartoe zij behooren, in geslacht, getal en naamval overeen; als: *mijn broeder, — uw vriend, — welk huis, — dit boek*, enz. terwijl de eerste als zelfst. naamw. verbogen worden. Derhalve zoude men die in *zelfstandige en bijvoegelijke* Voornaamw. kunnen verdeelen. (***)

A. Warrom hebben de taalkundigen deze korte en eenvoudige verdeeling niet gevolgd?

B. Zij hadden zich gedwongen gevonden van deze twee hoofdsoorten nog in onderhoorige soorten te verdeelen, om derzelyver bijzondere wijzigingen in aard en gebruik, aan te toonen; en dus hadden zij daarmede even, gelijk degenen, die de tien rededeelen tot vier willen brengen, weinig of geen voordeel, voor het aanleeren der taal, bijgebragt.

(*) Zie: verdediging der voornaamste dichterlijke vrijheden in de *Werken van de Maatschappij der nederl. letterkunde te Leyden*, D. II. bl. 148, — 155.

(**) Zie Anteck. op *Huydecoper*, Pr. D. II. bl. 52.

(***) Zie *Weilands* taalk. *Woordenboek. Inleiding* bl. 125—127.

Over de Werkwoorden.

A. Het werkwoord een zeer belangrijk deel der rede zijnde, belieft mij er de juiste bepaling van op te geven.

B. De Taalleeraren verschillen meer of min in de bepaling van het werkwoord. Mij dunkt dat de bepaling, door *Weiland* opgegeven, genoegzaam zal toereikend zijn, om den aard van het werkwoord te leeren kennen. Werkwoorden; zegt hij, zijn zulke woorden, door welke men de beweging en rust, den tijd, het bestaan en worden, het werken en lijden der personen, of zaken, die door de zelfst. naamw. aangeduid worden, uitdrukt, als: *zijn, worden, beminnen, staan, loopen*, enz.

A. Wanneer men aan een werkwoord de eigenschap van *lijden* toekent, verdwijnt dan het denkbeeld van *werking* niet?

B. Wanneer men zegt, B. V. *ik wordt geslagen*, blijft het denkbeeld van *werking* niet weg, schoon de *werking* van *slaan* door iemand, of iets anders *op mij* geschiedt. Zoo dat men geen woord kan uitdenken, waardoor het zamengesteld denkbeeld van *werkwoord* beter uitgedrukt wordt.

A. Hoe onderscheiden de Hollanders de werkwoorden?

B. In drie rangen: *ongelijkvloeiende, gelijkvloeiende en onregelmatige*.

A. Heeft de nieuwe benaming van *ongelijk- of gelijkvloeiende* niets dat willekeurig of oneigen is?

B. Deze benaming is zoo nieuw niet; men vindt ze reeds bij den grooten *L. Ten Kate*. Het woord *vloeiend* komt hier figuurlijk voor; dus zegt men: *het eene vloeit uit het andere*, dat evenveel is als: *het eene volgt, of ontstaat uit het andere*. Gelijk de gedaanteveranderingen, welke de werkwoorden, door de vervoeging (*Conjugatio*), ondergaan, elkander als in eene lijst opvolgen, zoo

mag deze gang, die met regel en orde geschiedt, niet oneigen eene *vloeiing* genoemd worden.

A. Ik herinner mij, dat het vóóran plaats en der ongelijkvloeiende werkwoorden door *Behaegel* afgekeurd wordt; en dat wel voornamelijk om die reden, dat zij de moeilijkste zijn om leeren; en dat men, in het aanleeren eener kunst of wetenschap altoos van het gemakkelijkste tot het moeilijkste behoorde over te gaan. Ook om dat *Weiland* de rangschikking van *Ten Kate* niet volgt, enz.

B. *Weiland* heeft in de inleiding van zijn Taalkundig woordenboek de gelijkvloeiende werkw. vóóran geplaatst, om de rangschikking, door *Ten Kate* opgegeven, te volgen. Doch nader opmerkende, dat de ongelijkvloeiende de oudste, en de aanleidende oorzaken van vele gelijkvloeiende werkwoorden zijn, want uit de ongelijkv. werkw. komen naamwoorden voort, waarvan wederom werkw. afgeleid worden, die altijd gelijkvloeiende zijn, B. v. *zuigen*, *zoog*, *gezogen*, waarvan *zog*, en dit brengt *zogen* voort: *de moeder zoogt haar kind*, heeft hij de ongelijkvloeiende vóóran geplaatst. De vraag is nu of de jongste vóór de oudste, of de uitwerking vóór de oorzaak behoort geplaatst te worden? Ten dezen aanzien loopen gewis de gevoelens uit een; doch ik oordeel dit geschilpunt van zulk een gering belang te zijn, dat ik het voor letterknibbelarij beschouw hierop langer te blijven stil staan. (*)

(*) Wij behooren altoos met veel nadenken en heuschheid van de onvolmaaktheden of schijnbare feilen der meest geachte schrijveren te spreken. Eene bitzige hekelzucht doet ons ligt in grover feilen vallen dan die, welke wij in anderen berispen. *Behaegel* schertst met *Siegenbeek*, omdat hij, in het woord *cier*, de *c* wil behouden hebben, en *sieren* voor *cieren* schrijft. Nu, waarin is de taalfeil van dien Hollander gelegen? Wat gemeens heeft *cier* (goede *cier* maken) met *sieren* (sieraad bijzetten)? — Hij vaart ook tegen *Weiland* uit, omdat hij, in zijn *Kort begrip*, zegt: dat de *u* vóór eene *w* geene verdubbeling behoeft, als: *ruw*, *gehuwd*, enz. En echter in zijn taalkundig Woordenboek *ruuw*, *gehuuwd* schrijft. Doch, hij had behooren in opmerking te nemen, dat *Weiland*, van de letter *o* af, zijne spelling ter bevordering der eenparigheid, in eenige betrekkingen gewijzigd heeft; en dat hem dit geenszins tot schande strekken kan. Ook zoek het woord *ruw*, bij *Weiland*, gij zult *ruw*, en niet *ruuw* vinden. ¶ *Zie Nederd. Spraakk. door Behaegel, D. II. bl. 254*.)

A. Waarnit mag die ongelijkvloeiendheid onzer oudste werkwoorden immers ontstaan?

B. *Weiland* is van gevoelen dat men, in de kindsheid der taal, meende, om de vervoeging der werkwoorden te vinden, of om het denkbeeld van het verledene uit te drukken, derzelve wortelklinkers te moeten veranderen, terwijl de medeklinkers onveranderd bleven, B. v. *spreken, sprak, gesproken*, enz. Doch, er kan, mijns bedunkens, nog eene andere oorzaak dier ongelijkvloeiendheid bestaan; deze is: de verschilligheid in spelling van die werkwoorden bij de ouden. *Mogen*, B. v. was oudtijds *magen*, waarvan nog *magt, ik mag; varen was voeren*, waarvan *ik voer, blijven was belijven*, waarvan *ik bleef*, en veel andere meer.

A. Zijn de ongelijkvloeiende werkwoorden geene uitzonderingen, opzigtelijk de gelijkvloeiende, en betaamt het niet dat men de algemeene Regels voor de uitzonderingen voordrage?

B. *Behaegel* noemt ze uitzonderingen; maar ik twijfel of er velen met zijn gevoelen zullen instemmen. De ongelijkv. werkw. komen tot de uitdrukkingen onzer handelingen en bedrijven meest te pas; mogen zij geenen

Leven, zegt hij elders, is zoo oud als *sterven, willen als kunnen, dansen als springen*, enz. Gevolgelyk indien de ongelijkv. werkw. de oudste zijn, zouden deze ook voor ongelijkv. kunnen beschouwd worden, enz. Doch kan hij bewijzen, dat de spelling van *leven* niet, met verloop van tijd, veranderd is? Bij *Ulphilas* vindt men *liban*; in 't angels. *liffian*, in 't engelsch *to live*. *Willen* was oudtijds *wouden*, waarvan nog ik *wou* of *woude*, in 't hoogd. *wollen*, Bij de Slayoniers *wola*, in 't latijn *volo*. *Dansen* stamt af van het latijnsch *dansare*, in 't italiaans *danzare*, in 't spaansch *danzar*. Derhalve kan *Behaegel* hieruit niet bewijzen, dat het stelsel van *Weiland*, ten dezen aanzien, ongerijmd is.

Wat de leemten of onnaauwkeurigheden, in de werken van dezen laatsten taalleeraar, betreft, *Behaegel* heeft die met een vergrootglas beschouwd, en kleine dwergjes voor reuzen aanzien. De groote taalgeleerde *A. Kluit* is, ten dezen aanzien, meer toegevend en inschikkelijk, wanneer hij in eenen brief aan *Weiland* geschreven, zegt: « Dat het anders niet wezen kan, of er moeten eenige onnaauwkeurigheden in moeilijke taalkundige werken sluipen; nathelyk in « eene zoo rijke taal als de onze. » Indien men tegen de minste onnaauwkeurigheden van eenen schrijver, met *lange* redeneringen, wil uittaren, men heeft ligt een omalagtig boekdeel met benzefarijen opgevuld.

bijzonderen rang vormen, en vóóraf geplaatst staan? Indien het mogelijk is, behoorde men de uitzonderingen der algemeene Regels veel eer te verminderen dan te vermeerderen. Om welke reden vele fransche taalleeraren van de werkwoorden, op *ire* uitgaande, nog eene vijfde *klas* van regelmatige gevormd hebben.

A. Wil mij wijders nader aantoonen wat *ongelijkvloeiende*, *gelijkvloeiende* en *onregelmatige* werkwoorden, eigenlijk, zijn.

B. *Ongelijkvloeiende* werkwoorden zijn zulke, welke in de vervoeging, den wortelklinker, veranderen, en in het verledene (*) deelwoord *en* met een vóóргеvoegd *ge* hebben, als: *varen, voer, gevaren, spreken, sprak, gesproken*, enz. (**)

Gelijkvloeiende zijn zulke, welke, in al hunne vervoegingen aan geene verwisseling van wortelklinker onderworpen zijn, en in den onvolmaakt verleden' tijd *de* of *te*, insgelijks met een vóóргеvoegd *ge* hebben, als: *leven, leefde, geleefd, hopen, hoopte, gehoopt*, enz. terwijl zoo wel bij de *ongelijk-* als de *gelijkv.* werkw., welke met onscheidbare voorzetsels zamengesteld zijn, dit vóóргеvoegde *ge*, in het verledene deelwoord wegvalt, als: *bedrijven, bedreef, bedreven, herinneren, herinnerde, herinnerd*, enz. niet *bege* *bedreven, herge* *innerd*, enz.

Onregelmatige werkwoorden zijn zulke, welke van de genoemde soorten, in een of ander opzigt, afwijken, en wel, die, in de onbepaalde wijze niet op *en*, maar op *n* uitgaan, als: *slaan, sloeg, geslagen*; of die noch in de onbepaalde wijze, noch in het verledene deelwoord *en*, maar in beide *n* hebben, als: *gaan, ging, gegaan, staan, stond, gestaan, doen, deed, gedaan, zien, zag, gezien*. (***)

(*) Meestal de vlaamsche Taalleeraren schrijven *voorleden*, in plaats van *verleden*. Doch dit deelwoord stamt af van het oude *verlijden*, voorbijaan. Vanhier dat men nog zegt: *de verledene week*, enz.

(**) *Weiland* verdeelt de ongelijkv. werkw. nog in vier onderhoorige soorten. Doch gelijk men de vervoeging onzer werkwoorden zeer gemakkelijk, door middel van onze Woordenboeken, leeren kan, ga ik deze soortverdeling, korthedshalve, voorbij.

(***) Onze werkwoorden van ééne lettergreep, hadden oudtijds alle twee lettergrepen, als: *slaan* van *slagen*, *gaan* van *gangen*, *staan* van *standen*, *doen* van *daden*, *zien* van *zischen*.

Er bestaat nog eene soort van onregelmatige werkwoorden, welke, in de vervoeging, van den gemeenen regel afwijkt, als: *kunnen, willen, mogen, moeten*, die geene gebiedende wijze hebben. Ook nemen de drie eerste in den derden persoon van den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijze, in het enkelv. getal, geene *t* aan, als: *hij kan, hij wil, hij mag.* (*)

Ook wijken de werkw. *plegen, brengen, denken, denken, koopen, zoeken, werken*, even van dien regel af, welke zegt, dat de werkwoorden, die, in het zakelijk deel der onbepaalde wijze geene *t* hebben, in den eersten en derden persoon van den onvolmaakt verleden' tijd der aantoonende wijze, in het enkelv. getal, zonder *t* gebezigd worden; want men zegt: *plegen, ik plagt, brengen, ik bragt, denken, ik docht, koopen, ik kocht*, enz.

Men rangschikt ook de hulpwoorden onder de onregelmatige werkwoorden; zij zijn: *hebben, zijn* of *wezen, zullen* en *worden*. Men noemt ze hulpwoorden, omdat zij de andere werkwoorden, in hetgene aan derzelve vorm of tijden ontbreekt, in de vervoeging, te hulp komen. B. v. *ik heb gelezen, ik ben genezen, hij zal vertrekken, gij wordt bemind*, enz. Men bezigt ook *hebben, zijn* en *worden* zonder werkwoorden, als: *ik heb geld, gij zijt rijk, hij wordt arm*, enz. welke zoo veel beduiden, als: *ik bezit geld, gij bezit rijkdommen, hij vervalt tot armoede*.

A. *Behaegel* zegt, dat er groote onnaauwkeurigheid in de rangschikking der werkwoorden van *Weiland* is, en dat men hier omtrent veel verschil vindt tusschen *Weiland* en *Ten Kate*, en tusschen *Weiland* en *Siegenbeek*, enz.

B. Met de stipste naauwgezetheid kan men in zulk eene moeilijke stoffe nog een weinig onnaauwkeurig zijn; maar de onnaauwkeurigheden van *Weiland* schijnen mij zoo groot niet als *Behaegel* die wil afschilderen. Wat *Ten Kate* betreft, hoe grooten lof die man verdient, zijne spelling en zijne taalregels worden thans niet algemeen meer gevolgd, en men volgt *Siegenbeek*

(*) Hierbij zoude men ook *zijn* en *zullen* mogen voegen, als: *hij is, hij zal,*

ten aanzien der spelling, en *Weiland* ten aanzien der Spraakkunst, of taalregels. Die bestipte nauwkeurigheid kon ook maar dienen om de voordragt omslagtig en langwijlig te maken. De hollandsche taalleeraren hebben een meer beknopt en gemakkelijker middel uitgedacht om de werkwoorden te leeren vervoegen; deze is: het opgeven van derzelve onvolmaakt verleden' tijd en lijdend deelwoord in de woordenboeken, als: *kunnen, ik konde, heb gekonnen, worden, ik werd, ben geworden, enz.*

A. *Van Daele* spot openlijk met de Hollanders omdat zij *hij wil, zij wil*, voor *hij wilt zij wilt* schrijven. Ook wordt het schrijven van *ik werd, wij werden*, in den onvolm. verleden' tijd in plaats van *ik wierd, wij wierden*, van vele Vlamingen als vreemd en willekeurig beschouwd.

B. De spotternij is het kenmerkende eener lage ziel, en niet van eenen degelijken of deftigen man. Indien de schrijfwijze van *hij wil, zij wil*, willekeurig en onregelmatig is, waarom het zelfde gevoelen niet opgevat van *hij is, hij zal, hij kan, hij mag*, die ook zonder *t* geschreven worden, ofschoon den tweeden persoon eene *t* aanneemt; of kan het verwisselen der wortelklinkers, van deze laatste, hier iets aan bijdragen? Men kan hier tegen inbrengen: dat de schrijfwijze, opzigtelijk deze laatste woorden, door het gebruik gewettigd is; maar het gebruik van *hij wil, zij wil*, te schrijven, is reeds, sedert ettelijke jaren, bij al de beste nederlandsche Schrijvers in zwang, ja, algemeen aangenomen en doorgedrongen.

Wat de schrijfwijze van *werd, werden* voor *wierd, wierden* betreft, de gevoelens hebben, ten dezen aanzien, in Holland langen tijd uit een geloopt. *Sewel, Moonen* en *Van Der Palm*, pleiten voor *werd, werden*; en *Huydecoper* beweert deze spelling uit de oudheid. Daarentegen *K. Styl, Bolhuis*, enz. schrijven *wierd, wierden*. Het schijnt dat de eerste spelling naar den Noordhollandschen, en de tweede naar den Zuidhollandschen tongval gerigt is. In het IJslands zegt men *werdaen* in het Hoogduitsch *werden* voor *worden*. De spelling van *werd, werden* is thans door al de beste schrijvers aangenomen, en door het gebruik gewettigd.

A. Ik verlang om nog nader den aard en het gebruik der hulpwoorden te kennen.

B. Het hulpwoord *hebben*, oudtijds *haben* en *heven*, duidt veelal eene bezitting of oefening, het hulpwoord *zijn* eenen toestand en het hulpwoord *worden* den overgang van den eenen toestand tot den anderen aan; en hierdoor zijn zij van een uitgestrekt gebruik in de taal. Het hulpwoord *hebben* helpt de ontbrekende tijden der bedrijvende en van vele onzijdige werkwoorden vormen, en maakt zijne eigene ontbrekende tijden, deels met zichzelf, deels met het hulpwoord *zullen*. Het hulpwoord *zijn* (*) vormt zijne ontbrekende tijden, deels met zichzelf, en deels met *zullen*. Het hulpwoord *worden*, dat de lijdende werkwoorden helpt vormen, maakt zijne eigene ontbrekende tijden met *zijn* en *zullen*; en dit laatste hulpwoord, dat slechts eene tijdsbepaling aanduidt, dient alleen om de toekomende tijden aller werkwoorden te vormen, en is, behalve de onbepaalde wijze en het deelwoord in den tegenwoordigen tijd van de aantoonende en aanvoegende wijze gebruikelijk. Van dit hulpwoord is niets in gebruik dan *ik zal*, *gij zult*, *hij zal*, *wij zullen*, *gij zult*, *zij zullen*, *zullende*, *ik zoude*, *hij zoude*, *gij zoudet*, of *zoudt*, *wij zouden*, *zij zouden*.

Over de nadere Verdeeling der Werkwoorden,
IN BEDRIJVENDE, LIJDENDE, ONZIJDIGE, WEDERKEERIGE
EN ONPERSOONLIJKE.

A. Er is gewis nog eene nadere verdeeling van de Werkwoorden?

(*) Het hulpwoord *zijn* is uit verscheidene werkw. zamengesteld, als: *ik ben*, van het oude *bennen*; — *ik was* van *wezen*; — *wij waren* van *weren*; — *gij zijt* van *zijn*. Het is uit die reden dat *zijn* en *wezen*, maar als één woord beschouwd wordt. Ook is het 'onregelmatigste werkw. dat in onze taal bestaat.

B. Zij worden nog in vijf soorten verdeeld: *bedrijvende* (activa), *lijdende* (passiva), *onzijdige* (neutra), *wederkeerige* (relativa), en *onpersoonlijke* (impersonalia), welkers aard ik u zoo beknopt, als mogelijk is, zal opgeven.

1.°) Een *bedrijvend* werkwoord is zulk een, dat een bedrijf of werking aanduidt, welke van het werkende wezen op een ander voorwerp overgaat, als: *onderwijzen, leeren, beminnen, haten*, enz. B. v. *de schoolleeraar onderwijst zijne leerlingen*. Hier is *onderwijzen* eene werking, die van den schoolleeraar tot zijne leerlingen overgaat; derhalve is *onderwijzen* een bedrijvend werkwoord. Men kan de bedrijvende werkwoorden daaraan kennen, dat zij altoos in den lijdenden vorm kunnen overgebracht worden, B. v.: *de leerlingen worden onderwezen van den schoolleeraar*.

2.°) Het werkwoord is *lijdend*, wanneer men in de handeling, gelijk in het boven reeds gegeven voorbeeld, zóó voorsteld, dat zij door de leerlingen geleden wordt, B. v. *de leerlingen worden onderwezen van den schoolleeraar*; zoo zegt men ook: *de leerlingen worden bemind, vermaand, berispt, gekastijd van den schoolleeraar*.

De nederduitsche werkwoorden ontleenen hunnen lijdenden vorm van het verleden deelwoord en de hulpwoorden *zijn* en *worden*, als: *ik ben getroffen, ik wordt gelasterd*, enz.

3.°) De werkwoorden, die noch als bedrijvend, noch als lijdend kunnen beschouwd worden, dragen den naam van *onzijdige*, als: *gaan, staan, zitten, liggen, slapen*, enz. dewijl de handeling, welke zij aanduiden, tot geen ander voorwerp overgaat, B. v. *de reiziger gaat, de vrouw zit, het kind slaapt*, enz. Men kan niet zeggen: *de reiziger gaat iemand, of iets*, enz.

De onzijdige werkwoorden worden de eene met *hebben* en de andere met *zijn* vervoegd. Zij bekomen het hulpwoord *hebben*, wanneer zij meer een bedrijf, dan lijdende beteekenen, als: *arbeiden, lezen, schrijven, eten, drinken*, enz. (*)

-(*) Dewijl het den leerlingen zoude moeilijk vallen, altoos dit onderscheid uit den aard der werkw. alleen te kennen, is er daartoe

In eenen overdragtigen of oneigenen zin, worden de onz. werkw. altoos met *hebben* vervoegd. Ook wanneer onz. werkw. bij oneigenlijke gebezigde zelfst. naamw. gebruikt worden, B. v. *het water is door de goot geloopen*, en: *de goot heeft geloopen*, enz.

Sommige werkwoorden zijn, volgens hunne natuur, onzijdig, en kunnen nimmer bedrijvend gebruikt worden, als: *beven*, *bersten*, *gelden*, *spruiten*, *zwellen*, enz. Andere, daarentegen, komen in eenen onzijdigen en bedrijvenden zin tevens voor, als: *slaan*, *genezen*, *bederven*, enz. B. v. *de klok slaat*, is onzijdig, omdat het niet eigenlijk de klok is, die de werking van *slaan* doet, maar de kluppel, of datgeen hetwelk de kluppel in beweging brengt. *ik sloeg den hond*, is bedrijvend, omdat de werking van *slaan* van mij uitgaat, enz.

De eigenlijk gebezigde onz. werkw. nemen nooit den lijdenden vorm aan, noch beheerschen eenen vierden naamval; want men kan niet zeggen: *ik wordt gebeefd*, of *ik beef iemand of iets*. Echter kunnen zij met den vierden naamval verbonden worden; als: *eenen dag lang beven*, *eenen goeden tred gaan*, enz. Wanneer het onderwerp der rede onbepaald kan uitgedrukt worden, nemen zij, in zekeren zin, den lijdenden vorm aan, als: daar wordt *gegaan*, *geloopen*, *gelagchen*, enz. het voorvoegsel ge aannemende, worden zij bedrijvende, als: *beweenen*, *bespotten*, enz. B. v. *die vrouw beweende zeer den dood van haren man*, enz.

. 4.º) *Wederkeerige* werkwoorden zijn zulke, die de werking of daad, welke zij uitdrukken, tot den persoon te rug brengen, van wien zij uitging, als: *zich schamen*, *zich verblijden*, *zich beklagen*, enz. *ik schaam mij daarover*, *zij verblijden zich over die tijding*, *zij beklaagt zich wegens haar rampgeval*, (*) enz.

Alle wederk. werkw. zijn bedrijvende werkw., en

geen gereeder middel ter hand, dan de hollandsche Woordenboeken na te zien, waarin van ieder werkw. den volmaakt verleden' tijd opgegeven wordt, B. v. *gaan*, *ik heb gegaan*, *blijven*, *ik ben gebleven*, enz.

(*) Vele Vlamingen zeggen: *hij bedriegt hem*, *zij bedriegen hun*, enz. Doch dit is eene groote feil, dewijl de werking alsdan tot denzelfden persoon niet te rug keert.

worden derhalve met *hebben* vervoegd, als: *ik heb mij geschaamd*, enz. Een groot deel der werkw. kunnen als wederk. gebruikt worden, als: *zich wasschen, zich kleeden, zich ontstellen, zich bedriegen, zich aanmoedigen*, enz. De volstreckte of eigenlijke wederk. werkw. kunnen niet anders gebezigd worden, als: *zich aanmatigen, zich beroemen, zich vergissen*, enz.

5.°) *Onpersoonlijke* werkwoorden zijn zulke, die de persoonlijke voornaamw. *ik, gij, hij, wij, zij*, niet vóór zich dulden, maar dezelve, in de verbogene naamvallen, als: *mij, u, hem*, enz. achter zich nemen, en, over het algemeen, door de vóórzetting van het woordje *het* gekend worden, als: *het vriest, het sneeuwt, het regent, het dondert, het spijt mij, het verdriet u, het behaagt hem*, enz.

A. *Des Roches* rangschikt de werkw. die de woordjes *men* en *daar* vóór zich nemen, ook onder de onpersoonlijke werkw. als: *men klopt, men roept, daar valt*, enz. is zijn taalstelsel, ten dezen aanzien ongegrond?

B. Men bemerkte dat *men*, ofschoon noch geslacht, noch getal aanduidende, altoos eenen persoon beteekent; want *men* is niet anders dan eene verkorting van *mensch*, en wordt niet gebruikt, dan in het gemeen van personen, van welke, zonder hen te noemen, gesproken wordt. Voor *men* gebruikte men oudtijds ook *man*: *man zegt*, in eene algemeene beteekenis voor *mensch*. Het is ook een verouderd meervoud; dus: *men zegt*, is zoo veel als: *menschen zeggen*.

Ook in *daar valt, daar breekt*, enz. wordt er eenen persoon onder verstaan; want *taalkundig* worden alle levenlooze dingen zelve als personen beschouwd. Insgelijks vervaagt *het* de plaats van den verzwegen' derden persoon. *Het regent, het dondert*, is zoo veel als: *daar is regen, daar is donder*. Oudtijds bezigde men *het* voor *daar*, of *er*: *het liep een man*, voor: *daar liep een man*. Derhalve hebben, mijns oordeels, diegenen geen ongelijk, die de onpersoonl. werkw. *éénpersoonlijke* (*unipersonalia*) noemen.

Over de wijzen der Werkwoorden.

A. Wat verstaat men eigenlijk door de *wijzen* der Werkwoorden?

B. De handeling eener zaak kan door het werkwoord op verschillende wijzen voorgedragen worden. De Nederduitsche taal en meest al de Europese talen, hebben vier zoodanige wijzen: de *onbepaalde*, de *aantoonende*, de *aanvoegende* en *gebiedende wijze*. (*)

De *onbepaalde* wijze stelt de handeling des werkwoords wel met bepaling van tijd, maar zonder persoon of getal voor, als: *spreken, gesproken te hebben, te zullen spreken*, enz.; de tegenwoordige tijd der onbepaalde wijze neemt ook *t* vóórop, als: *ik zal u trachten te voldoen*, enz. Ook wordt de onbepaalde wijze dikwijls met de voorzetsels *door, met, van* en *om* vervoegd, als: *door kijken en twisten, met te werken en te slaven, van te eten en te drinken, om te zien en te hooren*. Zonder *te* zegt men ook: *met vragen komt men te Rome*, enz.

A. Ik heb langen tijd soortgelijke zegswijzen voor *Gerundiefs* aanzien, zoo als *Des Roches* die opgeeft.

B. Dat is eene oneigene en slaafsche navolging der Latijnen. Elke taal heeft hare eigenschappen; de benaming van *Gerundief* komt hier in het geheel niet te pas. Het voegwoord *te* bekleedt de plaats van het Hoogduitsch *zu*, en het Engelsch *to*, als: *het begint te regenen*, enz. *te* beduidt ook zoo veel als *om te, van te*, als: *geef mij iets te eten, laat af te weenen*. Wanneer men in zulken zamenhang *om* en *van* bezigt, dient *te* slechts tot bevordering der welluidendheid.

(*) Wij stellen *wijze* en niet *wijs*; zoo ook *zamengesteld* en *woord-schikking*, in plaats van *zamen gesteld* en *woord voeging*; om ons naar de schrijfwijze van *Siegenbeek* te rigten.

A. Hebt gij hier niets van de deelwoorden in het midden te brengen?

B. Omdat de deelwoorden, of van werkw. afgeleide bijv. naamw., in de vervoegingen der werkw. komen, dient hunnen aard en hun gebruik hier nader te worden aangetoond. Zij worden in bedrijvende en lijdende deelwoorden onderschpiden; waarvan de eerste den tegenwoordigen en de tweede den verledenen tijd uitdrukken, als: *lezende, schrijvende, gelezen, geschreven*. Met de *onz.* en te zamen bedrijv. werkw. kan dit laatste ook eenen bedrijvenden zin hebben, naar mate het voorafgaande hulpw. zulks vordert, als: *ik heb gehoord* en *ik ben gehoord*; *ik heb geslagen* en *ik ben geslagen*, enz.

Met de achter de onbepaalde wijze te voegen, heeft men het bedrijvend of tegenwoordig deelwoord, als: *hooren, hoorende, spreken, sprekende*, enz. De lijdende of verledene deelwoorden gaan uit op *d*, of *t*, en *n*, met voorvoeging van *ge*, als: *gehoord, gedreigd, gedrukt, gehoopt, geschreven, geslapen*, enz.

Er bestaan ook deelwoorden, die aan de onbepaalde wijze gelijk zijn, als: *begeven, behangen, genezen, geworden, ontvangen, vergeten, vergeven, verhangen, zich gedragen, zich gelaten*, enz.

Wanneer de werkw., waarvan de deelwoorden afgeleid zijn, met de onscheidbare voorvoegsels *be, ge, her, ont, ver*, enz. zijn zamengesteld, valt dit *ge* weg, als: *bedoelen, bedoeld; gevoelen, gevoeld*; enz.

A. Er zijn vele schrijvers die verkeerd eene *d* of *t* stellen voor de eindletter der lijdende deelwoorden, waaraan kan men het regte onderscheid daarvan best leeren kennen?

B. Men behoort slechts op te merken, hoe men de werkw. in den onvolm. verl. tijd schrijft, B. v. *hooren, ik hoorde, spelen, ik speelde; drukte, ik drukte, hopen, ik hoopte, zoeken, ik zocht*, enz. waarvan de lijdende deelwoorden zijn: *gehoord, gespeeld, gedrukt, gehoopt, gezocht*. Men ziet hieraan dat de lijdende deelwoorden altoos op *d* of *t* uitgaan, naar mate de onvolm. verl. tijd op *d* of *t* eindigt.

A. Komen de deelwoorden ook niet somwijlen als bijwoorden voor?

B. Beide deelwoorden komen ook als bijwoorden voor, B. v. *ik ben schrijvende*, en *wij zijn schrijvende*, *ik wordt bemind* en *wij worden bemind*. *Het boek is schoon versierd*, *de vrouw is schoon versierd*.

Dit geschiedt ook in een ander opzigt, als: *de wakend droomende man*, (*) omdat *wakend* hier, als bijwoord, op *droomende* alleen betrekking heeft.

A. Wat is de *aantoonende* wijze van eén werkwoord?

B. De *aantoonende* wijze is die, waardoor de daad of handeling, welke een werkwoord uitdrukt, zonder van cenige vóórafgaande woorden af te hangen, naar de verscheidenheid der tijden, regtstreeks, aangetoond wordt, als: *ik roep*, *heb geropen*, *wordt geropen*, *ben geropen*, *zal roepen*, *zal hij ons roepen?* enz.

A. Stel mij de echte ontleding van de *aanvoegende* wijze voor.

B. De *aanvoegende* wijze stelt de handeling des werkwoords niet regtstreeks, maar als twijfelachtig en onzeker voor, en drukt eenen wensch, eene voorwaarde, toegeving, inwilliging, of aandrijving uit. Deze wijze hangt noch van voorvoegsels, noch van voegwoorden af, zoo als velen zich inbeelden, maar is veel eer in het onzekere, of in de twijfelachtigheid van den zin gelegen. Wanneer men iets wenscht, of op voorwaarde zegt, of iets toegeeft, of inwilligt, of tot iets aanstuwt, komt er niets van dit alles stellig en volstrekt zeker voor.

A. Leer mij het regte gebruik der *gebiedende* (**) wijze kennen.

B. Men bezigt de *gebiedende* wijze om iets te gebieden, te verzoeken, af te smeken of tot iets op te wekken of te vermanen, B. v. *Mijn kind*, *spreek luid op*, *kinders blijft stil*, *o god help mij!* *schep moed in tegenspoed*, *wees matig*, *weest voorzigtig*. enz.

De *gebiedende* wijze heeft geene tijden, en wordt alleen in den tweeden persoon, in het enkel- en meer-

(*) Soortgelijke zegswijzen zijn niet zeer gemeen; een *wakend droomende man* beduidt eigenlijk: een man, die wakker zijnde, zich iets inbeeldt dat valsch of ijdel is, of die iets diep overpeinst, enz.

(**) Ik heb de *gebiedende* wijze achteraan geplaatst, omdat zij in de vervoeving, door *Weiland*, opgegeven, ook de laatste gesteld wordt; *gus heeft dij mij voorgekomen*, als best naar de orde gerigt te zijn.

voudige getal, gebezigd, als: *zwijg*, *zwijgt*; ook met persoonlijk voornaamw. achteraan: *zwijg gij*, *zwijgt gij*.

Meest al de vlaamsche Spraakkunstopstellers verschillen van elkander, opzigtelijk de benaming, of de *kunsttermen* dezer vier wijzen der werkwoorden.

B. *Behaegel* staat, ten dezen aanzien, met *Weiland* gelijk. *Des Roches* stelt zijne *kunsttermen* in 't latijn, als: *indicativus*, *imperativus*, *conjunctivus* en *infinitivus*. *De Ré* noemt de aantoonende wijze: de *toonende* wijze en bestempelt de aanvoegende wijze met den naam van *bijvoegende* wijze. *Moke* noemt de aantoonende en aanvoegende wijze: de *bepaalde* en *mogelijke* wijze, enz.

Velen stellen de onbepaalde wijze in de vervoegingen achteraan. Doch, daar, naar het gevoelen van *Ten Kate*, en het meeste deel der Taalkundigen, de onbepaalde wijze de wortel is, waaruit al de tijden der werkwoorden afgeleid worden, is het billijk en ook meer ordelijk van de onbepaalde wijze, in de vervoegingen vóóran te plaatsen. (*)

Al de verschillende benamingen, door de vlaamsche Taalopbouwers, aan de wijzen der werkwoorden toegepast, brengen gene veranderingen aan derzelver wezenlijken aard bij, en zijn, voor het meeste deel, uit zucht ter onderscheiding uitgedacht.

A. Ik aanmerk nog dat er, ten aanzien der gebiedende wijze, onder de Taalopbouwers veel verschil van gevoelen heerscht. *Des Roches*, *De Ré*, *Henckel*, ja *Moke* zelf, stellen drie personen in die wijze, en drukken den eersten en derden persoon met het werkwoord *laten* uit. Ik verlang bewezen te zien, waarom de Hollanders deze vervoeging niet volgen?

B. Men overwege, dat iemand iets gebieden, den persoon onderstelt, tot welken gesproken wordt, en deze kan niet dan de tweede persoon zijn; want wie kan aan zichzelf, of aan iemand gebieden, tot wien hij niet spreekt? Wanneer ik zegge B. v. *laat hem loopen*, het is een tweede persoon die toelaat *dat een derde persoon loope*. Het werkwoord *laten* is meest gebruikt in den

(*) Duitslands groote Taalmeester *Adelung* beschouwt den tweeden persoon van het enkelv. der gebiedende wijze, als den wortel der werkwoorden. Doch zijn gevoelen wordt niet aangenomen.

zin van toe te laten, niet te verhinderen, of van te veroorloven. als: *laat hem geworden, laat mij in vrede, laat u toch gezeggen*, enz. Hieruit kan men zien dat men verkeerdelijk, tot opwekking of aansporing, zegt: *laten wij gaan, laten wij vertrekken*. Het is meer taalkundig, en bij meest al de beste schrijvers in gebruik, van te zeggen: *laat ons gaan*, enz. Het gebruik laat toe, voornamelijk in den deftigen stijl, van te zeggen met andere werkwoorden: *onderzoeken wij, raadplegen wij, overwegen wij*, enz.

A. *Des Roches* en velen met hem, maken geen onderscheid tusschen het enkel- en meervoud in den tweeden persoon der gebiedende wijze, als: *laat mij schrijven, schrijft; laat ons schrijven, schrijft*; enz.

B. Men behoort zich te herinneren, dat *du*, oudtijds, voor het enkelv. van den tweeden persoon gebruikt werd. Het meervoud *gij* wordt thans zoo wel voor het enkelv. als voor het meerv. gebezigd. Dus om het werkwoord met zijnen persoon te doen overeenstemmen, zoude men, regelmatig, zoo wel in het enkel- als meervoud, behooren *schrijft, leest, gaat* in plaats van *schrijf, lees, ga* te schrijven. Doch, *gij* verplaatst hier slechts *du*, en men verstaat er eenen enkelen persoon onder.

Over de Tijden der Werkwoorden.

A. Vanwaar dat de Spraakkunstopstellers meer dan drie tijden in de vervoeging der werkwoorden opgeven, daar er niet dan drie in de natuur kunnen zijn: de tegenwoordige, de verledene en de toekomstige tijd?

B. Eigenlijk behoort de vervoeging der werkwoorden aan het wortelwoord; en dan hebben wij slechts twee tijden: den tegenwoordigen en verledenen tijd. Doch, dewijl men in het opstellen der nederduitsche spraak-kunsten grootendeels de latijnsche gevolgd heeft, zoo

heeft men de vervoeging der werkwoorden naar die der latijnsche ingerigt. Waaruit een volmaakt verledene, meer dan volmaakt verledene en toekomstende tijd ontstaan zijn; die men alleen door omschrijving, of door de hulpwoorden aanduiden moet. De *tegenwoordige* tijd duidt aan, dat de zaak, waarvan men spreekt, in hetzelfde oogenblik, of op hetzelfde tijdstip, waarin men spreekt, plaats heeft of geschiedt, als: *ik lees, gij schrijft*, enz.

A. Bestaat er geen verschil in spelling tusschen de Hollanders en Vlamingen, opzigtelijk den tweeden en derden persoon, in het enkel- en meervoudig getal, van den tegenwoordigen tijd?

B. Volgens de hollandsche spelling, hebben alle werkwoorden in den tweeden en derden persoon voornoemd, eene *t* voor sluitletter, als: *gij*, en *hij zegt, leest, gaat*, enz. Zoo even bij de werkwoorden, die in hun zakelijk deel eene *d* hebben, als: *gij* en *hij bidt, bindt, vindt*, enz. Hiervan zijn alleen, *hij is, kan, zal, mag* en *wil* uitgezonderd.

A. Wat de Werkwoorden betreft, die in hun zakelijk deel geene *d* hebben, hierin staan de Vlamingen met de Hollanders gelijk; maar met de werkwoorden die eene *d* in het zakelijk deel hebben, ziet *Behaegel* het plaatsen van eene *t* achter de *d*, in *bidt, bindt*, enz. niet slechts voor vreemd en wanstaltig aan, maar ook ten hoogste tegenstrijdig aan de algemeene en erkende uitspraak enz. (†)

B. Eer men groote taalkundige mannen wil bekelen, of hunne stelsels verwerpen, behoorde men met veel omzigtigheid en nadenken, de veder op te vatten. Men behoort ook diepdenkend de beweegredenen na te sporen, die hen tot het voordragen van de eene of andere schrijfwijze aangedreven hebben. Ten eerste, wat heeft de Vlamingen, zoo wel als de Hollanders, beweegt om eene *t* te plaatsen in *gij leert, hij leert*, enz., daar dit werkwoord die letter, zoo als vele andere, in het zakelijk deel niet heeft? Men kan hierop gereedelijk antwoorden: het is gewis om eene duidelijke onderscheiding der personen en om de welluidendheid geschied; want: *gij*

(†) Zie zijne Beredeneerde Nederd. Spraakkunst, D. II. (§ 1356).

leer, *hij leer* is zoo duidelijk en welluidend niet, noch voldoet zoo niet aan de uitspraak, dan: *gij leert*, *hij leert*, enz. Dan, indien men eene *t* aan het zakelijk deel van soortgelijke werkwoorden gevoegd heeft, waarom mag men geene *t* voegen aan dezulke, die in het zakelijk deel eene *d* hebben? Strijdt het tegen de Regelmaat? Geenszins. Strookt het niet met de uitspraak? Ook niet; want *Behaegel* getuigt zelf (§ 978) dat degenen die *bind*, *vind* zonder *t* schrijven, tegen de algemeene en erkende uitspraak zondigen, omdat zij een woord met eenen zachten medeklinker sluiten daar eenen scherp en gehoord wordt. Is't mogelijks om dat men het meervoud zonder *t* vormt, als: *hij bindt*, *zij binden*? Maar geschiedt dit ook niet met *leeren*, als: *hij leert*, *zij leeren*, enz. Eindelijk is die hollandsche spelling strijdig aan die der Ouden? Dat zij verre. De Ouden schreven: *ik binde*, *gij bindet*, *hij bindet*, *ik bonde*, *gij bondet*, *hij bonde*, enz. De zachte *e* weggelaten zijnde, daaruit komt *ik bind*, *gij bindt*, *hij bindt*, enz. Derhalve is *dt* eene verkorting van *det*, en strijdt noch tegen de Regelmaat, noch tegen de uitspraak, noch tegen het gebruik der ouden.

De *onvolmaakt verledene* tijd heeft dien naam, omdat hij eene zaak voorstelt, die wel voorbij is, op den tijd, waarin men spreekt; of, die eene handeling aanduidt, welke nog niet geheel voorbij is, wanneer eene andere begint, b. v. *hij sliep waanneer ik hem ging bezoeken*; zoo duurde het slapen nog op het tijdstip dat ik hem bezocht, enz. (*)

De tweede persoon van dezen tijd, even als de tweede persoon van den tegenw. tijd, heeft in het enkelmeervoud, altoos eene *t* achterop, als: *ik vond*, *gij vindt*, *hij vond*, *ik greep*, *gij greept*, *ik zag*, *gij zaagt*, *ik leerde*, *gij leerdet*, *ik rustte*, *gij rusttet*, enz.

A. Dit is alweer eene spelling, die, aan vele Vlaamingen, vreemd, waustalig en belagchelijk voorkomt.

(*) Men kan zeer ligt, met de hollandsche Woordenboeken, den onvolmaakt verl. tijd van alle Werkwoorden leeren vormen; dewijl men daarin dien tijd, tot groot gemak der leerlingen, bij elk werkwoord gesteld heeft.

B. Elke mensch die de reden voor gids of baak, in al zijne verrigtingen, nemen wil, bemerkt zeer ligt, dat, ofschoon hij niet alles behoort aan te nemen, dat nieuw of vreemd is, hij insgelijks niet alles, dat hem nieuw of vreemd schijnt, zonder een naauwkeurig onderzoek, behoort te verwerpen. Bij de Ouden was de *t* het kenmerkende van den tweeden persoon des onvolm. verl. tijds, als: *gij bondet, gij vondet, gij zoudet*, enz. Om de regelmaat en duidelijkheid behoort de *t* in den tweeden persoon van al de tijden onzer werkwoorden behouden te zijn. Dan, er bestaan eene menigte van werkwoorden, die den uitgang des eersten en derden persoons in het enkelv. van den onvolm. verl. tijd der aantoonende wijze, en in de tijden der aanvoegende wijze op *de* of *te* hebben, als: *ik zaagde, hij zaagde, ik bedoelde, hij bedoelde, ik zwichtte, dat ik zage, dat ik zwichte*, enz. Hoe thans die werkwoorden in den tweeden persoon geschreven? Hoe anders dan *gij zaagdet, bedoeldet, zwichtet, dat gij zaagdet*, enz.? Wil men de zachte *e* uitlaten, en: *gij zaagtd, bedoeldt*, enz. schrijven, dan heeft men niet slechts eene wanstaltige schrijfwijze, maar veeleer eenen tegenw. dan eenen onvolm. verl. tijd. Moet men dan, om eene ingebeelde wanstaltigheid uit den weg te ruimen, tegen het thans algemeen aangenomen gebruik van al de deftigste of beste schrijvers, en tegen de regelmaat en duidelijkheid aanloopen?

Behaegel zegt (§ 1877), dat men eene *t* moet plaatsen in den tweeden persoon van de werkw. welkers eerste persoon in het enkelv. van den onvolm. verl. tijd, der aantoonende wijze, op eenen medeklinker stuit, als: *ik ging, gij gingt*, enz.; doch, de eerste persoon op eene *d* uitgaande, als: *ik deed*, enz., neemt de tweede persoon geene *t* aan, als: *ik deed, gij deed*, enz. Op wat grond berust doch dit stelsel? Het is volstrekt onregelmatig, en ontstaat alleen daaruit, omdat hij de verceuiging van *dt*, voor al te wanstaltig beschouwt.

A. Komt het ook niet vreemd en wanstaltig voor, wanneer men B. v. *gij laast, gij naamt, gij laagt*, enz. schrijft?

B. Het gebruik wil dit zoo ten aanzien der ongelijkvloeiende werkw., welke in dien tijd de korte *a* aannemen. Van dit gebruik bestaat er ook eene reden: en

men verdubbelt hierin den klinker welluidendheidshalve; want *gij last*, *gij namt*, *gij lagt*, enz. zou zeer aanstootend voorkomen. Gewis, om dezelfde reden, schrijft men: *gij waart* en niet: *gij wart*. *Behaegel* wil ook soortgelijke werkw., in denzelfden tijd en persoon, met verdubbeling der *a* geschreven hebben, als: *ik sprak*, *gij spraakt*, enz. zoodra hij eene *t* in den tweeden persoon van dezen tijd, welkers eerste persoon op eenen medeklinker stuit, aangenomen heeft, heeft hij zich gedwongen gevonden van, met de *Hollanders*, *gij spraakt* en niet: *gij sprakt* te schrijven.

Wat den eersten en derden persoon van den onvolmaakt verl. tijd betreft, deze zijn altoos aan elkander gelijk, en nemen nooit geene *t* achterop, tenzij tot het zakelijk deel eene *t* behoore, welke door alle tijden en wijzen behouden wordt, B. v. *ik bad*, *hij bad*, *ik zag*, *hij zag*, enz. Daarentegen *ik at*, *hij at*, *ik smeed*, *hij smeed*, enz.; van *eten*, *smijten*.

Er bestaan eenige onregelmatige werkwoorden van dezen regel uitgezonderd, ofschoon zij in het zakelijk deel geene *t* hebben, als: *plegen*, *ik plagt*, *hij plagt*, -- *brengen*, *ik bragt*, *hij bragt*, -- *denken*, *ik dacht*, *hij dacht*, -- *mogen*, *ik mogt*, *hij mogt*, -- *koopen*, *ik kocht*, *hij kocht*, --- *zoeken*, *ik zocht*, *hij zocht*; en in den derden persoon *dunken*, *mij docht*.

A. Gij hebt mij voorgedragen, dat men geene letters van het wortel- of zakelijk deel eens woords, bij deszelfs verbuiging of vervoeging, mag wegnemen; ik zie echter, dat men in het enkelv. en in den tweeden persoon van het meerv. van den tegenw. tijd der aantoonende wijze, schrijft: *lezen*, *ik lees*, *blijven*, *ik blijf*, enz.; ook *wezen*, *geweest*, enz. Zoude het niet regelmatiger zijn, en beter met den regel der afleiding overeenkomen, van met *De Ré* te schrijven: *ik lez*, *gij lezt*, *hij lezt*, *ik blijv*, *gij blijot*, *hij blijvt*, *gewezt*, voor *geweest*, enz.?

B. Eene kiesche naauwgezetheid op regelmaat en afleiding, heeft menig taalopbouwer eigendunkelijke stelsels doen voordragen, die volstrekt tegen de goede uitspraak, de welluidendheid en het gezag der beste schrijvers, of het algemeen aangenomen gebruik aandruischen. De hoofdregel der spelling is, van zich,

in het schrijven, naar de zuiverste en meest beschaafde uitspraak te rigten; gevolgelijk is de uitspraak in *lezt*, voor *leest*; *gewezt* voor *geweest*; niet goed; dewijl men daarin eenen korten vokaalklank hoort, waar noodzakelijk eenen langen moet gehoord worden.

De zachte medeklinkers, waarop eene lettergreep stuit, voldoen weinig aan de uitspraak. Hierom heeft men de *v* en *z* te zacht geoordeeld om voor sluitletters te kunnen dienen; derhalve schrijft men *brief* niet *briev*; *huis* niet *huiz*, ofschoon in het meervoud *brieven*; *huizen*. Zelfs heeft men langen tijd ook de *d* voor te zacht daartoë gerekend; weshalve dat men er eene *t* achteraan voegde, of met dezelve verwisselde, als: *stadt*, *hoofst*, *hoet*, *godt*, (*) enz. Ofschoon men in het meervoud *steden*, *hoofden*, *hoeden*, *goden*, enz. schreef.

Deze verwisseling van medeklinkers heeft aanvang genomen, zoodra men de woorden *grave*, *hove*, *wive* enz. tot ééne lettergreep begon in te trekken. De scherpe *f* vervangde de zachte *v*, als: *grave*, *graf*, *hove*, *hof*; *wijve*, *wijf*, enz. Doch in het meervoud *graven*, *hoven*, *wijven*, enz. Ook werd *gevet*, *levet*, enz., niet *geeft*; *leeft*, enz. geschreven, maar met de scherpe *f* *leeft*, *geeft*, enz.

Degenen die later hebben willen *grav*; *hov*; *wijn*; schrijven, hebben, zoo als vele eigendunkelijke Taalopbouwers, eene bijzondere spelling voor hunnen persoon alléén gevormd; dewijl zij, aan de beschaafde uitspraak geenszins voldoende, geené navolgers gevonden heeft.

Nadat de *z* algemeen ter aanduiding van den zachten klank is aangenomen geweest, heeft men ook *huis* niet *huiz*, *ik lees*, niet *ik leez* enz. geschreven. (**)

A. Zegt *De Ré* niet dat men oudtijds schreef: *ik leze*, *lize* of *lezt*, *ik geve*, *gij gevt*, enz.; en dat aldus vergemakkelijken en verkorten niets berispelijks in heeft?

(*) Vele Vlamingen schrijven nog *godt* voor *god*; en dat wel om die belagchelike reden: dat dit woord in het Hebreuws, Latijn en verscheidene andere talen vier letters heeft. Deze schrijfwijze is niet meer gegrond als die van dezulken, die *rede* voor gesprek, en *reden* voor denkvermogen of verstand willen onderscheiden hebben, omdat in het Latijn het eene *ratio* en het andere *oratio* genoemd wordt.

(**) Zie over dit alles *Sieg. Verh. over de spelling* enz. bl. 149-1504

B. Men schreef oudtijds *ik leze* of *lese*, *gij lezet*, *ik geve*, *gij gevet*, zoo als wij nog aangemerkt hebben. Wat het vergemakkelijken of verkorten betreft, men vermag hetzelfde nooit ten koste der goede uitspraak te doen. Hoe wil men dan dat zulk eene spelling ofschoon op schijn van reden gegrond, eenige navolgers vinde?

A. Dit zij genoeg hiervan, laat ons tot de overige tijden der werkwoorden overgaan.

B. De *volmaakt verledene* tijd wordt, in onze taal, uit het werkwoord zelf niet gevormd; maar door de hulpw. *hebben* en *zijn* omschreven. Hij stelt eene zaak als geheel geeindigd voor, op den tijd, waarin men spreekt, zonder opzigt tot eenen anderen tijd, of eenige andere handeling: *ik heb gestudeerd*, *gij hebt geslapen*, *hij is vertrokken*, *zij zijn gestorven*, enz.

De *meer dan volmaakt verledene* tijd, welke ook met *hebben* en *zijn* omschreven wordt, beteekent dat eene zaak geeindigd was, niet alleen op den tijd, waarin men spreekt, maar ook in den tijd, waarvan men spreekt, of die eene handeling aanduidt, welke reeds geheel voorbij is, wanneer eene andere begint: *ik had gestudeerd*, *gij had geslapen*, *hij was vertrokken*, *zij waren gestorven* wanneer wij aankwamen, enz.

De *toekomende* tijd, eindelijk, welke door zamenzetting van het hulpw. *zullen* met de onbepaalde wijze der werkwoorden gevormd wordt, en te kennen geeft, dat iets zal geschieden, is tweederlei, zoo in de *aantoonende* als de *aanvoegende* wijze. De *eerste* toekomende tijd der aantoonende wijze zegt eenvoudiglijk, dat iets toekomende is, op den tijd, waarin men spreekt: *ik zal komen*, *gij zult verkozen worden*, *wij zullen wandelen*, enz. De *tweede* toekomende tijd der aantoonende wijze drukt uit dat iets toekomend is, op den tijd, waarin men spreekt; maar verleden zijn zal, op den tijd, waarvan men spreekt: *ik zal geschreven hebben*, *na honderd jaren wij zullen allen gestorven zijn*, enz.

De *eerste* tijd der *aanvoegende* wijze beteekent, dat iets voorwaardelijk, of op eene onderstelling, toekomend is: *ik zoude schrijven*, *gij zoudt betaald worden*, *wij zouden wandelen*, enz. De *tweede* toekomende tijd, der *aanvoegende* wijze geeft te kennen, dat iets voorwaar-

delijk, of op eene onderstelling, toekomend geweest is: *ik zoude geschreven hebben, indien ik niet ziek geweest ware*, enz.

A. *Des Roches*, en veel andere taalopbouwers, stellen deze twee laatste tijden onder de aantoonende wijze, en dat wel om die redenen: ten eerste, omdat zij in de rede bestaan kunnen, zonder van een ander werkwoord af te hangen; ten andere, omdat zij zonder het voegwoord *dat* daaronder te verstaan gebruikt kunnen worden; ten laatste, omdat zij eene bevestiging (*affirmation*) kunnen beteekenen. De Hollanders mogen, te regt, hervormers genoemd worden, dewijl er schier geen taalstelsel bestaat, hetwelk door hen geene verandering ondergaan heeft.

B. Laat ons onpartijdig onderzoeken op wat grond uw gezegde steunt. In de volgende uitdrukking: *Ik zoude ten oorlog trekken, maar de vrees houdt mij te rug*, zijn de drie onseilbare kenteekens van de aantoonende wijze besloten, zegt *Des Roches*. Edoch, hangt de aanvoegende wijze eigenlijk van een werkwoord of van een voegwoord af? Zij is veeleer in de twijfelachtigheid of onzekerheid van den zin gelegen. Iets dat van eene voorwaarde afhangt is niet volstrekt zeker. Sommige taalopbouwers hebben van deze tijden eene bijzondere wijze gevormd, en met den naam van *voorwaardelijke* of *vooronderstellende wijze* bestempeld. En wel voornamelijk om die reden, dat er groot verschil is tusschen eene afhankelijkheid, welke van eene voorwaarde en die, welke van eenen wensch, eene begeerte, enz., afhangt. Doch dit is, mijns oordeels, noodeloos; want elke zeggwijze drukt iets uit dat volstrekt zeker of onzeker is. Het *zeker* behoort natuurlijk aan de aantoonende, het *onzekere* aan de aanvoegende wijze. Deze tijden dan door *Des Roches* zelv' *incertum, incertuntum compositum* genoemd, kunnen aan de aantoonende wijze niet behooren. *Zeydelaar* is hierin met *Weiland* eenstemmig. *Des Roches*, die de Latijnen zeer slaafsch gevolgd heeft, volgt hen ten dezen aanzien niet, want in het Latijn wordt zijnen *incertum* door het *imperfectum conjunctivi* vertaald.

A. Eer gij mij de vervoegingen der werkwoorden

opgeeft, ik wensch nog iets in het midden gebragt te hebben. Ik heb dikwerf hooren twisten over de benaming der *kunstwoorden*, welke in de Spraakkunst gebezigd worden. Ware het niet duidelijker voor de leerlingen, van die in de latijnsche taal op te geven, zoo als *Des Roches* gedaan heeft? *Moke* zegt ook, dat het hem gedacht heeft daardoor het doel der duidelijkheid meer te kunnen bereiken; en dat zij het voordeel hebben van meer bondig en meer eigen aan den *Gramaticalen* zin te zijn, enz.

B. *Rollin* zegt, dat men, in het studeren der talen, eerst met zijne moedertaal behoorde aan te vangen. Zich hier naar rigtende, zouden de leerlingen, die zich op het aanleeren der uitheemsche talen willen toeleggen, zich veel moeite besparen om de kennis van derzelve grondregels magtig te worden. Kan een jonge leerling een duidelijker denkbeeld van een Latijns of Grieks kunstwoord dan van een Nederduitsch opvatten? Ik weet, door de ervaring, dat veelal de leerlingen, die zich op het aanleeren der fransche taal, met behulp der fransche Spraakkunst van *Des Roches* toeleggen, na drie en meer jaren niet bevatten, wat de *Casus* der *declinatie*n be-
duiden, veel min wat de *gerundia* of een *futurum praeterito-mistum* zijn. De taalopbouwers, die aan de uitheemsche kunstwoorden de voorkeur geven, zijn, voor het meeste deel, mannen die in hunne jeugd de Latijnsche taal geleerd hebben, eer zij de grondregels hunner moedertaal behoorlijk gestudeerd hadden. En gelijk, natuurlijk, de eerste begrippen het diepste in de hersens gedrukt worden, zij beelden zich in, dat de jonge leerlingen, bij het leeren hunner moedertaal, van die uitheemsche kunstwoorden, ligtelijk, dezelfde begrippen hebben; doch de ondervinding leert dat het tegendeel waar is.

Wat de bondigheid of beknoptheid dier kunstwoorden betreft, die is geene voldoende reden om zich van dezelve te bedienen. Elke taal bezit hare bijzondere eigenschappen, waarvan het niet geraadzaam is af te wijken. Indien het op de korthed der kunstwoorden aflepe, dan zouden wij, om doelmatig te handelen, ons van de Grieksche, Arabische, Hebreuwsche, of

dat meer is, van de Chineesche woorden moeten bedienen. Edoch, wie ziet daar de belagchelijkheid niet van?

A. Ik stem in uw gevoelen; maar het bewonderd mij, dat de geleerde *Bilderdijk* zich, menigmaal, van de Latijnsche benamingen, in zijne taalkundige werken, bedient. Kan het berispelijk zijn van zulk eenen grooten man hierin na te volgen?

B. Wel is waar, dat *Bilderdijk* zich van eene menigte van uitheemsche *kunsttermen* bedient; doch heeft dit iets aan zijnen roem bijgedragen? Men klaagt veelal over de duisterheid zijner taalkundige werken; en het veelvuldig bezigen der uitheemsche kunstwoorden is er de voorname oorzaak van. Wie zal, bij voorbeeld, de woorden *silbe*, *deminutiven*, *derivativen*, *practisch tractaat*, *frequentativum*, enz., meer duidelijk vinden dan lettergreep, verkleinwoord, afgeleid woord, werkstellige verhandeling, voortdurend woord, enz.? (*)

A. Eer gij de vervoegingen der werkwoorden opgeeft, zoud ik gaarne uw gevoelen op de volgende tegenwerpingen verstaan: Vele geleerde mannen twijfelen weinig of het taalstelsel van *Weiland*, ten aanzien van de vervoeging der werkwoorden, zal eenige wijziging of verandering ondergaan. Ook zijn er hollandsche taalkundigen, waaronder men *Wiselius* telt, die meenen dat in geval *de volledige Spraakkunst* van *Bilderdijk* eens voltoeid ware en in het licht kwame, zij algemeen tot regel en rigtsnoer der spelling zou worden aangenomen, en dat velen althans *Siegenbeek* volgen om met den stroom mee te varen.

B. Wat de verbetering der *Spraakkunst* van *Weiland* betreft, hiertegen wil ik weinig inbrengen, want niets is zoo volmaakt of het kan tot hoogere volmaaktheid opstijgen. Ten aanzien der taalstelsels van *Bilderdijk* ik twijfel wel grootelijks of men dezelve algemeen zoude aannemen. Men kan ligt in zijne Dicht- en Taalkundige werken ontwaren, welke spelling hij, in zijne nog onvoltoeide *Spraakkunst*, zou willen gevolgd hebben.

(*) Zie hierover wijders de Verhandeling over de Bastertwoorden.

Bilderdijk is ten aanzien der voornaamste geschilpunten met *Siegenbeek* eenstemmig; gevolgelijk indien men zijne spelling eens aanname, vele Vlamingen zouden dezelve ook niet willen volgen, want hij schrijft ook in den eersten naamval van het mannel. geslacht *de vader* en niet *den vader*; enz.

A. Geef thans eenige voorbeelden van de vervoeging der werkwoorden op.

B. De Spraakkunstschrijvers zijn ten aanzien van den form der vervoegingen meestal van elkander verschillig; doch dit geeft weinig ter zake. Wij zullen die van *Weiland* volgen:

VERVOEGING VAN HET HULPWOORD *HEBBEN*.

ONBEPAAALDE WIJZE.

Tegenwoordigen tijd: *hebben*.

Verledene tijd: *gehad hebben*.

Toekomende tijd: *te zullen hebben*.

DEELWOORDEN.

Tegenwoordigen tijd: *hebbende*.

Verledene tijd: *gehad hebbende*.

Toekomende tijd: *zullende hebben*.

AANTOONENDE WIJZE. AANVOEGENDE WIJZE.

TEGENWOORDIGEN TIJD.

ENKELVOUDIG.

Ik *heb*,
Gij *hebt*,
Hij *heeft*.

ENKELVOUDIG.

Dat ik *hebbe*,
Dat gij *hebbet*,
Dat hij *hebbe*.

MEERVOUDIG.

Wij *hebben*,
Gij *hebt*,
Zij *hebben*.

MEERVOUDIG.

Dat wij *hebben*,
Dat gij *hebbet*,
Dat zij *hebben*.

AANTOONENDE WIJZE. AANVOEGENDE WIJZE.

ONVOLMAAKT VERLEDENE TIJD.

ENKELVOUKIG.

Ik *had*,
Gij *hadt*,
Hij *had*.

ENKELVOUDIG.

Dat ik *hadde*,
Dat gij *haddet*,
Dat hij *hadde*.

MEERVOUDIG.

Wij *hadden*,
Gij *hadt*,
Zij *hadden*.

MEERVOUDIG.

Dat wij *hadden*,
Dat gij *haddet*,
Dat zij *hadden*.

VOLMAAKT VERLEDENE TIJD.

ENKELVOUDIG.

Ik *heb gehad*,
Gij *hebt gehad*,
Hij *heeft gehad*.

ENKELVOUDIG.

Dat ik *hebbe gehad*,
Dat gij *hebbet gehad*,
Dat hij *hebbe gehad*.

MEERVOUDIG.

Wij *hebben gehad*,
Gij *hebt gehad*,
Zij *hebben gehad*.

MEERVOUDIG.

Dat wij *hebben gehad*,
Dat gij *hebbet gehad*,
Dat zij *hebben gehad*.

MEER DAN VOLMAAKT VERLEDENE TIJD.

ENKELVOUD.

Ik *had gehad*,
Gij *hadt gehad*,
Hij *had gehad*.

ENKELVOUDIG.

Dat ik *hadde gehad*,
Dat gij *haddet gehad*,
Dat hij *hadde gehad*.

MEERVOUDIG.

Wij *hadden gehad*,
Gij *hadt gehad*,
Zij *hadden gehad*.

MEERVOUDIG.

Dat wij *hadden gehad*,
Dat gij *haddet gehad*,
Dat zij *hadden gehad*.

AANTOONENDE WIJZE. AANVOEGENDE WIJZE.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

ENKELVOUDIG.

*Ik zal hebben,
Gij zult hebben,
Hij zal hebben.*

ENKELVOUDIG.

*Dat ik zoude hebben,
Dat gij zoudet hebben,
Dat hij zoude hebben.*

MEERVOUDIG.

*Wij zullen hebben,
Gij zult hebben,
Zij zullen hebben.*

MEERVOUDIG.

*Dat wij zouden hebben,
Dat gij zoudet hebben,
Dat zij zouden hebben.*

TWEEDE TOEKOMENDE TIJD.

ENKELVOUDIG.

*Ik zal gehad hebben,
Gij zult gehad hebben,
Hij zal gehad hebben.*

ENKELVOUDIG.

*Dat ik zoude gehad hebben,
Dat gij zoudet gehad hebben,
Dat hij zoude gehad hebben.*

MEERVOUDIG.

*Wij zullen gehad hebben,
Gij zult gehad hebben,
Zij zullen gehad hebben.*

MEERVOUDIG.

*Dat wij zouden gehad hebben,
Dat gij zoudet gehad hebben,
Dat zij zouden gehad hebben.*

GEBIEDENDE WIJZE.

Enkelvoudig : *heb* gij.
Meervoudig : *hebt* gij.

A. *Behaegel* geeft slechts twee deelwoorden op: een *bedrijvend* of tegenwoordig, en een *lijdend* of verleden deelwoord. Anderen verdeelen dezelve in enkele en zamen-gestelde deelwoorden. Welk stelsel komt u het beste voor?

B. Er bestaan wezenlijk maar twee deelwoorden; *Weiland* heeft met dezelve drie tijden willen uitdrukken;

om derzelve gebruik klaarder aan te toonen: Een zamengesteld woord is eigenlijk geen woord dat uit twee of meer van elkander geschreven, maar uit twee of meer aan elkander geschreven woorden bestaat. Gevolgelijk kunnen wij wezenlijk geene zamengestelde deelwoorden hebben. Wat hebben de spraakkunstschrijvers niet al uitverzohnen, om nieuwigheden in hunne stelsels in te voeren?

A. Ofschoon wij nog over het persoonlijk voornaamwoord *gijlieden* geredeneerd hebben, zou ik nog nader uw gevoelen daarover willen hooren, dewijl meestal de vlaamsche taalopbouwers daarvan, in de vervoegingen, der werkwoorden gebruik maken.

B. Ik denk dat gij reeds genoegzaam van de ongegrondheid dezer schrijfwijze overtuigd zijt. Desniettegenstaande zal ik hier, niet te onpas, nog daarover het gezegde van *Bilderdyk* in het midden brengen:

« Men onderscheidt in de spraakkunsten en taalboeken u en gij van u- en gijlieden, als 't ware om het enkel- en meervoudige te onderscheiden. Even of u en gij niet altijd meêrvoudig ware, zijnde het enkelvoudige des tweeden persoons, bij ons, in volstreckte vergetelheid geraakt. -- Men meent, in dit misbruik, het gezag van vrij oude schrijvers voor zich te hebben; intusschen is de gansche zaak louter verkeerde opvatting. Men vindt in de opdragten van boeken, brieven en andere schriften aan één of meer bijzondere personen gerigt; de letters *UL*. en verbeeldt zich dat zij U-Lieden beteekenen moeten; maar geheel ten onregte! Zij beteekenen *uw lieve* of *liefde*; want dit was de titel, waarmede de beleefdheid dier tijden bijzondere lieden, en wier geboorte of bediening hun geen titel (als achtbare gestrenghe, enz.) gaf, gewoon was aan te spreken. » (*)

A. Ik verlang de vervoeging van het hulpwoord *zijn* te kennen:

B. Ik heb u reeds het gebruik van het hulpwoord *zullen* doen kennen. Wij zullen thans tot de vervoeging van het belangrijk hulpwoord *zijn* of *wezen* overgaan.

(*) Zie de aantekening zijner *Verhandeling* enz. bl. 106.

VERVOEGING VAN HET HULPWOORD *ZIJN*.

ONBEPAAALDE WIJZE.

Tegenwoordige tijd: *zijn* of *wezen*.
 Verledene tijd: *geweest zijn*.
 Toekomende tijd: *te zullen zijn* of *wezen*.

DEELWOORDEN.

Tegenwoordige tijd: *zijnde* of *wezende*.
 Verledene tijd: *geweest zijnde*.
 Toekomende tijd: *zullende zijn* of *wezen*.

ANTOONENDE WIJZE. AANVOEGENDE WIJZE.

TENGENWOORDIGE TIJD.

ENKELVOUDIG.

Ik ben,
Gij zijt,
Hij is.

ENKELVOUDIG.

Dat ik zij,
Dat gij zijt,
Dat hij zij.

MEERVOUDIG.

Wij zijn,
Gij zijt,
Zij zijn.

MEERVOUDIG.

Dat wij zijn,
Dat gij zijt,
Dat wij zijn.

ONVOLMAAKT VERLEDENE TIJD.

ENKELVOUDIG.

Ik was,
Gij waatt,
Hij was.

ENKELVOUDIG.

Dat ik ware,
Dat gij waret,
Dat hij ware.

MEERVOUDIG.

[Wij waren,

MEERVOUDIG.

Dat wij waren.]

AANTOONENDE WIJZE. AANVOEGENDE WIJZE.

Gij waart,
Zij waren.

Dat gij waart,
Dat zij waren.

VOLMAAKT VERLEDENE TIJD.

ENKELVOUDIG.

Ik *ben* geweest,
Gij *zijt* geweest,
Hij *is* geweest.

ENKELVOUDIG.

Dat ik *zij* geweest, (*)
Dat gij *zijt* geweest,
Dat hij *zij* geweest.

MEERVOUDIG.

Wij *zijn* geweest,
Gij *zijt* geweest,
Hij *is* geweest.

MEERVOUDIG.

Dat wij *zijn* geweest,
Dat gij *zijt* geweest,
Dat zij *zijn* geweest.

MEER DAN VOLMAAKT VERLEDENE TIJD.

ENKELVOUDIG.

Ik *was* geweest,
Gij *waart* geweest,
Hij *was* geweest.

ENKELVOUDIG.

Dat ik *ware* geweest,
Dat gij *waart* geweest,
Dat hij *ware* geweest.

MEERVOUDIG.

Wij *waren* geweest,
Gij *waart* geweest,
Zij *waren* geweest.

MEERVOUDIG.

Dat wij *waren* geweest,
Dat gij *waart* geweest,
Dat zij *waren* geweest.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

ENKELVOUDIG.

Ik *zal* zijn,
Gij *zult* zijn,
Hij *zal* zijn.

ENKELVOUDIG.

Dat ik *zoude* zijn,
Dat gij *zoudet* zijn,
Dat hij *zoude* zijn.

(*) Men zegt ook: dat ik geweest zij, enz.

AANTOONENDE WIJZE. AANVOEGENDE WIJZE.

MEERVOUDIG.

Wij *zullen zijn*,
 Gij *zult zijn*,
 Zij *zullen zijn*.

MEERVOUDIG.

Dat wij *zouden zijn*,
 Dat gij *zoudet zijn*,
 Dat zij *zouden zijn*.

TWEEDE TOEKOMENDE TIJD.

ENKELVOUDIG.

Ik *zal geweest zijn*,
 Gij *zult geweest zijn*,
 Hij *zal geweest zijn*.

ENKELVOUDIG.

Dat ik *zoude geweest zijn*,
 Dat gij *zoudet geweest zijn*,
 Dat hij *zoude geweest zijn*.

MEERVOUDIG.

Wij *zullen geweest zijn*,
 Gij *zult geweest zijn*,
 Zij *zullen geweest zijn*.

MEERVOUDIG.

Dat wij *zouden geweest zijn*,
 Dat gij *zoudet geweest zijn*,
 Dat zij *zouden geweest zijn*.

GEBIEDENDE WIJZE.

Enkelvoudig : *wees gij*.

Meervoudig : *zijt*, of *weest gij*.

Het werkwoord *zijn*, als hulpwoord beschouwd, helpt de ontbrekende tijden der onzijdige werkwoorden vormen, waarbij het onderwerp, of de persoon, lijdend, of, ten minste, meer lijdend, dan heijvend gedacht wordt. Doch het is moeilijk hiervan de juist bepaalde grenzen aan te toonen. Dit werkwoord, in 't algemeen, drukt het wezenlijke bestaan van een persoon of eene zaak uit. De Franschen noemen hetzelfde het eenig *verbe substantif*. Dit werkwoord kan men in alle andere werkwoorden als ingesloten vinden; want B. V. *schrijven* is zoo veel als *schrijvende zijn*, *ik schrijf*, als *ik ben schrijvende*, enz. Om een groot denkbeeld van dit werkwoord op te vatten, men bemerk slechts den krachtigen en veelbeduidenden naam dien den heer aan zichzelf geeft, *ik ben die ben*.

A. Dit laatste tref en behaagt mij tevens. Blijf mij nog de vervoeging van het hulpwoord *worden* op te geven.

B. Dit hulpwoord vormt, met het lijdende deelwoord als bijwoord bij zich, de zoo genoemde lijdende wijze der werkwoorden, als: *ik word bemind, zij worden bemind*, enz. Het beduidt, in 'talgemeen, in zekeren toestand geraken, zekere hoedanigheid verkrijgen, of wel van eenen toestand tot eenen anderen overgaan. *Uit iets worden*, is daaruit voortkomen. *Uit niets wordt niets*, doet zien, dat men reeds *iets* moet zijn om *iets anders* te worden. Dit werkwoord is van een uitgestrekt gebruik, dewijl, gelijk wij nog gezegd hebben, het de bedrijvende werkwoorden in den lijdenden vorm stelt; om welke reden het belangrijk is zijne vervoeging op te geven.

VERVOEGING VAN HET HULPWOORD *WORDEN*,

ONBEPAAALDE WIJZE.

Tegenwoordige tijd: *wordende*.

Verledene tijd: *geworden zijn*.

Toekomende tijd: *te zullen worden*.

DEELWOORDEN.

Tegenwoordige tijd: *wordende*.

Verledene tijd: *geworden zijnde*.

Toekomende tijd: *zullende worden*.

AANTOONENDE WIJZE. AANVOEGENDE WIJZE.

TEGENWOORDIGE TIJD.

ENKELVOUDIG.

ENKELVOUDIG.

Ik *word*,

Gij *wordt*,

Hij *wordt*.

Dat ik *worde*,

Dat gij *wordet*,

Dat hij *worde*.

AANFOONENDE WIJZE. AANVOEGENDE WIJZE.

MEERVOUDIG.

Wij worden ,
 Gij wordt ,
 Zij worden .

MEERVOUDIG.

Dat wij worden ,
 Dat gij wordet ,
 Dat zij worden .

ONVOLMAAKT VERLEDENE TIJD.

ENKELVOUDIG.

Ik werd ,
 Gij werdt ,
 Hij werd .

ENKELVOUDIG.

Dat ik wierde ,
 Dat gij wierdet ,
 Dat hij wierde .

MEERVOUDIG.

Wij werden ,
 Gij werdt ,
 Zij werden .

MEERVOUDIG.

Dat wij wierden ,
 Dat gij wierdet ,
 Dat zij wierden .

VOLMAAKT VERLEDENE TIJD.

ENKELVOUDIG.

Ik ben geworden ,
 Gij zijt geworden ,
 Hij is geworden .

ENKELVOUDIG.

Dat ik zij geworden ,
 Dat gij zijt geworden ,
 Dat hij zij geworden ,

MEERVOUDIG.

Wij zijn geworden ,
 Gij zijt geworden ,
 Zij zijn geworden .

MEERVOUDIG.

Dat wij zijn geworden ,
 Dat gij zijt geworden ,
 Dat zij zijn geworden .

MEER DAN VOLMAAKT VERLEDENE TIJD.

ENKELVOUDIG.

Ik was geworden ,
 Gij waart geworden ,
 Hij was geworden .

ENKELVOUDIG.

Dat ik ware geworden ,
 Dat gij waret geworden ,
 Dat hij ware geworden .

AANTOONENDE WIJZE. AANVOEGENDE WIJZE.

MEERVOUDIG.

Wij waren geworden,
Gij waart geworden,
Zij waren geworden.

MEERVOUDIG.

Dat wij waren geworden,
Dat gij waart geworden,
Dat zij waren geworden.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

ENKELVOUDIG.

Ik zal worden,
Gij zult worden,
Hij zal worden.

ENKELVOUDIG.

Dat ik zoude worden,
Dat gij zoudet worden,
Dat gij zoude worden.

MEERVOUDIG.

Wij zullen worden,
Gij zult worden,
Zij zullen worden.

MEERVOUDIG.

Dat wij zouden worden,
Dat gij zoudet worden,
Dat zij zouden worden.

TWEEDE TOEKOMENDE TIJD.

ENKELVOUDIG.

Ik zal geworden zijn,
Gij zult geworden zijn,
Hij zal geworden zijn.

ENKELVOUDIG.

Dat ik zoude geworden zijn,
Dat gij zoudet geworden zijn,
Dat hij zoude geworden zijn.

MEERVOUDIG.

Wij zullen geworden zijn,
Gij zult geworden zijn,
Zij zullen geworden zijn.

MEERVOUDIG.

Dat wij zouden geworden zijn,
Dat gij zoudet geworden zijn,
Dat zij zouden geworden zijn.

GEBIEDENDE WIJZE.

Enkelvoudig : word gij.
Meervoudig : wordt gij.

Ik zoude ook de vervoeging van de *ongelijkvloeiende*, *gelijkvloeiende*, *onregelmatige* werkwoorden, enz. op

geven; maar ik oordeel hetzelfde niet noodig te zijn, dewijl men in de nieuwe woordenboeken derzelve onvolmaakt verledeue tijden en lijdende deelwoorden bij elk werkwoord opgeeft; als: *spreken, ik sprak, ik heb gesproken; drukken, ik drukte, ik heb gedrukt; kunnen, ik kan, ik kon, ik heb gekonnen; wachten, ik wacht, ik wachtte, ik heb gewacht; zetten, ik zet, ik zette, ik heb gezet, enz.*

A. Hebben de Hollanders geene onnoodige nieuwigheid ingevoerd, met in den onvolm. verledenen tijd de werkwoorden, die op *den* en *ten* uitgaan, met verdubbeling der *d* en *t* te schrijven, als: *ik verblindde, ik achtte, enz.* Gewis is het om het onderscheid tusschen dezen tijd en den tegenwoordigen te doen kennen. *Des Roches* zegt: dat zulk een onderscheid niet noodig is aangewezen te zijn, dewijl de Latijnen ook geen onderscheid tusschen *legit, hij leest, en legit hij heeft gelezen, onderhouden.* Ook wat onderscheid maken de Franschen, zegt hij wijders, tusschen *je punis, ik straf, en je punis, ik strafte, enz?*

B. *Des Roches* altijd geneigd om het latijn slaafschi na te volgen; had behooren te denken dat de latijnsche en ook de fransche taal weinig, ten voorbeeld strekken kan, om de spelling, of de grondregels der Nederduitsche taal te regelen of vast te stellen. Deze schrijfwijze der Hollanders brengt zeker veel aan de duidelijkheid bij. Ook is zij noch tegen de goede uitspraak, noch tegen de regelmaat strijdig. Indien men bij de werkwoorden, die in het zakelijk deel geene *d* of *t* hebben, er, om den onvolmaakt verledenen tijd van te vormen, eene *d* of *t* aanvoegt; als: *vormen, ik vormde, maken, ik maakte, enz.* Waarom zoude men bij de werkwoorden, die in het zakelijk deel eene *d* of *t* hebben, als: *dulden, wachten, enz.* geene *d* of *t* mogen aanvoegen, om gezegden tijd te vormen, en B. V. *dulden, ik dulde, wachten, ik wachtte, enz.* schrijven?

A. Ik herinner mij nog van *voortdurende* werkwoorden te hebben hooren spreken.

B. Deze maken geen bijzonder slag uit. Zij verdienen echter, om den aard en rijkdom onzer taal te doen kennen, eene bijzondere opmerking. Er bestaan werkingen

Die lang durende, altoos hetzelfde als herhalen, deze herhaling der beteekenis wordt door den uitgang *elen* aangeduid; overeenkomende met den lantijnschen uitgang *itare*. Zoo zegt men *pratelen*, gedurig praten, *trappelen*, gedurig trappen, *broddelen*, gedurig brodden, enz. Voortdurende werkwoorden zijn ook dezulke, waarin het geluid dat lang achter een, en als met gedurige herhalingen gehoord wordt, uitgedrukt wordt, als: *trommelen*, *rammelelen*, *mompelen*, *babbelen*, *ratelen*, *kakelen*, enz. De *l* van den uitgang *elen* wordt ook wel in *r* verwisseld, als: *stamelen*, *sameren*, *bobbelen*, *bobberen*, *snippelen*, *snipperen*, enz. Deze laatste zijn voor het meeste deel klanknabootsende; en schetsen ons, voornamelijk in Poëzij, de denkbeelden zeer natuurlijk en eigenaardig af.

Over de Samengestelde Werkwoorden

~ ~ ~

A. Ik verlang uwe aanmerkingen op de zamengestelde Werkwoorden te verstaan.

B. De zamengestelde Werkwoorden bestaan uit een stamwoord; waaraan een voorvoegsel, dat een zelfsta naamw. of een bijwoord, of een voorzetsel is, vooraan gevoegd is. Van de eerste soort zijn: *brandstichten*, *raadplegen*, *haarklieven*, *pluimstrijken*, *zieltogen*, enz. Van de tweede soort zijn: *liefkozen*, *wederkeeren*, *wegsluiten*, enz. Van de derde soort zijn: *aanspreken*, *afnemen*, *hermaken*, *omschrijven*, *ontvangen*, *beklagen*, *geleiden*, en menigvuldige andere.

A. Worden de zamengestelde Werkwoorden alle op dezelfde wijze vervoegd?

B. Neen; hunne vervoeging verschilt naar de natuur hunner voorzetsels. Er zijn voorzetsels die *scheidbaar* zijn, dat is, die in de vervoeging van het stamwoord afgescheiden worden, als: *aanspreken*, *ik spreek aan*, *afnemen*, *ik neem af*,

loslaten, *ik laat los*, enz. Ook bestaan er die *onscheidbaar* zijn, dat is, die in de vervoeging aan het stamwoord vastgehecht blijven, als: *bedriegen*, *ik bedrieg*, *ontvangen*, *ik ontvang*, enz. Eindelijk zijn er ook die soms scheidbaar en soms onscheidbaar zijn, naarmate hunner verschillende beduidenis, als: *vóldoen*, *ik doe vol*, *vóldoen*, *ik voldoe*, enz.

A. Wat middel zal ik ter hand nemen, om de scheidbare van de onscheidbare voorzetsels te onderscheiden?

B. Men kent de scheidbare voorzetsels hieraan, dat zij altoos den nadruk der uitspraak of den klemtoon, in de onbepaalde wijze ontvangen, als: *aanstuwven*, *voorlichten*, *opklimmen*, enz. In tegendeel, de onscheidbare voorzetsels ontvangen nooit den klemtoon, maar hij valt alleen op het zakelijk deel van het stamwoord, als: *bewéenen*, *gebéuren*, *vergéven*, enz. Men kan hun onderscheid nog kennen daardoor, dat de eerste hun verleden deelwoord met inlassching van *ge* vormen, als: *aannemen*, *aangenomen*, *afdalén*, *afgedaald*, enz.; daar de laatste dit *ge* in hunne verledene deelwoorden missen. Ook ontvangen de eerste somwijlen *te* tusschen het voorzetsel en het werkwoord, als: *aannemen*, *aan te nemen*, enz.; daar de laatste, in de onbepaalde wijze, *te* voorop nemen, als: *beweenen*, *beweend*, *te beweenen*, enz.

A. Gij komt van te zeggen dat de voorzetsels, die den klemtoon ontvangen, altoos in de vervoeging achteraan geplaatst worden. Zijn er geene uitzonderingen van dezen regel?

B. Ja, er zijn sommige werkwoorden, die met zelfst. naamw. en bijwoorden zamengesteld, met hunne voorvoegselen, ofschoon die den klemtoon ontvangen, vereenigd blijven, als: *antwoorden*, *huisvesten*, *waarschouwen*, enz. waarvan *ik antwoorde*, *ik huisveste*, *ik waarschouw*, niet *ik worde ant*, *ik veste huis*, *ik schouw waar*, enz. Ook ontvangen zij in het verleden deelwoord *ge* voorop, als: *geantwoord*, *gehuisvest*, *ge-waarschouwd*, enz; en daarbij zijn zij altoos gelijkvloeiende.

A. Welke zijn de zamengestelde werkwoorden die hunne voorzetsels nu scheidbaar, en dan onscheidbaar hebben?

B. Dezulke waarop den klemtoon soms valt, en soms niet valt. Wij zullen er eenige Voorbeelden van opgeven :

SCHEIDBARE.

ondergaan (nederzinken), *ik ga onder, ging onder, ben onder gegaan, onder te gaan.*

onderkruipen (onder iets kruipen), *ik kruip onder, kroop onder, heb ondergekropen, onder te kruipen.*

Misgrijpen (mistasten), *ik grijp mis, greep mis, heb mis gegrepen, mis te grijpen.*

ONSCHEIDBARE.

Ondergaan (iets lijden), *ik onderga, onderging, heb ondergaan, te ondergaan.*

Onderkruipen (bedriegen), *ik onderkruip, onderkroop, heb onderkroopen, te onderkruipen.*

Misgrijpen (missen), *ik misgrijp, misgreep, heb misgrepen, te misgrijpen.*

Meer voorbeelden hoef ik niet op te geven; dewijl gij genoegzaam het verschil der beteekenis van deze en soortgelijke zamengestelde werkwoorden, uit de opgegevene, ontwaren kunt.

A. Bestaan er geene zamengestelde werkwoorden die twee voorzetsels vooraan hebben?

B. Er bestaan eenige werkwoorden die met twee voorzetsels zamengesteld zijn. De eerste zijn dezulke die twee onscheidbare voorzetsels hebben, als: *zich verontwaardigen, verontschuldigen*, enz.; zij volgen den regel van dezulke die met één onscheidbaar voorzetsel zamengesteld zijn, als: *ik verontwaardig mij, hij verontschuldigt zich*, enz. De andere hebben het eerste voorzetsel scheidbaar en het tweede onscheidbaar, en van de zoodanige wordt het scheidbaar voorzetsel van zijn werk- of stamwoord afgescheiden en het onscheidbare niet, als: *aanbevelen, ik beveel aan, toevertrouwen, ik vertrouw toe*, enz. Zij nemen ook geene *ge* in het verleden deelwoord aan, als: *aanbevelen, toevertrouwd*, enz.

A. Dewijl de klemtoon door geen klankteeken in de hollandsche woordenboeken aangewezen wordt, ware het niet geraadzaam van met *Moke*, om de duidelijkheid,

de zamengestelde werkwoorden, die twee beteekenissen hebben, en wier voorzetsels scheidbaar zijn, als: *ondergaan* voor nederzinken, enz. niet zamengesteld te schrijven?

B. Dit schijnt het gevoelen van *Ten Kate* en *Huydecoper* geweest te hebben. Doch de latere schrijvers, ziende dat dit niet volstrekt, om de duidelijkheid der voordragt, noodig was, hebben die samenstellingen, die, zoo als de andere, uit eene der schoonste eigenschappen onzer tale ontstaan, niet willen krenken; en het ware bijzonder zijn, zich van dit algemeen gebruik te willen verwijderen. (*)

Over de Telwoorden.

A. Vallen er op de taalregels van *Wciland*, ten aanzien der Telwoorden, geene bijzondere opmerkingen te maken?

B. Wij hebben reeds de reden aangevoerd waarom

(*) Zie zijne *Nederduitsche Spraakkunst naar het hollandsch*, bl. 79. Zonder aan de eer of achting van den heere *Moke* en andere Nederlandsche Spraakkuustschrijvers te willen iets afnemen, durf ik, in 't algemeen, zeggen, dat zij zich niet moeten verwonderen wanneer hunne bijzondere taalstelsels of wijzigingen ten aanzien der spelling, enz. van 't algemeen niet aangenomen worden; want zelden zal men wel slagen; hoe gegrond onze stelsels mogen schijnen, indien men het algemeen aangenomen gebruik der beste en keurigste schrijveren niet ten rigtsnoer kiest. Wel is waar, dat men eenige wijzigingen zoo in taalstelsels als in spelling der Natie mag voordragen; maar het is *eigendunkelijk* zijn, dezelve in zijne schriften te volgen, voor alcer de meerderheid der beschaafde Natie de goedkeurt of volgen wil. De *fransche Taalceeraat Willy* ging deswegens meer voorzigtig te werk; hij stelde wel eenige wijzigingen in de spelling der fransche taal voor, maar hield zich aan de schrijfwijze der Akademie. Indien men zijn voorbeeld wilde volgen, zoude men zoo veel spraakkunsten niet vinden, die, gelijk de *Kometen*, zich een weinig tijds van het algemeen doen verwonderen, maar weldra uit aller oogen verdwijnen.

deze Taalopbouwers dezelve onder de Rededeelen stelt. Wijders, alles wat in de spraakkunst, zonder eenige tegenstrevingen te ontmoeten, algemeen aangenomen, of gevolgd is, wil ik, onveranderd, voordragen; want ten dien aanzien eenige verandering in het wezenlijk der stelsels laten tusschen vloeijen, zoude eene zucht tot bijzonderheid kenschetsen; hetwelk in het vak der taalkunde altoos dient vermeden te worden.

De Telwoorden zijn tweederlei: de hoofd- of grondgetallen en de algemeene telwoorden. De eerste drukken bepaaldelijk de hoeveelheid der enkele dingen uit, van welke gesproken wordt, en zijn deels wortelwoorden, deels afgeleide, en deels zamengestelde woorden, zegt *Weiland*. Wortelwoorden zijn: één, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven, acht, negen, tien; afgeleide zijn: twintig, dertig, veertig, (*) vijftig, zestig, tachtig, negentig, ook honderd en duizend; zamengestelde zijn: elf, twaalf, dertien, veertien, vijftien, zestien, zeventien, achttien en negentien. Deze drie soorten van telwoorden dragen den naam van bepaalde telwoorden, en men kan met dezelve alle mogelijke getallen uitdrukken.

A. Ik hevat niet wel hoe honderd en duizend van de hoofdgetallen kunnen afgeleid zijn; dewijl de spelling dier woorden geene de minste gelijkenis met die der hoofdgetallen heeft.

B. De afleiding dezer telwoorden moet in de Oudheid opgezocht worden. In de oudste noordelijke talen was *hundert* tien, en bij *Ulphilas* beduidt *tachund tachund* tienmaal tien. *Duizend* is, volgens *Adelung*, zamengesteld van het oude *duis*, dat ook *tien* beduidde, en *hund*,

(*) Twintig beduidt zoo veel als *tweemaal tien*; dertig als *driemaal tien*; veertig als *viermaal tien*. De uitgang *tig* is zeer oud, want men vindt dien reeds bij *Ulphilas*; bij wien *dertig* *trigetig* is. *Ten Kate* zegt, dat *tig* eene voltrokkene telheurt aanwijst. *Adelung* zegt, dat het evenveel is als *tien* of een *tiental*. Wat *dertien* en *veertien* betreft, *Kiliaax* schreef *drijtien* en *viertien*; en deze schrijfwijze komt best met de woordgronding overeen. Denkelyk heeft men later, om de welluidendheid, *dertien* en *veertien*, zoo ook *twintig* voor *tweedig*, *dertig* voor *drietig*, *veertig* voor *viertig*, ook *tachtig* voor *achtig* geschreven.

dat ook *honderd* was; derhalve *tien honderd*. *Duist* werd oudtijds, zoo als het nog in de gemeene verkeering is, voor *duizend* gebezigd.

A. De zamenstelling van *elf* en *twaalf* heeft mij ook altoos zeer vreemd voorgekomen.

B. Deze zamenstelling of in één trekking is ook zeer oud. *Elf* is zamengesteld uit *één* en het oude *lijfan*, overblijven; *twaalf* is zamengesteld uit *twee* en *lijfan*. Bij *Kero* is *elf eenlif*; en bij *Ulphilas* is *twaalf twalif*; dat *één* en *twee* over of boven tien beteekent.

A. Hoe drukt men de *bepaalde* getallen uit, tusschen *twintig* en *dertig*, *dertig* en *veertig*, enz.?

B. Het kleinere getal van *dertien* tot *honderd*, wordt altijd, vooraan geplaatst en tot *negentien* met *tien* tot één woord samengetrokken. Doch tusschen *twintig* en *dertig*, enz., wordt door middel van het voegwoordje *en* het kleinere getal met de tientallen verbonden, als: *één en twintig*, *twee en dertig*, enz. *Eén* hier als bijwoord gebezigd zijnde, blijft het derhalve onverbogen, als: *één en twintig mannen*, *één en twintig vrouwen*, enz. Boven de honderd wordt het kleinere getal achteraan geplaatst, als: *honderd en één*, enz. Echter wanneer men de honderden en duizenden bepaalt, stelt men het weder vooraan, als: *één honderd*, *twee duizend*, enz. Men schrijft deze woorden van elkander afgescheiden, als: *drie honderd tachtig*, *duizend zes honderd vijf en zestig*, enz., welk laatste door velen, korthedshalve, *gestien honderd vijf en zestig* uitgesproken wordt.

Het telwoord *één* wordt als het bepalend lidwoord *eén* verbogen, en ontvangt den nadruk der uitspraak; terwijl bij het lidwoord *een* de klemtoon op het zelfst. naamw. valt waarbij het gevoegd is; want daar is groot verschil tusschen *één man* in tegenoverstelling van *twee* of *meer mannen*, en *een man*, dat is: *zeker man*. Hiervan dat de taalgeleerde *A. Kluit* sedert meer dan eene halve eeuw, en naar hem *Siegenbeek* het telwoord *één*, door eene volstreckte noodzakelijkheid, van het bepalend lidwoord *een*, door er toonteekens boven te stellen, onderscheiden hebben. Men zegt ook tot nadere bepaling der eenheid *maar één*, als: *ik heb maar één kind*; of *een éénig*; *er is maar een éénige god*; enz.

Het telwoord *één* ontvangt, met het bepalend lidwoord vóór zich, in den eersten naamval van het mannelijke geslacht, eene *e*, zoo even als de bijv. naamw. Ik zal, tot meerdere duidelijkheid, er de verbuiging met een zelfst. naamw. van opgeven:

MANNELIJK.

VROUWELIJK.

ONZIJDIG.

1. *De ééne man, De ééne vrouw, Het ééne kind,*
2. *Des éénen mans, Der ééne vrouw, Des éénen kinds,*
van den éénen van de ééne vrouw, van het ééne kind,
man,
3. *Den éénen man, Der ééne vrouw, Den éénen kinde,*
aan den éénen aan de ééne vrouw, aan het ééne kind,
man,
4. *Den éénen man. De ééne vrouw. Het ééne kind.*

Deze verbuiging opmerkende, zien wij, dat degene die B. V. *de een en de andere*, voor *de eene en de andere* schrijven, het niet wel treffen. Dezelfde verbuiging geschiedt ook met een voornaamwoord in plaats van een lidwoord vóóraan, als: *deze ééne man, deze ééne vrouw, het ééne kind, dit ééne kind, des éénen mans, zes éénen mans*, enz. voor *mijn ééne, zijn ééne, uw ééne*, enz., stelt men beter met den tweeden naamval: *één mijner*, enz. B. V. *ééne mijner handen is gekwest*, en niet *mijne ééne hand, één zijner vrienden is gestorven* niet *zijn ééne vriend*, enz., welke laatste schrijfwijze niet alleen minder welluidend is, maar ook het denkbeeld van het meervoud zeer duister doet voorkomen.

A. Ondergaan de overige telwoorden geene verbuiging?

B. Bij een zelfst. naamw. met een lidwoord staande, blijven zij in alle geslachten onverbogen, als: *de drie boomen, de vier steden, de vijf paarden*, enz. Ook zonder lidwoord, als: *twee mannen, drie vrouwen, vier kinders*, enz. Insgelijks alléén staande, als: *één, twee, drie, — het slaat twaalf*, voor: *het slaat twaalf uren*. Zij lijden eenige verbuiging wanneer er personen of uren onder verstaan worden, als: *zij waren, met vieren* (vier per-

sonen), -- *ziet lang na zessen* (na zes uren); *zij kwamen met twintigen, met honderden, enz.*

A. Worden de telwoorden nooit als zelfstandig gebezigd?

B. Somwijlen in het vrouwelijke en onzijdige geslacht. Vrouwelijk: *eene één, twee éenen, drie drieën*, (*) *de vijf, de zes, enz.* in het kaart- of dobbelspel. Ook wanneer men van deelen van een geheel spreekt, als: *de kinders verdeelden den appel in vieren, enz.* Men zegt in het onzijdige, doch meest in den handel: *het honderd, het duizend*; -- *hij verkocht zijn hooi acht guldens het honderd, enz.* Men zegt ook tegen den gewonen regel: *een groote twintig, eene kleine duizend*, enz. Ook wel: *het kleine honderd, het groote honderd*, enz. Er zijn ook zelfst. naamw. van de telwoorden afgeleid, die uitgaan op *er*, als: een *zestiger* een man van zestig jaren *oud*, ook een schip dat zestig stukken geschut draagt, enz.

A. Ik verlang het gebruik van het telwoord *beide* van U te verstaan; dit woord komt mij wat vreemd voor.

B. Het is ook van duisteren oorsprong; het beteekent thans *alle twee*, en wordt gebezigd wanneer twee dingen te zamen genomen of te zamen beschouwd worden. Het komt ook meest in het meervoudige getal voor, als: *beide handen gebruiken -- aan beide oogen blind zijn*. Ook wordt het als zelfstandig gebezigd, en lijdt alsdan eenige verbuiging, als: *zij zijn beiden wel geleerd -- geen van beiden zoude ik gelooven*. -- Ook in den tweeden naamval: *met beider bewilliging*. Wanneer *alle* er voren geplaatst wordt, dient dit slechts om er meer nadruk aan te geven, als: *die vrouw beschaamde ons alle beiden, die schelmen moeten alle beiden sterven*. De Ouden maakten meermalen het woord *beide* tot drie dingen betrekkelijk;

(*) De Vlamingen schrijven en spreken meestal *drien* in plaats van *drieën*; ook *ween, zeen* in plaats van *weën, zeeën*; doch dit is geheel tegen de regelmaat, want men vormt nooit het meervoud door het aanvoegen van eene enkele *n*, maar wel door *en* of *s*. Het dubbel punt (*Tréma*) is op zulke woorden volstrekt noodig gesteld, tot het onderscheiden der lettergrepen. Ook bezigen de Dichters soortgelijke woorden voor rijmwoorden in hunne loopende Verzen.

zoo vindt men bij *Melis Stoke*: beide wijn, zout en coren.

A. Waarom zegt men in de Rekenkunst B. v. *twee en drie is vijf, acht en negen is zeventien*, en niet *zijn vijf, zijn zeventien*?

B. Men vat hier wel een denkbeeld van het meervoud op; doch de twee of meer getallen worden door het voegwoord *en* als vereenigd, of als bijwoorden beschouwd; en deze wijze van tellen is, in de Rekenkunst, bij de Nederlanders, algemeen in zwang, en door het gebruik gewettigd.

A. Het woord *half*, hetwelk men met de tel- en andere woorden zamenstelt, als: *derdhalf, vierdhalf, anderhalf, gewetenshalf*, enz. heeft mij tot althans wat vreemd voorgekomen; ik verlang er de echte beteekenis en den aard van te kennen.

B. Het woord *half* is eigenlijk een zelfst. naamw. en beteekende oudtijds *een deel, eene zijde*, als in *allenthalve*, aan alle zijden. Men gebruikt het thans als een voorzetsel, ofschoon het achteraan staat en den tweeden naamval vereischt, beteekenende zoo veel als *om, wegens*, B. v. *deze woorden zijn welluidendheidshalve in spelling veranderd*. Ook achter bezittelijke voornaamw., als: *mijne halve, uwenhalve* enz. Insgelijks achter aanwijzende en betrekkelijke voornaamw., als: *derhalve, deshalve, weshalve*, enz.; waardoor zij den aard van voegwoorden bekomen.

Half komt ook als bijv. naamw. voor, B. v. *een half pond, een halve dag, een halve el*, enz. Men zegt ook B. v. *half april, half october*, enz. Het wordt ook als bijwoord gebezigd, B. v. *het is half één, wij eten niet voor half drie*, enz. waarvoor men in Westvlaanderen veelal *twee en half* zegt. Met de telwoorden wordt *half*, achteraan gevoegd, en drukt dus de helft van een grondgetal uit, als: *anderhalf* dat is: *één en de helft van één*, — *derdhalf*, dat is: *twee en de helft van één*, enz.

A. Welke zijn de *algemeene* telwoorden?

B. Deze zijn: *al, alle, ieder, iegelijk, elk, menig, geen, veel, weinig, luttel*.

A. *Des Roches* rangschikt deze telwoorden meestal onder de voornaamw. *Behaegel* stelt die onder de

bijvoegelijke naamw. *Weiland* maakt er *algemeene* telwoorden van. Hoe moeten die verschillende gevoelens al verwarving in de nederduitsche taalstelsels voortbrengen!

B. De grenzen, waar twee Rededeelen van elkander scheiden, zijn dikwijls niet gemakkelijk om nauwkeurig te bepalen. Vandaar dat de eene Taalopbouwer de laatst-aangehaalde woorden onder de voornaamw. of bijv. naamw. en de andere onder de telwoorden rangschikt. Wel is waar, dat zij de verbuigingen der eerste ondergaan, maar zij deelen veel meer van den aard der laatste mede, omdat zij onbepaalde éénheden, of een aanmerkelijk gedeelte van dezelve, of slechts een klein gedeelte in zich bevatten. Ook bepalen zij wel eenigzins de zelfst. naamw., maar zij toonen er geene bijzondere hoedanigheid van aan. Gevolgelyk mogen zij, mijns oordeels, met regt den naam van *algemeene* telwoorden dragen.

A. Wat opmerkingen zijn er op het algemeen telwoord *al*, *alle* te maken?

B. *Al*, *alle*, drukt in de meeste gevallen het denkbeeld van algemeenheid uit, als: *alle menschen zijn logenachtig*, in den tweeden naamval, *de onbestendigheid aller dingen*. Men bezigt het ook als zelfstandig: *het al*, *het geheelal*, *het ongeschapen al*; ook bij dit alles, *dat alles*, enz. Insgelyks wanneer er personen onder verstaan worden: *zij zeggen allen dat het waar is*. In den tweeden naamval: *aller oogen zullen hem zien*, dat is: *de oogen aller menschen*.

A. Waarom schrijven de Hollanders b. v. *al de menschen*, *al de huizen*, *al uwe voorstellen*, enz. in plaats van *alle de menschen*, enz.?

B. Hiervoor is eene reden, welke van weinig Vlamingen tot nog toe is gekend geweest. Men moet vooreerst onderscheid maken of *alle*, *al* genomen wordt voor 't Latijns *omnis*, *omnigenus*, of voor *universus*, *totus*, om eene algemeenheid van *geslachten* of van *soorten* aan te wijzen. In 't eerste geval zegt men onverschillig zoo Mannelyk, Vr. als Onz. *alle weg*, *alle ramp*, *alle volk*, voor *alle wegen*, *alle rampen*, *alle volken*. Maar hiervan verschilt zeer veel, wanneer *alle* voor *universus*, *totus*, genomen wordt. *Al het volk zal juichen*, verschilt veel

van alle volk zal juichen. Het laatste wordt genomen voor alle volkeren, of allerlei volkeren, het andere, meer bepaald, voor het gansche volk. (*) Vóór de bezittelijke voornaamw. wordt *al* ook meer bepaald, als: *al mijne zorgen*, *al uwe woorden*, enz. Om welke reden men, in zulke gevallen, *al* onverbogen bezigt.

De grootste Taalgeleerden zoo als *L. Van Bollhuis*, *K. Styl*, *Z. H. Alewyn*, *Huydecoper*, enz. hebben deze schrijfwijze voorgestaan; ja zelfs voor regel opgegeven: « *Dat al, heel* en soertgelijke, wanneer zij vóór het » lidwoord *de* gesteld worden, altijd onverbogen blijven, » even gelijk, *zulk, welk, zoo groot, zoo schoon* en » diergelijke, wanneer zij het woordje *een* voorafgaan, » als: *zulk een man, zulk eene vrouw, welk eene vrouw,* » *zoo groot een held, zoo schoon eene bloem*, enz. » Hieruit kan men ontwaren dat de Hollanders, zoo even als de Latijnen, daarmede de juistheid der uitdrukkingen hebben willen bevorderen.

Eenigen kunnen nog verwonderd zijn, waarom men *B. v. alle ding, alle land*, enz. voor *alle dingen, alle landen*, enz. schrijft. *Alle* eene veelheid aanduidende, wordt dus aan een enkelvoudig woord gehecht, zonder dat daardoor desselfs ruime beteekenis vermindert; want de veelheid blijft, dewijl men alsdan het daaraan gehechte naamwoord in eenen verzamelenden zin (*collective*) gebruikt, zoo dat *alle* daar, zelfs voor onzijdige naamw. als meervoudig uitgedrukt wordt. Wat *alle oogenblikken alle uren*, enz. betreft, wordt *alle* daar voor *ieder* gebezigt.

A. Ondergaan *elk, ieder, eenig* en *menig* eenige verbuigingen?

B. Bij zelfst. naamw. gevoegd, worden zij als bijv. naamw. verbogen: *elk, ieder, eenig, menig man — elke, iedere, eenige, menige vrouw — elk, ieder, eenig, menig kind*, in den tweeden naamval: *elken, iederen, eenigen, menigen mans*, enz. Als zelfst. naamw. hebben *elk, ieder*, zoo ook *elkeen, iedereen, een ieder*, de volgende

(*) Deze keurige onderscheiding is eerst door *Hooft* waargenomen. Zie van dit alles breder *Hoogstratens Geslachtlijst*, aan de 223. tekening van den Taalkundigen *A. Kluit*, bl. 50. — 51.

verbuigingen: *elks last, ieders werk, elceens gedachte, iedereens gevoelen, eens ieders naam, enz.*

A. Hoe wordt het algemeen telwoord *geen* gebezigd?

B. *Geen* is ontkenkend, en het tegenovergestelde van *één* en beduidt eigenlijk *niet één*. Het heeft nooit geen lidwoord vóór zich, en ondergaat de verbuiging van *één*, als: *hij heeft geen geld in de kas, geenen schoen aan de voeten, geene schaduw overlommert ons, enz.* Men zegt ook in den tweeden naamval: *geenes dings gebrek hebben* voor *van geene dingen gebrek hebben*. Wanneer het tegen het niet bepalende lidwoord *een* overstaat, heeft het een meervoud, als: *er zijn nog geene bloemen in den hof, enz.* Om de ontkenning nog sterker te maken, voegt men er het lidwoord *een* bij; doch dan komt *geen* als bijwoord voor, en blijft onverbogen, als: *ik zie geen eenen mensch komen, enz.* Ook wanneer het op het volgende bijv. naamw. slaat, als: *zij heeft geen schoone kleederen, enz.* Het wordt ook zelfstandig gebruikt, als: *geen van beiden kwam mij bezoeken, geene der dochters, of geen eene der dochters is onbescheiden, enz.* Op deze laatste verbuiging behoorden de Vlamingen wel acht te nemen, dewijl zij veelal *geene eene der dochters, enz.* schrijven.

A. Er blijft nog over de algemeene telwoorden *veel* en *weinig* te handelen.

B. *Veel* en *weinig* staan tegen elkander over; het eerste drukt eene groote onbepaalde, en het tweede eene kleine onbepaalde veelheid uit. *Weiland* zegt dat zij in het enkel- en meervoud onverbogen blijven, en altijd eenen tweeden naamval bij zich hebben, ofschoon bij woorden van het vrouwelijke geslacht de tweede naamval niet bemerkt wordt, als: *veel ijvers betoonen; niet veel tijds hebben; het kost veel moeite; niet veel vreugd genieten; voor weinig dagen, enz.* (*)

Dewijl het gebruik van het telwoord *veel* aanbelangende is, zal ik daarvan nog eenige opmerkingen laten volgen.

A. Dit schijnt mij noodig te zijn, want ik zie dat alle schrijvers, tot *Weiland* toe, dit telwoord dikwijls verbuigen.

(*) Zie zijne Nederduitsehe Spraakkunst. D. I. § 348.

B. Dit woord komt nu als *bijv. naamw.* en dan als *bijwoord* voor. Als *bijwoord*: *hij komt veel bij mij; eet veel en telkens weinig; hij spreekt veel te veel*, enz. in zulke gevallen blijft *veel* altoos onverbogen.

Als *bijv. naamw.* wordt *veel* tweezins gebruikt. Voor- eerst als een onveranderlijk naamwoord van het onzijdige geslacht, om, zonder nadere bepaling, eene groote menigte aan te duiden, als: *hoe veel hebt gij daarmede gewonnen? zoo veel wil ik daarvoor niet geven*, enz.

In zulke gevallen staat datgene waarvan *veel* eene groote menigte aanduidt, in den tweeden naamval achter dit woord: *veel gouds bezitten; veel goeds van iemand zeggen*, enz. In deze gevallen blijft *veel* ook onverbogen.

Het komt ook als veranderlijk naamwoord voor; en alsdan schrijft het aan de naamw., waarbij het gevoegd is, een groot aantal toe; en wordt dan slechts in het meervoud gebezigt, als: *vele weldaden bewijzen, vele landen en steden verwoesten, van vele dingen kennis hebben*, enz. (*)

Wat nu *weinig* betreft, wanneer men het met het bepalende lidwoord, of met een voornaamw. bezigt, wordt het als *bijv. naamw.* verbogen, als: *de weinige zwaarigheid, welke gij daarin zult ontmoeten; de weinige reizigers die daar waren; om deze weinige redenen deden hem van zijn voornemen afzien; zijne weinige middelen beletten hem iets van belang te ondernemen*, enz. Met het niet bepalend lidwoord *een* blijft *weinig* onverbogen, als: *een weinig zuurdeeg bederft geheel het beslag*, enz.

A. Hebben *veel* en *weinig* geene trappen van ver- grooting?

B. *Veel* heeft *meer* of *meerder*, *meest*; *weinig* heeft *weinig*, *weinigst*, ook *minder*, *minst*. *Meer* en *we-* *niger* of *min*-*der*, worden zonder lid- of voornaamw. vóór zich, niet verbogen en hebben den tweeden naamval bij zich, als: *meer gouds, minder vreugd, meer heils, minder waters, meer menschen, minder gaven*, enz. Men zegt echter met een lidwoord: *ik schrijf den minderen indruk, dien zijne redevoeving over de voortreffelijkheid onzer*

(*) Zie Taalkundig Woordenboek van Weiland, bij het woord *veel*.

schoons moedertaal maken, aan onkunde en vooroordeelen toe, enz. In den overtreffenden trap worden zij als de bijv. naamw. verbogen.

De meervoudige *velen* en *weinigen* worden, gelijk vele bijv. naamw. zelfstandig gebezigd, als: *velen wenschen wel van geleerd te zijn, maar weinigen willen studeren, enz.* Zoo ook *meerderen* en *minderen*, als: *bewijs eerbied tot uw meerderen, en toon uw gevoegzaam tot uw minderen, enz.*

Over de Bijwoorden.

A. Hoe zult gij de bijwoorden best bepalen?

B. Volgens *Des Roches* de bijwoorden zijn ten aanzien der werkwoorden datgene, welk de bijv. naamw. ten opzichte der zelfst. naamw. zijn. *Behaegel* zegt: de bijwoorden hebben betrek op de bijv. naamw., en in welk geslacht, getal, of naamval, deze ook mogen wezen, blijven de bijwoorden, in alle omstandigheden onveranderd. *Weiland* draagt voor, dat de bijwoorden zulke woorden zijn, welke bij de werkwoorden gevoegd worden, om eene hoedanigheid, of omstandigheid der werking, lijdning, of des bestaans uit te drukken, als: *vroeg komen, zeer lijden, vast staan, naarstig leeren, enz.*

A. Ik heb menigmaal hooren zeggen dat de klasverdeeling, welke meestal de Taalopbouwers van de bijwoorden maken, van zeer klein belang is.

B. Zij dient ten minsten om hunne onderscheidene beteekenis nader te doen kennen. Men verdeelt die gemeenelijk in bijwoorden van tijd: *heden, gisteren, morgen, nooit, altijd, enz.*; — van plaats: *hier, daar, nergens, alom, binnen, buiten, enz.*; — van hoegrootheid: *veel, weinig, zeer, luttel, genoeg, enz.*; — van hoedanigheid: *wel, kwalijk, rijkelijk, armelijk, enz.*; — van bevestiging: *ja, waarlijk, zeker, voorwaar, ongetwijfeld, enz.*

van ontkenning: *een, niet, geenzins, enz.*; -- van twijfeling: *mogelijk, misschien, welligt, veelligt, enz.*; -- van aansporing: *welaan, lustig, voort, wakker, enz.*; -- van verzameling: *te gelijk, te gader, gezamenlijk, enz.*; -- van afzondering: *inzonderheid, bijzonderlijk, alleen, enz.*; -- van vergelijking: *als, gelijk, enz.*; -- van vermindering: *naauwelijks, schier, enz.*; -- van verkiezing: *eer, veelmeer, vooral, liever, bovenal, enz.*; -- van aanwijzing: *zoo, alzo, namelijk, enz.*; -- van ondervraging: *hoe, waarom, wanneer, waar, enz.*; -- van orde: *eerst, laatst, daarna, gestadig, enz.*; -- van herhaling: *eens, tweemaal, dikwijls, menigmaal, enz.*

Men verdeelt nog de bijwoorden in oorspronkelijke, afgeleide en zamengestelde bijwoorden. Van de eerste soort zijn: *hier, daar, ja, neen, enz.*; de tweede soort zijn van zelfst. of bijv. naamw. afgeleid, met achtervoeging van den uitgang *lijk*, (*) als: *eindelijk, van einde, namelijk* van *naam*, *wijsselijk* van *wijs*, *zekerlijk* van *zeker*, enz.; de derde soort is zamengesteld uit bijv.- en zelfst. naamw. als: *allezins, geenzins, gelijkertwils, vraagswijze*, dat is: *op eene vragende wijze, enz.* Ook zijn er die met verkleinuitgangen voorkomen; als: *zoetjes, zachtjes, enz.*

A. Wat soort van bijwoorden zijn degene, die op *s* uitgaan, als: *doorgaans, vergeefs, regts, links, hedendaags, enz.*?

B. Deze zijn zelfst. of bijv. naamw. in den tweeden naamv. zij veranderen in bijv. naamw. met het letterteken *ch* er achter te voegen, als: *vergeefsche klagt, hedendaagsche gewoonte, enz.* (**)

A. Bestaan er geene andere soorten van bijwoorden meer?

B. Zij worden alle in de opgegevene soorten begrepen; doch eenige kunnen nooit anders dan als bijwoorden gebezigd worden, van deze soort zijn: *ja, neen,*

(*) *Lijk* beduidde oudtijds *gelijk*, zoo dat *n. v. zottelijk* zoo veel is, als: *gelijk aan de zotheid*. *Rijkelijk* zoo veel, als: *gelijk aan den rijkdom*, enz.

(**) Ofschoon men zegt, *n. v. een linksch werkman, linksche trekery, enz.* Het gebruik wil thans dat men zegge: *de linkerhand, de linkervoet, het linkerbeen, enz.*

hier, daar, nu, zoo, onder, vóór, achter, zamenlijk, ligtelijk, en vele andere op *lijk* uitgaande.

Sommige bijwoorden kunnen ook als bijv. naamw. gebruikt worden, als: *tegenwoordig, verre, spade, eerlijk*, enz. als: *de tegenwoordige tijd, eene verre afstand, eene spade bekeering, eene eerlijke dochter*, enz.

A. Lijden de bijwoorden geene trappen van vergrooting?

B. Ofschoon wij gezegd hebben, dat de bijwoorden onveranderlijk zijn, zijn echter dezulke die als bijv. naamw. voorkomen, voor vergrooting vatbaar, als: *hoog, hooger, hoogst, -- kort, korter, kortst, -- verre, verder, verst, -- eerlijk, eerlijker, eerlijkst*, enz. Onder deze soort zijn er eenige die hunne vergrooting onregelmatig hebben, als: *wal, beter, best, -- veel, meer, meest*, enz. De reden hiervan is, dat de eene of andere trap hunner vergrooting in onbruik geraakt is.

A. Eenige Taalopbouwers willen dat het bijwoord op het bijv. naamw., andere op het werkwoord betrek hebben; ik verlang hierover uw gevoelen te hooren.

B. De *Genie* der nederduitsche taal vordert dat men al de bepalingen van een zelfst. naamw. vóór hetzelfde stelle, als: *een schier afgesleten kleed, een regt vrolijk kind*, enz. Waardoor men eigenlijk meent: *een kleed dat schier versleten -- een kind dat regt vrolijk is*, enz. In dit geval strekken zij om zekere omstandigheid der bijv. naamw., of zekere omstandigheid der hoedanigheid, welke aan eene zaak toegekend wordt, aan te duiden. *Behaegel* zegt: dat de bijwoorden de wijze aantoonen hoe de bijv. naamw. de hoedanigheden der zelfstandige aanduiden. Om dit te bewijzen, hij draagt voor, dat er een bijv. naamw. onder elk werkwoord verstaan wordt, B. V. *het paard loopt sterk*, is zoo veel als: *het paard is sterk loopende*, enz. Doch dewijl soortgelijke uitdrukkingen zelden voorkomen, schijnt het mij meer duidelijk van te zeggen dat de ware bijwoorden eene hoedanigheid of omstandigheid der werking, enz. eens werkwoords aanduiden.

A. Ik heb in de *Spraakkunst* van *Henckel* gezien dat hij, B. V. *naar boven, naarbeneden*, enz. onder de bijwoorden rangschikt; bestaan er dan bijwoorden van

twee of meer woorden achter een geschreven; dit komt mij zeer vreemd voor?

B. Dit kan volgens den aard van een rededeel geen-
zius wezen. De bij elkaar gevoegde bijwoorden, worden
de eene door de andere bepaald; ook de als bijwoorden
gebezigde bijv. naamw., als: *half dronken, bijna geheel
dood*, enz.

Wat thans de zoo genoemde bijwoorden *te weinig;*
ten minste, des morgens, des avonds, enz. betreft, deze
zijn eigenlijk geene wezenlijke bijwoorden, zoo als vele
vlaamsche Spraakkunstschrijvers opgeven, maar zekere
bewoordingen die slechts als bijwoorden gebezigd worden.

A. Zijn er geene bijzondere opmerkingen op de
bijwoorden *daar, voor, alleen*, te maken?

B. Wanneer *dáár* als tegenovergesteld van *hien*,
vóór als tegenovergestelde van *achter*, *alléén* als met
uitsluiting van alle andere gebezigd worden, dan heeft
het algemeen aangenomen schrijfsgebruik toegelaten van
boven die woorden twee streeptjes te plaatsen. Deze
schrijfwijze is niet slechts door *Siegenbeek* ingevoerd,
maar wij ontmoeten die reeds in de schriften der beste
schrijveren, sedert meer dan eene halve eeuw uit-
gegeven. (*)

Over de Voorzetsels.

A. Ik verlang thans de echte bepaling van het voor-
zetsel, van u, te verstaan.

B. De vlaamsche Taalopbouwers verschillen meer of
min ten aanzien der bepaling van de voorzetsels. *Des
Roches* zegt: het Voorzetsel is gelijk eene band, om
de andere deelen eener rede aan een te binden, enz.

(*) Zie de twee vertoogen over de spelling der nederduitsche taal
door den Hoogleraar *A. Kluit*. Ook *Hoogstratens Geslachtlijst*, enz.

Volgens *Behaegel*, de voorzetsels zijn woorden, welke op zichzelf geene beteekenis hebben, en dienen om, door verbinding van twee woorden, de betrekking tusschen eene zaak en eene andere aan te duiden. *Henckel* wil dat zij onbuigzame woorden zijn, die vóór of achter naamwoorden gesteld, hunne namen beheerschen; en eene oorzaak, plaats, tijd, zamenvoeging, of ontbering beteekenen. *De Ré* draagt voor dat de voorzetsels woorden zijn, die uit zichzelf niet beteekenen, maar die vóór andere gesteld worden, om hun eene bepaalde beteekenis te geven. Eindelijk geeft *Weiland* ons daarvan de volgende bepaling: « De voorzetsels zijn eene soort van « bijwoorden, van de gewone bijwoorden alleen onderscheiden, dat dezé altijd tot werkwoorden behooren, « en geenen invloed in het geheel op de naamvallen « der zelfst. naamw. hebben, terwijl de voorzetsels zoo « wel bij de naamwoorden als bij de werkwoorden gevoegd, en aan dezelve gehecht worden, de eerste « met de laatste verbinden, of de omstandigheden en « betrekkingen aanduiden, waarin de naamwoorden geplaatst worden. »

Ofschoon de kortste bepalingen gemeenlijk de beste zijn, ik denk dat allen onpartijdigen aan deze laatste bepaling zal de voorkeur geven.

A. In hoe vele soorten worden de voorzetsels verdeeld?

B. Zij worden van alle Taalkundigen in *onscheidbare* en *scheidbare* verdeeld. De *onscheidbare* zijn: *be*, *ge*, *her*, (*) *ont*, *on*, *ver*, *ant*, *wan*, *bal* en *mis*; welk laatste niet altoos *onscheidbaar* is, zoo als wij bij de zamengestelde werkwoorden hebben gemerkt.

A. Het zou mij aangenaam zijn de beteekenis dezer voorzetsels nader te hooren ontleden.

B. Hier ben ik als gepraamd van uit te roepen: o wonderlijk is de aard of de *genie* onzer schoone moedertaal! Geen het minste vóór of achtervoegsel, geen zoo gering woorddeeltje of het heeft eene bijzondere eigenschap

(*) Het voorzetsel *her* verschilt veel van *her*, in *herkomstig*, *van oude tijden her*, enz. Welk laatste eigenlijk eene toenadering uit de verte naar ons beduidt.

in, om de woorden, waaraan het gehecht is, een veelal gewijzigde denkbeelden bij te zetten; ik zou te langwijdig zijn, indien ik deze alle moest bijbrengen. Ik zal mij dan aan de voornaamste beteekenissen dezer voorzetselen bepalen.

Het voorzetsel *be*, oudtijds *bij*, dient om de krachtige stijving van de bewerking aan te duiden, als: *bedenken*, *beloopen*, *beheerschen*, *bewonderen*, enz. Vóór de onzijdige werkwoorden geplaatst, nemen dezelve daardoor eene werkende beteekenis aan, als: *iemand belagchen* — *bespotten*, enz. Soms verliest het de *e* en vloeit tot ééne lettergreep, met het zakelijk deel des woords te zamen, als in *bang*, oudtijds *beang*; *biecht*, oudtijds *beiecht*; *blijven*, oudtijds *belijven*, enz.

Het voorzetsel *ge* stijft eenigzins den zin, doch minder dan *be*, als: *geleiden*, *genaken*, enz. Het wordt bij allerlei werkwoorden geplaatst, mits zij met geene voorzetsels zijn zamengesteld, om den volmaakt verledenen tijd te vormen, als: *schrijven*, *ik heb geschreven*, *slapen*, *ik heb geslapen*, enz. Dit voorzetsel wordt om de gemakelijkheid der uitspraak tot behulp aangenomen, want in sommige oorden van Nederland laat men dit geheel of gedeeltelijk weg. Het komt dus in zoo verre overeen met het *Augmentum* der Grieken, hetwelk de Joniers weglieten. De schielijke uitspraak veroorzaakt dat het somwijlen de *e* wegwerpt, vooral dan, wanneer de eerste medeklinker zich gemakkelijk met de *g* laat verbinden, als: *gloeijen*, *glijden*, *grillen*, enz. (*)

Het voorzetsel *her* heeft eene beteekenis van *wederom*, of eene plaatsing in den vorigen stand, of eene herverrigting van de vorige daad, als: *herstellen*, *hermaken*, *herschepjen*, enz. Men gebruikte oudtijds voor *her* het voorvoegsel *er* zoo als vele Vlamingen nog doen; en hetwelk nu slechts in *erbarmen*, *erlangen* en *ervaren* gebruikt wordt. Waaruit men duidelijk kan verstaan, dat de spelling van *herstellen* enz., beter is dan van *erstellen*, enz. dewijl men uit de bijgebragte woorden

(*) De Dichters schrijven wel somwijlen *gluk* voor *geluk*, maar dit is zoo min na te volgen, als van *luk* voor *geluk* te schrijven, zoo als men bij eenige Rijmelaars ontmoet.

genoegzaam zien kan dat *er* geene beteekenis van herverrigting aanduidt.

Het voorzetsel *ont* geeft eene ontrooving te kennen; men plaats het alleen vóór werkwoorden, en vóór zulke naamw. die van zoodanige werkwoorden afgeleid zijn, als: *ontbijt*, van *ontbijten*, *ontzet*, van *ontzetten*, enz. Het duidt eene berooving aan in *onthoofden*, *ontzenuwen*, enz. Het strekt somwijlen om den zin te stijven, als: *ontbranden*, *ontblooten*, Het geeft ook eene beweging tot eene plaats te kennen, als: *ontloopen*, *ontwijken*, enz. Ook eene zachtere strekking naar eene plaats, als: *ontvangen*, *ontbinden*, enz. Een begin van iets, als: *ontsteken*, *ontmoeten*, enz. Eindelijk eene losmaking van iets, als: *ontbinden*, *ontknoopen*, enz.

Het voorzetsel *ou* verschilt van *ont* hierin, dat *ont* eene ontrooving en *ou* een gebrek beteekent. Het geeft de afwezendheid van het denkbeeld te kennen, hetwelk door het woord, waarmede het zamengesteld is, uitgedrukt wordt, als: *ongaarne*, niet gaarne, *onrein*, niet rein, enz. Het drukt ook het tegendeel van dat denkbeeld uit, als: *ondeugd*, *ondank*, *ongeluk*, enz. Het vereenigt zich met werkwoorden die niet *ver* zamengesteld zijn, als: *veronnachtzamen*, *verongelukken*, enz. Ook met zelfst. naamw. als: *ongeval*, *orgunst*, enz. Met bijv. naamw., als: *ondienstig*, *ontijdig*, *onzeker*, enz. Vóór allerlei zamengestelde woorden, als: *onzichtbaar*, *onbevatbaar*, enz. Eindelijk vóór deelwoorden, als: *onverstorven*, *onverslensd*, enz.; en dient tot het vormen van een groot getal nieuwe woorden in de nederduitsche taal.

Het voorzetsel *ver* heeft menigvuldige en verschillende beteekenissen het strekt tot versterking van den zin, als: *verbuigen*, *verdrukken*, enz. Het wordt ook voor *her* gebezigd, en duidt alsdan eene verandering of herdoening aan, als: *verdoen*, *verschrijven*, enz. Soms tijds beteekent het iets ten goede of de verwerving eener gunst, als: *verbidden*, *vergeven*, *verkrijgen*, enz. Somwijlen eene verhooging: als: *verheerlijken*, *verheffen*, *verrijken*, enz. Het duidt ook eene berooving aan, als: *verspelen*, *verangelukken*, enz. Het ontvangt ook de kracht van *weg*, als: *verbannen*, *verjagen*, enz. Eindelijk

maakt *ver*, even als *be*, *ge*, en *ont*, voor het zakelijk deel van een werkwoord geplaatst, met weglating van den staart, dat worteldeel tot een zelfst. naamw. van het onzijdige geslacht, van gelijke waarde, als de onbepaalde wijze van het werkwoord; zoo als in *verband*, *vergriep*, *verloop*, enz. In duizend andere woorden laat de kracht van *ver* zich bezwaarlijk onschrijven. In wat taal zal men zoo eene geringe *particule* vinden, die zulk eene menigte van verschillende beteekenissen aan de woortelwoorden kan bijzetten?

Het voorzetsel *ant* in *antwoord*, enz. beteekent eene tegenoverstelling, en komt van het verouderde *and*. Dus duidt *ander*, oorspronkelijk, het tegenovergestelde van *een* aan. *Ander* heeft veel overeenkomst met het *alter* of *alius* der Latijnen. *Causobonus* leidt het van het Grieks af.

De voorzetsels *wan* en *bal* beteekenen iets dat kwaad of kwalijk is. als: *wanbedrijf*, *wangeluid*, *wanschepsel*, enz. Het geeft ook eene berooving te kennen, als: *wanhoop*, *wangunst*, enz. *Bal* (*) was oudtijds *kwaad*; derhalve beteekent *baldadig* eigenlijk *boos- of kwaaddadig*. *Baloorig* beteekent afgemat van te veel te hooren, verdoofd van geraas. *Balsturig* beteekent *wederspanning*, *hardnekkig*.

Het voorzetsel *mis* wordt in de zamenstelling met zelfst. en bijv. naamw., doch meest met werkwoorden gebruikt, en is niet altoos onscheidbaar. Het beduidt meest eene beteekenis ten kwade, als: *misbruiken*, *mishagen*, *miskennen*, enz. Ook een gemis in zijn oogwit, eene dwaling, eene te leurstelling, enz. als: *mislaan*, *misslag*, *mislukken*, *misrekenen*, enz.

A. Zegt *Moke* niet dat deze alle geene voorzetsels mogen genoemd worden, dewijl zij, op zichzelf, geene

(*) Dit *Bal* is het wortelwoord van het oude *balgen*, nu *belgen*, dat eigenlijk *kwaad-* of *gram worden* beduidt. Het schijnt dat onze Voorouders van het woord *belgen* hunnen naam verkregen hebben, dewijl, oudtijds, de Belgen een oorlogzuchtig, gramstorig volk was, gelijk men zeker oud duitsch volk *de kwaden* noemde. Ofschoon de *Belgen* thans tot meerdere beschaafdheid gekomen zijn, kan men echter nog veel van die oude geaardheid in hen ontwaren; en zijn nog in de gevechten de dapperste der Europese volken.

afzonderlijke woorden zijn, maar slechts een deel van een zamengesteld woord uitmaken?

B. Wanneer *Moke* zegt dat *zamen*, *heén*, *weg*, *neder*, enz. nooit geene voorzetsels geweest zijn, heeft hij het wel gezegd; maar geven de Taalkundigen deze woorden voor voorzetsels op? Dat zij verre. Het zijn bijwoorden; en wie weet niet dat deze ook in de *zamenstelling* gebruikt worden? Wat de *onscheidbare* voorzetsels betreft, wat benaming zal men aan dezelve geven? *Moke* noemt ze noch *voorvoegsels*, noch *particulen*, maar wel *aanvoegen*. Eene vreemde benaming voorwaar; zoo maken nieuwe *Spraak-kunstschrijver*en dikwerf uitzonderingen van benamingen of regels, welke men algemeen aangenomen heeft; en om welke reden? Denkelijk om iets bijzonders te kunnen voordragen. Laat ons eens, met onpartijdigheid, de volgende uitdrukking van *Moke* ontleden: *De aanvoeg van een samenstellig verb.* (*) Het woord *aanvoeg* wordt vruchteloos in de *nederduitsche* woordenboeken gezocht; dus is het een nieuw gesmeed woord, welks denkbeeld beter door *voorvoegsel* zou worden uitgedrukt. Wijders wat denkbeeld levert het woord *samenstellig* op? Het is een *hijv.* naamw. dat aan onze taal niet te huis behoort. *Stellig* beduidt iets dat vast bepaald of zeker is; gevolgelijk kan *samenstellig* geenszins het deelwoord *zamengesteld* verplaatsen. Het woord *verb* is eene verkorting van *verbum* of *verbe* en slaat zeer hard in de ooren. Ik twijfel of *Moke* daardoor het doel der duidelijkheid zekerder bereikt heeft. (**)

A. Laat ons thans tot de *scheidbare* voorzetsels overgaan.

B. De *scheidbare* voorzetsels zijn menigvuldig. Zij bestaan in wortelwoorden, als: *aan*, *bij*, *door*, *in*, *met*, *na*, *naar*, *om*, *tot*, *uit*, *van*, *voor*, enz. Ook in afgeleide, als: *halve*, van *half*; *wege*, van *wegen*; *naast*, van *na*; enz. Of in *zamengestelde*, als: *behalve*, *rondom*, *voorbij*, *benevens*, *bezijden*, enz.

Dewijl onze zelfst. naamw. in de *verbuigingen* weinig verandering ondergaan, dienen de voorzetsels om het

(*) Zie zijne *Nederduitsche Spraakkunst* naar het hollandsch. bl. 50.

(**) Zie als boven, aan het Voorberigt. bl. 11.

gebrekkige dier verbuiging, door de betrekkingen aan te duiden, te vervullen.

A. Waaruit trekken de voorzetsels hunnen naam?

B. Daaruit, dat zij gemeenlijk vóór de woorden geplaatst worden, welke zij beheerschen. Doch in de vervoeging der zamengestelde werkwoorden, worden de scheidbare voorzetsels achter de werkwoorden geplaatst, als: *aanspreken, ik spreek aan*, enz. Ook staan de voorzetsels somtijds achter de naamw. B. v. *ik trok het leger* door; ook in spreekwijze: *wel aan, tot heden toe*, enz. Doch alsdan wordt het voorzetsel als bijwoord beschouwd.

A. De voorzetsels beheerschen gewis onderscheidene naamvallen?

B. Wij zijn thans tot een der moeilijkste punten der nederduitsche Spraakkunst gekomen. Oudtijds maakte men veel meer gebruik van den tweeden naamval dan althans; vandaar dat onze voorzetsels meestal den tweeden naamval bij zich hadden, als blijkt in deze nog bij ons gebruikte spreekwijzen: *voor 's hands, onder 's hands, boven 's hands, te hands* (thans), *bij tijds, binnen 's huis, buiten 's lands, binnen 's monds, tot berstens toe, in der daad, tergoeder trouw*, enz. Ook met voorzetsels achter het zelfst. naamw. als: *ambtswege, welluidendheidshalve*; en met den tweeden naamval tusschen *van en wege*, als: *van 's konings wege*, enz.

Vele taalkundigen hebben trachten aan te toonen dat eenige voorzetsels den tweeden, andere den derden, en wederom andere den vierden naamval bij zich hebben, overeenkomstig met het onderscheid der betrekkingen, welke zij aanduiden. *Weiland* zelf, in de inleiding van zijn taalkundig woordenboek zegt: « Dat eene handeling « in den stand der rust beschouwd zijnde, het daarbij « gebezigde voorzetsel den derden naamval vordert. « Wanneer men B. v. zegge ik: *hij gaat in de kerk*. « dan staat *kerk* in den derden naamval, indien ik be- « doel, dat de kerk de plaats is, waar de beweging « geschiedt, en dat hij, die gaat, zich reeds in de « kerk bevindt, en daar zijnde, zich beweegt, of in « de kerk rondgaat. Daarentegen zegge ik: *hij gaat in « de kerk*, en wille ik te kennen te geven, dat hij

« die gaat, nog buiten de kerk, en deze de plaats
« is, naar welke hij zich begeeft, dan staat *kerk* in
« den vierden naamval. » (*)

Deze zelfde schrijver zegt in zijne nederduitsche spraak-
kunst: « Het is voor onze taal, welker zelfst. naamw.
« niet in alle naamvallen verbogen worden, eene wille-
« keurige onderscheiding, volgens welke de naamwoorden,
« door voorzetsels beheerscht, in den derden of vierden
« naamval moeten staan, naar mate eene *rust* in, of
« beweging *naar* eene plaats bedoeld wordt enz. » (**)

A. Hoe zult gij thans *Weiland* kunnen verdedigen,
die zoo openlijk zichzelf tegenspreekt?

B. Wanneer *Weiland* eerst zegt, dat een groot deel
der voorzetsels den derden of vierden naamval bij zich
hebben, naar mate het daarbij gevoegde werkwoord in
den stand der rust, of in dien der beweging beschouwd
wordt, en dat hij dit later als eene willekeurige onder-
scheiding aanziet, zijn wij gedwongen van te zeggen
dat deze taalkundige man, gewis door dieper nadenken
van zijn eerste gevoelen heeft afgezien. Deze handelwijze
verdient meer lof dan berisping, en is het kenmerkende
van eenen gevoegzamen en leërzuchtigen geest.

A. Zullen de Vlamingen kunnen bevatten hoe *van*
en *aan* beide den vierden naamval beheerschen?

B. Dit schijnt den Vlamingen zoo veel te meer aan-
stootelijk en onverstaanbaar, omdat zij hunnen derden
naamval door geene verbuiging uitdrukken. Waarom
zegt men niet zoo wel, B. V. *het bevel* van *des konings*,
als: *het bevel des konings*? Om dat *van* geenen tweeden
naamval kan beheerschen; derhalve zegt men wel: *het*
bevel van den koning. Hoe wordt *koning* in den vierden
naamval uitgedrukt? *Den Koning*. Gevolgelijk beheerscht
het voorzetsel *van* den vierden naamval.

Wijders waarom niet zoo wel gezegd: *ik heb het aan*
den kinderen gegeven, als: *ik heb het den kinderen ge-*
geven? Om dat *aan* geenen derden naamval kan be-
heerschen; derhalve zegt men: *ik heb het aan de kinderen*
gegeven. Hoe wordt *kinderen* in den vierden naamval

(*) Zie bl. 187.

(**) Zie bl. 198.

uitgedrukt? *De kinderen.* Gevolgelyk beheerscht het voorzetsel *aan* ook den vierden naamval. Zoo is het ook met de uitdrukkingen: *aan den wand hangen, handen aan het werk slaan, aan de deur kloppen, men kent het zilver aan den klank,* enz.

A. Ziju'er geene bijzondere opmerkingen op de voorzetsel *na* en *naar*, *te* en *tot* te maken?

B. Ja, en des te meer, omdat vele Vlamingen dikwijls het eene voor het andere bezigen. *Na* is een voorzetsel van plaats en tijd, als: *na iemand inkomen, na vijf uren,* enz. *Naar* beteekent de strekking der beweging naar eenig voorwerp, als: *naar Parijs, naar Amsterdam gaan.* Het beteekent ook eenen regel, een rigtsnoer, als: *naar Gods geboden leven, naar zijn geweten handelen,* enz.

A. Zegt *De Ré* niet dat dit laatste voorzetsel op twee wijzen mag uitgedrukt worden?

B. Wel is waar, dat de Ouden deze twee voorzetsels, naar hunnen bijzonderen tongval, door elkander gebruikten. Het onderscheid van *na* en *naar*, door *Vondel* ingevoerd, is thans van alle goede schrijvers gevolgd, en het helpt de juistheid der uitdrukkingen bevorderen.

Wat *te* en *tot* betreft, het eerste beteekent *een zijn* in eene plaats, als: *hij woont te Brussel, ik vond hem te Amsterdam,* enz. Het andere beteekent zoo veel als *naar*, als: *van Antwerpen tot den Haag gaan,* enz.

Wanneer men B. v. zegt: *hij wandelt tot Brussel*, dat is: hij wandelt van de plaats waar hij buiten de stad Brussel is, tot in de stad Brussel; maar wanneer men zegt: *hij wandelt te Brussel*, dat is: *hij wandelt te Brussel in de stad.*

Over de Voegwoorden.

~~~~~

A. Hoe bepaalt gij best de *Voegwoorden*?

B. Hunnen naam geeft hunnen aard te kennen. Zij zijn eene soort van bijwoorden, dienende om de betrek-

kingen van de eene rede op de andere, gelijk ook de betrekking, welke derzelver leden op elkander hebben, aan te duiden, en dus de eene rede aan de andere te voegen of te knoopen. Tot dezelve behooren *en, ook, nog, noch, dat, schoon, maar, want, indien, dewijl, echter, dan, hoe, zoo, doch*, enz. Sommige voegwoorden zijn, even als de scheidbare voorzetsels, wortelwoorden, als: *en, ook, zoo, als, nog, noch, hoe, maar*, enz.; Sommige zijn afgeleid, als: *deels, anders, gevolgelijk*, enz., andere zijn zamengesteld, als: *daarentegen, daarenboven, ofschoon, insgelijks*, (*) *omdat, opdat, daarom, dewijl*, enz. Wederom andere maken meer dan één woord uit, als: *zoo wel, als ook, niet alleen, zoodra als, behalve dat, voor het overige*, enz. Waarvan eenige dier woorden, op zichzelf, of bijwoorden, of voorzetsels zijn.

A. Worden de voegwoorden niet gemeenlijk, even als de bijwoorden, in verscheidene soorten verdeeld?

B. Ofschoon deze verdeeling van sommige taalkundigen als belangloos beschouwd wordt, zal ik de soorten, waarin dezelve, volgens hunne beteekenis, of hunnen invloed op het verband der rede onderscheiden zijn, opgeven:

ZAMENVERBINDENDE: *en, ook, insgelijks, zoo wel, nog, mitsgaders*, enz.; VERHALENDE: *dat, hoe*, enz.; OOGMERK AANDUIDENDE: *opdat, ten einde*, enz.; REDEN GEVENDE: *want, omdat, dewijl*, enz.; REDEN VOORZETTENDE: *ten eerste, ten tweede, verder, eindelijk*, enz.; VERKLARENDE: *dat is, namelijk, als*, enz.; BESLUITENDE: *daarom, zoo, derhalve, gevolgelijk*, enz.; TEGENSTELLING AANWIJZENDE: *doch, maar, nogtans, echter, evenwel, daarentegen*, enz.; UITSLUITENDE: *behalve, uitgezonderd*, enz.; VOORWAARDELIJKE: *zoo, indien, ten zij, bijaldien*, enz.; VERGELIJKENDE: *gelijk, zoo als*, enz.; TOEGEVENDE: *hoezeer, schoon, ofschoon, alhoewel*, enz.; TIJDSOPVOLGING AANDUIDENDE, *terwijl, intusschen, inmiddels, zoo dra als*, enz.

(*) *Insgelijks* is samengetrokken van *in des gelijks*; wordende het voorzetsel *in* dikwijls met den tweeden naamval gebruikt, als: *in der tijd, in der daad*, enz.

A. Verdeelt *Des Roches* de voegwoorden niet in twee klassen, waarvan de eene de aantoonende en de andere de aanvoegende wijze der werkwoorden vereischt? *Moke* spreekt ook van *werkende* en *onwerkende* voegwoorden.

B. De wijzen der werkwoorden hangen geenszins van den aard der voegwoorden af; maar wel van de zekerheid of onzekerheid van het onderwerp, waarvan gesproken wordt; of dat, ten minste als zeker of onzeker voorgesteld wordt. Wat de verdeling van *Moke* betreft, hoe kunnen B. v. de voegwoorden *en*, *of*, *noch*, *maar*, *doch* en *want*, onwerkende genoemd worden, daar zij, ofschoon zij geene naamvallen beheerschen, echter de rede verbinden, of eene tegenstelling aanwijzen, of eene uitsluiting enz. te kennen geven? Deze verdeling dan schijnt mij ten eenemale willekeurig. Ook zou men niet beter *niet werkend* dan *onwerkend* voegwoord zeggen; zoo als men *niet bepalend* en *niet onbepalend* (*) lidwoord zegt?

Zijn er geene bijzondere aanmerkingen te maken op het gebruik der voegwoorden *doch* en *toch*, *dewijl* en *terwijl*, *dan* en *als*, *nog* en *noch*, enz.?

B. Ja wel; en des te meer om dat vele Vlamingen er een verkeerd gebruik van maken, of die in het schrijven dikwerf niet onderscheiden.

Doch is hetzelfde als *maar*, B. v. *hij spreekt goed*, doch *hij schrijft nog beter*. *Toch* versterkt den zin der gezegden waarbij het gevoegd wordt, B. v. *hoe kunt gij mij toch zoo kwellen?* Het vervangt ook de plaats van *evenwel*, B. v. *gij zult het toch doen*, enz. Gevolgelyk is *doch* een tegenstelling aanwijzend, en *toch* een aandringend of toegevend voegwoord. (**)

Dewijl waarvoor de Vlamingen meestal *vermits* schrijven, is zoo veel als *naardien*, en strekt om eene zinsnede, welke de reden van eene andere bevat, aan dezelve te verbinden, B. v. *dewijl het weder zoo ongunstig is, zal*

(*) Zie *Weilands* Taalk. Woordenboek bij het woord *onbepaald*.

(**) Nog meer verkeerd is het schrijven van *dog* voor *doch*; dewijl het eerste een groote engelsche hond is, en zijnen oorsprong aan het helle geblaf van soortgelijke honden te danken heeft.

hij gewis niet uitgaan. Terwijl is zoo veel als *gedurende*, B. v. *terwijl hij nog sprak, kwam de bode aan*, enz. zoo dat *dewijl* een reden gevend en *terwijl* een tijdsopvolging aanduidend voegwoord is. Achter den vergrootenden trap der bijv. naamw. zoo ook achter de woorden *niet, niets, niemand, geen, anders*, enz. wordt *dan* en niet *als* gebezigd, B. v. *gij zijt voorzigtiger dan uw broeder; niemand heeft met meer waarheid het wezen der menschelijke rede geschetst dan Cicero.* Weinig Vlamingen zijn er die dezen regel volgen, want zij schrijven, in zulke gevallen, meestal *als* voor *dan*.

Als duidt eene gelijkheid tusschen personen en zaken aan, en kan met *gelijk* verwisseld worden, B. v. *zoo wit als sneeuw, de een is als de ander*, dat is zoo veel als: *zijn zijn gelijk.* (*)

Nog is een voegwoord van zamenbinding, om de voortdoring eener tegenwoordige handeling te beteekenen, B. v. *zij is nog altoos ompasselijk*, enz. *Noch* is een ontkenkend voegwoord in beteekenis van *en geen, en niet*, B. v. *daar was noch mensch noch beest te vinden.*

Het schrijven van *ende* voor *en* en *ofte* voor *of*, is verouderd en bij geen goede schrijvers meer te vinden. Wat *en* B. v. in: *ik en kan niet*, enz. betreft, dit is geen voegwoord maar eene letteromzetting van het oude *ne*. Men schreef oudtijds, B. v. *ik ne kan niet*, enz. Dit ontkenkend woordje is thans geheel in onbruik geraakt, of wel met andere woorden zamengetrokken, als: *niets, niemand*, enz. waarvoor men certijds *ne iet, ne iemant*, enz. schreef. (**).

Schoon en *ofschoon* beduiden hetzelfde, te weten: *hoezeer, alhoewel*, en zijn voegwoorden van toegeving. *Schoon*, is bij de Vlamingen meest in gebruik; doch daar *ofschoon* de rede meer welluidend en zinversterkend opvat, verdient dit laatste, mijns bedunkens, in vele gevallen, de voorkeur.

(*) Vele Vlamingen schrijven ook *als* voor *wanneer*; doch dit is in weinig gevallen gedoogd.

(**) Men kan redeneerkundig niet zeggen: *ik zie niets, ik zie niemand*, want hoe kan men een wezen zien daar geen aanwezig is? Dit strekt ten bewijze dat men oudtijds: *ik zie ne iets, ik zie ne iemant* zegde, en dus in eenen ontkennenden zin sprak.

Over de Tusschenwerpsels.

A. Hoe zult gij nu best de *Tusschenwerpsels* bepalen?

B. Er is schier geene bepaling van op te geven; dewijl het eigenlijk geene woorden, maar geluiden zijn, waardoor men de hartstogten, de gemoedsbewegingen en gewaarwordingen der ziel, dikwils zonder de minste voordacht; uitboezemt of te kennē geeft, en welke wij zelfs met de sprakelooze kinderen en stomme lieden veelal gemeen hebben.

A. Is dit alles wat gij van derzelve bepaling te zeggen hebt?

B. Zij hebben nog iets dat opmerking verdient; dit is, dat zij de gebrekkelijke beginsels van elke taal zijn, of de eerste hoorbare uitdrukkingen der menschelijke gewaarwordingen. Gevolgelyk moeten alle tusschenwerpsels wortelwoorden of wortelklanken wezen; want bij de uitdrukking eener enkele gewaarwording kan er noch buiging, noch afleiding plaats hebben. Sommige taalopbouwers stellen de tusschenwerpsels onder de Rededeelen niet. Doch gelijk verschillende hartstogten of gewaarwordingen verschillende uitdrukkingen of geluiden voortbrengen, heeft men van dezelve, ofschoon zij geene zekere denkbeelden uitdrukken, een bijzonder slag van woorden gevormd; waaraan de Latijnen niet al te wel gepast den naam van *interjectionis*, of *tusschenwerpsels* toegepast hebben.

A. Hoe worden de tusschenwerpsels gemeenlyk onderscheiden?

B. Zij worden onderscheiden door den toon, opwelken zij uitgesproken worden, of wel naar den aard der *in-* of *uitwendige* gewaarwordingen der menschen in *in-* of *uitwendige*. De eerste zijn 1.º van blijdschap: *ha! hoezee!*

2.° Van droefheid: *ach!* (*) *helaas!* 5.° Van toewensching: *och!* *och of!* 4.° Van smeking: *ei!* *ei lieve!* *toch!* 5.° Van verwondering: *o!* *hei!* 6.° Van versmading: *fi!* *foei!* *ba!* 7.° Van bedreiging: *wee!* *o wee!* 8.° Van toejuiching: *triomf!* *bravo!* 9.° Van geroep: *hem!* *holla!* *hei!* 10.° Van aanmoediging: *sa!* *toe!* *lustig!* *voort!* 11.° Van bevel om op te houden of te zwijgen: *ho!* *hou!* *sus!* enz.

De uitwendige of klanknabootsende zijn: *bons!* *pouf!* *paf!* *klets!* *krak!* *plomp!* enz.; waarvan men ook naam- en werkwoorden gevormd heeft, als: *een krak*, *een klets*, *kraken*, *kletsen*, enz.

A. Zijn er geene taalopbouwers geweest die nog een bijzonder Rededeel onder den naam van *particula* hebben willen doen aannemen?

B. De beste taalofscnaren hebben dit vermeende Rededeel niet aangenomen. De woordjes of *particulen*, onder hetzelfde gerekend, waren meestal van twee letters, als: *be*, *ge*, *on*, *te*, enz. welke men thans onder de voorzetsels gerangschikt heeft.

A. De menigte der verschillende beteekenissen, welke de *uitgangen*, in onze nederduitsche taal, aan de wortelwoorden bijzetten; hebben altoos het voorwerp mijner bewondering geweest. Ik verlang deswegens eenige nadere inlichting te erlangen.

B. Ik zou te langwijdig zijn, indien ik u over al die verschillende uitgangen mijne bedenkingen voordroeg. Zeker hebben die uitgangen iets dat men bewonderen moet en dat ons den rijkdom en de voortreffelijkheid onzer schoone Moedertaal op eene bijzondere wijze kan doen kennen. Er bestaan uitgangen die dienen om bijv. naamw. van zelfst. naamw. en werkw. enz. te vormen, als: *achtig*, *ig*, *loos*, *zaam*, enz. Andere dienen om zelfst. naamw. van werkw. of zelfst. naamw. van andere zelfst. naamw. te vormen, als: *aar*, *er*, *ster*, *dom*, *sel*, *schap*, *heid*, *is*, *ing*, *ling*, enz. Ook bestaan er bastertuitgangen,

(*) Men kan de tusschenwerpsels niet naauwkeurig aan elke verschillende uitboezeming der gewaarwordingen toepassen; dewijl *ach!* bij voorbeeld, in alle talen en onder alle hemelstreken gelijk zijnde, de uitdrukking van verschillende aandoeningen, enz. zijn kan.

als: *ij* in *harmonij*, *ie* in *olie*, *ier* in *hovenier*, enz.; en deze worden ook klemstaartige uitgangen genoemd. Wonderlijk dan is de kracht en den aard van het meeste deel der uitgangen, want met den uitgang *ig*, bij voorbeeld, kan men meer dan dertig verschillende beteekenissen aan de bijv. naamw. bijzetten. Hoe rijk is onze taal! dewijl men van alle werkwoorden met den uitgang *ing* zulke naamwoorden van dadelijke werking vormen kan, als: *lezen*, *lezing*, *wandelen*, *wandeling*, *spijsen*, *spijzing*, enz.

TAALKUNDIGE
TWEESPRAAK.

Over de Woordschikking.

A. Thans tot de *Woordschikking* of anders *Woordvoeging* genaderd zijnde, ik verlang daarvan eene duidelijke bepaling te hooren.

B. De *Woordschikking* is het tweede deel der *Spraak*kunst, dat de woorden leert geschiktelijk rangschikken, om daarvan eenen verstaanbaren zin of eene rede te vormen. En om dit doel te bereiken, dient er in acht genomen te worden, dat de woorden in hunne natuurlijke overeenkomst, regmatige beheersching, en in hunne behoorlijke plaats gesteld worden.

A. Dit opmerkende, kan men ligt hieruit besluiten, dat de *Woordschikking* een zeer gewigtig deel der *Spraak*kunst is.

B. Het is van zeer groot gewigt. Waartoe zoude het baten al ware het dat iemand al de noodige bouwstoffen, tot het oprigten van een voortreffelijk gebouw, bij een gezameld hadde, indien hij die, volgens zijnen aanleg, of de voorgestelde orde der *bouwkunde*, (*) niet doelmatig schikken konde? Doch daar elke taal bijzondere

---

(*) Iets dat in onze taal opmerking verdient, is, dat allen naam die eenige hoegenoemde kennis of wetenschap aanwijst, op *kunde* uitgaat, als: *bouwkunde*, *meetkunde*, *wiskunde*, *taalkunde*, enz.; daar de namen die, 't zij vrije of werktuigelijke kunsten, aanwijzen, altoos op *kunst* uitgaan, als: *schilderkunst*, *dichtkunst*, *schrijfkunst*, *rekenkunst*, enz.

eigenschappen heeft, zoo hebben zij alle eene bijzondere Woordschikking. Dewijl de hollandsche Woordschikking, even als de spelling, in vele betrekkingen van de gewone vlaamsche verschilt, zullen wij, in het opvolgen der spraakkunst van *Weiland*, deze verschilligheid, voornamelijk, in het oog houden, en door tegenovergestelde voorbeelden enz. trachten aan te wijzen.

Over de Lidwoorden.

A. Heeft *Weiland*, in de opgave der Rededeelen, niet eerst over het zelfst. naamw. gehandeld? hoe komt het dat hij dezelfde orde in zijne Woordschikking niet volgt?

B. Het is gewis omdat men de zelfst. naamw. zonder de lidwoorden in hunne naamvallen of in hunne verbinding met elkander niet stellen kan; waarom men de plaatsing der lidwoorden eerst behoorde te kennen. Ook is het waarschijnlijk om dezelfde reden, dat er Spraakkunstschrijveren zijn, die de Woordschikking der zelfst. naamw. en die der lidwoorden gezamenlijk verhandelen.

A. Waarop behoort er in de Woordschikking der lidwoorden voornamelijk gelet te worden?

B. Op hun gebruik bij zelfst. naamw. Men behoort wel in acht te nemen, of eene zaak in eenen bepaalden of onbepaalden zin voorkomt. In het eerste geval staan de lidwoorden vóór hunne zelfst. naamw. In het laatste geval wordt het lidwoord weggelaten, als: *men moet water met wijn mengen, zij aten brood en kaas*, enz. Het bepalende lidwoord kan een geheel geslacht, als een eenig zelfstandig ding aanduiden, z. v. *de mensch is een redelijk- en het dier een onredelijk schepsel*.

Ook worden de lidwoorden bij eigennamen van menschen, landen en steden niet gebruikt, als: *pieter is geleerder dan karel, Asia is grooter dan Europa*,

Parijs en Londen zijn twee vermaarde steden, enz.

Bij de onstoffelijke zelfst. naamw., of die als zelfstandig in beschouwing bestaan, worden de lidwoorden dikwijls weggelaten, als: *ondéugd en zedenbederf zijn in staat de grootste bekwaamheden te verwoesten, enz.*

A. Worden de lidwoorden in geene gevallen vóór de eigennamen gebezigd?

B. Ja wel. 1.° Wanneer zij een bijv. naamw. vóór zich hebben, als: *de wijze Salomon, de schrandere Ulyssus, het vermaarde Rome, enz.* 2.° Wanneer men de eigennamen als eene hoedanigheid, om zijn karakter te kenschetsen, toepast, als: *een Nero, een Attila, een Demosthenes* onzer eeuw. 3.° Wanneer men de personen door toevoeging van een ander zelfst. naamw. nader bepaalt, als: *de God Appollo, de Wijsgeer Aristoteles, de Apostel Paulus, enz.*

A. In welke gevallen wordt het lidwoord nog weggelaten?

B. 1.° Wanneer men iemand met aandoening of nadruk aanspreekt, als: *o God! hemelen staat verbaasd!* ook met een bijv. naamw. *lieve vader! lief kind!* enz. 2.° Ook voor de titels van algemeen bekende personen, wanneer deze derzelve namen vóórgaan, als: *Keizer Karel, Koning Frederijk, enz.* 3.° Wanneer achter de aanduiding van den persoon de beschrijving van zijne waardigheid, bediening, of beroep, bij wijze van toezetsel volgt, als: *Karel de tiende, Koning van Frankrijk; Leo de twaalfde, Opperhoofd der Kerk; meester Jakob, bakker van zijn beroep; enz.*

Wanneer de ambtsnaam ter nadere bepaling, of ter aanduiding van den persoon dient, wordt het bepalende lidwoord *de* gebezigd, als: *zijne Majesteit, de Koning der Nederlanden, tracht de kunsten en wetenschappen in zijn rijk te doen bloeijen.*

Ook wordt het lidwoord weggelaten, wanneer eene zaak als algemeen of gedeeltelijk beschouwd wordt, en geene bijzondere bepaling heeft, als: *waterputten. wijn drinken, graan koopen, op zee varen', geduld hebben, te paard rijden, enz.* Tevens bij vele figuurlijke of verbloemde uitdrukkingen en bijzondere spreuken, als: *om hals brengen, in slaap vallen, zonder wilstel, nood breekt*

wet, armoede zoekt list, rijkdom verheft, enz. Insgelijks wanneer er verscheidene zaken achter elkander opgeteld worden, en men met eene hartstogtelijke uitdrukking of aandoening spreekt of schrijft, als: *goed verloren, iet verloren, tijd verloren, veel verloren, eer verloren, meer verloren, maar ziel verloren, al verloren, enz.* Ook met het ontkennend voegwoord *noch*, als: *noch goud, noch zilver, noch kostelijke gesteenten, zijn tegen de waarde van den tijd op te wegen.* (*)

A. Waarmede moeten lidwoorden overeenkomen?

B. Dewijl de lidwoorden als eene zekere soort van bijv. naamw. kunnen beschouwd worden, moeten zij even als deze in geslacht, getal en naamval met hunne zelfst. naamw. overeenkomen, als: *de boom, de bloem, het veld; een boom, eene bloem, een veld; meervoud: de boomen, de bloemen, de velden; ook in de verbogene naamvallen, als: den boom vellen, de vrucht des booms, de schoonheid der bloem, de aangenaamheid des velds, enz.*

Vóór zamengestelde zelfst. naamw. volgen zij het geslacht van het laatste, omdat het eerste dient om het laatste te bepalen, als: *het kerkhof, de huisvrouw, enz.; ofschoon kerk vrouwelijk en huis onzijdig is.*

A. Staan de lidwoorden altoos vóór hunne zelfst. naamw.?

B. Ja, en ook vóór de daarbij gehezigde bijv. naamw., als: *het boek, het nieuwe boek, het nieuwe dikke boek; Insgelijks wanneer er bijwoorden, enz. tot nadere bepaling vóór geplaatst worden, als: de twee gisteren ontvangene brieven; een van Brussel afgevaardigde bode, enz.*

A. Maken zulke lange tusschenvoegsels den zin niet duister, en ware het niet duidelijker van, volgens de

---

(*) De Hollanders schrijven in 'talgemeen in zulke gevallen meer onbepaald dan de Vlamingen. *Siegenboek* zegt: *Grieken en Romeinen maakten, gelijk bekend is, van dit muzikale in de welsprekendheid zeer veel werks, enz.* (Zie: over de voortreffelijkheid der Nederd. tale, aant. bl. 174.) zulke vrijheden moeten echter spaarzaam gebruikt worden. Moeijelijk valt het hier vaste regels op te geven; men behoort wel de bepaaldheid of onbepaaldheid van den zin na te zien, en in welke gevallen het weglaten der lidwoorden ter verfraaijing van den stijl dienen kan.

vlaamsche wijze eene omschrijving te bezigen, als: *de twee brieven, welke gisteren ontvangen zijn*, enz.?

B. Zulke omschrijvingen schijnen de hoogst mogelijke verstaanbaarheid te vorderen; doch zij berooven, in 't algemeen, de uitdrukkingen veel van hunne kracht en deftigheid, en vertragen den snellen gang der rede. Ook worden de woorden van soortgelijke tusschenvoegsels, te zamen, als een enkel bijv. naamw. beschouwd. Doch al te lange tusschenvoegsels veroorzaken dikwijls hardheid en onverstaanbaarheid. Het is geraadzaamst van hierin den middelweg te houden. Echter is het moeilijk hiervan juiste bepalingen op te geven; men volge dan ten dien aanzien, het gebruik der beste schrijvers.

A. Kunnen de lidwoorden nooit zonder zelfst. naamw. gebezigd worden?

B. Dit kan met het bepalende lidwoord niet geschieden, uitgezonderd met het onzijdige *het*; hetwelk in de volgende gevallen zonder zelfst. naamw. gebruikt wordt, 1.º vóór de onbepaalde wijze der werkwoorden, als: *het lezen*, *het schrijven*, enz. 2.º Bij werkwoorden die onpersoonlijk genoemd worden, waar het de plaats van den verzwegenen persoon vervangt, als: *het regent*, *het berouwt mij*, enz. 3.º Bij het hulpwoord *zijn*, waar het als een voornaamw. plaats grijpt, betrekking hebbende op alle geslachten in het enkelv. zoo wel als in het meervoud, als: *het is een geleerd man*, *het zijn naastige werktieden*, *het is eene goede vrouw*, *het is een stout kind*, enz. 4.º Somwijlen wordt het achteraan geplaatst, als: *ik ben het*, *gij zijt het*, enz. 5.º Bij andere werkwoorden vervangt het de plaats van het aanwijzende voornaamw. *dat* of *hetzelve*, op het vorige naamwoord te rug slaande, als: *ik werd verzocht dit werkje te willen overzien*; *ik las het*, enz.

Het niet bepalende lidwoord *een* wordt ook zonder zelfst. naamw. gebezigd, wanneer er, om de herhaling te vermijden, een kortlings vóórgegaan zelfst. naamw. onder verstaan wordt, als: *zoekt gij een boek? hier ligt er een*.

A. Wordt het niet bepalende lidwoord *een* vóór alle op elkander volgende zelfst. naamw. gebezigd?

B. Neen, want dit zoude bij zelfst. naamw. van

hetzelfde geslacht en getal eene overtollige herhaling zijn; dus zegt men: *de goedheid, barmhartigheid en almogendheid van God*, enz. Bij de naamwoorden van verschillig geslacht of getal wordt het lidwoord herhaald, als: *de leeuw en het paard --- de dood en het leven --- de deur en de vensters van het huis*, enz. Zoo ook in de verbogene naamvallen, als: *het beoefenen der fraaije kunsten verhoogt de eer en den luister eener natie*, en niet: *de eer en luister*, enz. *Degenen die zich aan den verboden wellust en de ijdelheden der wereld overgeven, maken zich voor den tijd en de eeuwigheid ongelukkig*; en niet: *aan den verboden wellust en ijdelheden --- voor den tijd en eeuwigheid*, of wel beter, in eenen meer onbepaalden zin, zonder lidwoord: *voor tijd en eeuwigheid*. Op dezen regel dient er wel gelet te worden, want er wordt dikwerf tegen gezondigd.

A. Zijn er hiervan geene uitzonderingen?

B. Men heeft in onze schoone taal het voorregt van nu en dan, om de juistheid of naauwkeurigheid der uitdrukkingen te bevorderen, zich eenige uitzonderingen, welke schijnen aanstootelijk te zijn, te veroorloven; zoo zegt men met aandoening sprekende, *zoude ik het ambt, het goed, het leven om zulk eene beuzeling in gevaar stellen?* Ofschoon de zelfst. naamw. van eenerlei geslacht zijn. Ook wanneer twee zelfst. naamw. met het voegwoord *en* verbonden zijn, als: *de keizer en de koning, de onderwijzer en de leerling*, enz.

A. Indien dit laatste een geldende regel is, waarom schrijven de Hollanders menigmaal: *het een en ander ook: een en ander*, enz.

B. Wanneer de Hollanders schrijven: *een en ander*, stellen zij hetzelfde in eenen zeer onbepaalden zin. *De Vries* zegt: B. V. « *Over een en ander kan men uit deze regele oordeelen;* » dat is: *over verscheidene zaken.* (*)

In alle talen vindt men zegswijzen die tegen de algemeene taalregels meer of min strijden, en echter door het gebruik gewettigd zijn. *Het een en ander* is van

---

(*) Zie: *Werken der Bataafsche Maatschappij van Taal- en Dichtkunde*, D. 4. bl. 23.

deze soort; doch het schijnt welluidender te zijn dan: *het een en het ander*. 'T is gewis ook om de gemakkelijheid der uitspraak dat de Vlamingen meestal, in den gemeenzamen stijl: *'t een en 't ander* schrijven.

A. Hebt gij geene algemeene aanmerkingen op de lidwoorden te maken?

B. De lidwoorden, ofschoon zij de kleinste der taal- of rededeelen zijn, brengen veel bij tot de juiste uitdrukking der denkbeelden, en geven alzoo onze taal een gewigtig voordeel boven de Latijnsche, ja zelfs boven de Grieksche, waarvan de eerste volstrek geene lidwoorden, en de laatste alleen het bepalende bezit. Zij zijn van een onwaardeerbaar nut, daar zij den zin der uitdrukkingen op het naauwkeurigste bepalen, en aan het dubbelzinnige den toegang afsnijden. Zij brengen veel toe om de klaarheid en juistheid te bevorderen, en de verscheidenheid der zinnen te onderscheiden, enz.

Over de Zelfstandige Naamwoorden.

A. Wat hebt gij voornamelijk te aanmerken ten aanzien der Woordschikking van de zelfst. naamw.?

B. Hunne tweederlei verbinding met elkander in zoo verre zij in eene *gelijke*, of in eene *ongelijke* betrekking tot elkander staan.

Door gelijke betrekking verstaat men twee of meer naamwoorden, die naast elkander geplaatst zijnde, in den zelfden naamval staan en door middel van voegwoorden met elkander verbonden worden, bevestigender wijze, als: *eer en onsterfelijkheid wachten u*; ook ontkennder wijze; *noch eer noch ontsterfelijkheid wachten u*, enz.

De Vlamingen verschillen aanmerkelijk van de Hollanders in het verbinden der zelfst. naamw. door de voegwoorden *en* en *noch*, De eerste schrijven B. V. *hij vrees*

noch god, noch menschen, noch wetten; hoogmoed, wellust en ontrouw vergiftigen hier de lucht, welke wij inademen; oorlog, pest en hongersnood, ontvolkten het land: enz. In tegendeel schrijven de Hollanders soortgelijke uitdrukkingen op verscheidene wijzen, als: *hij vreest god, menschen, noch wetten; ook: hij vreest noch god, noch menschen, noch wetten; oorlog, pest en hongersnood ontvolkten het land; ook: en oorlog en pest, en hongersnood ontvolkten het land, enz.*

A. Waarom toch die verschillende wijzen van een en hetzelfde gezegde te schrijven?

B. Wanneer de Hollanders het voegwoord *en* vóór het laatste naamwoord plaatsen, drukken zij zich op eene gemeenzame wijze uit; doch wanneer zij met drift of aandoening iets voorstellen, wordt het voegwoord *en* weggelaten en zij schrijven B. v. *hoogmoed, wellust, ontrouw vergiftigen de lucht, enz.* Daarentegen worden, om den nadruk te versterken *en* en *noch* bij ieder der voornaamwoorden gevoegd. Wie gevoelt niet dat door deze verschilligheid, in zich uit te drukken, de juistheid bevorderd wordt? eene eigenschap die der welsprekendheid zeer te stade komt.

Deze verbinding geschiedt ook met andere voegwoorden, als: *zoo wel geluk als eer en roem zijn aan eene deugdzame handelwijze vast — niet de menschen, maar god vreesen, enz.*

Men zegt ook in den zelfden naamval, buiten de beheersching: *zijn vader, de koning; mijn broeder karel; de stad Brussel; de provincie West-Vlaanderen; de dwaalster venus, enz.* Ook zonder lid- of voornaamw.: *Keizer Alexander, Prins Frederijk, Paus Leo, enz.* Doch in dit laatste geval moet van beide naamwoorden één een eigennaam zijn.

Wanneer van twee naamwoorden het laatste de verklaring van het eerste is, staan zij in denzelfden naamval, maar niet altoos in het zelfde getal, als: *ik ga naar Brussel, hoofdstad van Belgenland. Uwe losbandigheden, de eenige bron uws ongeluks. De boeken, uwe uitspanning. Onder Napoleon, den krijgszuchtigen franschen Keizer. Ook met het voegwoord als: B. v. het bevel van Wellington, als oppersten bevelhebber, enz.*

Hierop dient wel gelet te worden, want velen stellen in zulke gevallen het laatste der twee zelfst. naamw. dikwerf in den eersten naamval, daar zij in den vierden moeten staan.

A. Hoe worden twee of meer zelfst. naamw. in eene *ongelijke* betrekking verbonden?

B. Dit geschiedt op drierlei wijze; 1.º door een voorzetsel, als: *liefde tot de deugd, hoop op meer geluk*, enz. 2.º Door verbuiging der woorden in den tweeden naamval, als: *de ijdelheid der wereld, de schoonheid der deugd, de ziekte mijns vaders*, enz.; hetwelk altoos geschiedt wanneer een zelfst. naamw. door zijn bepalend lidwoord is voorgegaan. 3.º Door het achterste naamwoord onveranderd te laten, dat naar den eisch der omstandigheden, of achter een verzamelend zelfst. naamw. ook in het meervoud gesteld wordt, als: *een stuk hout, een bos druiven, een leger soldaten, eene kudde schapen*, enz.

Twee zelfst. naamw. zijn somwijlen op eene wijze verbonden dat zij slechts één denkbeeld uitmaken, omdat het eerste alleen den titel of de hoedanigheid van den persoon, door het tweede uitgedrukt, aanduidt. In zulke gevallen wordt de *s*, als het teeken van den tweeden naamval, achter het laatste gevoegd, als: *Keizer Alexanders dood; Admiraal Nelsons zeegevechten, Koning Willems regering; het kind van den huizes voorregt*, enz. Soortgelijke zegswijzen worden meestal door de Vlamingen, zonder eenige noodzakelijkheid, met omschrijving te nedet gesteld.

A. Zijn er geene gevallen, waarin de tweede naamval, in soortgelijke uitdrukkingen, niet door het achtervoegen van *s*, maar met het voorzetsel *van* mag omschreven worden?

B. Ja, voornamelijk wanneer geslacht, afkomst, vaderland, landen, steden, enz. aangewezen worden, als: *eene vrouw van hooge afkomst; een brusselnaar van geboorte, een standbeeld van koper*, enz.

A. In wat naamval staan de achterste onveranderd blijvende zelfst. naamw. in de volgende en soortgelijke zegswijzen: *een snoer paarlen, eene rij soldaten, drie gulden winst*, enz.?

B. Men kan dezelve als eenen tweeden naamval beschouwen, waarbij de *s*, het teeken van den tweeden naamval, of het voorzetsel *van* wel verzwegen, maar echter onder verstaan wordt.

A. Hoe worden twee of meer tweede naamvallen, die elkander in dezelfde uitdrukking opvolgen, geplaatst?

B. Hierop dient wel acht genomen, want velen slaan, ten dezen aanzien den bal mis. In zulke gevallen worden de eene door de andere beheerscht, als: *de verbindelijkheid, der wetten der natuur*, enz. Doch, wie wordt in zulke schrijfwijze geen wangeluid ontwaar?

De omschrijving van één derzelve, door het voorzetsel *van*, wordt dan noodzakelijk, als: *de kloekmoedigheid van de moeder der Machabeën; de invloed der wet-sprekendheid van den Redenaar; wanneer er drie tweede naamvallen elkander opvolgen, vordert gemeenlijk de welluidendheid van den middelsten tweeden naamval met het voorzetsel van te omschrijven, als: de ondergang der rijken is dikwerf het gevolg van den regeringszucht en den hoogmoed der Koningen*, enz.

Over de Bijvoegelijke Naamwoorden.

A. Waar worden de bijv. naamw. in de rede geplaatst?

B. Alle bijv. naamw. hebben in onze taal hunne vaste plaats vóór de zelfst. naamw. waartoe zij behooren, en komen met dezelve in geslacht, getal en naamval overeen, als: *de verstandige vader, de naarstige moeder, het bevallig kind*. (*) Dit wordt ook verstaan van de van werkwoorden afgeleide bijv. naamw. als: *de*

(*) De fransche taal biedt, ten dezen aanzien, veel meet moeilijkheid aan; want niets maakt den leerling meer verlegen, dan het wel plaatsen der bijv. naamw. en deelwoorden vóór of achter de zelfst. naamw. waartoe zij behooren.

geleerde onderwijzer, de beminde echtgenoot, enz.

A. Verdeelt *Moke* de bijv. naamw. niet in *voorgevoegde* en *nagevoegde* bijv. naamw.? Kan zulk eene verdeeling iets bijdragen om te beter den aard en de natuur dier woorden te kennen?

B. Mijns oordeels zeer weinig; want de zoo genoemde *nagevoegde* bijv. naamw. worden als bijwoorden gebezigd, en staan met de voorafgaande of opvolgende werkwoorden in verband, B. v. *ik ken eene vrouw, die jong, schoon en deugdzaam is*, of *ik ken eene vrouw, jong, schoon en deugdzaam*; waar het voornaamw. *die* en het werkwoord *is* onder verstaan wordt. Dit geschiedt ook achter de werkwoorden *worden* en *blijven*, als: *het weder wordt schoon; de kinders blijven stout*, enz. Waaruit men zien kan dat de zoo genoemde *nagevoegde* bijv. naamw. den aard der bijwoorden aantrekken, en derhalve beter met den naam van *als bijwoorden gebezigde bijv. naamw.* bestempeld worden. (*)

A. Dewijl het van groot belang is, niet slechts de waarde, de spelling en juiste beteekenis der woorden te leeren kennen, maar ook derzelve verband en zamenhang in de rede; ik verlang te weten of de bijv. naamw. achter zelfstandige geplaatst, nooit met dezelve in geslacht en naamval overeenkomen?

B. Dit geschiedt wanneer zij bij eigennamen, ter onderscheiding van andere eigennamen, gevolgd worden, als: *Willem de eerste, Karel de twaalfde, Alexander de groote*, enz. De reden hiervan is, dat er hier eene nalating (Ellipse) plaats heeft; waardoor onder de woorden *eerste, twaalfde, groote*, een zelfst. naamw. verstaan wordt; want B. v. *Willem de eerste*, is zoo veel als: *Willem de eerste Willem* of *eerste van dien naam*, om welke reden ook zij het bepalende lidwoord

(*) *Henckel* zegt: « Wanneer de bijv. naamw. achter de zelfstandige staan, het zij in het enkel- het zij in het meervoud, zij moeten altoos in het onzijdige geslacht en in het enkelvoud gesteld worden. » Dus, zonder eenige nadere reden daarvan bij te brengen, hij laat zijnen leerling, ten dien aanzien, in de *woeste onwetendheid der oude tijden*, zoo als hij zich op dezelfde plaats uitdrukt. (Zie zijne *Vlaamsche Spraakkunst*, bl. 105.)

voorop nemen. Zulke eigennamen in andere naamvallen staande, worden de achter geplaatste bijv. naamw. verbogen, als: *de wijze regering van Willem den eersten, Darius streed tegen Alexander den grooten, enz.* (*)

A. Worden de als bijwoorden gebezigde bijv. naamw. nooit vóór de zelfst. naamw. geplaatst?

B. Men heeft in de Woordschikking onzer taal eene groote vrijheid; want men mag somwijlen, met nadruk of verwondering sprekende, of om eene bijzondere eigenschap meer te doen uitstralen, eene rede omkeeren, als: *hoe schoon is deze kerk, zoo schoon eenen hof heb ik nooit gezien, enz.*

Men zegt ook om de verdrietige herhaling te vermijden, B. V. *verkeert met wijze lieden, niet met dwaze; zij draagt water in de eene en vuur in de andere hand. Zoo ook op den tienden dezer maand, enz.* in plaats van: *op den tienden dag dezer maand, enz.*

Wanneer twee of meer zelfst. naamw., van eenerlei geslacht, gelijke eigenschappen of hoedanigheden hebben, en men dezelve achter elkander wil uitdrukken, men bezigt, om gezegde hoedanigheden te doen kennen, één bijv. naamw. als: *een hof vol welriekende bloemen, kruiden en planten, enz.*

Doch wanneer twee of meer zelfst. naamw. van onderscheiden geslacht zijn, dan moet het bijv. naamw. herhaald worden, als: *een hooge boom en een hoog huis, en niet: een hooge boom en huis, enz.*

A. Ik heb geen duidelijk taalkundig begrip van de volgende en soortgelijke uitdrukkingen: *de mensch, het edelste aller schepselen, de rede, het kostbaarste geschenk der natuur, enz.*

B. Wanneer een zelfst. naamw. bij een ander gevoegd, tot nader verklaring van hetzelfde dient, dan volgt het bijv. naamw. het geslacht van het tot nader verklaring dienende zelfst. naamw., zoo zegt men ook bij nader

(*) Wij vinden bij *Bilderdijk*, in de verbogene naamvallen: *Karel den stoute, Karel den groote, enz.*; doch dit verdient geene navolging. In andere gevallen kan dit gedoogd worden, als B. V. van god sprekende: *zij riepen tot den allerhoogste, tot den algoede, enz.* Ook wel: *het vernuft van dien geleerde, enz.*

beschrijving van personen: *Aristoteles*, *het grootste verstand zijner eeuw*, enz. (*)

Men kan ook zoo veel bijv. naamw. vóór een zelfstandig plaats en als aan hetzelfde eigenschappen of hoedanigheden kunnen toegekend worden, als: *de oude, groote, zwarte koe*, enz.

Men zegt, B. v. *de aardsche en hemelsche goederen*, enz. want indien men *de aardsche hemelsche goederen* zeide, zoude dit gezeg een verward denkbeeld opleveren.

Wanneer twee met *en* verbundene bijv. naamw. van ééne en denzelfden uitgang zamengesteld zijn, laat zich den uitgang, om de herhaling te vermijden, aan het eerste afkappen, als: *taal- en dichtkundige werken*, en niet: *taalkundige en dichtkundige werken*, enz.

A. Wanneer de Hollanders twee bijv. naamw. vóór een zelfst. naamw. plaatsen, schrijven zij somwijlen het eerste zonder verbuiging, 't zij in wat geslacht, getal of naamval, ik verlang daarvan de reden te weten.

B. Wie gevoelt niet dat in zulk een geval het eerste bijv. naamw. als bijwoord gebezigd wordt, en daardoor de duidelijkheid veel aanwint. *Eene zwart gekleede vrouw*, bij voorbeeld, is wel iets anders dan *eene zwarte gekleede vrouw*; (**) want men verstaat door de eerste, eene vrouw die met zwarte kleederen gekleed is; en door de laatste, eene moorin, of vrouw van zwarte kleur, die kleederen aangetrokken heeft.

De Hollanders schrijven B. v. *hij was een lieve, tegen alle menschen vriendelijke jongeling*; daarentegen drukken de Vlamingen soortgelijke gezegden met omschrijving uit, als: *hij was een lieve jongeling, die tegen alle menschen vriendelijk was*; waardoor het bijv. naamw. *vriendelijke* in een bijwoord verandert. Zulke omschrijvingen berooven doorgaans de uitdrukkingen van hunne kracht en sierlijkheid; doch mogen gebezigd worden, wanneer anders de zin al te duister zoude voorkomen.

(*) Zoo zegt men ook met het betrekkelijke voornaamw.: *de ziel is een wezen, dat verstand, geheugen en wil heeft*.

(**) Zoo zegt men ook, B. v. *bleekblauwe oogen, hoogvliegende vogelen*, enz.; en niet: *bleeks blaauwe oogen, hooge vliegende vogelen*, enz.

A. Beheerschen de bijv. naamw. geene naamvallen?

B. Eenige vorderen den tweeden naamval, als: *magtig, zat, gedachtig, bewust, schuldig, waardig, moede, kundig*, ook *onwaardig, onkundig*, enz., als: *zijns verstands magtig, zijner belofte indachtig, des levens zat, der omzwerfing moede, des doods schuldig, uwer waardig, der zake kundig*, enz.

Dit is echter een gebruik der oudheid, en kan spaarzaam en gepast nagevolgd zijnde, tot verheffing van den stijl dienen. Anders worden zij gewoonlijk met voorzetselen of in den vierden naamval gebezigd, als: *van het leven zat, den dood schuldig*, enz.

Den derden naamval vorderen: *gelijk, aangenaam, gevaarlijk, heilzaam, nuttig, schadelijk*, enz.; ook *onaangenaam*, enz., als: *zij zijn elkander in geleerdheid gelijk, zijne vertelling was mij aangenaam, deze zaak is hen schadelijk*, enz.

Den vierden naamval vorderen die bijv. naamw., welke maat, gewigt, ouderdom en waarde beteekenen, in zoo verre deze dingen door een telwoord aangeduid worden, als: *zes ellen lang, tien pond zwaar, twintig jaren oud, drie guldens waardig*, enz.

A. Treft het de vlaamsche taalopbouwer *Henckel* niet juist, wanneer hij zegt, dat de bijv. naamw. die overvloed, gebrek, afgelegenheid, enz. beteekenen, den zoo genoemden *Ablativus* of zesden naamval beheerschen, als: *zwanger van boosheid, arm van geest, wijd van hier*, enz.?

B. Wanneer de bezitting of ontbering door een bijv. naamw. uitgedrukt wordt, plaatst men de voorzetsels *in* en *van* daar achter, als: *rijk in deugd, arm van geest*, enz. Ook bezigt men *van* wanneer de plaats eener eigenschap aangewezen wordt, als: *klein van persoon, maar groot van ziel, leelijk van aangezicht, maar kloek van gestalte*, enz.

Om hier aan uwe vraag te voldoen, zal ik hier aanhalen wat de groote duitsche Taalopbouwer *Adelung* en *L. Ten Kate* van den *Ablativus* zeggen: « De *Ab-*
« *latus*, zegt de eerste, is niet minder dan een naam-
« val, dewijl hij eene ware omschrijving van den *Dativus*,
« met een voorzetsel is. Moesten alle diergelijke, door

« voorzetselen omschreven , betrekkingen en omstandig-
 « heden *Naamvallen* genoemd worden , dan zou men
 « vijftig ja honderd naamvallen moeten aannemen , zonder
 « daarbij iets te winnen ; en den *dativus* , wanneer die
 « het voorzetsel *van* voor zich heeft , als eenen eigenen
 « naamval , onder de benaming van *ablativus* te doen
 « voorkomen , is regte apenliefde voor de latijnsche
 « taal. » Hoor nu wat *Ten Kate* zegt : « Onze voorouders
 « hebben niet meer dan vier naamvallen onderscheidenlijk
 « gebruikt , want de eerste en vijfde (*Nom. en Vocat.*)
 « gelijk ook de derde en zesde (*Dat. en Ablat.*) waren
 « bij hen dezelfde. » Wien zoudt gij best gelooven of
 deze twee vermaarde taalkundigen , of onzen vlaamschen
 Spraakkunstschrijver ? (*)

A. Hebt gij geene algemeene aanmerkingen meer op
 de bijv. naamw. te maken ?

B. Geene dan deze : dat dit slag van woorden , in
 onze taal , altoos voor de zelfst. naamw. staat. Achter
 dezelve geplaatst zijnde , worden zij als bijwoorden
 beschouwd , en blijven alsdan onveranderlijk. Indien het
 anders geschiedt , dan wordt er een zelfst. naamw. onder
 verstaan ; hetwelk , om de verdrietige herhaling van een
 en hetzelfde woord te vermijden , nagelaten , of verzwegen
 wordt. (**)

Over de Voornaamwoorden.

A. Waarom handelt *Weiland* , in zijne *Woordschikking* ,
 van bijv. *Voornaamw.* , die in de zes eerst opgegevene
 soorten niet begrepen zijn ; en waarvan wij , denk ik ,
 geene voorbeelden bij andere taalopbouwers vinden ?

(*) Eenigen willen maar drie naamvallen ; zij zouden geen ongelijk
 hebben , indien men geene bijzondere verbuiging , voor den *Dativus* of
 derden naamval , in den deftigen stijl , in taal , aangenomen had ,

(**) Dit wordt ook van de *Deelwoorden* verstaan ,

B. Deze zoo genoemde bijv. voornaamw. behooren eigenlijk tot de *aanwijzende* of *bezittende* voornaamw. Wanneer *Weiland* dezelve bijv. naamw. noemt, het is niet omdat zij eene bijzondere soort uitmaken, maar wel omdat zij, even als de bijv. naamw. het zelfst. naamw. hetwelk, zij bij zich hebben, vóór af gaan, en in geslacht, getal en naamval volgen, als: *die man, deze vrouw, uwe dochter, onze kinderen, zijn huis, mijn vriend, ik sprak uwen broeder*, enz.

Zij worden ook somwijlen als *betrekkende* gebezigd, en dan volgen zij den naamval van het werkwoord waarmede zij in verband staan, als: *bemin de deugd, want die is noodzakelijk tot uw geluk; versma den hoogmoed, want die maakt den mensch verachtelijk*; enz.

A. Hoe worden de persoonlijke voornaamw. gebruikt?

B. De *eerste* en *tweede* persoon *ik* en *gij* worden zonder onderscheid van geslacht gebruikt; maar de *derde* persoon wordt in het enkelv. getal als *mannelijk, vrouwelijk* en *onzijdig* gebezigd, omdat hij alle personen en zaken in zich bevat.

Wanneer een zelfst. naamw. tot nadere verklaring bij de pers. voornaamw. gevoegd wordt, of dat zij als *betrekkelijk* gebezigd achter het zelfst. naamw. komen, ontvangen zij den heerschenden toon, of nadruk der uitspraak, als: *ik de heer, gij schurk, hij arm man; ik sprak van Marius, hij, die van alle goed en waar- digheid beroofd, op de puinhoopen van Karthago zat*, enz.

Wij hebben hier iets van belang op te merken; in de volgende en soortgelijke zegswijzen: *onderwerp u aan hem, den heer van leven en dood; gij moogt mij, uwen opregten vriend gelooven; ik wil ook u, den broeder van mijnen vriend vertrouwen*; schijnen de zelfst. naamw. *heer, vriend, broeder*, den eersten naamval te vorderen; doch zij volgen de pers. naamw. *hem, mij* en *u* in getal en naamval. De reden hiervan is, dat deze zelfst. naamw. tot nadere verklaring van degene dienen, die door de pers. voornaamw. verplaatst worden. Echter met aandoening of uitroeping sprekende, krijgen zij den eersten naamval bij zich, als: *aan u, waarde vriend! wil ik mijnen nood klagen*, enz.

A. Ik heb meer dan eens verwondert geweest, waarom de Hollanders de pers. voornaamw. niet altoos het geslacht doen volgen van het naamwoord, waarmede een persoon genoemd wordt, B. v. *de min schoot zijne pijlen in haar hart; ik zag de zon, daar hij zijnen wagen mende*, enz. zijn *min* en *zon* niet vrouwelijk, waarom dan *zijne* en *zijn*, en niet *hare* en *haren* gebezigt?

B. Versta wel, dat er hier onder de *min* en de *zon* *Cupido* en *Phebus* verstaan worden. De persoonsverbeeldingen, leenspreuken en figuren zijn zeer dienstig voor den dichtertlijken stijl; dus is het eene zonderlinge fraaiheid, zegt de taalgeleerde *Kluit*, van de betrekkelijke voornaamw. niet met het zelfst. naamw., waarop zij betrek hebben, toe te passen, maar wel op den persoon, die er onder verstaan wordt. Doch, van eenen hartstocht sprekende, zegt men: *de min met haar vermogen*. Insgelijks van de mingodin: maar *de min* voor *Cupido*, den mingod, mag en moet men zeggen: *ik zie de min met zijne pijlen*, enz. (*)

Zoo zegt men ook: *het wijf verstiet hare kinderen; het meisje kwetste hare hand*, enz. Dit is een bijzonder taaleigen, of eene fraaije en voortreffelijke eigenschap, door welke de duidelijkheid grootendeels bevorderd, maar ook, in geval van persoonsverbeelding, de werking van dezelve niet weinig verhoogd wordt. (**) En waarop de Vlamingen behoorden wel acht te nemen.

A. Ik heb dit met smaak gehoord. Nu indien twee werkw. eenerlei pers. voornaamw. beheerschen, wordt hetzelfde ook tweemaal geplaatst?

B. Neen, ten zij bij verschillende naamvallen. In het eerste geval, zegt men, B. v. *ik zal hem spreken, of ten minste schrijven*. In het tweede geval, zegt men: *hij bezag mij, maar zeide mij niets*.

A. Waarom handelt *Weiland* niet, in 't bijzonder, in zijne Woordschikking van de *wederkeerende* voornaamw. zoo als hij van de andere soorten doet?

(*) Zie hierover *A. Kluit* in *Hoogstratens* geslachtlijst, aan de aant. bl. 323. en volg.

(**) Zie *Siegenbeek*, verhandeling over den rijkdom, en de voortreffelijkheid der Nederd. taal, bl. 152.

B. Omdat zij dezelfde zijn als de pers. voornaamw. tot welke zij te rug keeren, als: *hij beroemt zich*, (niet *hem*), *zij bedenken zich*, (niet *hen*). Ook omdat zij zonder de pers. voornaamw. in de rede niet kunnen geplaatst worden, als: *hij bedriegt zich*; *zij verschuilden zich*; enz. Ook om de medewerking van eenen anderen persoon uit te sluiten met *zelve*, als: *hij sprak met te veel lof van zich zelve*, enz.

A. Zijn er geene gevallen waarin de pers. voornaamw. als betrekkelijke gebezigd zijnde, kunnen dubbelzinnigheid veroorzaken?

B. Ja, en hierop behoort er naauwkeurig gelet te worden. De regel is deze: wanneer in de eerste zinsnede eener rede twee zelfst. naamw. komen, waarvan het eene het *onderwerp* der handeling en het andere het *voorwerp* is, en er in de tweede zinsnede zich een pers. voornaamw. bevindt, men moet onderzoeken of dat voornaamw. het *onderwerp*, of het *voorwerp* doet kennen. In het eerste geval moet men zich bedienen van *hij* of *zij*, en in het laatste geval, van *dezelve*, B. V. *deze man vergezelde mijnen broeder, maar hij werd onder den weg ziek*. Hierdoor wordt het *onderwerp* der rede of de man verstaan die ziek werd. In tegendeel wanneer men zegt: *deze man vergezelde mijnen broeder, maar dezelve werd onder den weg ziek*, alsdan verstaat men door *dezelve* den broeder of het *voorwerp* der rede; en alzoo in andere gevallen. Dit is een onderscheid dat aan de duidelijkheid veel toebrenge, en waarvan vele vlaamsche schrijvers geen of weinig gebruik maken.

A. Waar plaatst men het woordje *men*? *Des Roches*, zegt dat het een onbepaald voornaamw. is, en *Weiland* geeft het voor een pers. voornaamw. op.

B. Ofschoon *men* het geslacht en den persoon onbepaald laat, is het niet min een pers. voornaamw.; want deszelfs onbepaaldheid verandert zijne natuur niet. 'T zij men hetzelfde in het enkel- of meervoud bezige, er wordt altoos één of meer personen onder verstaan.

A. Stelt *Des Roches* ook niet *iemand* en *niemand* onder de zoo genoemde onbepaalde voornaamw.?

B. Door *iemand* wordt een mensch verstaan, derhalve een persoon. Door *niemand*, oudtijds *ne iemand*, geen

mensch of geen persoon, B. v. *heeft er iemand hier ge-
weest?* Neen, niemand; dus sluit de ontkenning het
woord *persoon* niet uit.

A. Waar worden de *bezittelijke* voornaamw. geplaatst?

B. Zij staan mede vóór de zelfst. naamw. wanneer
zij een bij zich hebben, en volgen deszelfs geslacht en
getal, B. v. *de man heeft zijnen zoon*; -- zijne *vrouw*, --
zijn *kind verloren*. *De vrouw heeft haren man*, -- hare
dochter; -- haar *kind verloren*, enz. (*)

Wat wijders het plaats en der bezittelijke voornaamw.
betreft, zij volgen den regel bij de lidwoorden en pers.
voornaamw. reeds aangewezen:

A. Wanneer ik de hollandsche werken lees, ik tref
menigmaal de volgende of soortgelijke zegswijzen aan:
ik heb het mijne gedaan, *zij deden hiertoe het hunne*;
zij heeft het hare bijgebracht, enz. komen zulke uit-
drukkingen niet duister voor?

B. Wij hebben meermaals gezegd dat meestal de rede-
deelen; in onze taal, als zelfstandig kunnen gebezigt
worden; en schoon er, in de bijgebrachte voorbeelden,
nalatigen plaats hebben, zij hinderen niet aan de dui-
delijkheid der rede.

A. Wat hebt gij nog op de vragende voornaamw.
te aanmerken?

B. Dat men altoos moet antwoorden met denzelfden
naamval waarmede men gevraagd heeft, B. v. *Wiens
hoed is dit?* *Mijns broeders hoed*. *Wien of aan wien
behoort dit kleet?* *Mij, of aan mij*, enz.

Men aanmerke nog; dat, in plaats van het vragende
voornaamw. *welke*; men dikwerf in de verbogene naam-
vallen het bijwoord *waar* bezigt; doch alleen in zamen-
stelling met een voorzetsel, en sprekende van zaken,
niet van personen, als: *waaraan ontbreekt het?* *waardoor
zijt gij ongelukkig geworden?* enz.

A. Hoe bezigt men de *aanwijzende* Voornaamw.?

(*) Wij hebben, bij de persoonlijke voornaamw. aangetoond, dat
zij het geslacht volgen van den persoon onder het zelfst. naamw. ver-
staan, en niet van het zelfst. naamw. zelf. Zoo zegt men ook met de
bezittelijke voornaamw. B. v. *Zijne Majesteit is uit zijn rijk ver-
trokken*, *het meisje heeft het kind op haren arm*, enz.

B. Deze Voornaamw., welke zoo wel personen als zaken aanwijzen, worden op drierlei wijze gebezigd. Met een zelfst. naamw. bij zich, ook alléén, of op zich zelve staande, of in betrekking tot een zelfst. naamw.

A. Hoe bezigt men *deze* en *gene*? Er zijn vele Vlamingen die voor *gene* het woord *andere* bezigen; is deze schrijfwijze af te keuren?

B. In de volgende uitdrukking: *deze en andere zaken*, is *andere* een bijv. naamw. hetwelk niets aanwijst. In *deze* en *gene* is er eene tegenoverstelling, welke door het woord *andere* te bezigen niet gevonden wordt. Derhalve moet men zeggen, B. V. *deze leerlingen zijn beleefd, en gene zijn onbeleefd*, enz.

Die en het onzijdig *dat* worden aanwijzend en in betrekking gebezigd, Aanwijzend, als: *die bloem is het sieraad van den hof*, enz. In betrekking; als: *wie heeft dat gezegd? Die, hij staat dáár*. *Dat verwondert mij, ik heb uwen hof gezien, maar niet dien uws broeders*. Ook wanneer *wie* vooraf gaat, als: *wie ligt gelooft, die wordt ligt bedrogen*; doch in zulke gevallen laat men gemeenlijk *die* achter, als: *wie ligt gelooft, wordt ligt bedrogen*, enz. Ook worden de onzijdige *dit* en *dat* bij alle geslachten en getallen gebezigd.

A. Bezigt men nooit *hiervan*, *daaraan* voor *deze* en *die*?

B. Dit geschiedt in de gebogene naamvallen van zaken alleen sprekende, als: *hiervan* (van deze zaak) *zullen wij zwijgen*; *daaraan* (aan die zaak) *valt niet te twifelen*, enz.

A. Hoe worden *degene*, *diegene* en *hetgene* gebezigd?

B. Men behoort hier wel op te letten, want zij nooit geen betrek hebben op iets dat vooraf gaat, en altoos van de betrekkelijke *die*, *wie*, of *welk* gevolgd worden, als: *degene die mij lastert lindert meest zich zelve*; *diegene mag zich verblijden, die een goed gewisse heeft*; *hetgene dat ik u geschreven heb, is zeker*. Ook zonder *dat*, als: *hetgene ik geschreven heb*, enz. Echter door een zamengesteld bijwoord vervangen zijnde, valt het nooit weg, als: *hetgene waarover gij klaagt, is eene heuzeling*, enz.

A. Dewijl de Vlamingen veelal het aanwijzende voor-naamw. *dezelve* bezigen, en nooit van *dezelfde* gebruik maken, verliezen hunne uitdrukkingen, door die nalating niet menigmaler hunne juiste bepaling?

B. Ja, dat aanmerkelijk veel. Wanneer men B. V. zegt: *hebt gij denzelven gezien?* moet er een zelfst naamw. voorafgaan, waarop *denzelven* betrekking heeft. Wanneer men B. V. zegt: *hebt gij denzelfden man gezien?* verwacht men nog eene andere uitdrukking, welke van dien man eenige bijzonderheid te kennen geeft, en hem van alle andere onderscheidt. De Vlamingen die, in dit laatste geval, ook *denzelven* zeggen, laten ons in twijfel of dit woord betrekkelijk zij op eenen persoon, waarvan reeds gesproken is, of waarvan nog iets moet bijgebracht worden.

Men kan ligt het gebruik van *dezelve* en *dezelfde* onderscheiden, met op te merken dat *dezelve* altoos in betrekking tot een voorafgaand zelfst. naamw. gebezigd wordt, en *dezelfde* altoos bij een zelfst. naamw. staat, of indien het op zich zelf staat, wordt er eene zelfstandigheid onder verstaan, als: *die dronkaard blijft nog altijd dezelfde*, dat is: *dezelfde mensch als dronkaard*, enz. (*)

A. Volgen de *betrekkelijke* voornaamw. ook den regel der overeenkomst?

B. Zij komen met het voorwerp waarop zij betrekking hebben, in geslacht en getal overeen; doch niet altoos in naamval, in welkers opzigt zij van de beheersching afhangen.

Ik versta niet wel wat dit laatste beduidt, of wil te kennen geven.

B. Om dit wel te vatten, zal ik de volgende voorbeelden ontleeden: *gij zijt de eerste mensch*, die mij dat zegt; *de vorst*, wiens dood wij beweenen; *dat is de man*, wien wij veel verschuldigd zijn, *hij was de held*,

---

(*) Wanneer de Hollanders *hoogstdezelve* of *hoogstdezelve* schrijven, wordt dit alleen aan koningen of vorsten toegepast, uit eerbied of hoogachting van hunnen persoon, ambt of waardigheid; waarvan *hoogst*, in den overtreffenden trap, het denkbeeld van de hoogste verhevenheid moet opratten.

welken *wij in het leger zagen*. *Die* staat hier in den eersten naamval, *wiens* in den tweeden, *wien* in den derden, en *welken* in den vierden naamval. Waarom in die verschillende naamvallen, daar de zelfst. naamw., waarop zij betrekking hebben, alle in den eersten naamval staan? De reden is dat zij door de opvolgende werkwoorden beheerscht worden; welke aldaar die verschillende naamvallen vorderen.

A. Wanneer twee of meer zelfst. naamw. voorafgaan, blijft het betrekkelijke voornaamw. in het enkelvoud?

B. Neen, *B. v. hoogmoed en zelfsliefde zijn het, welke ons bij anderen doen verachten; nederigheid en inschikkelijkheid zijn het, welke ons beminnelijk maken, enz.*

A. Ik kan voorbeelden bijdragen, waarin deze regel niet gevolgd wordt, als: *zij spraken over deugd en godsvrucht, dat mij zeer aangenaam was; die onderneming is kwalijk uitgevallen, hetwelk ik wel gevreesd had, enz.*

B. Bij gebrek van opmerking kan men zich zeer ligt, ten aanzien der taalregels, misglijpen. Versta wel, dat het voornaamw., in zulke gevallen, niet slechts op de zelfst. naamw., maar op geheel de eerste zinsnede in betrekking staat; derhalve is het gezegde *over deugd en godsvrucht*, dat aangenaam was, en het *kwalijk uitvallen der onderneming*, hetwelk men gevreesd had.

Er behoort zeer naauwkeurig op het gebruik der betrekkelijke voornaamw. *die* en *welke* gelet te worden. Van personen sprekende wordt in den eersten naamval *die* gebezigd. *Welke* stelt men ook in betrekking tot personen, maar in de verbogene naamvallen, als: *de vreemdeling, welchen gij gezien hebt*. Dit geschiedt ook met *wie*, als: *hij, wien ik dat gezegd heb*. *Welke* wordt in betrekking op zaken in al de naamvallen gebezigd. Men zegt nog wel in den gemeenzamen stijl, *B. v. het huis, dat ik verkocht heb, enz.* (*) Ook wordt

---

(*) De verkeerde plaatsing der betrekkelijke voornaamw. *welke, wat, of hetwelk* kunnen tot vele duisterheid aanleiding geven, zegt *D. Snatich. B. v. Er is slechts ééne deugd, ééne zedekunde, hoe onderscheiden ook hare vorm zij, welke diep in het hart van alle redelijke*

die dikwerf in den eersten naamval, van zaken sprekende, gebezigd.

A. Wordt het betrekkelijke voornaamw. *die* nooit weggelaten?

B. Wanneer het op *wij* slaat dan blijft het dikwils weg, als: *wie eene taal grondig leeren wil, moet naarstig studeren*. Doch dit geschiedt alleen in den eersten naamval, men zegt B. v. in de gebogene naamvallen: *wie met een opregt gemoed bidt, dien zal god verhooren*.

A. Dewijl deze regels van belang zijn, blijven er geene opmerkingen meer te maken op *wie*?

B. *Wie* wordt gemeenlijk voor *welke* gebezigd, als: *hij is de man, wiens vrouw gestorven is, wien ik veel verpligt ben, van wien ik vele weldaden ontvangen heb, enz.*

In de verbogene naamvallen wordt ook *waar* dikwerf voor *welke* gebezigd, doch alleen van zaken en niet van personen sprekende, als: *de pen waarmede ik geschreven heb; het bed waarop ik sliep; de gelegenheid waarbij dit gebeurde, enz.* Van personen sprekende, waar het kwalijk gesproken of geschreven: *de bode, waardoor ik de tijding ontving; de vrouw, waaraan ik mij verbond, enz., enz.* *Des Roches* wijkt van de goede regels af, wanneer hij schrijft, B. v. *de wetenschap, daar ik mij in oefene; de gevaren, daar ik mij bloot aan stel; de wapens, daar ik mij mede verweer; enz.* in plaats van: *de wetenschap waarin ik mij oefene; de gevaren waaraan ik mij bloot stel; de wapens waarmede ik mij verweer; enz.* (*) Ook volgen nog vele Vlamingen die verkeerde schrijfwijze van *Des Roches*.

In 't algemeen, komt de plaatsing der voornaamw., zoo in herhalingen en uitlatingen (*Ellipse*), met die der lidwoorden en bijv. naamw. overeen.

wezens is gegrift. Volgens de plaats van *welke* slaat het onmiddelijk op vorm. Hierdoor is de gansche stelling valsch; derhalve moet men schrijven: *hoe onderscheiden ook van vorm, er is slechts éene deugd, éene zedeleer, die diep, enz.*

(*) Zie zijne nieuwe Fransche Spraakkunst, bl. 293.

Over de Werkwoorden.

A. Wij zijn thans tot de Woordschikking der Werkwoorden gekomen. Het Werkwoord een der voornaamste deelen der rede zijnde, is de kennis van deszelfs woordschikking gewis van geen klein belang. Laat ons weer *Weiland* opvolgen, en tevens zien waarin hij, ten dien aanzien, van de vlaamsche taalopbouwers verschilt.

B. De Woordschikking van dit belangrijk rededeel, zonder hetwelke geen ééne uitdrukking kan voorgedragen worden, behoort wel gekend te zijn. Wij zullen dan over dezelve, met een bijzonder nadenken, handelen.

Elk *bedrijvend* werkwoord, in de rede geplaatst, heeft zijn *onderwerp* en *voorwerp* of *toepassing*; door de Franschen *sujet* en *attribut* of *regime* genoemd. Het onderwerp is de persoon of de zaak, die de werking verrigt; het Werkwoord besluit in zich de daad van werken, en het voorwerp is de persoon of de zaak, die de werking lijdt of ondergaat, als: *ik schrijf eene brief*. *Ik* is hier het onderwerp van de rede, en *brief* is er het voorwerp van; welke, door het werkwoord als verbonden, eene verstaanbare uitdrukking vormen.

Bij de vervoeging der Werkwoorden wordt het onderwerp der rede door de drie personen vóór het werkwoord, en ook wel van achter, door de voornaamw. aangeduid, als: *ik schrijf, gij leest; hij zingt, schrijf gij*, enz.

A. Zegt *Moké* niet dat de bijv. naamw., werkw. en telwoorden, ja geheele redenen het onderwerp van eene rede kunnen zijn?

B. Wel, maar alsdan worden die rededeelen als zelfstandig genomen, als: *wit bevalt mij beter dan zwart; werken is nuttig en heilzaam; zes is meer dan vijf; hetgene dat gij zegt, schijnt ongelooflijk*; enz. Dat is niet anders dan: *het wit bevalt mij beter dan het zwart*;

enz. Ook van eene geheele rede kan men zeggen: *uw gezegde schijnt ongelooflijk.*

A. Valt het Voornaamw. in den derden persoon niet somwijlen weg?

B. In den eersten en tweeden persoon kunnen zij niet weggelaten worden, maar wel in den derden, als: *willem leert, het kind speelt, enz.*

Wanneer een zelfst. naamw. tot nadere verklaring van het eerste naamwoord gesteld wordt, dan worden zij voor één onderwerp beschouwd, als: *gij, hemelsche wijsheid! zijt van weinig menschen gezocht.*

Men plaatst het onderwerp achter het werkwoord. 1.º in de gebiedende wijze, als: *spreek gij, dat hij zwijge*; 2.º in de vragende Woordschikking als: *zijt gij onpasselijk? schrijft Jakob?* 3.º in vele gevallen in de omgezette of verkeerde Woordschikking, waarin onze taal veel vrijheid heeft, als: *wanneer hij vertrokken was, kwam de hode aan*; enz. (*)

A. Mij dunkt dat men in de nederduitsche taal zich veel van de woorduitlating bedient.

B. Zonder de woorduitlating (*Ellipse*) zouden de uitdrukkingen dikwerf verdrietig, slepende en zelfs walgelijk voorkomen; doch dit mag niet geschieden in den aanvang eener rede tot nadeel der duidelijkheid; maar wel om de lastige herhalingen van eenen persoon, lidwoord, enz. te vermijden, *ik zocht maar vondt het niet, hij kwam, zag rond, zeide niets en vertrok*; enz. Wie gevoelt niet dat, in dergelijke gevallen, het denkbeeld van den persoon, of het onderwerp dier verschillende werkwoorden voor den geest aanwezig blijft, en deszelfs herhaling vóór elkeen dier werkwoorden niets dan verveling zou te weeg brengen?

Echter wanneer twee volzinnen door een voegwoord aan elkander verbonden worden, wordt de persoon gemeenlijk herhaald, als: *weigert gij uwen broeder te*

(*) Vele Vlamingen schrijven in den briefstijl, v. v. *hebbe uwen brief zeer wel ontvangen, bekenne schuldig te zijn*, enz. Doch men moet schrijven: *ik heb uwen brief zeer wel ontvangen, ik beken schuldig te zijn*, enz.

helpen, en verwacht gij nog hulp van god? hij heeft het beloofd, en vermoedelijk zal hij het doen.

A. Wordt de persoon in de gebiedende wijze niet somwijlen weggelaten?

B. Dewijl deze de aangesprokene persoon is, en door den genen die aanspreekt genoeg bekend is, behoeft deze persoon geen voornaamw., als: *ga, en geef hem uw opzet te kennen*, enz. Doch met nadruk sprekende, of wanneer men den tweeden persoon van eenen anderen onderscheiden moet, wordt het voornaamw. gebezigd, als: *ga gij, en vraag het in mijnen naam; indien zij de taal niet willen leeren, laat gij niet van het te doen*, enz. In zulke gevallen ontvangen de voornaamw. den klemtoon.

Men zegt ook B. v. *ik verwacht twee brieven, één uit Londen, en één uit Weenen*, enz. Ook: *deze bemint het eenzaam leven, gene het gezellig leven. Willem sprak over zijne akkers, Jakob over zijn vee; (*) Ach, dat hij meer geleerd, zij min trotsch ware!* enz.

A. Vereischt de regel der overeenkomst niet dat een werkwoord met het onderwerp der rede in getal overeen kome?

B. Zoo juist; derhalve zegt men B. v. *het kind leert, de vogels zingen*, enz.

Wanneer een werkwoord door twee of meer onderwerpen in den derden persoon beheerscht wordt, dan staat het in het meervoud, als: *de zon, de maan, de sterren, ziju hemelsche lichamen*; of wanneer twee zelfst. naamw. door een voegwoord vereenigd zijn, als: *Aristoteles en Plato waren twee groote wijsgeeren*, enz.

A. Ik begrip niet wel waarom men zegt, B. v. *daar was een man en eene vrouw*, of *daar was een man en twee vrouwen*, is. deze schrijfwijze niet onregelmatig?

B. Hierin heeft weder eene uitlating of *Ellipse* plaats. Wonderlijk is' t ook dat er nog Nederlanders zijn, die de schrijfwijze van *daar is er die meenen*, voor: *daar*

(*) De Vlamingen bezigen, in zulke gevallen, meestal het voorzetsel *van* in plaats van *over*, als: *hij sprak van den oorlog, van de staatkunde*, enz. Doch goede schrijvers bezigen *over* en schrijven zoo wel, B. v. *laat ons over den oorlog spreken*, als: *laat ons over de wijsbegeerte spreken*, enz.

zijn er die meenen, enz. verwerpen; daar niet alleen de Grieken, Latijnen en Italianen maar ook de Franschen dezelve volgen, als blijkt in *il y a des gens qui*, enz. Hoogstraten zegt: dat de Ridder Hooft, deze Atheensche aardigheid in onze taal overgebracht heeft; doch de taalgeleerde A. Kluit zegt: dat deze fraaiheid van geen vreemden herkomstig, maar onze eigen taal van ouds gemeen was, en nog gemeen is, enz.

Wanneer men zegt B. v. *twee en twee is vier*, dan wordt het getal beschouwd in *twee en twee* besloten, hetwelk *vier* maakt. (*) In tegendeel wanneer een meervoud bedektelijk door een enkelvoud uitgedrukt wordt, stelt men het werkwoord in het meervoud, als: *er is meer dan één mensch geweest die dit geloofd hebben*; ook: *het meeste deel waren vreemde menschen*; waar *meer dan* en het *meeste deel* eene meerderheid doen verstaan.

A. In wat persoon en getal wordt het werkwoord gesteld, wanneer onderscheidene personen, te zamen, het onderwerp der rede maken?

B. Wanneer de eerste persoon bij den tweeden, of derden, of bij alle beide staat, geldt de beheersching van den eersten persoon, als de waardigste, boven de andere. Derhalve staat het werkwoord in den eersten persoon van het meervoud, als: *gij en ik* — of *ik en gij* zullen *beurtelings rusten*; *gij, uw broeder en ik* stemmen *hierin toe*. Wanneer de tweede en derde persoon te zamen het onderwerp der rede maken, dan geldt de beheersching van den tweeden boven den derden, derhalve staat het werkwoord in den tweeden persoon van het meervoud, als: *gij en uw broeder zult bedrogen zijn*, enz.

A. Iets dat mij altoos verwonderd heeft, is, dat men in het gebruik van de tijden der werkwoorden, den tegenwoordigen voor den verledenen, of voor den toekomenden bezigt; dit strijdt immers tegen het orde der natuur!

B. Degenen die de taalregels alle, zeer stiptelijk, op

(*) *Weiland* beschouwt ook in zulke gevallen de telwoorden als bijwoorden.

wijsgeerige gronden willen gestaafd hebben, spreken alzoo; doch zij behoorden in hedenking te nemen, dat, ofschoon een taalregel zekere algemeenheid bevat, hij in geene talen zonder uitzonderingen bestaat. Onze taalkennis zegt *Bilderdijk* is niet bloot wijsgeerig, maar ook geschiedkundig en de laatste eigenschap vordert dat wij in zulke gevallen naar het gebruik handelen. (*) Te vergeefs zal men hier tegen aandruischen en alle taalregels op natuurgronden willen staven, er zal nooit geene spraakkunst bestaan zegt de voornoemde schrijver, waarin het gezond verstand als in eene wiskunstige voorstelling berusten kan. (**)

Nu om ter zake te komen, men bezigt somwijlen den tegenwoordigen tijd in plaats van den volmaakt verledenen, als: *gij hoort wel, dat hij bij zijn opzet volstandig blijft*, enz. Men bezigt ook den tegenwoordigen tijd in plaats van den toekomstenden, als: *ik kom, na eenige dagen, te rug; wat doet gij morgen?* enz.

A. Wat nut kan toch dit gebruik voortbrengen?

B. Het is dienstig om de verledene en toekomstende gebeurtenissen, als ware het, tegenwoordig te maken, om te meer indruk op het hart te geven. De Dichters en de Redenaren maken er een nuttig gebruik van om het gemoed hunner hoorders of lezers te treffen.

A. Moet eene rede in denzelfden tijd niet voortgezet worden waarin zij begonnen wordt?

B. Ja; en deze regel geldt in alle talen, B. V. *wij deden alles wat wij konden, en niet: wat wij gekonnen hebben.*

Men antwoord ook in denzelfden tijd waarin men gevraagd wordt, als: *zijt gij reeds in den Haag geweest? Ja, ik ben daar geweest.* (***)

(*) Men moet hierdoor geen verdeeld gebruik verstaan, waarin *Behaegel* zoo veel belang stelt; maar het gebruik der beste schrijvers, of van het *beschaafdsta deel der natie*.

(**) Indien er velen deze gewigtige woorden wel overweegden, men zou zoo veel eigendunkelijke taalstelsels niet zien verschijnen.

(***) Vele Vlaamsche Taalopbouwers vormen de verledene tijden van zijn, met het hulpwoord *hebben*. *Des Roches* neemt onverschillig *hebben* of *zijn*, als: *ik heb of ben geweest*, enz. doch dit wordt thans van goede Nederlandsche Schrijvers niet of weinig gevolgd.

A. Wanneer staat het werkwoord in de *aantoonende* wijze?

B. Wanneer eene zaak als volkomen zeker voorgesteld wordt. Niet volkomen zeker voorgesteld zijnde, staat zij in de *aanvoegende* wijze.

A. Heeft de aanvoegende wijze ook geen' onvolmaakt verledenen tijd?

B. Ja, maar deze tijd duidt niet iets aan, dat verleden, maar dat onzeker, deels tegenwoordig, deels toekomstig is. B. v. *hij wenschte dat zij zijne zuster niet ware; dat hij het maar dede!* enz.

A. Tot nu versta ik niets van dit alles.

B. Wanneer ik zeg: *hij wenschte dat zij zijne zuster niet ware*, deze wensch bedoelt het verledene niet, maar wel het tegenwoordige en het toekomstige, enz.

A. Wat blijft er van den volmaakt- en meer dan volmaakt verledenen der aanvoegende wijze nog te zeggen?

B. De volmaakt verledene tijd dier wijze duidt eene verledene zaak aan welke kan gebeurd zijn, maar echter nog onzeker is, als: *ik twijfel of hij het gedaan hebbe*, Daarentegen de meer dan volmaakt verledene tijd dier wijze duidt aan dat iets zou geschiedt zijn, wanneer eene andere voorwaarde ware vervuld geworden, als: *hij zou een geleerd man geworden hebben, hadde hij zich op de studie toegelegd*, enz.

A. Dewijl de *gebiedende* wijze zoo wel dient om op te wekken, te vermanen, aan te spreken en zelfs om te bidden, waarom die, bij voorkeur, *gebiedende* wijze genoemd?

B. Deze benaming schijnt mij niet oneigen toegepast, want *gebieden* is meer krachtig en deftig, in de rede, dan het *opwekken*, *vermanen*, enz. Denkelyk hebben de Latijnen deze wijze om dezelfde reden *imperativus* of keizerlijke wijze genoemd.

Men spreekt gebiedender wijze, wanneer men zegt: *geef mij dat boek*. Opwekkender wijze: *haast u om te leeren*, want *de tijd is kostelyk*. Vermanender wijze: *vlugt van de zonde*. Biddender wijze: *vader! geef mij uwen zegen!* enz.

A. Wat hebt gij nog over over de onbepaalde wijze der werkw. voor te dragen?

B. Deze wijze bepaalt noch persoon, noch getal, en hangt van een voorafgaand werkwoord af, welks onderwerp met dat van het werkw., in de onbepaalde wijze gesteld, meest hetzelfde is, als: *ik meende te schrijven, ik moet vertrekken*, enz.

A. Blijft er niets meer over de *Deelwoorden* te zeggen?

B. De bedrijvende deelwoorden van werkwoorden afgeleid, hebben den naamval bij zich welken zij beheerschen, als: *de alles verkwikkende zon; de vruchtbelovende lente, de ons hatende vijanden*, enz. (*)

De verledene deelwoorden worden ook in eenen bedrijvenden zin gebezigd, als: *de ingebeelde zieke*, die zich inbeeldt ziek te zijn; *een godvergeten mensch*, die god vergeten of uit zijn hart gebannen heeft.

A. Wat hebt gij nog over de *Hulpwoorden* bij te dragen?

B. De hulpwoorden worden in onze taal menigmaal van hunne werkwoorden afgescheiden, als: *ik heb onze geliefde koning gezien*, en niet: *ik heb gezien*, enz. Zij worden ook dikwijls, om de noodeloze verlenging der rede te vermijden, bij verscheidene werkwoorden, die in eenerlei betrekking staan, en het zelfde hulpwoord vereischen, weggelaten, als: *gij spreekt van dingen, welke ik noch gezien, noch gehoord, noch gelezen heb*, enz.

A. Spreekt *Weiland* niet over de verbinding van het eene werkwoord met het andere?

B. Hij handelt er zeer omstandig over; doch deze verbinding genoegzaam door het gebruik gekend zijnde, en geen of weinig verschil, ten dien aanzien, tusschen de Hollanders en de Vlamingen bestaande, ik zal er met korte woorden slechts het voornaamste van voordragen.

Deze verbinding geschiedt 1.° met de voegwoorden, waardoor niet alleen de werkwoorden, maar twee volzinnen aan elkander verbonden worden, als: *hij nam*

(*) Zulke uitdrukkingen worden meest door de Vlamingen met omschrijvingen te neder gesteld; doch zij zijn zeer dienstig voor den snellen gang van den stijl.

het boek op, en las eenige regelen, enz. 2.° Met deelwoorden, als: *ik vond haar schreiende; de wetenschappen worden langzaam geleerd; ook met komen, gaan en willen hebben*, als: *zij kwamen gereden, geloopt; zij zullen verloren gaan; ik wil het gedaan hebben*, enz.

3.° Met de onbepaalde wijze der werkwoorden, met en zonder het woordje *te*. Zonder *te* worden verbonden *darven, kunnen, mogen, moeten, zullen, willen, ook voelen, helpen, hooren, leeren, zien, (*) noemen, heeten, blijven* en *gaan*, hetwelk voornamelijk van hunnen bijzonderen aard afhangt.

A. Het woordje *te* heeft mij altoos vreemd voorgelopen, en ik heb zijnen aard nooit wel kunnen begripen.

B. Het is van een uitgestrekt gebruik, in onze taal, vóór de onbepaalde wijze der werkwoorden. Het bekleedt als voegwoord de plaats van het hoogduitsche *zu* en het engelsche *to*, tusschen twee werkwoorden, als: *het begint te regenen; ik vrees te vallen*, enz.

De werkwoorden met *om te* verbonden, hebben nu gemeenlijk *te* alleen tusschen zich, als: *geef mij iets te drinken*, enz. Ook gebruikt men *te* voor *van te*, als: *laat af te weenen*, enz. Men plaatst het ook achter *zonder*, als: *zonder iemand te spreken*, enz. Het schijnt, in veel andere gevallen, tot versterking der uitspraak, of om de welluidendheid, vóór de werkwoorden geplaatst te zijn.

A. Hoe wordt een werkwoord met een zelfst. naamw. verbonden?

B. Een zelfst. naamw. beheerscht of wordt beheerscht; derhalve kan het op tweederlei wijze met een werkwoord verbonden worden. Eene zaak welke van eene andere beheerscht wordt, moet zich naar die ploeijen en schikken. Gevolgelijk een werkwoord van een zelfst. naamw. beheerscht zijnde, dan schikt zich het werkwoord, in getal en persoon, naar het zelfst. naamw., als: *willem*,

---

(*) Om alle dubbelzinnigheid te vermijden, men kan de volgende en soortgelijke uitdrukkingen met omschrijving nederstellen: *ik hoor hém roepen; ik zag hém slaan, ik heb hem zien schilderen*; dewijl zij zoo wel in eenen bedrijvenden als lijdenden zin kunnen verstaan worden.

leest; *de kinders* leeren; *gij, jongelingen*, heht *u* wel gedragen. Indien het beheerschte werkwoord in de onbepaalde wijze staat, dan plaatst men de woordjes *te*, *om te* of van daar voren, als: *ik had het genoegen*; *u te ontmoeten*, *hij is bereid te komen*, of *om te komen*; *er is een tijd van zwijgen en een tijd van spreken*, enz.

Een zelfst. naamw. wordt ook van een werkwoord beheerscht. Alsdan wordt die beheersching door verbuiging van het zelfst. naamw. uitgedrukt, en staat, als voorwerp der werking van het werkwoord, in den vierden naamval; ook wel door behulp van voorzetselen, die altoos den vierden naamval regeren.

A. Ik versta nog niet wel, hoe in de verbinding van een werkwoord met een zelfst. naamw. men den vierden naamval in den eersten verandert.

B. Dit geschiedt wanneer men een bedrijvend werkwoord in den lijdenden vorm stelt. Wanneer men B. V. zegt: *de deugd veredelt den mensch*, dan staat *mensch*, als voorwerp der handeling, in den vierden naamval; maar wanneer ik zeg: *de mensch wordt veredelt door de deugd*, dan staat *mensch* in den eersten naamval en blijft niet min het lijdende of beheerschte voorwerp van het werkwoord; en dit kan alleen van die naamwoorden geschieden, welke door een bedrijvend werkwoord in den vierden naamval geplaatst worden.

A. Kan een werkwoord geen twee vierde of eerste naamvallen bij zich hebben?

B. Ja, wanneer een tweede zelfst. naamw. tot nadere verklaring van het eerste dient, of de persoon nadet beschreven wordt, als: *men noemt hem meester*, hier zijn *hem* en *meester* twee vierde naamvallen; in den lijdenden vorm gesteld zijnde, vordert het werkwoord ook twee eerste naamvallen: *hij wordt meester genoemd*, enz.

De werkwoorden welke twee eerste naamvallen bij zich hebben zijn deze, *zijn*, *worden*, *blijven*, *heeten* en *schijnen*, omdat zij eene voortdurende gesteltenis of eigenschap aanduiden, als: *Annibal was een groot veldoverste*; *hij blijft altoos een dronkaard*; *Willem heet de wijze*; *het schijnt een eerlijk man*.

Ook wanneer twee zelfst. naamw., in den eersten naamval met *als* verbonden zijn, als: *hij spreekt als*

een Cicero; zij vochten als leeuwen; enz.

A. Hebben de werkwoorden nooit geen andere naamvallen bij zich?

B. Door een overgebleven gebruik der Oudheid worden nog eenige werkwoorden met den tweeden naamval gebezigd, B. V. *gedenken, gedenk* onzer, enz. Ook eenige wederkeerige werkwoorden, terwijl het voornaamw. *zich* in den vierden naamval staat; B. V. *zich ontfermen: ontferm u* onzer; *erbarmen: hij zal zich zijner erbarmen; schamen: ik schaam mij mijner armoede niet*. Insgelijks met *zijn*, als: *voornemens zijn, uwer waardig zijn*, enz. (*)

Er zijn meer werkw. zoo wel bedrijvende als onzijdige, die met den derden naamval gebezigd worden. En deze waarvoor het woord *iemand* kan gesteld worden, als: *iemand iets zeggen, verhalen, betalen, beloven*, enz. Waar *iemand* in den derden en *iets*, als het voorwerp der werking, in den vierden naamval staat.

Vele onzijdige werkw. hebben ook eenen derden naamval bij zich, als: *het behaagde hem; wien behoort dit; dat geviel hun niet; iemand gelijken, nuttig, gevaarlijk zijn*, enz. Ook met eenen vierden naamval der zake, als: *dat proces zal hem veel geld kosten*, enz. waar *hem* de derde naamval des persoons en *veel geld* de vierde naamval der zake is.

A. Hoe kan men best, in zulke gevallen, den derden naamval van den vierden onderscheiden?

B. Het middel is zeer gemakkelijk, men behoort slechts het voorzetsel *aan* te bezigen, B. V. *aan iemand iets zeggen, aan iemand iets beloven*, enz. gelijk meestal de Vlamingen schrijven; ook: *dat proces zal aan hem veel geld kosten*, enz. waardoor men zeer ligt den derden naamval des persoons van den vierden der zake onderscheiden kan.

(*) Dit gebruik begint meer en meer nagelaten te zijn, dewijl men deze werkw. meest met voorzetsels bezigt, als: *aan iemand gedenken; over iemand ontfermen*. In de zoo genoemde *Litanien* of *Smeekgebeden* zegt men nog *ontferm u onzer*. Wat *des avonds, des morgens*, enz. betreft, als: *des morgens komen*, enz., deze zijn eer bijwoorden dan tweede naamvallen. De tweede naamval was eertijds zeer gemeen; men zegt nog in den kaselarijstijl: *krachtens de wet, in plaats van; uit kracht der wet*,

Er zijn, gevallen waarin men den derden naamval zonder het voorzetsel *aan* bezigende, aan velen twijfelachtig kunnen voorkomen, B. V. *hoe zeer benijd ik u, uwe dichterlijke begaafdheden!* Gij kunt ligt gevoelen dat *u* hier in den derden en *dichterlijke begaafdheden* in den vierden naamval staat, omdat men zeggen kan: *ik benijd* aan *u*, enz. maar wanneer ik zeg: *ik benijd u, wegens uwe dichterlijke begaafdheden*, dan staat *u* in den vierden naamval, want *u* is hier het voorwerp van den *nijd*; en het voorzetsel *aan* kan er ook niet vóór geplaatst worden.

Het is niet noodig te zeggen dat alle bedrijvende werkw. den vierden naamval vorderen, welke naamval altoos in den lijdenden vorm de eerste wordt; want de aard van het bedrijvende werkw. vereischt dit. Dit geschiedt ook met *laten*, als: *laat den koning oorlogen; laat hem zitten*; ook met den vierden naamval der zaak: *laat haar het huis oppassen*, enz.

De meeste wederkeerige werkwoorden, ook vele onzijdige en eenige onpersoonlijke werkw. vorderen den vierden naamval, als: *ik schaam mij; ik beklag mij, zij verheugen hen, het berouwt mij, het verdriet hen, water en bloed zweeten; eenen weg gaan; het regent geheele plassen; het hagelt groote steenen*; enz.

A. Ook wordt de bepaling van tijd en de grootte, breedte, zwaarte, waarde en prijs van eenig ding door den vierden naamval uitgedrukt, als: *wanneer keert de koning te rug! den zesden dag na zijn vertrek. — Hoe dikwerf komt de heelmeeester? alle dagen. — Het kind is in zes maanden eenen duim gegroeid; dit boek kost eenen gulden; dit vlas weegt een pond*, enz. In vele andere gevallen hangt de vierde naamval van de voorzetselen af.

A. Indien de Hollanders meer gebruik maakten van het voorzetsel *aan* vóór den derden naamval te bezigen, zoude men ligter, in de bijgebragte gevallen, dezen naamval van den vierden kunnen onderscheiden.

B. Gij weet dat men den derden naamval niet slechts door het voorzetsel *aan*, maar door verbuiging uitdrukt; waarom dan het voorzetsel *aan* meestal overtollig bezigen, en daardoor de rede of voordracht slepende;

en dikwijls wanluidente maken, als: aan *iemand iets aanbevelen*, enz.?

Over de Telwoorden.

A. Waar worden de *Telwoorden* geplaatst?

B. De telwoorden een slag van bijv. naamw. zijnde, staan gemeenlijk als deze, vóór hunne zelfst. naamw., als: *honderd guldens, zes dagen, vier weken*, enz. Doch er zijn gevallen, waarin de telwoorden achteraan geplaatst worden, als: *in het jaar een duizend acht honderd zeven en twintig*. Ook om in een boek de plaats aan te halen waar iets uitgedrukt staat, hetwelk men gemeenlijk met cijfferletters doet, als: *zie Boek 1. Hoofdstuk 2. Vers 3*, enz.

A. Strijdt het tegen den regel der overeenkomst niet, wanneer men zegt, B. v. *het is twee, drie, vier uren*, enz.?

B. Neen, dewijl hier eene *ellipse* of uitlating plaats heeft, men bedoelt hier den tijd of *het hoe laat zijn*, hetwelk door het slaan der klok aangeduid wordt.

A. Hoe worden de telwoorden met de daarbij gevoegde zelfst. naamw. verbonden?

B. Op tweederlei wijze, door middel van de voorzetsels *van, uit, of onder*, als: *één van tien kwam hem bedanken; velen uit den hoop; eenigen onder hen*, enz. 2.° door middel van den tweeden naamval, als: *een der soldaten is gekwetst, velen onzer vrienden zijn gestorven*; enz.

Zelden bezigt men een lidwoord vóór de telwoorden, ten zij men iets zeer bepaald wil uitdrukken, als: *neem de tien guldens, zij liggen dáár*. Zoo ook: *de eene sprak nog, toen de andere aankwam*; enz.

Wanneer het getal één boven honderd of duizend is, dan staat het zelfst. naamw. altoos in het enkelvoud,

als: *honderd en één persoon; duizend en één nacht*, enz. de reden is wederom dat er eene uitlating plaats heeft, B. v. *honderd personen en één persoon*, hetwelk verdrietig zoude voorkomen.

A. Het verwondert mij dat ik bij de Hollanders dikwijls vind, B. v. *twee last tarw, honderd gulden*, enz. en niet: *twee lasten tarw; honderd guldens*; enz.

B. Men is van alles verwondert hetwelk vreemd voorkomt, en waarvan men de reden niet weet. Doch ik zal hierover de woorden van den grooten taalgeleerden Kluit bijbrengen: « Men kent de fraaije aanmerking van « *Ten Kate*, dat namelijk in woorden, die *maten, sommen, gewigten*, aanwijzen, of eene *massa* of vergaderden « *hoop, onverdeeld* beteekenen, men de zoodanige, « al wijzen zij eene meerderheid aan, in 't enkelvoud « kan zetten, ook zelfs met een elkelv. werkwoord, « zeggende: *daar is twee last; daar is honderd gulden, twee pond boter*; enz. Dit bijzonder en fraai gebruik « is denkelijk zoo oud als onze taal; en maakt een edel « onderscheid, enz. (*)

Dit onderscheid bestaat hierin dat B. v. *honderd gulden*, eene som beteekent, welke in hoogenoemde geldmunt bestaat, en dat *honderd guldens*, honderd geldstukken beteekent, welke ieder eenen gulden uitmaken. Waarom nemen dan vele Vlamingen dat fraai gebruik niet aan, waardoor men zulk een duidelijk onderscheid maken kan?

Wanneer men van zaken spreekt, kan het telwoord *beide*, ofschoon het *alle twee* beteekent, in het enkelvoudige getal gesteld worden; maar dan moeten die twee te zamen genomen dingen als een geheel kunnen beschouwd worden, als: *ik zeide mijnen geneesheer, dat ik sterk gezweet en wel geslapen had; beide is goed, antwoordde hij*. De reden is, dat *zweeten en slapen* te zamen gebeurende, als een geheel beschouwd worden. Men kan van twee afzonderlijke zaken niet zeggen, B. v. *beide* bevalt mij, maar: *beide* bevallen mij, enz.

(*) Zie *Hoogstratens* geslachtlijst aan de voorrede, bl. 102.

Over de Bijwoorden.

A. Waar staan de bijwoorden in eene rede of uitdrukking?

B. Dáár waar hunne werking vereischt wordt, en gemeenlijk vóór het woord, waarop zij betrekking hebben, als: *het is een altoos werkzaam man*, enz. Uit het verkeerd plaatsen der bijwoorden kan er veel dubbelzinnigheid ontstaan, want: *het is altoos een werkzaam man* beduidt eene geheele andere zaak. In 't algemeen eer wij nog in bijzonderheden treden, moeten de bijwoorden geplaatst staan bij de woorden, welke zij omschrijven of nader bepalen.

Men kan een bijwoord even als een bijv. naamw. in betrekking tot zekere werking alleen bezigen, B. V. *hij leert naarstig; zij zingt verrukkelijk*; enz.

Die werking wordt ook met de woordjes zoo en als tusschen twee dingen verdeeld, als: *hij schrijft zoo fraai als hij*; of wel met den vergrootenden en overtreffenden trap, als: *hij schrijft fraaijer dan hij, hij schrijft het fraaijste*; (*) ook met *ten* en *op liet*, als: *ik heb het hem ten sterkste gezegd, op het nadrukkelijkste*, enz.

A. Kan het ontkennend bijwoord *niet* somwijlen overtollig geplaatst worden?

B. Dit geschiedt wanneer eene ontkenning plaats heeft, welke in het werkwoord reeds opgesloten ligt, B. V. *hij loochende of ontkende, het niet gedaan te hebben*, waar *niet* overtollig is. Ook: *wacht u, het niet te zeggen*, dat het tegenovergestelde is van: *wacht u, het te zeggen*.

Men zegt nogtans bij eene dubbele ontkenning: *dat belet niet, dat hij het echter niet zoude gezegd hebben*.

(*) Men zegt: *een fraai schrift*; -- *dat boek is fraai gedrukt*; -- *dat kleed staat fraai*, en niet: *een schoon schrift*, enz. Zoo als nog vele Vlamingen zich uitdrukken.

Somwijlen kan niet strekken om eene bevestigende uitdrukking te versterken, waar het zijne ontkenning schijnt te verliezen, als: *welke wrok schuilt niet in dien boezem, ook: is het niet waar*, enz.

Over de Voorzetselen.

A. Hebt gij iets van belang over de Woordschikking der Voorzetselen te zeggen?

B. Zij worden vóór de naamwoorden geplaatst, welke zij beheerschen; doch twee of meer zelfst. naamw. door hetzelfde voorzetsel beheerscht zijnde, kan hetzelfde bij ieder zelfst. naamw. herhaald, of maar eens gebezigd worden, B. V. *hij won door list, bedrog en verraad*; of: *hij won door list, door bedrogen door verraad*, doch het eerste is meest in gebruik.

Met nadruk sprekende, of verscheidene zaken optellende of aanwijzende, wordt het voorzetsel herhaald, als: *over uwe, over zijne, over hare, en over mijne eigene zaken is er te vreezen; dat zijn bloed kome over ons, en over onze kinderen*. Ook wanneer de zelfst. naamw. met voegwoorden verbonden zijn, als: *dat kind is noch met goedheid, noch met hardheid te regeren*; enz.

Wanneer twee voorzetselen op elkander volgen, en een wangeluid veroorzaken, men vermijde zulk eene stelling en in plaats van: *zij werd door met bloed bevlekte handen aangegrepen*, men schrijve: *zij werd door zijne met bloed bevlekte handen aangegrepen*; of met eene andere wending der rede.

Men zegt nogtans, B. V. *om met vermaak te reizen, moet men geld en kennis hebben*; met in *frankrijk te wonen, heeft hij de beleefdheid geleerd*; enz.

Over de Voegwoorden.

A. Wat hebt gij ten aanzien der plaatsing van de *Voegwoorden* nog voor te dragen?

B. De verbindende Voegwoorden *en, ook, als*, enz. tusschen twee naamwoorden gebezigd, komen altoos in naamval, doch niet in getal en geslacht overeen; in den vierden naamval, als: *hij beledigde mijnen broeder en zijnen oudsten zoon*; in den derden naamval: *dat is hem en haar gebeurd*; *ik gaf het den vader en zijne kinderen te kennen*; enz. Dit geschiedt ook met de uitsluitende voegwoorden; in den vierden naamval, als: *ik heb noch hem noch haar gezien*; in den eersten naamval: *gij niet, maar hij zal het moeten betalen*, enz.

Wanneer twee of meer werkw. door middel der Voegwoorden met elkander worden verbonden, dan worden de Voegwoorden, zoo even als de Hulpwoorden, slechts eens gebezigd, als: *hij heeft de geleerdheid bemind, betracht, nagevorsch en gevonden*; *dit boos wijf zal verwijten, schelden, razen en tieren*; enz. Doch, zoo als bij de lidwoorden en voornaamw. geschiedt, worden de voegwoorden, en wel voornamelijk in den verhevenen of dichterlijken stijl, voor de aaneengevoegde deelen eener rede herhaald, als: *een dwingeland maakt en vorst, en volk, en vaderland, en ook zich zelven ongelukkig*. Men zegt ook, naar eisch van den stijl, zoo wel: *hij kan noch eten noch drinken noch slapen*, als: *hij kan eten, drinken noch slapen*, enz.

A. Vorderen sommige Voegwoorden, welke vóór den zin, of vóór de woorden, tot welke zij behooren staan, niet altoos de aantoonende, en andere de aanvoegende wijze?

B. *Des Roches* en andere Vlaamsche Taalopbouwers hebben dit alzoo gewild, maar zij hebben zich door het kwalijk opvatten van den aard der voegwoorden,

vergist; en dit is niet vermetel gesproken, want ziende dat B. v. de Voegwoorden *want, omdat, dewijl, vermits, naardien, weshalve, waarom, alzoo, zoodra als*, nimmer de aanvoegende wijze achter zich ontvangen, en dat de Voegwoorden *opdat, ten einde, mits* en *ten zij* altoos de aanvoegende wijze achter zich hebben, hebben zij gemeend dat deze of gene voegwoorden de aantoonende of aanvoegende wijze der werkwoorden beheerschen; doch wij hebben nog bewezen dat hunne stelling zonder grond is, en dat de wijze, waarin de werkw. geplaatst moet worden, alleen van de zekerheid of onzekerheid des voorstels afhangt.

Over de Tusschenwerpsels.

A. Naardien met het laatste der Rededeelen met den naam van *Tusschenwerpsels* bestempeld heeft, moeten zij gewis altoos in het midden of tusschen de zinsneden eener rede geplaatst worden?

A. Dat volgt niet; hierom hebben wij nog gezegd, dat den naam van *Tusschenwerpsels* aan deze zoo genoemde soort van woorden niet naauwkeurig toegepast is. Om de gewaarwording der ziel meer invloed op de rede te geven, wordt die meest in derzelfver aanvang uitgeboezemd, als: *ach! wat onheilen zullen mij nog aantreffen! och! laat ons daarvan zwijgen! Wee u, indien gij den weg der deugd verlaat!* enz. Doch daar die uitdrukkingen onzer gewaarwordingen, menigmaal, zonder de minste voordacht, ja onvrijwillig uit de ziel vloeijen, komen zij ook somwijlen in het midden, en aan het einde eener rede voor, B. v. *indien gij mij verlaat, ô heer! wie helaas! zal mijner erbarmen? ik heb veel geleden, ach, zeer veel! wat zal ik zeggen, helaas!*

OVER DE ORDE,

WAARIN DE WOORDEN IN EENE REDE OP ELKANDER
VOLGEN.

A. Tot althans hebben wij de schikking der woorden van elk rededeel in het bijzonder beschouwd; daar blijft nog over de orde, waarin die, in eene rede, op elkander volgen te handelen. Het verschil der Woordschikking is, ten dezen aanzien, aanmerkelijk groot. De Vlamingen beweren dat de hollandsche Woordschikking zeer duister en onverstaanbaar is. Ja, daar zijn zelfs onder hen taalopbouwers die voordragen dat zij niet alleen slepende en onduidelijk voorkomt, maar zelfs de aandacht des lezers vermoeid, zijnen geest afmat, of tot eene slaperige verveling brengt, enz. Menig Vlaming, wanneer hij de hollandsche schrijvers begint te lezen, zegt: ik versta dit alles niet beter dan of het Grieks ware, en hij slaat ijlings het boek toe. Wat mij betreft, ik keure hun gevoelen deswegens niet geheel af; want ik heb in de werken van eenen goeden hollandschen schrijver gelezen, dat het eerste vereischte van alle taal is, zich te doen verstaan; en dat men niet te lang naar de ware meening en den juistten zamenhang eener rede mag doen zoeken; ja, dat eene onduidelijke woord- en zinschikking niet anders is dan een hommeland en stommelend gedruis, (*) enz. Zijn deze aanmerkingen niet gegrond?

B. Dat er vele Vlamingen zijn, zelfs onder de meest geleerden, die de zoo genoemde Hollandsche taal niet goed verstaan, is weinig te bewonderen. Wie weet niet

---

(*) Zie *J. De Vries*, over de Dichters der vorige eeuwen, enz. Werken der Bat. Maatsch. van Taal- en Dichtk. D. II. bl. 243,

dat men zich weinig op het aanleeren van den aard en de grondregelen onzer moedertaal in de zuidelijke provinciën dezes rijks heeft toegelegd? Naauwelijks kan men spellen en lezen of men ging tot het studeren of aanleeren der uitheemsche talen over; en in 't algemeen, om met den geleerden *Bilderdijk* te spreken, bleef de ware taalwetenschap aldaar een onbebouwd veld, waarin men naauw eene spade tot beploeging had willen steken; waardoor zij langen tijd heeft miskeud gebleven. -- De waarlijk verstandige man veracht geene zaak of geen leerstelsel eer hij grondig overtuigd is of zij zijne verachting verdient. Wat zoude men oordeelen van eenen leerling die een weinig middeleeuws latijn geleerd hebbende, de werken van *Virgilius*, of *Cicero* zoude verwerpen, omdat hij die niet verstaat? Ware dit niet alleen vooroordeel, maar zelfs belagchelijk te werk gaan? Ik loochene niet dat eene duistere en onverstaanbare schrijfwijze niet verdient afgekeurd te worden; maar men behoore grondig te onderzoeken of die onverstaanbaarheid eigenlijk van de voordragt der rede of wel van zijn eigene onkunde afhangt.

A. De Hollanders bezigen een groot aantal woorden, welke de Vlamingen niet gebruiken, ja zelfs niet kennen. Van waar halen zij dien onbekenden voorraad?

B. Is de rijkdom in woorden niet eene heerlijke eigenschap voor eene taal. Wanneer men kan bewijzen dat de woorden echt Nederduitsche zijn en de denkbeelden der zaken klaar en natuurlijk uitdrukken? Wie heeft ooit de Grieksche, of latijnsche taal, om haren rijkdom in woorden, veracht? De Nederduitsche taal bezit eenen rijken voorraad van korte en eenvoudige grondwoorden, waardoor zij tevens eene met de grieksche taal gemeene eigenschap bezit, en die eene hare grootste schoonheden uitmaakt; en deze is, van door middel der zamenkoppeling, nieuwe woorden te scheppen; waardoor, wanneer het met oordeel en doelmatig geschiedt, de rijkdom eener taal schier oneindig vermeerderd wordt. Vandaar dan dat vele Vlamingen, die zich van dat wonderbaar vermogen onzer taal niet bedienen, vele woorden bij de hollandsche schrijvers aantreffen, welke zij niet verstaan.

A. Bestaan er gene vaste gronden waarop de Woordschikking der Nederduitsche taal moet gestaafd worden?

B. Zij volgt in hare gewone woordschikking het orde der natuur zelf. Het menschelijk verstand stelt de denkbeelden niet seffens, maar trapswijze in hante volle helderheid en uitgebreidheid voor; en dusdanig is de natuurlijke Woordschikking eener taal, welke van het minder bepaalde tot het bepaaldere overgaat.

A. Ontleedt mij eens nader die natuurlijke Woordschikking.

B. De natuurlijke schikking der woorden bestaat in het onderwerp der rede, met deszelfs verschillende wijzigingen en bepalingen vooraan te plaatsen, en daarop de werking en eigenschap des onderwerps, bestaande in het werkwoord met deszelfs bepalingen te laten volgen, zegt *Weiland*, B. v. *de waarlijk wijze man volgt de voorschriften der deugd*, enz.

A. Waarin is meest het verschil tusschen de hollandsche en vlaamsche Woordschikking gelegen?

B. Geene der minste verschilligheden is hierin gelegen, dat de hoedanigheden en bepalingen van een zelfst. naamw. door de Hollanders veelal vooraan geplaatst worden, en daarentegen door de Vlamingen veelal door omschrijvingen worden uitgedrukt. B. v. *Een krachtig, gevoelvol, godsdienstig lied, roert, bij deszelfs lezing; het hart van ieder niet geheel ongevoeligen sterveling; hoe veel te meer dan moet het zingen daarvan, op eene aan deszelfs inhoud passende wijze, ter versterking dezer aandoeningen bijdragen.* De Vlamingen zouden deze uitdrukking op de volgende wijze ter neder zetten: *een lied, dat krachtig, gevoelvol en godsdienstig is, roert, bij deszelfs lezing, het hart van ieder sterveling, die niet geheel ongevoelig is; hoe veel te meer moet het zingen daarvan, op eene wijze, die aan deszelfs inhoud past, ter versterking dezer aandoeningen bijdragen!* Indien men, bij de zamenkoppeling der woorden, het nader bepalende deel vooraan plaatst, en daardoor tot één denkbeeld vereenigt, waarom zoude dit, in eene rede, vóór een bepaald zelfst. naamw. niet geschieden, om die verdrietbare en eentoonige omschrijvingen te vermijden?

A. Bezigen de Hollanders nooit geene omschrijvingen?

B. Zij bedienen zich daarvan alleen, wanneer anders de zin der rede dubbelzinnig of onduidelijk zoude voorkomen; daar de Vlamingen, zonder eenige noodzakelijkheid, doorgaans de omschrijvingen, bij alle soortgelijke bepalingen, bezigen.

A. Waarom verschilt nog wijders de hollandsche Woordschikking van die der Vlamingen?

B. In het inlasschen der tusschenzinnen, of het schrijven in den *periodieken* stijl. Wij zullen dit door een voorbeeld aanwijzen: *ondeugd en zedenbederf, wanneer zij eens het hare hebben aangestoken, zijn in staat de grootste bekwaamheden te verwoesten.* Hier wordt de uitdrukking der hoofdgedachte door een tusschengevoegd denkbeeld afgebroken, zoodat men, als ware het, eenen omweg (*Circuitum*,) maken moet om de woorden der hoofdgedachte bij een te voegen; waarin, volgens den geleerden *Scheller*, wezenlijk eene *Periode* bestaat. Ofschoon de periodieke stijl veel toebrenge om de rede te verheffen en dezelve zekere waardigheid bij te zetten, wordt hij veelal van de Vlamingen verwaarloosd; die het aangevoerde voorbeeld op de volgende wijze zouden schrijven: *ondeugd en zedenbederf zijn in staat de grootste bekwaamheden te verwoesten, wanneer zij eens het hart hebben aangestoken.*

A. Ik heb dikwerf gezien dat de Hollanders in hunne Woordschikking van het orde der natuur afwijken; en de woorden en zinsleden nu alzo, en dan anders plaatsen.

B. De natuurlijke Woordschikking moet in de Nederduitsche taal niet altoos gevolgd worden Somwijlen vereischt de aard der rede of deszelfs nadruk daarvan meer of min af te wijken. Van daar dat er drie soorten van Woordschikking bestaan; welke men niet oneigenlijk de *verhalende*, de *vragende*, en *verbindende* Woordschikking noemen mag. De verhalende Woordschikking draagt de voorstelling, zonder eenige warme gemoedsdrift, eenvoudig en ongekunststeld voor, als bij voorbeeld: *de deugd veredelt, maar de ondeugd schandvlekt.* waarin het onderwerp der rede vooraf gaat en die eigenlijk de natuurlijke Woordschikking is. De vragende Woordschikking is deze, waarin het werkwoord de

plaats van het onderwerp der rede inneemt als: *veredelt de deugd niet veel meer den mensch, dan de hoogste natuurgaven?* De verbindende Woordschikking heeft plaats in die zinsleden, welke, door een voegwoord, of betrekkelijk voornaamwoord vereenigd zijn, en stelt het werkwoord in de laatste plaats der rede als: *dewijl de deugd den mensch veredelt*, enz. Doch wij zullen korthedshalve tot de omzettingen en afwijkingen van deze soorten van Woordschikking, waarin de Hollanders ook zeer van de Vlamingen verschillig zijn, overgaan.

A. Wat de omzettingen en afwijkingen der gemeene Woordschikking betreft, mij dunkt dat de Hollanders daardoor hunne taal zeer duister en onverstaanbaar gemaakt hebben.

B. Ik beken gaarne dat de afscheidingen, tusschenzinnen en omzettingen, schijnen een donker floers op de klare voorstellingen der denkbeelden te spreijen, doch de natuurlijke Woordschikking heeft, in vele gevallen, eené koude en stijve eenvormigheid, welke al te laf voorkomt, en aan de welsprekendheid, in vele opzigten, nadeelig is. De Hollanders, die zich sedert eenige eeuwen op Dichtkunde en Welsprekendheid meer dan de Vlamingen hebben toegelegd, hebben de hoofdvereischen dier schoone kundigheden aan de Nederduitsche taal trachten bij te zetten; en dus, op het loffelrijk voetspoor van *Ten Kate* onophoudelijk aan den opbouw onzer moedertaal gearbeid. Nu wat zijn die hoofdvereischen anders dan *duidelijkheid, kracht, of nadruk en sierlijkheid*? Van daar die menigte van deftige en keurige woorden en *Sijnonijmen*, die de denkbeelden juist en eigenaardig uitdrukken, of wijzigen. Van daar dien voorraad van beeldenrijke, overdragtige en klanknabootzende uitdrukkingen, welke zoo veel kracht, verheffing, sierlijkheid en verfraaijing aan de rede bijdragen, Van daar dat men in plaats van den derden naamval door *aan* uit te drukken, men denzelven in den deftigen stijl door verbuiging aanduidt. Eindelijk van daar al die omzettingen en afwijkingen der gemeene Woordschikking welke die zoo genoemde Hollandsche hoogdravendheid aan de voordragt der rede bijzetten. Dit alles doet de schriften der Hollanders den Vlamingen duister en onverstaanbaar.

voorkomen, en dewijl zij verwaarlozen tot den bodem der taalkennis door te dringen, zij verachten en verwerpen uit vooroordeel of vooringenomenheid eene zaak, welke zij niet kennen.

A. Ik bevat niet wel op welke wijze al die omzettingen en afwijkingen de kracht en sierlijkheid der rede kunnen bevorderen.

B. Weet gij niet dat de Grieken en Latijnen, die in het bezigen van omzettingen en afwijkingen hunner woordschikking schier met eene onbepaalde vrijheid te werk gaan, hunne talen daardoor tot eenen hoogen trap van kracht en sierlijkheid hebben doen stijgen? In vele thaus levende talen en bijzonderlijk, in de fransche is die vrijheid uitermate beperkt. Doch in onze moedertaal kunnen wij vele der Grieksche, of Latijnsche omzettingen navolgen, en wie zal onze taal om zulk eene schoone eigenschap lasteren.

Wanneer men de taal des gevoels bezigt en dat een denkbeeld de ziel des sprekers geheel vervult, hij kan, om den aandacht daarop te doen vestigen, hetzelfde uit zijne natuurlijke plaats ligten, en het als hoofdenkbeeld, in de plaats van het eigenlijk onderwerp der rede overbrengen. Dat onze taal hier voor vatbaar is, zullen wij door een Latijns voorbeeld, waarin *Cicero* tegen *Verres* spreekt, ten toon leggen, en naar de oorspronkelijke Woordschikking vertaald, bijbrengen: « *Civum Romanum securi percursum esse, Annius, eques Romanis, dicit.* » De woorden *Civum Romanum* worden hier vooraf gesteld, en waarom? Niet anders als omdat de gruwelijkheid des misdrijs bestond dat het aan een Romeensch burger gepleegd werd. Men kan hetzelfde in de Nederduitsche taal op deze wijze uitdrukken: « *Dat een Romeensch burger met den zwaarde gedood werd, getuigt Annius, Romeensch ridder.* » (*) Men zoude deze uitdrukking, naar de gemeene Woordschikking op de volgende wijze stellen. « *Annius, Romeensch ridder getuigt, dat een Romeensch burger met den zwaarde gedood werd.* » Ik zal korthedshalve geene andere voorbeelden

---

(*) Zie *Sieg. over den rijkdom en voortreff. der Nederd. tale.* bl. 161.

aanvoeren. Wij zien hieruit genoegzaam dat de Nederduitsche Woordschikking voor soortgelijke omzettingen vatbaar is, ja, meest al de rededeelen, tot de naamvallen toe, kunnen, om de kracht der denkbeelden in het licht te stellen, de plaats van het onderwerp der rede vervangen. Wij zullen hiervan eenige voorbeelden opgeven:

Een zelfst. naamw. met den vierden naamval: *Den tegenspoed leert ons de deugd, alleen kloekmoedig, en tot ons wezenlijk nut, dragen.*

Een Voornaamwoord: *Hem zal ik gehoorzamen; haar zal ik beminnen.*

De onbepaalde wijs van een Werkwoord: *graven kan ik niet; bedelen schaam ik mij.*

Een bijwoord: *nog dagelijks schenk de deugd ons nieuwe genoegens, en in onze laatste uur, wanneer ons alles verlaat, is zij nog onze grootste schat.*

Een als bijwoord gebezigd bijvoegelijk Naamwoord: *bitter moet men ploegen om aan den kost te geraken.*

Een deelwoord als bijwoord gebezigd: *diepdenkend stond Archimedes, toen hij in Syracuysa, door een vijandelijke soldaat doorstoken werd.*

Een Voorzetsel: *in het hart, in het hart schuilt de ware adel; om israël, daalt zoo veel zegens van boven, enz.*

Men kan ook den derden naamval, even als den vierden, in plaats van het onderwerp stellen, als: *den booswicht, door zijn geweten gefolterd, is geene rust, noch waar genoegen meer beschoren.*

A. Worden er geene andere omzettingen of verplaatsingen dan soortgelijke gebezigd?

B. Deze omzetting kan ook omtrend geheelen zinsleden plaats grijpen, B. V. *wanneer het geweld boven alle magt van wet en reden gesteigerd is, kan niemand zich veilig achten.* Waar het redegevend lid van den volzin voor de hoofdgedachte geplaatst is. Ook in de vraagswijze voordragt, als: *de tijd, de kostbare tijd, hoe snel vliegt hij henen? De bloem der gezondheid, hoe schielijk verwelkt zij niet, enz?*

A. Hebben zulke omzettingen en afwijkingen hunne bepalingen niet?

B. Alle vrijheden moeten in de taal zoo wel als in de

Dichtkunst hunne palen, of grenzen hebben. Wanneer zij ondoelmatig, of zonder oordeel gebezigd, kunnen zij eene rede gebrekkig, onverstaanbaar, of dubbelzinnig maken. Wij kunnen niet ontkennen dat er geene hollandsche schrijvers zijn, die op eene opgesmukte hoogdravendheid te veel prijs willen stellen, en door te veel soortgelijke omzettingen opeengestapelde tusschenzinnen en al te lange *Perioden*, hunne voordragt geheel onduidelijk maken. Echter kan het misbruik van sommigen, onze minachting, ten aanzien der taal, of der goede schrijveren niet wettigen.

A. Daar de taal eens volks het ware afdrukkel van deszelfs karakter is, heeft dit niet ten gevolge dat de taal tusschen de Hollanders en de Vlamingen verschillen moet, dewijl sedert eenige eeuwen hun karakter aanmerkelijk verschillig is geworden?

B. Dit kan iets bijdragen aan de hinderpalen welke de zoo genoemde hollandsche taal ontmoet, in haar van de Vlamingen te doen beoefenen. De invloed van het fransche volkskarakter heeft op hunne geaardheid sedert ruimen tijd meer en meer veld gewonnen, en hen tot het losse, luchtige, weeke en verwijfde doen neigen; Doch wij moeten onze moedertaal naar het oorspronkelijk nederlandsche volkskarakter beschouwen.

« Van nature tot bedaard en ernstig nadenken geschikt. zegt een geleerd schrijver, vindt de onbedorven « Nederlander even min vermaak in het oppervlakkige als « in het ligtzinnige en verwijfde. Het is hem om juiste « denkbeelden, bondige redekavelingen, en grondige « kennissen te doen. Hij dringt door tot op den bodem « der wetenschappen, en brengt alles tot vaste beginselen « te zamen. »

Siegenbeek, van de Nederlander sprekende, zegt: « Niet tegenstaande zijne aangeboren deftigheid en ernst, « hij kan zich somwijlen, bij gepaste gelegenheden, tot « het losse, vrolijke, en blijgeestige ontspannen; doch « hij verloocht hierbij zijn natuurlijk karakter niet, maar « weet zijne vrolijkheid zoodanig te matigen, dat zij « nooit tot uitgelaten dartelheid overslaat. » (*)

(*) Zie *Sieg. Redev. over het verband tusschen de taal en het volkskarakter der Nederlanders*, Muscum III. 97.

Dezelfde geaardheid openbaart zich in zijne taal. Zij verhoogt hare deftigheid door eene juiste naauwkeurigheid. Is zij afkeerig van het al te losse en aan het verwijfdheid grenzende weeke, zij is het even zeer van het onbepaalde. Zij noemt de zaken bij derzelve waren naam. Zij meet de woorden naar de denkbeelden eigenaardig af; en weet deze, met derzelve onderscheidene wijzigingen, zoo bepaald en juist uit te drukken, dat zij daarin niet alleen de fransche, maar soms ook de grieksche en latijnsche talen overtreft.

De geheele geest van Nederlands taal ademt deftigheid en waardigheid. Zij is stevig, zenuwrijk, kernachtig en meer volklinkende dan smeltende en week. Tevens is zij mannelijk, achtbaar, en door de vrijheid harer woordschikking ongemeen krachtig en nadrukkelig. Onze naburen en sommige Vlamingen mogen die deftigheid plompe ruwheid, onbevallige stijfheid noemen, dusdanige aantijging is ongegrond; want deftig van aard, zij laat meer dan eenige andere taal van Duitsche afkomst, hare neiging tot het vloeiende en welluidende blijken. Vijandin van ruwe klanken, tracht zij die, zoo veel mogelijk voor te komen, weg te nemen, of te verzachten. Zij houdt tusschen weekheid en ruwheid het veilige midden en omkleedt hare deftigheid met edelen zwier. (*)

Ja, Nederlands taal is bevallig, en deftig. Nu vloeijen hare woorden in den mond van eenen schranderer Redenaar, als eene honingbeek, en dan is ieder woord bij hem als een pijl in de hand van eenen sterken, die de harten doorboort, en waarvan zijn pijlkoker nimmer kan uitgeput zijn.

A. Ik wil niet onderzoeken of deze lofsuiting niet overdreven zij. Ook kan zij grootendeels aan de Nederlandsche taal zonder opzigt tot de verschillende spelling tusschen de Hollanders en Vlamingen, in 't algemeen toegepast worden. Maar zijn wij zeker dat de spelling van *Siegenbeek* onveranderd zal blijven gevolgd worden?

B. Geef mij een vergrootglas om in het toekomstige te zien. Ofschoon de thans algemeen aangenomene spelling

---

(*) Zie *Schrant*, *Redey*. over het beoefenswaardige der Nederlandsche taal. bl. 18. en verv.

met den tijd eenige verandering onderginge, dit zou altoos maar ten aanzien van het een of ander geschilpunt zijn; waardoor de hollandsche spelling weinig inbreuk lijden kan. Vooronderstel dat men, in eenige punten, eenen *Bilderdijk* volge, of de dubbele vokaalspelling, waarvoor men nog gestadig pleit, weder aanname; kan dit het wezenlijk der zoo genoemde hollandsche taal krenken? Men volgt de kleedingsdragt, schoon men voorzien kan dat zij in vorm eerlang zal veranderen, en men zou weigeren eene algemeene aangenomene spelling te volgen, omdat men niet volstrekt zeker is, of zij in het toekomende geene verandering zal ondergaan? Dit is zoo dwaas als belagchelijk, en der moeite niet waardig iets op te zeggen.

A. Vele Vlamingen zeggen: waarom eene andere spelling willen invoeren, dan die waaraan wij sedert langen tijd gewend zijn, en welke door het gebruik gewettigd is? Onze taal is klaar en verstaanbaar; zij is eenvoudig, veel ligter om leeren dan de hollandsche; immers zij is de taal onzer voorvaderen, en wij kunnen met dezelve al onze gedachten verzinnelijken, of aan andere mededeelen, wat behoeven wij meer?

B. Iemand die zich met een gemeen eenvoudig kleed bevredigt is niet verplicht een kostbaarder aan te trekken; maar zoude hij niet voor plomp, of onkundig mogen gerekend zijn, indien hij zijn eenvoudig en grof kleed op hooger prijs of waarde dan het fijn, rijk, of kostbaar kleed van zijnen vriend stelde? De hollandsche taal is onvergelykelijk meer rijk in woorden, in krachtige spreekwijzen, in schilderachtige en sierlijke uitdrukkingen dan de vlaamsche. Waarom zich met zilver bevredigen als wij kunnen goud erlangen, of waarom in anderen versmaden datgene, waarvan wij de waarde niet kunnen loochenen?

A. Het meeste deel der Vlamingen zien al dien rijkdom en schoonheid niet in de hollandsche taal, waarop zoo geroemd en gestofd wordt.

B. Ik weet dat dit waarheid is; maar komt dit niet uit gebrek van onderzoek of *studie* in dezelve? Ik bezit eenen vriend die langen tijd van het hollandsch zoo afkeerig geweest heeft, dat hij zich nimmer liet overreden om

te gelooven dat de hollandsche taal eene schoone taal was; veel min dat hij die zoude willen leeren. Ik ried hem van die taal wat dieper in te zien, om hare gebreken des te beter te kennen, en met meer gegrondheid tegen haar te kunnen uitvaren. Hij voegt zich met eene soort van weêrbarstigheid naar mijnen raad; hij legt zich tot bestuderen der hollandsche taal eerst Het tegenzin toe; hij begint daarin meer en meer smaak te krijgen, de hinderpalen worden uit den weg geruimd, de nevels klaren op, hij begint met andere oogen te zien, hij bekent dat al hetgene hij eerst voor gebrekkig aanzag veel helpt bijdragen om den rijkdom en voortreffelijkheid onzer moedertaal te verhoogen, en hij stemt eindelijk gereedelijk toe, dat hij lang uit vooroordeel het hollandsch gelastert heeft, en dat het volgende gezegde van *Siegenbeek* op vaste zuilen steunt: « Dat zij, die
« uit onkunde of partijdigheid onze rijke en schoone
« moedertaal, als onbevallig, duister en krachteloos
« lasteren, dat zij dezelve onderzoeken en studeren,
« zij zullen met schaamte hunne lasteringen herroepen.
« Daarbij toch zullen zij geheel onbekende schatten voor
« zich geopend zien; zij zullen ontwaar worden, dat
« onze taal overvloedig in woorden, geschikt om het fijnst
« verschil in denkbeelden aan te duiden; dat dezelve
« overrijk is in de treffelijkste beelden, de sierlijkste en
« krachtigste spreekmanieren, haar in 't bijzonder eigen;
« dat zij niet min dan eenige andere, geschikt is, om
« zoo door de uitdrukking van het zachte en teedere,
« als van het deftige en grootsche, de ziel beurtelings
« te roeren en te verheffen. » (*)

A. Ik wil u nog iets voordragen, hetwelk ik tot nog toe verzwegen heb. Zoude het verschil in geloofsgevoelens niet albij de voornaamste reden zijn, waarom vele Vlamingen eenen afkeer van de hollandsche taal hebben, wat dunkt u?

B. Degenen die om zulk eene reden van de hollandsche taal afkeerig zijn, bevroeden niet dat zij door die handelwijze onzen godsdienst meer nadeel dan voordeel

---

(*) Zie *Sieg. Redev. over P. C. Hooft*, beschouwd als Dichter en Geschiedschrijver, bl. 91. 92.

toebrengeu; want indien zij ten dezen opzichte bevooroordeeld te werk gaan, zullen de Hollanders hen niet tevens ten aanzien van godsdienstige gevoelens voor bevooroordeelde menschen beschouwen en daaruit, ofschoon ongegrond, nieuwe stoffe trekken om onzen heiligen en onkrenkbaren godsdienst te lasteren? -- Daarbij wie zal de taal van *Homerus*, of *Virgilius*, van *Demostenus* of *Cicero* verwerpen om dat zij heidenen geweest hebben? Wie zoude weigeren een treffelijk altaarstuk in onze tempelen te plaatsen, omdat het door het pinceel van eenen Jode of Mahomedaan is uitgewerkt? Men verhaalt dat de duitsehe Keizer *Jozef II.* eens gevraagd zijnde, waarom hij de fransche taal niet wilde leeren, voor antwoord inbragt: « *Omdat zij de taal is van de vijanden mijner moeder.* » Was dit niet louter vooringenomendheid en vooroordeel? Dusdanig gaan zij te werk die de hollandsche taal versmaden of weigeren te leeren omdat zij aan lieden van een ander geloofsgevoelen haren opbouw, rijkdom en voortreffelijkheid verschuldigd is.

Alles dan naauwkeurig, onpartijdig en oordeelkundig ingezien, wij zijn gepraamd met den grooten taalopbouwer *Ten Kate* intestenmen dat de Hollanders meer dan de Vlamingen aan de nederduitsehe taal gewerkt en dezelve tot hooger trap van volmaaktheid hebben opgevoerd; zoo dat wij haar niet oneigenlijk deze Verzen van den grooten Dichter *Helmert* mogen toewijden:

. . . . Nederland! uw taal, die voor geen vreemde ooit zwicht,
 Die, wat het hart gevoelt, kan zetten in het licht;
 Die streelend overreedt, en overredend dondert,
 En nooit haar' woordenschat bij andren heeft geplonderd,
 Maar in zich zelve rijk, een teelt van eigen grond,
 Voor ieder denkbeeld steeds een keur van woorden vond,
 Zoo onbesmet en rein als 't licht der zonnestralen;
 Voor wie der franken taal het hoofd moet onderbalen;
 (Zij trotsche beedlares! Zij, die van de almoes leeft,
 Die zij aan Rome ontnam, bij ons gebedeld heeft);
 Ja, Nederland! uw taal heeft, aan des Amstels zoomen,
 Haar schoonheid, dos en zwier en vasten stand bekomen.....;

AFZONDERLIJKE VERHANDELING

OVER DE

NAAMWOORDEN,

EN ANDERE BIJZONDERE WOORDEN, WELKE TUSSEHEN
DE HOLLANDERS EN DE VLAMINGEN IN GESLACHT
EN SPELLING VERSCHILLEN, ENZ.

ONDER al de geschilpunten tusschen de Hollanders en de Vlamingen, opzigtelijk onze Nederduitsche taal, kan men geen voordragen waarover, bij de laatsten, meer gesproken, doch met minder grond geredeneerd wordt, dan over het verschil tusschen de geslachten der Naamwoorden. Wie hoort niet menigmaal vragen: waarom hebben de Hollanders vele Naamwoorden een ander geslacht toegeeeigend dan zij oudtijds hadden? Waarom *het oog, het oor, het antwoord, het boek*, enz.; in plaats van *de oog, de oor, de antwoord, de boek*, enz. geschreven? Dewijl zij daarop geen voldoende antwoord erlangen, en dat alles, wat met het gebruik niet strookt, wanluidend in de ooren klinkt, keuren zij die zoo genoemde geslachtverwisseling af, en zien dezelve, zonder dieper onderzoek, als eene willekeurige invoering der hervormziëke Hollanders, in onze moedertaal, aan.

Nu, zoude ik aan de Vlamingen, mijne lieve Landgenooten, niet mogen vragen: hoe zult gij bewijzen dat uwe geslachtregeling op de ware taalgronden steunt? Ik weet dat gij het volgend antwoord gereed hebt: « Wij volgen het gebruik der Ouden, en het gebruik « moet in de taal den sceppter dragen. » Indien de taalopbouwer *B. Huydecoper*, zijne *Geslachtlijst van vroegere*

tijden (*) in het licht gegeven had, wij zouden beter kunnen zien in hoeverre gij, ten dezen aanzien, met de Ouden overeenstemt. Wanneer wij de werken of handschriften der Ouden raadplegen, bemerken wij, dat zij dieswegens veelal zeer onregelmatig zijn en zich van de ware gronden der geslachtregeling zeer verre verwijderd hebben.

Wijsgeerig gesproken, niets bestaat er zonder oorzaak. Derhalve moeten er gronden bestaan, waarop de geslachtregeling rust. De taalbeoefenaren hebben reeds twee eeuwen, zegt *Bilderdijk*, hunne hersenen afgemat om die gronden op te zoeken. In Engeland heeft een *Harris* er zich vruchteloos op afgesloofd. In Nederland hebben zich een *Ten Kate*, een *Bolhuis*, (**) een *Hoogstraten*, een *Oudhof*, (***) een *Pieterse* (****) en wel voornamelijk de doorleerde *Kluit*, wiens schriften *Weiland* en *Siegenbeek* niet weinig geraadpleegt hebben, met ijver op toegelegd. Niettegenstaande dit alles, bekennen die groote taalkenners dat zij die gronden niet hebben kunnen opdelen. *Kluit* zegt: dat er oudtijds *vaste en doorgaande Regels* geweest zijn, waaraan men over 't algemeen de geslachten der Naamwoorden onderkende; maar welke zijn die regels? Welke is die grondslag? vraagt hij wijders. Ook, voegt hij daar nog bij, het is immers geheel iets anders, te zeggen: *daar zijn Regels*; of te zeggen: *ik weet die Regels*. Vele andere Spraak-kunstschrijvers hebben ook al menigvuldige regelen gesmeed of uitverzonnen, welke door sommigen verdedigd, door anderen afgekeurd zijn, en dus geen bewijs van vastigheid aantoonen. Gevolgelyk heeft *Kluit*, met het gevoelen van *Bolhuis* instemmende, geen anderen grond ter geslachtregeling gevonden dan deze: « Dat de waarneming van het bestendig gebruik der geslachten, hetwelk bij de beste schrijvers, voorkomt, de voorname

(*) Zie *Proeve van Taal- en Dichtkunde*, uitgave van 1730. bl. 113.

(**) Zie zijne aantekeningen op *de beknopte aanleiding tot de kennis der spelling, spraakdeelen*, enz. van *Klaas Styl*. bl. 62. en verv.

(***) Zie *Bijvoegsels*, behorende tot *D. Van Hoogstratens Geslachtlijst*. enz. te Amsterd. 1733.

(****) Zie *Rhapsodia van Nederduitsche taalkunde*, enz. Amst. 1776.

« bron is, waaruit wij eene grondige kennis van dezelve « kunnen erlangen, » Het is dan naar de voorbeelden der beste schrijvers dat *Kluit* de verbeterde Geslachtlijst van *Hoogstraten* heeft ingericht, en naar welke *Weiland* (*) de geslachten der zelfst. naamw. in zijne *Nederd. Spraakk.* heeft opgegeven.

Iemand zoude tegen dit alles kunnen inbrengen, dat die gronden, gewis, in de natuur zelve moeten opgezocht worden. Taalkundig worden alle voorwerpen persoonlijk beschouwd; derhalve zouden de levenlooze zaken, welke aan geene onderscheiding van kunne uit zich zelve onderworpen zijn, moeten, volgens hunne natuurlijke hoedanigheden, het eene of andere geslacht toegeëigend worden. Indien dit aldus ware, de geslachten der Naamwoorden zouden bij alle volkeren moeten dezelfde zijn; en al wat ons als werkende, uitgevende, instortende, ondersteunende, enz. beschouwd wordt, zoude natuurlijk moeten als mannelijk beschouwd worden. Daarentegen het lijdende, het ontvangende, het insluitende, het afhankelijke, enz. zoude als een denkbeeld van het vrouwelijke gevende, moeten vrouwelijk zijn, en de voorwerpen welke geene dier hoedanigheden, of dezelve in eene gelijke maat bezitten, zouden onzijdig zijn. Doch wij zien dat ten aanzien van menigvuldige Naamwoorden daarvan het tegendeel plaats heeft. De Latijnen en Franschen eigenen aan de *Zon* het mannelijke geslacht toe, en 't moet natuurlijk alzoo wezen. Wij passën aan dit krachtig en uitwerkend voorwerp het vrouwelijke geslacht toe; of onze denkbeelden moeten aanmerkelijk verschillen, of wel de gronden der Geslachtregeling moeten elders opgezocht worden; want in de oudste schriften vindt men de *Zon* onder 't vrouwelijke geslacht gesteld.

De grootste taalkenners hebben daarvan geen redegevend bewijs kunnen bijbrengen; en niet slechts van dit woord, maar van vele andere woorden. Wie weet, zegt *Kluit*, waarom ik tegenwoordig *zand*, *land*, *Onz. band*, *Man. mand* Vr. gebruike? Zoo duister lagen de gronden der

---

(*) Zie zijne *Nederd. Spraakk.* bij de aanteekening, bl. 60.

Geslachtregeling voor dien verdienstelijken Taalkenner. Hoe zal dan iemand die nauwelijks onze Moedertaal dan met den naam kent, daarover kunnen oordeelen? Zeker moest deze moeijelijke taak voor den diepkundigen *Bilderdijk* bewaard worden.

Men kan aan het verstand van eenen mensch, die tot den bodem der dingen wil doordringen, niet voldoen met te zeggen: *volgt de voorbeelden der beste Schrijvers*, het vraagt maar reden, verklaring en bewijs. Nu, wat middel dan heeft het doordringende vernuft van *Bilderdijk* in 't werk gelegd om de *stellige taalgronden*, waaruaar hij zijne Geslachtlijst geregeld heeft, op te delven? « Het geslacht eene der hoedanigheden zijnde, » welke men in de Naamwoorden waarneemt, zegt die « kundige Schrijver, zoo moeten deze hoedanigheden « hun of toevallig of wezenlijk eigen zijn. Zijn zij hun « wezenlijk eigen, zoo zijn zij in den aard des Naam- « woords gegrond; en zijn zij toevallig, zoo moet er « de reden en oorzaak van gezocht worden in betrek- « kingen, die hare oorzaak buiten het Naamwoorden « hebben, doch hetzelfde niet te min wezenlijk aandoen. « In beide gevallen, zoo wel als om te beslissen, welk « van beide plaats hebben, is de kennis der Naam- « woorden noodzakelijk. » (*)

Hij dringt alsdan tot de eerste grondbeginselen der taal en bewijst dat de uitdrukkingen der *hoedanigheden* den grond der verstandelijke taal uitmaken. (**) Alle zelfst. naamw. zijn niet anders als hoedanigheden van de voorwerpen welke buiten ons zijn; want wij beseffen in de voorwerpen niets dan bloote hoedanigheden. Deze zijn dan bijv. naamw., welke wij in ons verstand tot zelfstandigheden maken. Wanneer wij dezelve in het voorwerp beschouwen, waarin wij ze waarnemen, zoo blijven het hoedanigheden, die eene zelfstandigheid

(*) Zie *Zijne Verhandeling over de geslachten der Naamwoorden*. bl. 27.

(**) De verstandelijke taal is van de natuurlijke taal hierin onderscheiden, dat zij eene wijze is van door middel der *Spraakdeelen* zekere klanken te vormen. met welke wij in onzen evenmensch, een gelijkdenkbeeld verwekken als dat wij wilden uitdrukken.

noodig hebben, waarin zij als rusten. Men beschouwt ze in dit laatste geval nog op tweederlei wijze: of wij stellen ze in de zaak als daaraan verknocht, of wij stellen ze in het bestaan der zaak. B. v. *een zwart paard*, hier is *zwart* eene hoedanigheid van het *paard*; maar: *het paard loopt*, hier is *loopen* geene hoedanigheid van het *paard*, maar eene wijziging of manier van zijn bestaan. In al de voorwerpen dan beseffen wij niet dan bloote hoedanigheden, en zij worden natuurlijk door bijv. naamw. en werkwoorden uitgedrukt; waarvan de zelfst. naamw., en alle andere woorden afstammen.

Wat de vorming der zelfst. naamw. uit de bijv. naamw. en werkwoorden, als hunne eerste wortelwoorden betreft, zij bestaat 1.º in de oorspronkelijke bijv. naamw. en werkw. als zelfst. naamw. te gebruiken, als: *wit*, *het wit*, *loopen*; *het loopen*; 2.º door afleiding der bijv. naamw. als: *goed*, *goeheid*; 3.º door afleiding der deelwoorden, welke ware bijv. naamw. zijn: als *scheping*, *werking*, enz. 4.º van de wortels der werkwoorden, als: *stroom*, van *stroomen*; *boor*, van *boren*; enz. 5.º door de zamenstelling van een bijv. naamw. waaraan de wortel van een werkwoord als uitgang gekoppeld is, als: *booswicht*; 6.º Degene welke van andere naamwoorden afgeleid zijn, als: *gebloemte*, van *bloem*, enz.

De zelfst. naamw. kunnen gemakkelijk tot vier slachten gebracht worden, te weten: 1.º degene die van den wortel des werkwoords gevormd worden; 2.º degene die het werkwoord zelf zijn in de onbepaalde wijze; 3.º degene die van bijv. naamw. of deelwoorden afgeleid zijn, of voortvloeijen; 4.º degene die van naamw. zelf afstammen. Thans zullen wij tot de geslachten overgaan.

Van de Geslachten.

IN de Nederduitsche taal hebben er lang maar twee geslachten der Naamwoorden, bestaan, te weten: het

mannelijke en *vrouwelijke* geslacht. Men heeft later een onzijdig geslacht begrepen en der tale ingevoerd, zegt *Bilderdijk*; iets dat van velen niet opgemerkt is geweest. Ook, om met *Kluit* te spreken, heeft elk naamwoord geen afzonderlijk geslacht. Daar zijn woorden die of enkel *mannelijk*, of enkel *vrouwelijk*, of enkel *onzijdig* zijn; en bij de Vlamingen weet men van geen andere. Maar daar zijn ook woorden die *gemeenslachtig* zijn (*Communis generis*), dat is, die in de zelfde beuaming van *mannen*, *mannelijk*, van *vrouwen*, *vrouwelijk* zijn. Daar zijn er, die *gelijk* of *zelfslachtig* zijn (*Epicana*), dat is die onder een en 't zelfde geslacht, 't zij *mannelijk*, *vrouwelijk*, *onzijdig*, beide de seksen bevatten. Andere zijn *twijfelachtige* (*dubi generis*); maar dit alles zullen wij bij den regel der toepassing zien.

Indien de woorden de voorwerpen volgden, zoude een Naamwoord dat kracht of werking enz. uitdrukt, moeten *mannelijk*, en dat het lijden enz. uitdrukt moeten *vrouwelijk* zijn, enz. Maar de woorden zijn de voorwerpen zelve niet, en hunne hoedanigheden hangen van hunne eigene vorming of wijze van zijn af, en men kan in het woord zelf die hoedanigheden, waaraan men het mannelijke of vrouwelijke geslacht hecht, opmerken. Wij hoeven van het onzijdige geslacht hier niet te spreken, want de taal was reeds lang gevestigd, zoo wij reeds gezegd hebben, eer men een onzijdig geslacht heeft beginnen vorenstellen; dat eigenlijk geen geslacht is, en waarin men de Naamwoorden stelt, welke tot geen van beide kunnen gebragt worden. In vele talen schuilt dit geslacht zonder bijzonder teeken onder het mannelijke of vrouwelijke. In de fransche taal schuilt het onder het mannelijke; als: *le beau l'utile*, enz. In de oude Nederduitsche taal schuilde dit geslacht onder het vrouwelijke, en werd later door het lidwoord *het* en eene andere verbuiging, zeer aan de mannelijke grenzende, onderscheiden. Vandaar dat nog vele onzijdige Naamwoorden bij de Vlamingen vrouwelijk gebleven zijn.

Uit het aangevoerde kunnen wij de volgende regels opmaken.

A. Mannelijk zijn de zelfst. naamw. uit de wortels der Werkwoorden gevormd, om dat zij als daad zelve

het wezen der dadelijkheid uitdrukken.

B. Degene, welke op de tongletters *R* et *L* uitgaat en een werker of werktuig aanduiden, als: *looper*, *snijder*, *schipper*, *hamer*, *klopper*, *lepel*, *vlegel*; enz.

C. De zelfst. naamw. welke van werkwoorden afgeleid zijn en de eigenlijk bijv. naamw. als zelfstandig genomen, zijn vrouwelijk omdat zij een afhankelijkheid in zich besluiten. Dit heeft ook plaats bij de Deelwoorden, welke ware bijv. naamw. zijn. De werkende Deelwoorden gingen oudtijds uit op *and* en *end*. Hiervan zijn, wel is waar, *vijand*, *heiland*, *dwingeland*, *vriend*, etz. afgeleid, maar deze zijn mannelijk door toepassing, waarvan nader.

D. De lijdende Deelwoorden in zelfst. naamw. veranderd, zijn even, de afhankelijkheid voor grond hebbende, vrouwelijk. 'T zij dat zij het voorzetsel *ge* hebben of niet, als: *gedaante*, *gestalte*, enz.

E. Nog eene soort van van werkwoorden afgeleide zelfst. naamw. te weten van den onvolmaakt verledenen tijd zijn vrouwelijk, als: *magt* van *ik mogt*; *spraak* van *ik sprak*; *maat* van *ik mat*; enz. en dat ook om hunne afhankelijkheid.

Indien men nu wil weten of een Naamwoord in zijnen aard mannelijk zij, men zie of het de wortel van een werkwoord is, of op *R* of *L* uitgaat. In tegendeel wil men weten of het vrouwelijk is, men onderzoekte of het in den grond een bijv. naamv. is, tot een zelfstandig aangenomen.

Wat de zamengestelde woorden betreft, zij behouden het geslacht van het laatste, als: *wetboek*, *huishuur*, *krijgsspeer*, enz.

Van het Onzijdige Geslacht.

DEWIL oudtijds onze Naamwoorden maar in twee geslachten verdeeld waren, waarom, kan iemand vragen, nog een derde geslacht ingevoerd? Dit zoo genoemde

derde geslacht heeft altoos in de taal gescholen; doch zonder bijzonder lidwoord of verbuiging. Door het meer wijsgeerig beschouwen der taal heeft men begrepen dat er woorden bestonden welke geene werkende of lijdende hoedanigheden in zich beslooten, en derhalve aan geen der twee eigenlijke geslachten konden 't huis gebragt worden. Men beschouwt de hoedanigheden der voorwerpen op zich zelve, als: *de goedheid, de schoonheid, enz. Bilderdijk* noemt dit in *abstracto* beschouwen. Men beschouwt de hoedanigheden ook in het voorwerp bestaande waarvan zij afhangen, of die aan eene zaak eigen zijn, of wel het bestaan der zaak wijzigen, *Modifieëren*, als: *eene goede moeder; een schoon kind; de moeder zingt, het kind speelt*, enz. Doch men kan de hoedanigheden nog op eene andere wijze beschouwen, te weten in het voorwerp dat de hoedanigheid bezit, in zoo verre men het in die hoedanigheid beschouwt, als: *het goede, het schoone*, enz. en dit noemt men in *Concreto* beschouwen. Dit schijnt aan degenen die niet gewend zijn de dingen door wijsgeerige beschouwingen te ontwikkelen, zeer duister of *abstract* voor te komen. Men zal dit beter door nadere ontleding begrijpen. De *goedheid* is de hoedanigheid van hetgene *goed* is in *abstracto*; *het goede* is hetgene die hoedanigheid heeft, in zoo verre met het in die hoedanigheid beschouwt. Nu *de goedheid* maakt *het goede*, of maakt de voorwerpen *goed*; dus *het goede* geene hoedanigheid zijnde, kan het niet als zoodanig vrouwelijk zijn; en geene werkende zelfstandigheid ook niet mannelijk, derhalve is het buiten alle geslacht. Dus zijn alle hoedanigheden, in *Concreto* beschouwd, zonder geslacht. Dit geslachtloos zijn noemt men thans *onzijdig*, en het wordt als een derde geslacht aangemerkt.

Deze beschouwing in *Concreto* strekt haar ook uit tot de onbepaalde wijze der werkwoorden, tot de verkleinwoorden, tot de zelfst. naamw. stoffelijk gebezigd, tot de verzamelende zelfst. naamw., *Collectiven* en ook tot de zelfst. naamw. die op *sel* uitgaan, of het voorzetsel *ge* hebben.

F. Hieruit trekt men dezen regel. Wat in de beschouwing in *abstracto*, of als eene hoedanigheid op

zichzelve gebezigd wordt, is *vrouwelijk*; wat in *Concreto*, of in het voorwerp dat die hoedanigheid bezit, beschouwd wordt is *onzijdig*.

Van de Toepassing der Geslachten.

WIJ hebben nu de gronden gezien van de vorming der geslachten der Naamwoorden uit hunnen aard en hun wezen, of uit hunne vorming als woorden zelve. Deze worden *eigen geslachten* genoemd. Doch daar bestaan nog geslachten van Naamwoorden door *toepassing*, waardoor een woord niet met zijn eigen, maar met een toegeëigend geslacht gebezigd wordt. En dit geschiedt of met het geslacht van het voorwerp aan het woord toe te passen, of van dat van een ander woord, hetwelk wij denken, opdat, hetwelk wij uitspreken. Hieruit zijn de algemeene regels der geslachten, uit de voorwerpen genomen, door de taalbeoefenaren geput. En waarnaar een *Hoogstraten*, een *Kluit* en ook een *Weiland* zich geschikt hebben. Derhalve zegt men: *mannelijk* zijn namen die op *mannen*, *vrouwelijk* die op *vrouwen*, en *onzijdig* die op geen van beide passen, of *woorden* eigenlijk als *woorden* beschouwd, enz.

Deze *toepassing* strekt zich zoo wel op onbezielde als op bezielde voorwerpen uit. De eerste soort van *toepassing*, waardoor wij het geslacht van het voorwerp aan het woord geven, gebeurt meestal ten aanzien van benamingen aan mannen of vrouwen gegeven, als: *vreemdelling*, *droneling*, *balling*, enz. welke gemeenslachtig zijn (*communis generis*), want men zegt van eenen maa: *ik heb den vreemdelling gezien*, enz. *Koning jongeling* enz. zijn alleen mannelijk, om dat zij altoos van mannelijke voorwerpen gebruikt worden; zoo zegt men ook *een hooiwicht*, ofschoon *wicht* onzijdig is; *een blaaskaak*, ofschoon *kaak* vrouwelijk is, in welke niet

gelet wordt op de eigenlijke beteekenis van *wicht* en *kaak*, maar op den mannel. persoon, zegt *Kluit*; zoo zegt men ook *een goede bloed*, *een brave borst*, enz.

De andere soort van toepassing, wanneer men onder een woord een ander verstaat, gebeurt op tweederlei wijze, of met het verzwegen woord nevens het uitgedrukte, of met hetzelfde in plaats van het andere te denken. Derhalve zijn *linde*, *esch* mannelijk, om dat men er *boom* onder verstaat. De namen der planten vrouwelijk om dat men er *plant* onder verstaat. De namen van landen, steden, dorpen enz. onzijdig, om dat men er *oord* onder verstaat, enz. De tweede wijze heeft plaats op uitheemsche woorden; zoo zegt men het *saizoen*, het *portrait*, om dat men er *jaargetijde* en *afbeeldsel* bij denkt. (*)

Deze zijn de gronden der geslachtregeling van de Nederduitsche Naamwoorden. Doch daar zijn nog eenige uitgangen, welke eene verandering ondergaan hebben, en aan welke een bijzonder geslacht eigen is. Van deze moeten wij nog handelen.

Wanneer er in de woorden zelve geen onderscheidend kenmerk is, 't zij in hunnen eigen aard, 't zij in eenige toevalligheid, of eenigen vasten uitgang; zoo kunnen zij geenen vasten regel opleveren, zegt *Kluit*. Het is reeds bewezen dat dat kenmerk in den aard der woorden, als woorden zelve, en in hunne toevalligheden te vinden is, wat het laatste betreft, wij zullen dat kenmerk ook in de uitgangen vinden.

G. De Naamwoorden uitgaande op *ing*, zijn vrouwelijk, omdat *ing* eene verkorting van *inge* is, de oude uitgang van het werkend deelwoord. Zij worden mannelijk bij toepassing.

H. De Naamwoorden op *ij* uitgaande, zijn vr. als: *heerschappij*, *maatschappij*, enz. omdat *ij* ook eene inkorting is van *ing*.

I. De Naamwoorden op *heid* en *schap* uitgaande,

(*) Wat het woord *wijf* betreft, het neemt geen geslacht door toepassing aan. De oorsprong van dit woord ligt zeer duister, en is nog door geenen Schrijver naar eisch opgeklaard geworden. Zie echter daarop *Bild.* in zijne Verh. over de Geslachten, enz. bl. 112.

zijn vr. omdat *hede* thans *heid*, van den onvolm. verl. tijd van *hebben* gemaakt is, — *Schap* is van het werkw. *scheppen*, oudtijds *schapen*, en wel van deszelfs deelw. *schaping* verkort tot *schap*.

K. De Naamw. die op *in*, *se*, *s*, *st* en *ster* uitgaan, zijn vr. De uitgang *in* is eene verbastering van het deelwoord in *ing*, *se* is eene letteromzetting (Methatesis) van *es*, en de *s* brengt eigenaardig het lijdende in tegenstelling van het werkende bij in meest alle talen, als: *flatteur*, *flatteuse*. De uitgang *s* is ook vr. als bijv. naamw. zijnde, b. v. *Nederlands*, *Japans*, enz. Men heeft ze door *ch* versterkt, en *fransch*, *duitsch*, enz. geschreven. De *s* sterk uitgesproken, wanneer zij een woord sluit, wordt *st*, dus is *ste* en *st* vr. en *ster* is ondanks de *r* vr. omdat hij van *ste* is.

L. De Verkleinwoorden zijn onzijdig, omdat derzelve uitgangen van deelw. afgeleid zijn en in *Concreto* beschouwd worden. *Kluit* brengt tot de onz. uitgangen de achter gevoegde teekens der Verkleinwoorden maar hij toont er ons de reden niet van. (*)

M. De Naamw. uitgaande op *sem* zijn mannelijk, omdat zulke Naamw. van den wortel der werkw. als: *bloesem*, van *bloeyen*, *aassem*, van *ademen*, enz.

N. Met den uitgang *sel*, zegt *Kluit*, kan men in 't Nederduitsch van alle werkw. Naamwoorden maken, die alle onzijdig zijn. Maar waarom zijn zij onzijdig? Zij drukken noch den werker, noch de werking uit, noch het lijdend voorwerp der werking, maar de hoedanigheid van het gewerkte in 't voorwerp der werking in *Concreto*, als: *het bloeisel*, *het verguldsel*, *het maaksel*, enz.

O. De Naamw. van Werkwoorden gevloeid, met het voorvoegsel *ge* voor aan, zijn onz. omdat zij ook in *Concreto* beschouwd worden, als: *geroep*, *geween*, *geblaas*, enz. Ook op *er* uitgaande, komende van de voortdurende werkw. als: *gebulder*, *gestonker*, van *bulderen*, *flonkeren*, enz. Degene met de voorzetsels *be*, *ver*, *ont* en *onder*, zijn ook onz., omdat zij het voorzetsel *ge* innemen of verplaatsen, als: *bederf*, *verlies*, *ontwerp*, *onderwijs*, enz.

(*) Zie de Voorrede van *Hoogstratens Geslachtlijst*, bl. 82.

P. De uitgang *dom*, het oude *dome*, moest als voortkomende van *doming*, de zelfst. naamw. vrouwelijk maken. Door inkorting tot *dom* heeft men ze voor geen deelwoord meer genomen, maar voor den wortel des werkwoords *domen* gehouden en mannelijk gemaakt, als: *rijkdom*, *wasdom*, enz. De verzamelende zelfst. naamw. *Collectiven* op *dom* uitgaande, zijn altoos onz. als: *godendom*, *menschdom*, — dit geldt ook ten aanzien van de woorden, in *schap*, als: *gezelschap*, *genootschap*, enz. die alle in *Concreto* beschouwd worden.

Q. De zelfst. Naamw. uitgaande op *nis* zijn vr. Die uitgang was oudtijds *nes*, en is eene zamenstelling, even als met *heid*, *schap* en *dom*. Het woord beteekent *holte* of *bevatting*. De wortel van ons *nis*, zegt *Ten Kate*, ligt duister of verborgen. Laat het zoo zijn, hij is door *es* of *is* vervrouwelijkt.

R. De zelfst. Naamw. op *de* en *te* uitgaande zijn vr. als verkort van *hede* B. V. *hooghede*, *hoogde*, nu om de welluidendheid *hoogte*. De uitgangen *we* en *uwe* of *uw* zijn ook vr. als eene verbastering van *ige* want *zenuwe* was *zenige*, *schaduwe* was *schadige*, bijv. naamw. van *schade* (*lommer*), enz.

S. De zelfst. Naamw. op *eel* en *et* uitgaande zijn onz. omdat zij in den grond verkleinwoorden zijn, als: *tooneel*, *platteel*, *rondeel*, *musket*, enz.

Al de Naamwoorden die hun geslacht volgens deze regels niet hebben, zijn, of door toepassing, of door geslachtverloop veranderd. Dewijl het geslachtverloop bij de Hollanders zoo wel plaats heeft als bij de Vlamingen, zal het, mijns oordeels, niet te onpas voorkomen, de redenen hiervan in het midden te brengen.

Eene menigte van oorzaken hebben daartoe medegewerkt. 1.° De groote afloop veler eeuwen. 2.° De verscheidenheid van land- en luchtstreken, welke meer of min invloed op de taal hebben. 3.° De aanmerkelijke letterverwisselingen, verbuigingen van woorden, en de veranderingen daarin voorgevallen door de schielijkere of tragere uitspraak. 4.° Het verloop van beteekenissen door figuurlijke en redekundige spreekwijzen in de woorden ingevoerd. 5.° De bijzondere tongvallen, welke men schier in elke Provincie onzer Nederlanden ont-

waart; dit alles heeft ook meer of min invloed op de geslachten der Naamwoorden gehad. Laat ons nog daarbij voegen de inneming van woorden uit vreemde talen, de overheersching van uitheemsche Vorsten, inlandsche beroerten, bloedige oorlogen, geheele ontbindingen van het Staatsgestel, of zijne gedurige standverwisselingen, enz. Deze alle hadden de geheele Nederduitsche taal in eenen staat van verwarring, vervalsching, regelloosheid en onzekerheid gestort, waardoor zij hare natuurlijke schoonheid op de deerlijkste wijze verloor, of onsteld zag; en hiervan leveren ons de oude boeken en handschriften de overtuigendste bewijzen op.

In Holland deed ten tijde van *Hoofst* en *Vondel*, door het beoefenen van Dicht- en Redekunst, de geest van dien Landaert groote sprongen in de fraaije letteren. Men stelde belang in de taal; zij won veel beschaving, maar het verloop der geslachten was zoo verre gegaan dat alle sporen van regelmatigheid er in uitgewischt waren. Om de zachte ineensmelting der klinkletteren te voorkomen, schreef men somwijlen den eersten naamval van het mannel. geslacht met het verbogen lidwoord *den*. als: *den angst*, *den ader*, *den anker*, enz. Waaruit voortkomt dat vele woorden, welke met eenen klinker aanvangen, bij de Vlamingen mannel. zijn. welke moeten vr. gebezigd worden, als: *aak*, *inborst*, *aandacht*, en veel andere. In het achterzetten der *N* nam *Vondel* zelf eene groote vrijheid, om den *Hiatus* in de Verzen te vermijden; want de tong volgt gemakkelijk dat ligt om uitspreken is.

Deze achterzetting eener letter werd bij de Grieken *Paragoge* genoemd, en is bij de oude Schrijvers zeer gemeen, en zij heeft gelegenheid gegeven niet alleen tot onzekere heid in de geslachten, maar ook om den eersten naamval van het mannel. geslacht met *den* uit te drukken; en de Vlamingen hebben, hierin de Ouden volgende, zonder de oorzaak daarvan te kennen, deze schrijfwijze nagevolgd, en dus geen onderscheid tusschen den eersten en vierden naamval gemaakt.

Gelijk de achtergevoegde *N* (*Paragoge*) verscheidene Naamwoorden van geslacht hebben doen verloopenen, zoo hebben niet min de afkappingen (*Apocopen*) daartoe

aanleiding gegeven. Een enkel voorbeeld zal ons dat aanwijzen. Het Naamw. *mensch*, dat oorspronkelijk een bijv. naamw. is, en in uitgang met *aardsch*, *hemelsch*, enz. gelijk staande, zoo moet het van natuur in *Concreto* beschouwd Onz. zijn. Wanneer men zegt B. v. *de mensch is sterfelijk*, is dit niet anders dan eene verkorting van *de menschen zijn sterfelijk*. Zoo zegt men *op de been*, *in de wapen*, *onder den voet*, enz. welke alle *Apocopen* zijn, en in eenen *Collectiven* zin moeten genomen worden. *De mensch is sterfelijk*, beduidt het geheele menschelijke geslacht. Derhalve zegt men kwalijk *den mensch*, wanneer men een *enkel mensch* bedoelt; en dit blijkt nog klaar in de zamengestelde: *het vrouwmensch*, *het paardmensch*, (*Centaurus*), *het stiermensch*, (*Minotaurus*), enz. *Melis Stoke* en andere oude Nederl. Schrijvers, zijn vol van soortgelijke afkortingen, waar zij het lidwoord *de* voor een onz. Naamwoord in 't enkelvoud stellen. Uit deze oorzaak, tevens door de persoonsverbeeldingen der Dichters, (*) en door de overzettingen uit het Latijn, waarin men zich veel naar de Latijnsche geslachten gericht heeft, zijn er vele Naamwoorden bij de Vlamingen een oneigen geslacht toegeëigend geworden. Ook door overdrachten (*Metaphora*), door overnamingen (*Metonymia*), enz.

Van dit geslachtverloop zijn de Hollanders ook niet vrij te spreken. Er zijn Schrijvers onder hen die geene regelmatigheid in de oude geslachtregeling meer vindende, de geslachten naar hunne bijzondere denkbeelden of zindelijkheid geplooid hebben. *Hodst* en *Vondel* verschilden veel van elkander. De verkorting van *ooge*, *oore*; *uure*, enz. in *oog*, *oor*, *uur*, heeft, om de weluidendheid, hen doen het onzijdig lidwoord er voren plaatsen, waardoor zij tegen hunnen aard onder het onzijdige geslacht gerankschikt staan. Dit *misbruik* door de beste Schrijvers gevolgd zijnde, is alleens in *gebruik*

(*) De Dichters maken van alle levenloze dingen, persoonsverbeeldingen; zoo zegt *Vondel* van de *Stad Amsterdam* die, als eigenaam, onz. is: *dat zij als keizerin de kroon draagt, op hare leeuwen draveert en hare wortels door 't moeraas schiet, tot op de herten van Pluto*, enz. Zie I. D. der *Poesij*, bl. 297.

veranderd, en gelijk zeer wel *Chr. Van Heule* in de Voorrede zijner *Spraakkunst* zegt: « *Het gebruik eener taal stelt de voornaamste en krachtigste wet. Hier na volgt de rede, welke alles met toelating des gebruiks regeert.* »

Dewijl het geslachtverloop bij de Hollanders en de Vlamingen hetzelfde niet is, of anders gezegd, dewijl zij aan vele woorden een verschillig geslacht toeëigenen, zullen wij hier eene korte vergelijkende opgave geven van de zelfst. naamw. welke ten dien aanzien tusschen hen verschillig zijn. De *balans* of vergelijking, zal ons duidelijk doen zien, wie van hen meest van de ware geslachtregeling afgeweken zijn:

A. B. C. (Alphabet), Hollandsch Onz. Vlaamsch Mannel. Het moet als *Collectivum* Onz. zijn. Zie F.

Aanbeeld, Holl. Onz. Vl. Vr. Het moet M. zijn, als wortel van het oude werkw. *balten*. Zie A.

Achterdocht, Holl. Vr. Vl. M. Het moet Vr. zijn, als komende van het *partic. pret.* van *denken*. Zie C.

Altaar, Holl. Onz. Vl. M. Het moet Onz. zijn, want het is niet anders dan het Latijnsch *Altare*.

Beest, Holl. Onz. Vl. Vr. Het is oorspronkelijk Vr. om de vorming. Zie K. Men zegt nog: *de beest spelen, maken. Westerbaan* zegt: *het beest maakt hier de beest.* (*)

Blok, Holl. Onz. Vl. M. Het moet Onz. zijn, als een oorspronkelijk bijv. naamw.

Boek, Holl. Onz. Vl. M. Het moet Onz. zijn, als *Collectivum*. Zie F.

Broederschap, Holl. Vr. Vl. Onz. Het moet Vr. zijn om den uitgang. Zie I. Ook zijn *priesterschap* en soortgelijke woorden Vr. wanneer zij in een vergaderd ligchaam eene algemeenheid van personen aanduiden; en zij zijn Onz. wanneer zij het *ambt* of de *bediening* aanduiden. Zie hier over *A. Kluit* *Geslachtlijst*, Aant. bl. 411.

Distel, Holl. Vr. Vl. M. Het moet Vr. zijn omdat men er plant onder verstaat. Zie *Regel der toepassing*.

Doek, Holl. M. en O. Vl. M. Het moet als *stoffs* Onz. zijn en als *lap* M. Zie F.

(*) *K. Van Mander* zegt: naar meening van *Aristoteles*, is een beest dat niet slaapt, Zie uitb. der fig. bl. 114.

Dood, Holl. M. en Vr. Vl. Vr. Het moet als wortel van *dooden* mannelijk zijn. Het is ook Vr. genomen van den onvolmaakt verledenen tijd van het oude werkw. *do-en* dat is ontbinden. In persoonsverbeelding is het altoos Mannelijk. Zie A. en E.

Eigendom, Holl. M. en Onz. Vl. M. Het moet als wortelwoord van *domen* M. zijn. Als inkorting van *dome* wordt het in *Concreto* beschouwd enz. Zie A. en F.

Erf, Holl. Onz. Vl. Vr. Het moet Onz. zijn, omdat men er *erfgoed* onder verstaat. Zie *Regel der toepassing*.

Feest, Holl. Vr. en Onz. Vl. Onz. Het moet om den uitgang Vr. zijn. Het is Onz. gebezigd van het Latijnsch *festus*. Zie K.

Gedachte, Holl. Vr. Vl. Onz. Het moet als onvolm. verl. tijd van *gedenken* Vr. zijn. Het is van denzelfden aard als *gedaante*, enz. Men schreef oudtijds *gedacht*, en als deelw. was het in *Concreto* beschouwd Onz.

Genie, van 't fransch *genie*, moet Mannelijk zijn. Men gebruikt het meest Vr. ook wel Onz. Doch *Bilderdijk* wil dat dit laatste doume taalverwoesting zij. Zie zijne *Geslachtlijst* bij dit woord.

Gild, Holl. Onz. Vl. Vr. Het moet als *Collectivum* Onz. zijn. Zie F.

Gordijn, Holl. Vr. en Onz. Vl. Vr. Het moet om den uitgang *gording* voor *gordijn* Vr. zijn. Doch om den *Diminutiven* uitgang is het Onz. Zie L.

Loon, Holl. M. en O. Vl. M. Het is Onz. als verkort van *geloon*, en Mannelijk als wortel van het oude werkw. *lonen*. Zie A.

Mensch, Holl. M. en O. Vl. M. Het moet Onz. zijn als een oorspronkelijk bijv. Naamw. in *Concreto*. Het is zamengesteld van *man* meerv. *men*, met den uitgang *isch*, verkort tot *sch*. Het is ook Mannelijk door toepassing, 't zij voor *man*, 't zij voor die van het menschelijke geslacht, zonder aanmerking van kunne. Zie F. en *den regel der toepassing*.

Middel, Holl. M. en O. Vl. M. Het is als bijv. naamw. in *Concreto*, Onz. Doch om den uitgang Mannelijk. Zie F. en B.

Misdaad, Holl. Vr. Vl. Onz. Het moet Vr. zijn van *daad*. Zie E.

Niet, als zelfstandig genomen, Holl. Onz. Vl. M. Het moet Onz. zijn, als bijv. Naamw. gebezigd Zie C.

Oog, Holl. Onz. Vl. Vr. Het moet uit den aard, en als eene intrekking van het oude *oghe* Vr. zijn. Door de geslachttoets van *Ten Kate* wordt bewezen, dat het in de verwantschaps talen Onz. was. Zie I, D. bl. 445. *Melis Stoke* schreef ook in 't *oghe*. Doch oudtijds was het Vr. geslacht daar meest gemeen aan.

Oogenblik, Holl. M. en O. Vl. M. van *blik* moet het M. zijn, doch van *ooggeblik*, waarvan het waarschijnlijk afstamt, is het Onz. Zie E. en O.

Oor, Holl. Onz. Vl. Vr. Het moet Vr. zijn, *oore* van *hooring*, om den uitgang zie G. Doch men heeft sedert ettelijke eeuwen ja ten tijde van *M. Stoke*, hetzelfde Onz. en Vr. gebezigd.

Oorlof, Holl. Onz. Vl. M. Het moet Onz. zijn omdat het hetzelfde is als *verlof*. Men heeft het verkeerd voor een zamengesteld woord van *oor* en *lof* genomen en derhalve Mannelijk gebezigd.

Oorlog, Holl. M. Vr. en Onz. Vl. M. Dit woord is door de Vlamingen Mannelijk gemaakt, gelijk vele woorden die met eenen klinker aanvangen, door de *N* paragoge, den *oorlog*. De Hollanders hebben het Onz. gemaakt, gelijk *oog*, *oor*; maar het is in den grond en oorspronkelijk Vr. want het is van *war-lage* of *overloge*, nu *nederlaag* afgeleid.

Orgel, Holl. Onz. Vl. M. Men wil het Onz. hebben van 't latijnsch *organum*. Doch het schijnt meer een klanknabootsend woord te zijn, en om zijne vorming M. Zie B.

Patrijs, Holl. M. Vl. Vr. het moet M. zijn, omdat er *vogel* onder verstaan wordt; anders het is om den uitgang Vr. Zie K. en den *Regel der toepassing*.

Punt, Holl. Vr. Vl. Onz. Men wil het Onz. hebben van het latijnsch *punctum*; doch de *punt* is nederduitsch en gevormd van het deelwoord *pyend*, waarvan *pick*, en als zoodanig Vr. Zie C.

Rijn, Holl. Onz. Vl. M. voor einklank van een Vers moet het Vr. zijn, als komende van *rijging*, *regeling*; maar het is Onz. wanneer men er *rijngeluid* onder verstaat. Zie G. en O.

Schild, Holl. M. en Onz. Vl. M. het moet als wortel van het oude werkw. *schien* Mannelijk zijn. Doch als zamentrekking van het oude zelfst. naamw. *schillaart* tot *schilt*, is het Onz. en het is Onz. in alle noordelijke talen. Zijnen oorsprong blijft echter onzeker.

Uur, Holl. Onz Vl. Vr. Zijnen oorsprong is uit het Latijnsche *hora* en derhalve Vr. In het hoogduitsch is *uhr* (uur) voor *uurwerk* gebruikt; waaruit men het Onz. bezigt. De Ouden zeiden altoos *de ure*. Ook kan dit geslachtverloop grootendeels veroorzaakt zijn om redens hooger aangetoond.

Uit deze korte opgave, welke wij vrij langer hadden kunnen maken, zien wij duidelijk dat het geslachtverloop bij de Vlamingen aanmerkelijk meerder is dan bij de Hollanders. Hier tegen kan men inbrengen: Zijn de hier aangevoerde regels van *Bilderdijk* zoo vast of stellig dat wij naar dezelve over het geschilpunt der geslachten kunnen beslissen? Het antwoord is hierop gereed: men moet kunnen oordeelkundig bewijzen waardoor deze regels niet vast staan, of hersenschimmig zijn; of men moet er andere voordragen, die op vaster gronden steunen. De grootste taalkenners hebben sedert twee eeuwen naar de onwrikbare gronden voor de geslachtregeling onzer taal gezocht, maar alles zoo verward en duister gevonden dat zij geen ander middel ter hand gehad hebben dan van eene Geslachtlijst te vormen, op het gebruik, of de voorbeelden der beste Schrijvers steunende. Ik twijfel grootelijks of er onder de Vlamingen Taalkenners zullen opstaan; die eenen *Ten Kate*, eenen *Huydecoper*, eenen *Kluit*, en meer andere verdienstelijke mannen, in het vak der taalkunde, zullen overtreffen. (*) Het zijn de taalkundige schriften dezer mannen, welke wij behooren te lezen, om een denkbeeld van de moeilijkheid der Geslachtregeling op te vatten. Men weigere de Geslachtregeling van *Bilderdijk* aan te nemen, het zal niet min onloochenbaar blijven, dat hij op dit be-

---

(*) Ik weet dat er Vlaamsche taalopbouwers zijn, die zulke verdienstelijke taalopbouwers voor *kinders* en *weetaieten* hebben uitgeschieden, maar ik zal best doen met de namen die beschreven heeten te verzuimen.

neveld vak der taalwetenschap, een groot licht verspreid heeft; en dat alle Nederlanders, die prijs stellen op het beoefenen hunner schoone Moedertaal, aan dien kundigen man, ten dien aanzien, veel te danken hebben.

Ik oordeel dat het bijgebragte, voor allen onpartijdigen lezer, zal meer dan genoegzaam zijn, om te doen zien, dat men, met iets, zonder een voorafgaand onderzoek, aftekeuren of te verwerpen, altoos laatdunkend of willekeurig te werk gaat; en dat degenen *die met hetzelfde suvel besmet zijn, van anderen behooren te zwijgen.*

Over de Bijzondere Woorden,

**WELKE TUSSEN DE HOLLANDERS EN DE VLAMINGEN
VERSCHILLIG GESPELD WORDEN.**

Wij hebben in onze Taalkundige Tweespraak over de bijzondere woorden, welke tusschen de Hollanders en de Vlamingen verschillig geschreven worden, niet kunnen handelen; dewijl onze taak vorderde van de Spraakkunst, zonder aanmerkelijke afbreuk, op te volgen. Het is denkelijk dat wij onzen Landgenooten geen' ondienst zullen doen, met hier eene Lijst van soortgelijke woorden op te geven; en de redenen van dit verschil in spelling, naar de voorschriften der beste Taalgeleerden aan den dag te leggen. Waaruit de onpartijdige en onbevooroordeelde lezer, bij zichzelf, over de waarde der beider schrijfwijzen zal kunnen beslissen, of uitspraak doen.

Dan, eer wij ter zake komen, hier dient vooraf aangemerkt, dat de invloed der welluidendheid en gemakelijkheid van uitspraak veel heeft bijgedragen, om verscheidene woorden deze of gene verandering in spelling, bij de Hollanders, te doen ondergaan. Derhalve kan het

niet ongepast voorkomen, hier iets over dien invloed op onze Nederduitsche taal, in het midden te brengen.

Onze Moedertaal een tak zijnde van den ouden Duitschen, of Teutonischen taalstam, moest natuurlijk veel van de ruwheid en hardheid van haren oorsprong mededeelen. De oude Duitschers of Teutoniers, waarvan wij afstammen, leefden onder eene ruwe en harde lucht; en deze brengt niet alleen veel bij om de lichamen te verharderen, maar zij verstompt zelfs de gewaarwordingen en gevoelens der ziel; zij maakt de karakters stug, het hart ongevoelig, de zeden woest en onbeschaafd; en wien is het onbewust, hoe veel invloed dit alles op de taal eens volks heeft? Vandaar dan al het harde en stootende, welk men in onze oude oorspronkelijke woorden ontmoet. (*) Wel is waar, dat men daarmede aan het groot oogmerk der taal, dat is, zijne gedachten aan anderen kenbaar te maken, voldoende kon; maar bij de aanwassende beschaving van het volk, bij het ontstaan der fraaije kunsten en wetenschappen, moest de taal niet alleen als een middel dienen om zich aan anderen verstaanbaar te maken, maar om zich behagelijk, aangenaam en overredend uit te drukken, en hiertoe moest het harde, het stootende en wanluidente door het zachte, vloeibare en welluidende verdrongen worden. Men gevoelde meer en meer dat er niets in de ziel kan dringen hetwelk in de ooren mishaagt; (**) en gevolgelijk dat de taal zich naar het vermaak der ooren schikken moet. (***)

Vandaar dat de hollandsche Taalopbouwers verscheidene woorden welluidendheidshalve, zelfs tegen de afleiding of andere taalgronden, 't zij door letterverwisseling en zamentrekking, 't zij door inlassching, of weglating eener letter, meer of min in spelling veranderd hebben. Zonder aan te voeren, hoe zeer de Grieken, opzigtelijk de spelling hunner taal, op de welluidend hebben acht

(*) Zie hierover nader: *Sieg.* over den invloed der welluidendheid. bl. 8. en verv.

(**) *Nihil intrare potest in affectum, quod in aure, velut quodam vestibulo, statim offendit. Quintil. Instit. Orat. L. IX. C. 4.*

(***) *Voluptari aurium morderari debet Oratio. Cic. Orator Cap. 48.*

genomen, het welk overtuigende in de geleerde schriften van *Vossius*, *Valckenaer* en *Lenep* bewezen wordt, is de letterverwisseling, zoo van Klinkers als Medeklinkers, ter bevordering van welluidendheid en gemakkelijheid van uitspraak, zeer gemeen. Van *scribo*, maken zij niet *scribst*, *scribtum*, maar *scripsi*, *scriptum*; van *labor*, niet *labsus*, maar *lapsus*. Volgens *Cicero* schrijft men welluidendheidshalve *meridles* voor *medidies*, zamengesteld van *medi* en *dies*; waaruit de Franschen hun *meridien* gevormd hebben, en waarvoor wij thans *middag* in plaats van *middendag* schrijven.

Wat de Franschen betreft, meestal de veranderingen, welke zij, sedert meer dan eene eeuw, aan hunne taal gedaan hebben, hebben het aangename en welluidende ten doele gehad. Oudtijds schreef men, om den oorsprong des woords aan te duiden, *estre*, *estude*, *nostre*, *vostre*, enz. van *esse*, *studium*, *noster*, *voster*, enz. Thans heeft men de *s* verworpen en men schrijft *être*, *étude*, *notre*, *vôtre*. Van het Latijnsch *bestia*, *gustus*, *præso*, *sponsus*, enz. schrijft men *bête*, *gout*, *prête*, *épouse*, enz.

Zullen wij thans ontkennen dat de welluidendheid, of gemakkelijheid van uitspraak op onze Moedertaal, welke in haren oorsprong veel meer hard en ruw is, geenen invloed heeft of mag hebben? Wat anders dan het betrachten der welluidendheid heeft de Nederlanders, in 't algemeen, sedert verscheidene eeuwen, *vrucht*, voor *vurcht*, *vorst* voor *vrost*, waarvan nog *vriezen*, *bron* voor *born*, *dertien* voor *drietien*, *dertig* voor *drietig*, *best* voor *betst*, *meest* voor *meerst*, enz. doen schrijven? Onze taal is dan niet alleen voor zulke letterverwisselingen enz. vatbaar, maar tevens zeer geneigd tot welluidendheid, en zij gedooft niet, om met *Schrant*, te spreken, als hare zuster, de Hoogduitsche, de wanluidente vereeniging van harde medeklinkers.

Denkelyk, zal men hiertegen inbrengen: kan er uit den al te grooten invloed der welluidendheid op de taal geene verwarring in de spelling ontstaan, of behoort men niet te weten hoe verre zich die invloed behoort uit te strekken, en waar hij zijne beperking heeft? *Weiland* zelf heeft deze opmerking ook gemaakt, en dehalve heeft hij zich lang zeer zinnig of spaarzaam

naar den gezegden invloed gerigt. Doch, na dat de Bataafsche Maatschappij van Taal- en Dichtkunde hare vraag had uitgeschreven: *In hoe verre behoort de spelling der Nederduitsche tale geregeld te worden naar wel-luidendheid en gemakkelijheid der uitspraak?* En daarop het met goudbekroonde antwoord van den Hoogleeraar *Siegenbeek* was in het licht gekomen, heeft hij opzigtelijk verscheidene woorden zijne spelling veranderd, en B. V. *liefelijk*, *antwoord*, *thans*, *doorgaans*, enz. voor *liefsijk*, *andwoord*, *thands*, *doorgaands*, enz. geschreven.

De Regelen en bepalingen dan, door die meergemelde Hoogleeraar voorgedragen, zijn niet slechts door de verdienstelijke Bataafsche Maatschappij van Taal- en Dichtkunde, goedgekeurd en aangenomen, maar reeds door al de beste Schrijvers en Taalbeoefenaren gevolgd. (*) Zie dan wat ik geradig gevonden heb hierin te laten vlocijen, eer ik tot de bijzondere in spelling verschillende woorden, tusschen de Hollanders en de Vlamingen, overging.

Acht, bij de *Vlam. agt*, om hetzelfde van het telwoord *acht* te onderscheiden. Men behoudt de *g* alleen in woorden, welke in het meervoud de *g* hebben, als in *dag*, *dagen*, of dezelve om hunnen duidelijken oorsprong vereischen, als *magt* van *mogen*. Anders men bezigt, bij de stuiting op eenen harden medeklinker, of aan het einde eener lettergreep, het onverdeelbaar letterteken *ch*; omdat de *g* daar te zacht voorkomt, en *ch* beter aan de uitspraak voldoet. Het vermijden der *Homonijmen* gelijkkluidende, of klankverwante woorden, is nooit geene genoegzame reden om het een of ander woord in spelling te veranderen. Indien dit voor regel doorging, zoude men al de *Homonijmen* uit onze taal behooren te verbannen. De verschillende beteekenis der woorden, wordt duidelijk genoeg, door den samenhang der rede, onderscheiden.

(*) *Bilderdij*d alléén, moet hiervan in eenige betrekkingen, uitgezonderd worden. Doch, zonder de gevoelens van zulk een' geleerd man te durven tegenspreken, kan, mijns oordeels, de denkwijze van *éénen*, tegen de groote meerderheid, niet opwegen.

Afbeeldsel, bij de *Vlam.* nog dikwijls *afbeeldzel*. Men behoort hier de *s* en niet de *z* te bezigen, omdat de eerste beter aan den natuurlijken toon der uitspraak voldoet. Het scherp geluid der *t* kan zelfs in *plaatsen*, *kwetsen*, *beletsel*, enz. niet dadelijk op den zachten klank der *z* overgaan. Doch dit geldt niet ten aanzien der zamengestelde woorden, als: *afzetsel*, *voorzetsel*, *ontzag*, enz., waarin de *z* om de uitspraak, en, als van het zakelijk deel des woords behorende, moet behouden worden.

Allermeest, bij de *Vlam.* *aldermeest*. In vele woorden wordt de *d* om de welluidendheid ingevoegd, als: *meerder* voor *meorer*, *diender* voor *diener*, *zwaarder* voor *zwarer*, enz. Doch daar in *aller*, *kleiner*, *sneller*, *feller*, enz. zich geen wangeluid laat hooren, hebben de hollandsche Taalgeleerden eenen regel gevormd, waarbij alle zelfstandige en bijv. naamw. op *er* achter *l* en *n*, uitgaande, zonder *d* behooren geschreven te worden, als: *speler*, *inwoner*, *edeler*, *dunner*, enz. Deze alleen uitgezonderd, waarin het gebruik de inlassching der *d* stellig geboden heeft, als: *diender* voor *diener*, enz.

Altoos, waar voor de *Vlam.* meestal *altijd* schrijven. *Ten Kate* bewijst, dat *toos* oudtijds ook *tijd* beteekende; dus is deze spelling van zeer ouden oorsprong, en heeft van in de vijftiende eeuw in den zin van *altijd* gebruikt geweest. (Zie Gulden Troen 1484)

Ambt, bij de *Vlam.* *ampt*. Dit woord komt van het Keltische *amb* voort; waaruit het Latijnsche *ambulare* gesproten is. Van hetzelfde hebben de Grieken hun *amphi*. Derhalve komt *ampt* met de *Etimologie* van het woord niet overeen. Wijders is het in onze taal niet gebruikelijk van de *b*, op den harden medeklinker *t* stuitende, in de scherpe *p* te verwisselen; als blijkt in *hebt*, *abt*, enz. De Hoogduitschers schrijven *umb*; zoo is de *b* eene oorspronkelijke letter in dit woord; welke, door het verwisselen met *p*, hetzelfde niet welluidender maakt.

Barmhartig, bij de *Vlam.* *bermhertig*. Dit woord is niet anders dan eene letterlijke overzetting van het Latijnsche *miserecors*. *Miser* beteekent *arm* (*) en *cor* beduidt *hart*. Men

(*) In de dagelijksche verkeering hoort men nog dikwijls: *het is eene miserie*, of, *wat een miserie!* Wanneer men van eenige ellende *grmoede* spreekt.

heeft er later, tot versterking van den zin, het voorzetsel *be* vóóraan gevoegd; hetwelk naderhand met de *a* zamenvloeyde, zoo als *bang* van *beang*, en daarmede *barmhartig* ontstond.

Begravenis, bij de *Vlam.* meestal *begraevenis*. Wanneer men de woorden van twee lettergrepen op *ve* uitgaande tot ééne intrekt wordt de zachte *v* door de scherpere *s* verplaatst, als: *grave*, *graaf*, *erve*, *erf*, enz. Gevolgelyk zou men, regelmatig, behooren *begraafuis* te schrijven. Doch, gelijk men de *e*, welluidendheids-halve, in dit woord gelascht heeft, moest de *ouge* zachte *a* met eenen enkele klinker uitgedrukt worden, waaruit *begravenis* ontstaat. Deze verwisseling van de *v* met *f* ontmoet men ook in de woorden *sterfelyk* van *sterven*, *verdorffelyk* van *verderven*, enz.

Bijzonder, nog bij vele *Vlam.* *bezonder*. Dit woord is zamengesteld van *zonder*, dat een denkbeeld van afscheiding oplevert, en het oude voorzetsel *bi*, nu *bij*. *Kiliaen* schrijft *bizonder*. Het thans algemeene gebruik der beste Schryfvers pleit voor het schrijven van *bijzonder*. Ook de overeenstemming met andere bijwoorden, welke met *bij* zamengesteld zijn, als: *bijna*. *bijkans*, oudtijds *bekants*, vordert, mijns oordeels, de laatste schrijfwijze.

Bezem, bij de *Vlam.* *bessem*. Men vindt bij *Kiliaen* *bessem*. Doch *bezem* komt volstrekt best met de uitspraak overeen. Bij de Hoogduitschers vindt men *besen*, bij *Tatianus* *besem*, bij de Engelschen *besom*. Men aanmerke echter, dat oudtijds eene enkele *s* zacht klonk; waarvoor wij thans de *z* bezigen.

Bloesem, bij de *Vlam.* *bloessem*. Oudtijds gold de *s* te gelijk voor den zachten en scherpen klank. Derhalve men verdubbelde dezelve om die van de zachte *s* te onderscheiden als in *besem*, *boesem*, enz. en men schreef: *bloessem*, *aassem*, *herssens*, *geessel*. enz. Doch met het invoeren der zachte *z*, is die verdubbeling niet meer noodig, maar zelfs overtoffig, zegt de geleerde *Kluit*, dewijl de enkele *s* genoegzaam voor den scherpen klank voldoet. Waaruit volgt dat men beter *bloesem*, *asem*, *hersens*, *geesel*, enz. zal schrijven. Hetwelk ook met den oorsprong dier woorden best overeenstemt.

zoo als wij bij *Kiliaan*, *Otfridus*, *Notkerius* en *Maarlant* aantreffen.

Bogchel, bij de *Vlam. bochel*. Het inlasschen der *g* in dit woord, alsmede in *lagchen*, *ligchaam*, *pagchen*, enz. ontstaat hieruit, dat men, volgens de gewone spelling, den medeklinker der voorgaande tot de laatste lettergreep overbrengt, als: *la-kèn*, *ma-ken*, enz. Derhalve behoort men ook *bo-chel*, *la-chen*, *li-chaam* te spellen, en dit voldoet geenszins aan de uitspraak. Gevolgelyk moet den medeklinker verdubbeld zijn, om daarop den korten klank der wortelklinkers te doen stuiten, als in *bidden*, *spotten*, enz. De *ch* eene dubbelvormige letter zijnde, is zeker niet wel geschikt om verdubbeld te worden; zoo als het blijken kan in *bochchel*, *lachchen*, *lichchaam*, enz. te schrijven. Ook degenen, die dit gewild hebben, hebben van niemand nagevolgd geweest. Daarentegen de verdubbeling met *g* vindt geene aanstootelykheid en voldoet genoegzaam aan de uitspraak. Dat deze inlassching geene plaats vindt in *lachte*, *belachte*, *lach*, *gelach*, enz. is om dat de korte vokaalklank aldaar op de *ch* stuit, welke tot de eindlettergreep niet overgaat. *Bilderdijk* schrijft *bochel*, *lachen*, *lichaam*, enz.

Christus, Somnige Hollandere en Vlamingen schrijven *Kristus*. Het schrijven van *Kristus* voor *Kristus* is reeds zeer oud. Men schreef oudtijds *Kerst* voor *Kristus*; *kerstenen* voor *doopen*, tot een' *Christen miken*. (*) Doch dit woord een eigen naam van Griekschen oorsprong zijnde, schijnt het met ons taalgebruik meer overeenkomstig van de oorspronkelijke spelling te behouden. Het gebruik is ten aanzien der schrijfwijze van dit woord verdeeld. Doch de bijgebragte reden kan ligt voor het schrijven met *ch* doen beslissen. *Weiland* heeft eerst *Kristus* geschreven, maar is, uit liefde der eenparigheid, daarvan later afgegaan. *Bilderdijk* schrijft *christendom*.

(*) Hiervan hebben wij nog *kerstdag*, dat is *christusdag*. En in de gemeene volkstaal hoort men nog *kersten doen*, voor *doopen*. Van *Christus* hebben wij het Latijnsche *Crisma*, of de gezegeade Olie waarmede men de doopelingen zalft.

Drie, bij de *Vlam. drij*. Het schrijven van *drij* voor *drie* strookt geenszins met de uitspraak. In 't Hoogduitsch is dit woord ook *drie*. Bij *Otfridus dria*, in het Angelsaksisch *drie*, *dreo*, in 't Engelsch *three*, Zweeds *tre*, Boheemsch en Russischs *tri*, Lat. *tres*. Nergens dan kan men de dubbele *ij* of Grieksch *γ*, in dit woord, aantreffen.

Dubbel, bij de *Vlam. dobbel*. De Hollanders bezigen het woord *dobbel* niet anders dan in *dobbelspel* waarvan *dobbelen*. De schrijfwijze van *dubbel* is reeds bij *Hooft* en *Vondel* te vinden; en thans van de beste Schrijvers gevolgd. Sommigen schrijven thans, om de welluidendheid, *dubbeld*; doch dit verdient weinig navolging, dewijl de *d* in de zamenstelling wegvalt, als: in *dubbelzinnig*, enz. In 't Hoogduitsch en Engelsch schrijft men ook *dubbel*, en in 't Latijn *duplus*.

Erwt, bij de *Vlam. ert. Pieterse* schrijft *erwet*, en *erwt*. Ook schijnt *erwet* de oude spelling te zijn, dewijl men nog in den gemeenen spreektraut (*dialectus communis*) hoort *erweet*, *erweten*, uitspreken. Derhalve verdient, mijns oordeels, *erwt* verkort van *erwet* de voorkeur.

Feniks, bij de *Vlam. en sommige Hollanders Phenix*. Dit woord zoude, om zijnen Grieksch en oorsprong, behooren met *ph* geschreven te zijn. Doch dewijl het thans niet anders meer dan figuurlijk gebezigd wordt B. v. *hij is een feniks in de kunst*, enz. Wordt thans deze laatste schrijfwijze meestal van de beste schrijveren gevolgd. *Bilderlijk* schrijft *fenix*.

Geesel, zie *bloesem*.

Geenszins, bij de *Vlam. geenzins* of *geenzints*. Achter *geen* en *een*. met *zin* en *deel*, in den tweeden naamval, zamengesteld, als *geenszins*, *eensdeels* schijnt om de uitspraak de *s* daar noodig te zijn, hetwelk in *eenigzins*, *anderzins*, enz. om de verschillende uitspraak, niet gevorderd wordt. Men mag ook niet *geensints*, of *geenzints* schrijven, omdat de *z* in *zin* aan het zakelijk deel van het woord behoort, en *zin* in den tweeden naamval staande, komt de *t* daar niet te pas. Gevolgelijk is de *s* in *geenszins*, om de welluidendheid ingelascht, en deze schrijfwijze is ter uitgezondering van *Bilderlijk*, algemeen gevolgd.

Gegeten, bij de *Vlam. geëten*, dit verledene deelwoord van het werkw. *eten*, zou moeten volgens de regelmaat *geëten* zijn; doch volgens *Ten Kate*, is de *g* er om de welluidendheid ingevoegd. *Adelung* oordeelt dat men oudtijds *geten* voor *eten* schreef, dan zou *gegeten* met de regelmaat strooken.

Gelegenheid, bij de *Vlam. gelegentheid*. De *t* is in dit woord, even als in *opentlijk*, *wezentlijk*, bij de Vlamingen welluidendheidshalve ingelascht geweest. *Siegenbeek* merkt aan, dat men slechts in de dagelijksche zamenspreking en geenszins in de beschaafde uitspraak, in deze woorden, eene *t* hoort, welke door het schrijfgebruik schier geheel verworpen zijnde, uit dien hoofde verdient afgekeurd te worden. Derhalve behoort men *eigenlijk*, *openlijk*, *wezenlijk*, *namelijk*, *eigenlijk* enz. te schrijven. Deze schrijfwijze is reeds door den taalgeleerden *Kluit* aangeprezen, en ook van *Bilderdijk* gevolgd.

Haar, bij de *Vlam. hair* en *hair*. Het schrijven van *hair* is nog een overblijfsel der Ouden die de *i* voor verlengletter bezigden als in *air*, *hair*, *heir*, *meir*, enz. Daar nu de regelmaat vereischt van altoos den klinker door zichzelf te verlengen, waarom de verdubbeling van den klinker ook in deze woorden niet gebezigd, welke spelling genoegzaam aan de beschaafde uitspraak voldoet? Men kan, wel is waar, *haar* (*hoofdhaar*) van *haar* (*vr. voornaamwoord*) niet onderscheiden. Doch wij hebben reeds aangetoond dat men om de *Homonijmen* geene schrijfwijze behoort te verwerpen, welke op goede taalkundige gronden steunt. Men vindt bij *Kiliaan* reeds *haar* voor *hair*, *heer* voor *heir*, *meer* voor *meir* geschreven. Langen tijd heeft men ook *oirsprong* voor *oorsprong*, *oirkonde* voor *aorkonde*, geschreven; hetwelk om de voorgestelde redens tevens moet verworpen worden. In 't Hoogduitsch schrijft men *haar*, *Wileramus haar*, *Tatianus hara*, Nedersaksisch en Deensch *haar*, Angelsaksisch *haar*, Zweedsch *här*. *Bilderdijk* schrijft echter *hair*, *heir*, *meir*, enz.

Heer, bij de *Vlam. heir*. Zie *haar*.

Heilig, als zelfst. naamw. gebezigd; bij de *Vlam. Heijligen*. Dit woord is eigenlijk een bijv. naamw. *Dus*

om regelmatig te zijn, zou men behooren een heilige te schrijven; gelijk men een vrome, een rechtvaardige schrijft. Doch het schrijfsgebruik van een heilig, zijn geboortehelig, was reeds ten tijde van Hooft en Vondel, bij de Hollanders, in zwang. Derhalve is dit een dier woorden, welk door het gebruik alleen kan gewettigd worden.

Herbinden, bij de *Vlam. erbinden*. *Her* is een onafscheidbaar voorzetsel, welk de beteekenis van wederom, eene plaatsing in den vorigen stand, of eene herdoening eener vorige daad heeft, als: *herkaauwen*, *hervormen*, *herdoopen*, enz. *Er*, kan van denzelfden aard van *her* niet zijn, dewijl b. v. *erkennen*, *erlangen*, *ervaren*, geene herdoening eener vorige verrigting aanduiden. Derhalve verdient de schrijfwijze van *herbinden*, *hermaken*, enz. voor *erbinden*, *ermaken*, enz. de voorkeur.

Hoogte, bij de *Vlam. koochte*. Zie *breedte*.

Juffer, bij de *Vlam. jouffer*. Dit woord is uit jongvrouw verbasterd; dus geldt de eene schrijfwijze zoo veel als de andere. Het gebruik, bij de beste Schrijvers, kan alleen over derzelve waarde beslissen.

Juk, bij de *Vlam. jok*. De verwisseling van *o* in *u* is bij de Hollanders zeer gemeen, als blijkt in *gunst*, voor *jonst*, *kunst* voor *konst*, *kunnen* voor *konnen*, enz. De uitheemsche en verwantschape talen pleiten voor beide schrijfwijzen. In 't Hoogduitsch is het *joch*. Angelsaksisch, *juk*, Engelsch *joke*, bij *Ulphilas*, (*) *juk*, Latijnsch, *jugum*, Spansch, *jugo*, Fransch, *joug*, Persiaansch, *juk*. Derhalve hangt hier de beslissing van het gebruik af.

Kagchel, bij de *Vlam. kachel*. Zie *bogchel*.

Klein, nog bij sommige *Vlam. kleen*. Onze verwantschape talen zijn, ten aanzien der spelling van dit woord, verschillig. In 't Hoogd. is het *klein*, bij *Notkerius*, *chlein*; *Willeramus*, *chlein*; Nedersaksisch, *kleen*; Zweedsch, *klen*. Thans is de schrijfwijze van *klein* bij de goede Schrijvers algemeen in gebruik.

(*) *Ulphilas* is een schrijver van de vierde eeuw der Christenheid, die de Evangelien, uit het oude Duitsch, in de Moesogotische taal overgezet heeft.

Kleur, bij de *Vlam. koleur*. Dit woord is van het Latijnsch *color* afstammende; doch heeft in onze taal het burgerregt verkregen, en uit dien hoofde wordt, als bij andere soortgelijke woorden, de oorspronkelijke spelling niet meer in acht genomen. Derhalve schrijven de Hollanders *kleur*, omdat deze schrijfwijze best met de beschaafde uitspraak strookt.

Koe, bij de *Vlam. koeij*. Volgens de regelmaat schijnt de schrijfwijze te moeten *koei* zijn, omdat men in 't meervoud *koeijen* schrijft. Doch het meervoud behoorde zich eerder naar het enkelvoud te schikken, B. V. *koe*, *koeën*, maar alsdan zou het geenszins met de uitspraak strooken. Denkelijk is 't dat de *ij* hier om de gemakelijkheid der uitspraak ingelascht is. De spelling van *koe* voor *koei* komt ook best met de verwantschape talen overeen. In 't Hoogd. is het *kuh*; Nedersadsisch *ko*; Zweeds *ko*; Deensch *koe*; Angelsaksisch *cu*; Engelsch *cow*; Russisch *kua*; zelf in de Malabarsche taal, *ko*.

Koffij, bij de *Vlam. meestal caffè*. Volgens de algemeene uitspraak zou het behooren *caffè* te zijn. Dit gewas, welk uit *Arabien* oorspronkelijk is en door *Daniël Edwards*, een koopman van *Smijrna*, ten jare 1652. in Europa is overgebracht, heet bij de Arabieren *kahve*; bij de Turken *Cahveh*; bij de Persianen *kahwee*; in 't Hoogduitsch is dit woord *kaffeh*. Dus kan de schrijfwijze van *koffij* niet dan door het gebruik gewettigd zijn.

Koninklijk, bij de *Vlam. koninglijk*. De verwisseling van *g* in *k* is, om de welluidendheid, reeds lang in gebruik; zoo schrijft men *jonker*, van *jong*; *sprinkhaan*, voor *springhaan*, enz. In *koninklijk* wordt in de uitspraak meer de *k* dan eene *g* gehoord. Er zijn Vlamingen die *koninklijk*, *afhankelijk*, *oorsprongkelijk*, enz. schrijven, om dus de uitspraak en afleiding te vereenigen. Doch men kan ligt opmerken dat deze schrijfwijze geene navolging verdient. De beste schrijvers bepalen die verwisseling van *g* in *k* tot de bijv. naamw. op *lijk* uitgaande, waarin men voor de *l* meer den klank der *k* dan dien van *g* hoort; derhalve schrijft men *koningrijk*, even als *vindrijk* enz., waarin de harde *r* zeer wel de laatste lettergreep opneemt, hetwelk niet wel met de *l* achter de *g*, als in *koninglijk*, gebeuren kan.

Kugchen; bij de *Vlam. kuchen*. Zie *bogchel*.

Kunnen, bij de *Vlam. konnen*. Beide deze schrijfwijzen zijn goed. Bij de Hollanders wordt dikwijls de *o* in *u* verwisseld. De Ouden schreven ook *konen* voor *konnen*. In *kunnen* heeft er eene letterverwisseling plaats; want men schrijft nog bij de Hollanders in den onv. verl. tijd *konde*, in het verl. deelwoord is *gekonnen*. Bij de oude Schrijvers en in de verwantschape talen vindt men dit werkwoord op verschillende wijzen geschreven. Bij *Notk. chunnen*; *Willelramus kunnon*, in Hoogd. *konnen*; Zweeds *kunna*; Angels. *connan*; Eng. *to can*. Derhalve is de schrijfwijze van *kunnen* zoo goed als van *konnen*. en door het gebruik der beste Schrijvers gewettigd. *Bilderdijk*, schrijft *kunnen* of *konnen*.

Kunst, bij de *Vlam. konst*. Dit woord stemt door den uitgang *st* van *kunnen* af; derhalve zie *kunnen*.

Kwartier, nog bij *Vlam. quartier*. Dit woord onderscheiden van het Latijnsche *quartus* is; komt van het fransche *quartier*. Oudtijds schreef men altoos de woorden met *qu*, welke men hedendaags met *kw* schrijft; doch dit laatste drukt veel juister den klank uit, en is reeds algemeen bij de goede Schrijvers aangenomen. De Latijnen die *k* noch *w* hadden, drukten die zamengevoegde letters met *qu* uit. De *q* is van de *Feniciers* of *Hebreeuwen* tot de Latijnen overgegaan, en, onze Voorvaders het Latijnsche *Alphabet* overnemende, behielden de *q*. Wij kunnen deze letter even als de *y* en *x* in onze taal te regt missen; en derhalve *kwartier* voor *quartier* schrijven.

Ladder, nog bij vele *Vlam. leeder* of *leer*. *Hooft* en *Vondel* enz. hebben reeds *ladder* geschreven. Men bemerkte wel dat de Hollanders veelal de *e* in *a* verwisseld hebben, B. V. *barsten* voor *bersten*, *verwarren* voor *verwerren*, enz. *Bilderdijk* wil dat *ladder* eene verbastering van *leer*, *leder* of *leeder* zij. *Leeder* of *leer* is afkomstig van *leiden*. Derhalve een werktuig om naar de hoogte op te leiden. Dus kan *ladder* alleen om de uitspraak en het gebruik gewettigd zijn. In 't Hoogd. is het *leiter*, bij *Notk. leitero*, *Kero leitar*, Nedersaksisch *leäder*, Eng. *ladder*, Poolsch *letra*.

Lagchen, bij de *Vlam. lachen*. Zie *bogchel*.

Ligchaam, bij de *Vlam.* lichaam. Zie *bogchel*.

Meer, bij de *Vlam.* meir. Zie haar.

Mozaik, bij de *Vlam.* mozaïsch. Mozaïkwerk is een kunstig ingeleid werk, waarin figuren, 't zij door steentjes, 't zij door kristaal of glasstukjes ingelegd worden. Het woord is van oosterschen oorsprong. De Franschen schrijven verkeerd *mosaique*, als ware het van *Mozes* afkomstig. Hierom is de spelling van *mozaïsch* af te keuren.

Murw, bij de *Vlam.* morw. In de verwantschape talen is dit woord op verschillende wijzen geschreven. In 't Hoogd. is het *murbe*, Angels. *mearwa*, Fransch *mou*, Zweedsch *mör*, Laplandsch *morre*.

Ontvangen, bij de *Vlam.* *ontfangen*. Op de spelling van dit woord zijn de gevoelens verschillig. Dewijl dit woord uit *ont* en *vangen* zamengesteld is, zoo behoort het *ontvangen* te zijn. De *f* kan, om de uitspraak, de plaats der *v* overgenomen hebben. Doch waarom dan ook niet *ontfallen*, *ontfonken*, *ontfluchten*, in plaats van *ontvallen*, *ontvonken*, *ontvluchten*, geschreven? De volle scherpte der *f* wordt ook in *ontfangen* niet waargenomen. *Huydecoper*, *Kluit* en de beste Taalgeleerden, geven, om de gezegde reden, aan de eerste schrijfwijze de voorkeur. Wel is waar dat de Duitschers *empfangen* schrijven, maar zij schrijven ook *fangen* voor *vangen* en bezigen meestal scherpe medeklinkers waar wij zachte bezigen, als: *fassen* voor *vatten*, *faul* voor *vuil*, *fromm* voor *vroom*, enz. *Bilderdijk* schrijft *ontfangen*.

Oogst, nog bij vele *Vlam.* *oegst*. Dit woord zou, naar het gevoelen van sommigen, uit *Augustus* ontstaan zijn. *Ten Kate* leidt het af van het oude *oeken* vermeerderen, omdat de harde *oo* in de zachte *oe* overgegaan is, zoo als in *oegst* en *oest* blijkt. Volgens de regelmaat zou het, om de verlenging der klinkers met zichzelf, behooren *oogst* te zijn. In 't Nedersaksisch is het *aust*, Deensch *host*, Zweedsch *höst*, Islandsch *haust*, Fransch *août*.

Paard, bij de *Vlam.* *peerd*. Volgens *Bilderdijk* heeft dit woord zijnen oorsprong in *varen*, voortgaen, snellen bij de *Arabieren*, *Perzianen* en *Turken* *faris*. Ook kan het van den naam der *Parthen* afstammen, die in de

Scytische taal *vlugtig* beteekent. De vornoemde Schrijver wil, dat het uitspreken met *ee* voor *aa*, even als in *waard*, *zwaard*, enz. niet anders dan laffe Hoogduitsche verbastering zij, want in 't Duitsch is dit woord *ferd*, of *pferd*, welk waarschijnlijk van het Latijnsche *ferus* of *veredes* afkomstig is. Duister dan ligt de oorsprong van dit woord. In 't Italiaansch is 't *cavalla*, Zweedsch *hoppa*, denkelijk van *huppen*, *huppelen*.

Parel, bij de Vlam. *peérel*. Men schrijft ook *paarl*, of *paarle*. Het schijnt uit het Fransch *perle* genomen te zijn, waarvan de Vlamingen nog *peérel* zeggen. *Hoofst* en *Vondel* schreven reeds *paarle* of *paerle*. Naar den hollandschen tongval is hier, als in verscheidene andere woorden, de *a* voor de *e* geplaatst. Gevolgelyk heeft de spelling van *parel* alleen dien tongval, en het gebruik der beste Schrijvers voor grond. In 't Engelsch is het *pearl*; in 't Fransch, Hoogduitsch en Boheemsch *perle*; Zweedsch, Italiaansch en middeleeuws Latijn *parla*; Nedersaksisch *berel*; waarvan *berilsteen*.

Parkement, bij de Vlam. *perkement*. Dat is eene dierenhuid op eene bijzondere wijze toebereid om op te schrijven. Het ontleent zijnen naam van *Pergamus* eene stad in klein Azie, waar het door zeker' Koning uitgevonden is. *Bilderdijk* schrijft *perkement* of *pergament*. Dit laatste strookt best met zijnen oorsprong; doch voldoet niet aan de uitspraak. In 't Latijn is 't *pergamenum*; Ital. *pergamina*; Hoogd. *pergament*; Fransch *parchemin*; Engelsch *parchment*; Spaansch *pargamino*.

Pinkster of *pinksteren*, nog bij vele Vlam. *sinxen*. Eigenlijk de vijftiende dag na den eersten aanvang van Paaschen; waarin de eerste paaschdag mede begrepen is. Het komt uit het Grieksch voort, en moet, naar zijnen oorsprong, *pinksteren* en niet *sinxen* zijn, hetwelk niet dan eene verbastering van *pinkster* is. In 't Latijn en Italiaansch is het *pentecoste*; Hoogd. *pfingst*; bij *Kiliaan* *pinckster*; Nedersaksisch *pingsten*; Zweedsch *pingest*; Engelsch *pentecost*; Fransch *pentecôte*.

Pleister, bij de Vlam. *plaester*. Dit woord 't zij men het voor kalk, of eene pleister om eene wond te heelen neme, is van het Grieks afkomstig. Waarvan het Latijn *emplastrum*. *Plaaster* strookt dus beter met zijn

oorsprong dan *pleister*. De uitspraak alleen kan, bij de Hollanders, het schrijven van *pleister* wettigen; want al de uitheemsche en verwantschapt talen pleiten mede voor de spelling van *plaster*. In 't Hoogd. is 't *pflaster*, Eng. *plaister*; Angels. *plaster*; Zweedsch *pläster*; Boheemsch *flastr*; Fransch *plâtre*; Italiaansch en Spaansch *emplastro*.

Pogchen. Zie *bogchel*.

Pragchen. Zie *bogchel*.

Rede, bij de Vlam. *reden*. De Hollanders schrijven *rede* voor een gesprek of het denkvermogen der ziel, en *reden* voor de oorzaak, of de drijfveer van eenige zaak, of verrigting. Voor *rede*, het verstandelijke vermogen der ziel, schrijven sommigen nog *reden*. Deze woorden zijn zeer naauw aan elkander verwant. Voor een gesprek zegt men in 't Hoogduitsch ook *rede*, Zweedsch *reda*, bij *Kero reda*. De Franschen en Engelschen maken onderscheid tusschen de schrijfwijze van ons *rede* en *reden*, als in *raison*, *reason*. Dit woord komt van het Latijnsch *ratio*. *Bilderdijk* wil het eenen Griekschen oorsprong toeëigenen en zegt dat *rede* zoo wel als *reden* eenen *voortgang*, *strekking* of *vloeiing* van woorden of gedachten beteekent. Deze schrijver oordeelt ook dat het onderscheid in schrijfwijze van *rede* en *reden* behoort te geschieden, al ware het slechts om de beteekenis van *redelijk*, dat niemand *redentlijk* schrijven zal.

Regt, nog bij vele Vlam. *recht*, om 't onderscheiden van *regt* (niet krom). Dat deze onderscheiding, om het vermijden der *Homonijmen*, niet noodig is, hebben wij reeds bewezen bij het woord *acht* en *haar*. *Regt* en *recht*, hebben beide denzelfden oorsprong, het werkwoord *rijgen*, waarvan ook *regel*, *regelen*. B. v. Men zegt nog: *naar regel en wet*. Ook is *regel* een werktuig, langs welk men regte lijnen trekt. Deze woorden komen alle van het Latijnsch *regere*, en dewijl *regt*, (niet krom), noch in uitspraak, noch in afleiding van *regt*, *regtwaardig* enz. verschilt, is er geen onderscheid in derzelver spelling noodig. *Bilderdijk* schrijft niet te min *recht*, *rechter*. In 't Hoogd. is 't *recht*; Eng. *right*; Gothisch *rathts*; Angels. *riht*; bij *Kero* en *Otfrides recht*; Lat. *rectus*.

Regter. Zie *regt*.

Regtte. Zie *breedte*.

Rogchel. Zie *pogchet*.

Rondte. Zie *breedte*.

Schepter, bij de Vlam. *scepter*. De woorden uit vreemde talen overgenomen, welke *sc* of *sk* hebben, nemen in het Nederduitsch gemeenlijk *sch* aan, als: *schrijven*, van *scribere*; *schrijnwerken* van *scrinium*; *schorpioen* van *scorpio*; *voetschabel* van *scabellum*; *scheurbuik* van *scorbutus*; zoo ook *schepter* van *sceptrum*. Derhalve om regelmatig te zijn behoort men *schepter* te schrijven. *Bilderdijk* zegt dat dit woord uit het Fransch genomen is, en niet onmiddellijk uit het Grieksch; en dat de *sch* in dit woord in te voeren voor de neuswijsheid onzer dagen bewaard was. Groote geleerde te hekelen past beter eenen *Bilderdijk* dan ons; maar wie heeft de *sch* in *schaal* van *scaba*; in *schaaf* van *sceva*, enz. ingevoerd? Indien deze genoemde Taalkenner niet bewees dat dit woord uit het Fransch overgenomen is, zoude hij dan *schepter* schrijven? Ik twijfel er aan, om dat hij *scabel* van het Latijnsche *svabellum*, schrijft. (Zie zijne *Geslachtlijst aan het woord scabel en scepter*).

Seraf, bij de Vlam. *seraph* of *seraphijn*. Men heeft thans voor regel aangenomen van de uitheemsche woorden, welke bij ons het burgerregt verkregen hebben, met letters te schrijven, die aan ons *Alphabet* te huis behooren, als: *kanaal* voor *canaal*; *koor* voor *choor*, *singel* voor *cingel*; *triomf* voor *triumph*, *profeet* voor *propheet*; enz. Derhalve, om de regelmaat, behoort men *seraf* voor *seraph* te schrijven.

Sfeer. Zie *seraf*.

Sieraad, bij de Vlam. *cieraad*. Men schrijft thans *sieraad*, omdat de *s* volstrekt beter aan de uitspraak voldoet. Oudtijds schreef men *cieraad*, in 't Hoogduitsch is het *zierath*. Ofschoon de *s* niet oorspronkelijk tot het woord behoort, is de spelling met dezelve door het standhoudend gebruik gewettigd, hetwelk zoo als *Bilderdijk* zelve zegt; men billijk volgen mag.

Sieren. Zie *sieraad*.

Staart. Zie *paard*.

Stroo, bij de Vlam. *strooy*. De Hollanders schrijven

stroo, volgens hunne uitspraak. Beide schrijfwijzen hangen van het gebruik af. Men vindt bij *Melis Stoke* meestal *stroij*, doch bij *Vondel* en de voornaamste Schrijveren vindt men *stroo*. De oorsprong van dit woord ligt zeer duister. In 't Hoogd. is het *stroh*; Angels. *streow*; Engelsch *straw*; Zweedsch *stra*; Italiaansch *strame*; Latijnsch *stramen*.

Stroop, bij de Vlam. *siroop*. De hollandsche schrijfwijze kan alleen door de uitspraak en het gebruik gewettigd zijn. Dit woord is van Oosterschen oorsprong. In 't Hoogd. is het *sijrup*; Eng. *sirrup*; Fr. *sirop*; Ital. *sirupo*; Arabisch *serup*; Persisch *scherbet*.

Tachtig, bij de Vlam. *tachtentig* of *tagentig*. Men heeft er oudtijds de *t* welluidendheidshalve voorgezet; zoo hoort men nog in de volkstaal 't *zestig*, 't *zeventig*, 't *negentig*; *Kiliaan* schrijft 't *tachtentich*. Dewijl dit woord niet anders is dan *acht*, met den uitgang *tig* zamengesteld, behoort men het even zoo als *dertig*, *veertig*, *zestig*, enz. *achtig* te schrijven; dat de *t* vooraan komt, is om de uitspraak, en dat zij in *tig* wegvalt, is om dat *acht* op *t* uitgaat, en dus genoegzaam aan de uitspraak voldoet.

Tam, bij de Vlam. *tem*. Gelijk dit woord van *toomen* of *betoomen* afstamt, zoo is *tam* even zoo naar van den oorsprong als *tem*. De Hollanders schrijven *tam* volgens hunne gewoonte van dikwerf de *e* met *a* te verwisselen. Echter schrijven zij *temmen* en niet *tammen*. De verwantschapte talen pleiten meer voor *tam* dan voor *tem*. In 't Hoogd. is het *zahn*; Zweedsch *tam*; Engelsch *tame*; Nedersaksisch *taam*; bij *Notk.* *zam*. *Kiliaan* schrijft zoo wel *tammen* als *temmen*. In het Latijn *domare*. Derhalve wordt de spelling van dit woord door het gebruik in de beschaafde uitspraak beslist.

Tarwe, bij de Vlam. meestal *terwe*. Dit is een dier woorden, waarin de Hollanders de *e* met *a* verwisseld hebben. *Hoofst* en *Vondel* schrijven *terwe*. De oorsprong van dit woord ligt duister. De uitspraak alleen kan deszelfs spelling regelen.

Tigchel. Zie *bogchel*.

Tiran, bij de Vlam. *tijran*. De Vlamingen volgen hierin de fransche spelling. Dit woord komt niet van het Fransch, maar van het Grieks voort; waarin het een Heer is die

een versterkt slot bewoont en het omliggend land beheerscht en uitzuigt. In 't Latijn is het *tyrannus*. Wij weten dat de Hollanders de grieksche *y* in vreemde woorden, welke het burgerregt verkregen hebben, om de uitspraak met de enkele *i* verwisseld hebben, als: *cipris* voor *cypris*, enz.

Tooneel, bij de Vlam. meestal *toneel*. Dit woord van *toon*en afgeleid zijnde, beteekent eene vertoonplaats, in vereeniging van hetgene daarop te zien is, als: *moordtooneel*, *speeltooneel*, *treurtooneel*, enz. Gevolgelyk moet, onbetwistelyk, de spelling van *tooneel* de voorkeur verdienen. *Bilderdijk* schrijft ook *tooneel*.

Toovenaar, bij de Vlam. nog veelal *tooveraar*. Dit woord dat van *tooveren* afstamt, moet, naar de afleiding, *tooveraar* wezen. *Kiliaan* schrijft *tooverer*, in 't Hoogd. is het *zauberer*. Het kan om de welluidendheid zijn, dat de Hollanders thans *toovenaar* schrijven.

Triomf. Zie *seraf*.

Twijfel, bij de Vlam. *twijffel*. Zie *oefening*.

Varken, bij de Vlam. *verken*. Dit woord wordt thans, over het algemeen, voor *zwijn* gebezigd. Het stamt af van het oude *var*, dat aan verscheidene dieren werd toegepast, B. V. aan een jong rund, een ram, zelfs aan eene nietmelkgevende koe, als: *varrekoe*. In de Salische wetten luidt het *varsch*; in het Vriesch *barg*. Derhalve komt de schrijfwijze van *varken* beter met deszelfs oorsprong overeen.

Verw, bij de Vlam. *verf*. Beide schrijfwijzen kunnen doorgaan. Oudtijds schreef men *verve*, *verwe* en ook *varve*. De Vlamingen schrijven *verf*, omdat zij in het meervoud *verven* schrijven. De Hollanders daarentegen *verven*. *verwer* schrijvende, strookt het beter met de regelmaat van *verw* en niet *verf* te schrijven. In de oude Duitsche taal was het *varve* en *variwa*. Het gebruik in 't Hollandsch pleit meest voor *verw*. *Bilderdijk* schrijft *verf*, en ook *verw*; hetwelk hij afleidt van 't oude *var*, kleur.

Vorderen; bij de Vlam. *voorderen*. Dit woord in de beteekenis van *eischen* wordt van de Hollanders menigmaal gebruikt. De Vlamingen, die zich zelden van dit woord bedienen, schrijven *voorderen*. De Hollandsche

uitspraak en de verwantschappe talen pleiten voor de schrijfwijze van *vorderen*. In 't Hoogd. is het *fordren*; Deensch *fodre*; Zweeds *fodra*; middeleeuwsch Latijn *foderare*.

Was, bij de Vlam. *wasch*. Oudtijds schreef men over 't algemeen *wasch*. Echter is de aanvoeging van *ch* hier onnoodig, want dit letterteeken valt in de zamenstelling weg, B. V. *waslicht*, ook wassen met *was* bestrijken. Indien men door *wasch* te schrijven, het wil van *was*, *ik was*, onderscheiden; dan wordt het gelijk aan *wasch*, het linwaat dat gewasschen wordt. Gevolgelyk al wat men van den eenen kant, voor de duidelijkheid, aanwint, wordt van den anderen kant verloren. In 't Hoogd. is het *wacsh*; Zweeds en Engelsch *wax*; Neders. *wasz*; Slavonsch *wosk*. Dit woord is van onzekeren oorsprong. *Bilderdijk* schrijft *wasch*.

Wereld, bij de Vlam. *weereid*. Op weinig woorden zijn er zoo veel verschillende gevoelens, opzigtelyk derzelve spelling, dan op dit woord. Bij de oudste Schrijvers vindt men *werelt* en ook *weereit*. Degenen die *werrelt* geschreven hebben, wilden het van *werren*, *verwarren*, afleiden; doch dit woord is van het oude *weren*, dat is: *zijn*, *worden*, *duren*, afkomstig. *Bilderdijk*, die *wareld* schrijft, wil het van het oude *waren*, *wezen*, afleiden. De afleiding van *weren*, de uitspraak en het algemeen schrijfsgebruik pleiten thans meest voor het schrijven van *wereld*. In 't Hoogd. is het *welt*; Engelsch *world*; en in de Oudduitsche taal *weralt* en ook *werolt*.

Wichelaar, bij de Vlam. *wichelaar*. Zie *bogchel*.

Wraak, bij de Vlam, *vraek*. De Vlamingen schijnen regt te hebben met *vraek*, *vreeken*, *vringen*, enz. in plaats van *wraak*, *wreeken*, *wringen*, enz. te schrijven, omdat de *v* hier zoo wel of beter aan de uitspraak voldoet dan de *w*. Doch hier dient aanmerkt te worden, dat de woorden met *wr* aanvangende, hunne beteekenis van den klank erlangen, en altoos iets dat ruw, scherp, wreed, hard, hobbelig is enz., aanduiden. In tegendeel de woorden met *vr* aanvangende, als: *vraag*, *vrede*, *vrij*, *vrucht*, enz., duiden geene dier hoedanigheden aan, en de *v* is hier niet dan eene letterverwisseling voor de *f*, welke men in alle verwantschappe talen

in soortgelijke woorden, bezigt, b. v. In 't Hoogduitsch *frage*, *friede*, *frei*, *frucht*, enz. Men vindt reeds bij *Melis Stoke*, *wrake* geschreven. Wat de uitspraak betreft, de *w* voor den harden medeklinker *r*, erlangt eene zekere scherphheid, welke genoegzaam met den aard van soortgelijke woorden overeenstemt.

Wreed, bij de Vlam. *vreed*. Zie *wraak*.

Wreken, bij de Vlam. *vreeken*. Zie *wraak*.

Wrijven, bij de Vlam. *vrijven*. Zie *wraak*.

Wringen, bij de Vlam. *vringen*. Zie *wraak*.

Zaterdag, bij de Vlam. *zaterdag*. De benaming van dit woord stamt af van den heidenschen god *Saturnes*. Het is eene vertaling van het Latijnsch *diēs saturni*. Het Hoogduitsch *samstag*, het Fransch *samedi*, komen van *sabatdag*. De schrijfwijze van *zaterdag*, waarin de *s* niets dan eene gewone letterverwisseling is, komt dan best met den oorsprong van het woord overeen. In 't Engelsch is 't *saturdaj*. *Kiliaan* schrijft *saterdagh*, maar alsdan zou het eerder van eenen *sater*, boschgod, dan van *Saturnus* schijnen af te stammen.

Zoon, er bestaat tusschen de Hollanders en de Vlamingen, ten aanzien van dit woord, geen verschil in spelling; maar ik neem deze gelegenheid te baat, om eene hollandsche schrijfwijze, welke bij de Vlamingen niet, of weinig in zwang is, te doen kennen. Deze is het voegen van *zoon* achter de eigennamen, als: *Jakob Andrieszoon*, *Kaspar Dirkszoon*, enz. Men versta wel dat eer de eigenlijke geslachtsnamen gebezigd werden, en ieder persoon nog zijnen eigen naam voerde, was het zeer gebruikelijk, bij dezen naam dien des vaders te voegen, vereenigd met het woord *zoon*, en zich daardoor van anderen, die denzelfden naam droegen, te onderscheiden. Deze gewoonte is zeer oud bij de Oostersche volkeren. Echter is dit woord *zoon* later verkort geweest, (te weten in de noordelijke streken van ons Nederland, waar het gebezigd werd), en men schreef *son*, *zen*, of *sen*, als: *Jakobs Andriessen*, voor *Jakob Andrieszoon*, geslachtsnaam *Andriesson*. Dus schrijven de Joden *Simon Nathans*, voor *Simon Nathanszoon*. De Russen schrijven b. v. *Paul Petrowits* voor *Paul zoon van Peter*. *Anna Pauwlona*, voor *Anna dochter*.

van Paul. Thans schrijven de Hollanders *n. v. W. H. Warnsinck, BZ.*, voor *W. H. Warnsinck, Balthazarszoon*. Om zich van iemand van denzelfden naam te onderscheiden. De Vlamingen bezigen veelal het Latijnsch *filius* daartoe, hetwelk eene ware taalverbastering is.

(*) *Belediging*, bij de Vlam. nog veelal *beleding*. Door het verwisselen van *en* in *ing* vormt men zelfst. naamw. Derhalve van *beledigen*, *belediging*; van *bevestigen*, *bevestiging*, enz. gelijk men van *werken*, *werking*, van *wandelen*, *wandeling* vormt. Het strijdt dan volstrekt tegen de regelmaat van *igen* en *ing* te verwisselen waardoor het zelfst. naamw. van zijn zakelijk deel, deels, beroofd wordt en ééne lettergreep verliest.

Dikwils, bij de Vlam. *dikwils*. Dit woord is zamengesteld van *dik* en *wijl*. *Dik* werd oudtijds voor *dikwils* gebezigd. *Wijl* is een tijdperk; zoo zegt men nog *bij wijlen*. De schrijfwijze van *dikwils* komt dan in geenen deele met de beteekenis van het woord overeen.

Frankrijk, bij de Vlam. *Vrankrijk*. De Hollanders schrijven dezen eigen naam met *f* omdat men meer de scherpheid dier letter, dan de zachtheid der *v*, in de uitspraak gevoelt. Ook heeft dit koninkrijk van de oude Franken zijne benaming bekomen.

Gepeins, bij de Vlam. *gepeis*. Dit woord van *peinzen* afstammende, verschilt eigenlijk in beteekenis van *gepeis*. *Peinzen* is met diepdenkende overwegingen bezig zijn, en is evenwel als het Fransch *être pensif*. *Peizen* daarentegen is even als het Fransch *penser*, Ital. *pensare*, in eenen gemeenen zin voor *denken* genomen.

Oefening, bij de Vlam. *oeffening*. Het schrijven van *oefening* met ééne *f* voldoet genoegzaam aan de uitspraak; dewijl den tweeklank *oe*, die de eerste lettergreep uitmaakt, op geenen medeklinker stuiten moet. *Oëfenen* schijnt ook een voortdurend werkw. van het oude *oefen* te zijn. Gelijk het schrijven van *hersen*, *geessel*, met eene enkele *s* genoegzaam met de uitspraak strookt, zoo even is het met *oefening*, *twijfel*, *tafereel*, enz. met eene enkele *f* gelegen.

(*) Deze opvolgende woorden moesten volgens het orde van het Alphabet geplaatst worden.

Markt, bij de Vlam. *merkt*. Wij weten dat het verschil in *dialekt*, de letterverwisseling van *e* in *a*, bij de Holl. in vele woorden heeft te weeg gebracht. De verwantschaptalen pleiten meest voor de spelling van *markt*. In 't Hoogduitsch is 't *markt*; Neders. *markt*; Deensch *marked*; Zweedsch *markuad*; Engelsch *markt*; Fransch *marche*; Italiaansch *mercato*.

Smart, bij de Vlam. *smert*. Zie *markt*.

Er bestaan nog vele woorden, welke men bij de Hollanders met de zacht-lange *e* en *o* uitspreekt, daar vele Vlamingen die met de scherp-lange *e* en *o* uitspreken, als: *deren*, *teren*, enz. ook in den onvolm. verledenen tijd van de ongelijkvloeiende werkw., welke in hun zakelijk deel de verlangde *i* voor wortelklinker hebben, als: *blijven*, *wij bleven*; *drijven*, *wij dreven*; *kijven*, *wij keven*; *rijden*, *wij reden*; *schrijven*, *wij schreven*; enz. Zoo ook met de zacht-lange *o*, als: *boren*, *smoren*, *storen*; tevens in eenige zelfst. naamw. als: *peer*. *peren*; *koor*, *koren*; *persoon*, *personen*; — *Rome*, *roze*, *rozen*, *toren*, enz. Daar deze verschilligheid niet anders dan een dialektverschil is, zoo volgt daar uit, dat den tongval van het *beschaafste deel* der natie, of de schrijfwijze der beste Schrijvers noodzakelijk de voorkeur verdient. Men ontmoet nog bij de Hollanders eenige spreekmanieren die volstrekt tegen de goede taalregels schijnen te strijden, als: *wel is waar*, in plaats van: *het is wel waar*; *waar komt gij van daan?* voor: *van waar komt gij?* als *ware het*, enz. Doch eer men met eenen *Van Daele* met soortgelijke zegswijzen lacht, men behoore wel de volgende woorden van *Huydecoper* in aanmerking te nemen: « Er zijn vrijheden, welke « de voornaamste Schrijvers, ook tegen de regelen der « Letterkunde somtijds bezigen; en die gewoon is de « beste latijnsche Schrijvers te lezen, weet, dat men « niet zelden in hunne Werken, zoodanige uitdruk- « kingen, die geheel afwijken van de gewone regelen « der Spraakkunst ontmoet; waardoor zij hunne schriften « eenen doorstralenden luister hebben bijgezet, en de « spitsvondigheid der haarklievende Letterwijzen te leut « gesteld hebben. (*)

(*) Zie proeve van Taal- en Dichtk. D. 1. Bl. 125.

Over de Basterdwoorden

IN DE NEDERDUITSCH E TAAL.

INDIEN er eene taal in Europa te vinden is, waarin men de uitheemsche, of Basterdwoorden ontberen kan, het is wel onze echt oorspronkelijke, rijke en voortreffelijke Moedertaal.

De meeste levende talen hebben hunne woorden van andere ontleend. Zij pronken wel met eenen vreemden tooi, maar zij kunnen hunne armoede niet verbergen. Daarentegen schept onze taal alles uit hare eigene bronnen; die, als ware het, onuitputtelijk zijn. Er bestaat geen voorwerp, 't zij in 't rijk der natuur, 't zij in dat der kunsten en wetenschappen, waar voor zij geene gepaste en duidelijke benamingen kan opleveren. Tevens vloeit zij over van zinverwante woorden, *Synonijma*, geschikt om de afgetrokkenste denkbeelden, met derzelve fijnste schakeringen, aan te duiden.

Geen wijsgeer, geen kunstenaar, geen geleerde, dien zij verlegen laat. Zij meet ieder, in zijne behoefte, met eene volle maat toe. Niemand heeft woorden te kort om zijne gedachten te omkleeden, te verfraaijen, en verstaanbaar te maken.

Men heeft zelfs weinig of geen Kunst- of Basterdwoorden noodig om over de Wis-Natuur-Werktuig-Krijgs-Zeevaartkunde te schrijven. Die hier van wil overtuigd zijn, dat hij de geleerde Schriften van *Simon Stevijn* (*) opneeme, en hij zal eene taal bewonderen,

---

(*) *Simon Stevyn van Brugge*, was Leermeester van Prins *Maurits*, en werd door hem Kwartiermeester-Generaal van het leger van den staat verheven. Hij gaf in het jaar 1605, een Nederduitsch Werk in het licht, waarin hij de geschiktheid der Nederduitsche taal, tot eene verhandeling over de Wis- en Natuurkundige wetenschappen, door een zeldingend bewijs van zijn voorbeeld, in klaren dag stelde.

welke zich tot allerlei gebruik laat plooijen , en niemand haren dienst ontzegt.

Daar wij een zoo rijke en voortreffelijke taal hebben , hoe heeft dan , zal iemand kunnen opmerken , hoe heeft dat heer van Basterdwoorden zich onder hare echte telgen gemengeld , of hare zuiverheid besmet ? Hiervan kunnen wij meer dan ééne reden voordragen. Voor eerst , voor den tijd van *Karel den Grooten* , was hier de Letterkunde in eene volkomene verwoesting gevallen. Onder dien Prins begon zij zich een weinig van onder het puin te verheffen , maar wat de taal betrefte , men gaf eenen al te grooten invloed aan het Latijn. Een drom van Latijnsche en Grieksche Kunstwoorden en Benamingen , kwamen , als eenen vloed , toegestroomd. De Geloofszendingen verplicht de Landtaal te leeren , om de volken te bekeeren , en in dezelve te kunnen prediken of onderwijzen , schoeijden geheel onze taal op de Latijnsche leest. Men stelde later taalverwoestende Spraakkunsten op , en de alsdan opkomende Rederijkgezelschappen namen de ingedrongen verbasteringen aan. De overgang der Grafelijke regering in het huis van Bourgondien bragt niet weinig bij om het gebruik van Basterdwoorden , uit de Fransche taal genomen , in zwang te brengen. Voeg daarbij al de vertalingen , zoo uit genoemde als Hoogduitsche en andere talen ; waarin men de vreemde kunstwoorden en spreekmanieren (*locutiones*) behouden heeft ; ook de vranderingen , waaraan alle levende talen , door eene vereeniging van vele oorzaken , en bij verloop van tijd , bloot staan , en wij zullen niet meer verwonderd zijn , dat onze schoone moedertaal , door een heer van ingedrongene Basterdtelgen , is bevekt en onteerd geworden.

De taalverbastering bestaat niet slechts in het gebruik van uitheemsche woorden en zegswijzen , maar ook wel in het overnemen van Hoogduitsche woorden die met ons taaleigen onbestaanbaar zijn. Ook de woorden en uitdrukkingen welke met de regelmaat onzer tale strijdig zijn , tevens het gebruiken van woorden in eenen geheel anderen zin , dan het achtbare taalgebruik , op het gezag der voornaamste Schrijveren gevestigd , daaraan

heeft toegewezen, (*) enz. Wij zullen ons alleen bij de uitheemsche of eigenlijk genoemde Basterdwoorden bepalen.

Geachte Taalhervormers hebben met ijver gewerkt om onze taal van de Basterdwoorden te zuiveren, als *Coorhert, Spiegel, Visscher, Hooft, Brandt*, enz., maar hebben niet volkomenlijk daarin kunnen slagen. Dit euvel bleef de overhand houden bij het behandelen van staatkundige en regterlijke zaken; gelijk nog zulke stukken hedendaags de meeste Basterdwoorden opleveren. Ja waar is onze taal min zuiver geschreven dan in de Raaden Pleitzaal en in de Bureelen, of Kantoren der publicke Ambtenaren? Niets komt er uit of 't is bezoedeld en bevlekt. Hoe ellendig is onze schoone Moedertaal in die schrijfvertrekken, door mannen, die anders, om hunne geleerdheid, bij het volk in aanzien zijn, niet vermoord, verminkt en verworpd? Wel is waar, dat alle vreemde namen van waardigheden en bedieningen, ook eenige kunstwoorden, niet zonder omslagtigheid, en gevaar van misverstand, met Nederduitsche woorden en uitdrukkingen kunnen verwisseld worden, doch behoeft daarom wel elk opstel, tot regterlijke of regeringszaken betrek hebbende, voor ruim een derde uit Basterdwoorden te zijn zamengesteld? De Hollanders en de Vlamingen kunnen elkanderer, ten dien aanzien, geen' laster aanwrijven, dewijl zij beide niet weinig aan dit misbruik onderhevig zijn. Dit kwaad zoude zoo groot niet zijn, indien het zich alleen tot regterlijke en staatkundige stukken bepaalde, of in de Bureelen en Kantooen zijne verachtelijke rol speelde; maar wanneer zulke Schrijvers over andere onderwerpen de pen voeren, blijft die vuile smette der bastaardij hunne schriften aankleven. Niemand dan die den rijkdom onzer schoone Moedertaal kent, en voor de handhaving harer eer bezielid is, zal voor deze handelwijze instemmen, maar hij zal op dezelve met verachting nederzien. (**)

(*) Wie hiervan meer wil, die leze de schoone verhandeling over den rijkdom en de voortreffelijkheid der Nederd. tale. door *Siegenbeek*, aan het 3.de Hoofdstuk.

(**) Hoe dikwijls gebeurt het niet, dat er van onze Advocaten of Procureurs opstellen gemaakt worden, bij welkers aflezing de partijen

Het is echter volstrekt onmogelijk al de Basterdwoorden uit onze taal te roeijen en 't zoude dezelve meer naden voordeel toebrengen. Er zijn kunsten, welke van andere natien tot ons zijn overgekomen en waarin men de gebruikelijke vreemde namen behouden heeft. B. v. de Grieksche, voetmaten in het werktuigelijke der Dichtkunst, als: *dactilus*, *trochæus*, *spondaeus*, *jambus*, enz. Welke woorden door de vertaling in duidelijkheid zouden verliezen. (*) De woorden *genie* met toepassing op de krijgskunde, *ingenieur*, *advocaat*, *notaris*, *procureur*, *geven*, volgens hunne oorspronkelijke kracht, *vernunft*, *vernusteling*, *geropen*, *aanteekenaar*, *bezorger* te kennen, en drukken dus, op zich zelve, de voorwerpen tot welkers beteekenis zij gebruikt worden, zeer onbepaald en onvolkomen uit. Zij kunnen dan zeer bezwaarlijk door een enkel woord in onze taal overgebracht worden, waarin ieder woord zijn eigene en bepaalde beteekenis heeft. Onze taal mag hierom van geene armoede beschuldigd zijn, want men zoude voor *ingenieur*, *krijgsvouwmeeester*, voor *procureur*, *pleitbezorger* kunnen zeggen, enz. Zoo lang nu deze benamingen door het gebruik niet aangenomen zijn, behoort men iets, om de duidelijkheid, toe te geven; schoon deze toegevendheid de grenzen der noodzakelijkheid niet overschrijden mag. (**)

Wij moeten hier nog in het midden brengen, dat er een goed aantal worden, welke men voor uitheemsche

niet meer den zin, of inhoud verstaan kunnen, dan of het Grieksch of Hebreuwsch ware. Vraagt die Heeren naar den uitleg, of de ontleding van het stuk; zij zullen beginnen met nog een honderd of twee Basterdwoorden, (die met den heerlijken titel van praktijkwoorden pronken), voor u uit te braken; en gij zult zoo wijs vertrekken dan gij gekomen waart. Wat al misvattingen, dolingen, misrekeningen, geschillen, enz. daar uit voorkomen, moet ik hier op het papier niet stellen. Indien deze taalmoorders eens de inleiding tot de hollandsche Regtsgeleerdheid van *Huig De Groot* lezen, zij zouden klaar overtuigd zijn, dat zij hunne praktijkwoorden wel kunnen missen.

(*) Wij zullen hier niet spreken van zulke woorden die ofschoon uit andere talen herkomstig, van gedaante veranderd zijn, en ten huidigen dage voor geen Basterdwoorden beschouwd worden, als: *fakkel* van *facula*; *balsem* van *balsamum*; *tafel* van *tabula*; *zegel* van *sigillum*; *vorm* van *forma*; *kous* van *calleus*, enz.

(**) Zie *Sieg.* Verhandeling over den Rijkdom, enz. en *Verh. over het verband tusschen de taal*, enz.

beschouwd, kunnen van Nederduitschen oorsprong zijn. Men versta hier van zulke woorden, welke door een zeer lang gebruik, en hunne gedaantverandering, onder de Basterdwoorden niet meer gerekend zijn, als: *tempel*, *kerker*, *katseel*, *paleis*, *bisschop*, *predikant*, *pastoor*, *diaken*, enz. Men meent dat alle soortgelijke woorden uit het Latijn tot ons overgevloed zijn, en dat B. V. *lans*, van *lancea*; *wijk*, van *vicus*; *wijn*, van *vinum*; *venster*, van *fenestra* komt, enz. daar het tegendeel waar is, zegt *Bilderdijk*. « Het Latijn, vervolgt dezelve « doorkundige Schrijver, is eene gemengde spraak, « naar het Grieksch geplooid, maar dat overvloed van « Duitsche woorden of wortels met eenen Latijnschen « uitgang. Het zij dan, dat deze woorden in die taal « van de volken die in vroeger tijd in Italie woonden, « aan- of overgenomen geworden zijn, het zij dat zij « in den grond van de oude taal der Latijnen lagen, « die zeer wel met het Duitsch of Perzisch vermaagschapt « kan zijn, maar waarvan het gelaat door de vermenging « met het Grieksch gansch van zijn oorspronkelijk ver- « anderd is. Dat het Grieksch zelve vrij groote gemeen- « schap heeft met onze taal, is voor lang waargenomen, « *Oionon*, *Oikos*, komen zigbaar, gelijk met het La- « tijnsche *vinum* en *vicus*, zoo ook met ons *wijn* en « *wijk* overeen. Dat intusschen de aangehaalde Latijnsche « woorden hunne taal niet eigen zijn, maar voor vreemd « in dezelve te houden, blijkt daar uit, dat zij geene « verwantschap in die taal kunnen aantoonen, maar « geheel op zich zelve staan, des noods, met eenige « afstammelingen die van hun voortkomen; terwijl zij « in tegendeel in het Duitsch of de Noordelijke taal- « takken niet alleen eene talrijke familie hebben, maar « hunne afleiding, tot den oorsprong toe, nagegaan « worden kan. »

Nu, deze soort van woorden overslaande, blijven nog twee soorten van vreemde of uitheemsche woorden in onze taal. De eerste soort die eigenlijk de Basterdwoorden uitmaakt, behoorde geheel uit onze taal gebannen te worden. (*)

(*) Wie de Basterdwoorden verlangt nader te kennen, die leze: *Meyers Woordenschat*, en voornamelijk het *Kunstwoordenb.* van *Weiland*.

De tweede soort behelst in zich zoodanige woorden, welke, ofschoon van uitheemschen oorsprong zijnde, echter door veelvuldig en langdurig gebruik, het zoo genoemd burgerregt verkregen hebben, en voor Nederduitsche kunnen gelden. (*)

Wat middel thans voor degenen, die trachten onze Moedertaal zuiver te schrijven, om de woorden, welke bij ons het Burgerregt verkregen hebben, van de eigenlijke Basterdwoorden te onderscheiden? Ik heb geradig gevonden, van de eerste soort van woorden eene Lijst op te stellen, waarin, weinige uitgezonderd, men dezelve zal kunnen opspeuren.

LIJST

*Van vreemde Woorden, welke bij ons het
Burgerregt verkregen hebben.*

~*~*~

ADRES, Opschrift van eenen brief, of eenige afgevaardigde goederen.

Akademie, Hoogeschool.

Almanak, Dagwijzer.

Ambassade, de waardigheid en het ambt eens Afgezants.

Ambassadeur, een Afgezant van staat.

Amen, een woord, uit het Hebreuws en Grieksch, door de Bijbelvertalers tot ons gekomen. Het beduidt: *het zij zoo*, of *dat het waar zij*.

Apostel, Godsgezant, of Geloofsgezant.

Apotheek, Artseniwinkel.

Apotheker, Artsenibereider.

(*) *Sieg.* over de Spelling der Nederd. taal. bl. 254.

April, Grasmaand. *Karel de Grootte* noemde haar *ostermanoth*. Zij werd van de heidenen aan *Venus* toegeheiligd.

Arsenaal, Tuighuis, Wapenhuis.

Artikel, Ledetje, of deel eener rede, of eens Geschrifts.

Atlas, een Aardrijkskundig zamenstel, eerst door *Gerh. Mercator atlas* genoemd.

Augustus, Oogstmaand, bij de Romeinen naar Keizer *Augustus* genaamd. *Karel de Grootte* gaf haar den naam van *Aranmanoth*.

Avontuur, een toeval, eene uitkomst waaraan het geluk meer deel heeft dan het overleg.

Baljuw, Hoofdschout, Drost.

Ballast, de onderste last in een schip, om het evenwigt te houden.

Bandijt, ook *bandiet*, een Gebannene, die zich op rooverij toelegt,

Bankerout, eene Bankbreuk.

Bankerouttier, eene Bankbreukige.

Banket, een Gastmaal, eene Smulpartij.

Barbier, Baardscherer.

Bas, de laagste toon in de Muzijk. De Basstem.

Bastaard, een onecht kind.

Bijbel, de Heilige Schrift.

Bokaal, Drinkglas, Drinkbeker. In de gemeene spraak ook Ruimer.

Braaf, Dapper, Kloekmoedig. Ook *Eerlijk*.

Bres, opening in een Vestingwerk.

Cement, Tiras, een soort van Kalk.

Cijfer, Getalletter.

Cijns, Tol, Schatting.

Cimbaal, een driekantig Snaarspeeltuig, met ringen en Schelletjes.

Cipier, een Gevangenenbewaarder.

Cirkel, Kring.

December, Wintermaand. Van het Lat. *Decembris*, dewijl die maand, bij de Latijnen, de tiende was. *Karel de Grootte* noemde haar *Heilmanoth*.

Dozijn, van het Lat. *duodecim*. Een getal van twaalf.

Eko, Weergalm, Nagalm.

Element, Hoofdstoffe. Ook de grondstoffe aller ligchamen.

Evangelie, eene blijde, aangename Boodschap.
Faam, de Luchtgodin, overdragtelijk *gerucht*. Ook voor eer of oneer gebezigt, als: eene goede, of kwade *faam* hebben.

Fabel, Verdichtsel.

Fabriek, voortgebragt Werk. Ook de Werkplaats waarin het voortgebragt wordt.

Falie, Sluijer, Regenkleed der vrouwen.

Fatsoen, Vorming, of Gedaante eener kunstig gewerkte zaak.

Februarij, Sprokkelmaand. Van *februa*, *festum lustrale* Zuiveringfeest. Het woord *Sprokkelmaand* is afgeleid van *Spurcalia*, zeker feest, bij de oude Duitschers gevierd.

Festoen, Loofwerk, meest op feesten gebruikt. Ook in de Bouwkunde.

Fier, Moedig, Trots. *De fiere Melpomeén*.

Figuur, de Gedaante of Afbeelding eener zaak.

Filozoof, Wijsgeer, Beminnaar der Wijsheid.

Flerezijn, Jigt.

Fleur, de Bloei van boomen en planten.

Fondament, de Grond van een Gebouw.

Fontein, Bron.

Form, de uiterlijke gedaante van iets, Vorm.

Formaat, Grootte en Breedte van een blad papier.

Foreest, Bosch, Woud.

Forsch, Sterk, Geweldig.

Fortuin, in de Fabbelleer, de Geluksgodin. Ook geluk, voorspoed.

Galerij, Wandeldreef, ook Schilderijzaal.

Galop, het Rennen van een paard. Dit woord, ofschoon van het Fr. *galop* en Ital. *galoppo* ontleend, is echter van Oudduitschen oorsprong, en vindt zijnen stam in *loopen*.

Generaal, Veldoverste. Ook de Opperste van eene Geestelijke orde.

Gepeupel, het gemeene Volk, het Graauw.

Glorie, Heerlijkheid, Luister.

Glos, eene Kantteekening op een boek. Van het Gr. en Lat. *Glossa*.

Gouverneur, Landvoogd.

Graveren, Etsen, met een scherp wertsuig in eene harde stoffe snijden,

- Griffier*, Geregtschrijver.
- Gros*, een getal van twaalf dozijn. Ook het grootste deel.
- Grot*, een Hol, Berghol, of Spelonk.
- Harmonie*, Eenstemmig Overeenkomst, of overeenstemming van Beelden, Verwen, Toonen en Woorden.
- Historie*, Geschiedenis.
- Horde*, een zwervend Herderleger van volken, als de Tartaren.
- Horizon*, Gezigteinder.
- Horoskoop*, Geboortester.
- Jaloerschheid*, Nijver, Minnenijd.
- Januarij*, Louwmaand. *Januarius* genaamd, van den heidenschen god *Janus*. De oorsprong van den naam van Louwmaand ligt zeer duister.
- Javelijn*, Werpschicht.
- Jubeljaar*, eene plechtige Feesttijd, die bij de Joden om het vijftigste jaar gevierd werd. Vanhier Jubelfeest. Het beduidt Vreugdfeest.
- Juist*, even, net, op denzelfden tijd.
- Julij*, Hooimaand. Deze Lat. naam is van *Julius Caesar* ontleend.
- Junij*, Zomermaand. Men noemt haar ook *Wiedemaand*. *Karel de Groot*e noemde haar *bracmanoth*, Braakmaand. De Lat. naam *Junius* komt van de godin *Juno*.
- Kabinet*, Geheimvertrek van Vorsten; ook Verzamelplaats van Zeldzaamheden, geheime Zaal voor afgezonderde werken, enz.
- Kalant*, Koopvriend.
- Kaliber*, de wijdte der Ziel of Monden van een geschut; ook de doorsnede (*diametre*) eens kogels.
- Kanaal*, eene gegravene Waterleiding. Het Bed van eenen vloed, eene Zeeëngte.
- Kanon*, een stuk Geschut.
- Kansel*, Spreekstoel.
- Kanselerij*, Plaats, waar openbare Papieren, Boeken en Oorkonden bewaart worden.
- Kantoor*, Schrijfvertrek.
- Kaos*, Bajert, Mengelklomp. Dit woord is van Grieksche afkomst, en wordt, meestal, figuurlijk gebezigd.
- Kapel*, eene kleine Kerk.

- Kapellaan*, Kapelpriester, Bijpriester.
Kapitaal, Hoofdsom, waaruit men gewin of renten maakt.
Kapitein, Hopman, Hoofdman.
Kapitool, eene Vesting van het oude Rome, op den Saturnusberg gebouwd, dus genoemd, naardien men, bij het uitgraven van de grondvesten, een menschenhoofd vond.
Kapittel, Hoofddeel, Hoofdstuk eens Boeks, enz.
Karakter, Letters in het schrijven, ook het gansch gemoedsgestel van den mensch.
Karoot, Beetwortel.
Karos, eene prachtige Koets, een Staatsiewagen.
Kermis, Jaarfeest.
Koers, Loop, Vaart, Wending, vaste Orde, regel van Onderwijs, enz.
Kolijk, Darmwee, Darmpijn.
Kolom, Zuil, Pijlaar.
Koloriet, de juiste kleurmenging in een Schilderstuk.
Kolos, koperen Standbeeld van meer dan natuurlijke grootte.
Komedie, Blijspel.
Komeet, Staartster.
Koncilie, Kerkvergadering.
Kopij, Afschrift.
Kornel, een Overste van eenen hoop Voetknechten.
Kornet, een kromme Horen, eene kromme Fluit, Standaarddrager.
Kornis Kroonlijst.
Korporaal, gemeen Onderofficier bij het Voetvolk.
Kronijk, Jaarboek.
Krucifix, Afbeeldsel van Christus, hangende aan een Kruis. Uit het Lat. *Cruci adfixus*.
Kwartier, vierde uur, Woning van Soldaten, enz.
Labirint, Doolhof, verwarde zaak.
Liniaal, eene platte strook houts om lijnen langs te trekken.
Linje, Lijn, Streep.
Luitenant, Plaatsbekleeder, Stedehouder.
Maart, Lentemaand. Uit het Lat. *Martius*, van den Krijsgod Mars. *Karel de Groot*e noemde haar *Lensinmanoeth*.

- Magazijn*, Voorraadplaats, Bewaarplaats.
Magistraat, Stadsraad, Stedelijke Regeering.
Majesteit, Hoogste Waardigheid, een met de hoogste magt bekleede Persoon.
Majoor, Krijgsbevelhebber, Bewindhebber, Schout.
Manifest, openbaar Vorstelijk Geschrift.
Marsch, Optogt der Krijgsbenden, Muzijkstuk.
Masker, Grijs, Momaangezigt.
Matras, Onderbed.
Matroos, Bootsgezel.
Medecijn, Geneesmiddel.
Mei, Bloemaand, denkelijk van het Lat. *Majus* afgeleid. Men vindt ook in de Salische wetten *meo*.
Meridiaan, Middagslijn.
Millioenen, een getal van tienmaal honderd duizend.
Minister, Hoogestaatsbedienaar.
Minuut, eerst Opstel, oorspronkelijk Schrift; ook het zestigste deel eener uur, of van eenen graad.
Mirakel, Wonderwerk, Wonderdaad.
Misse, het Onbloedig Offer in de Kerk.
Missaal, Misboek.
Mode, Kleedingsdracht.
Mumie, een gebalzend en gedroogd Lijk.
Muzijk, Toonkunst.
Natie, Volk, Geslacht.
Notaris, Opsteller van burgerlijke Akten, enz.
November, Slagtmaand; de elfde maand van het jaar; van het Lat. *Novembris*. *Karel de Groot*e noemde deze maand *Windmanoth*, bij de oude Cimbers *Blotmanoth*, Bloedmaand.
October, Wijnmaand; de tiende maand van het jaar, van het Lat. *October*. De Saksen noemen haar *Zaai-maand*.
Ode, Lierzang.
Officier, een Bevelhebber bij het Krijgsvolk, of iemand die een openbaar Ambt bekleedt.
Opera, Zangtooneelstuk.
Palissade, Schanspaal.
Pantalon, lange Brouk, die tot op de hielen hangt; van het Fr. *pantalon*, eene Personaadje in de Marionetten-spelen, afgestamt.

Pantomine, een met gebaren woordennabootsend Tooneelspel. Dit woord is van Griekschen oorsprong.

Paradijs, Lusthof.

Parkement, een Dierenhuid toebereid om op te schrijven.

Parlement, verzamelde Regeringsleden des Rijks, B. V. in Engeland.

Partij, Aandeel, ook voor een aantal menschen, door de zelfde begrippen beziel, in tegenoverstelling van een ander soortgelijk aantal, enz.

Paskwil, eene op papier gestelde Smaadrede.

Paspoort, Vrijgeleibrief.

Passeren, Doortrekken, Voortgaan.

Passie, het lijden van *Jesus*.

Pastoor, Herder, Geestelijke Bestuurder eener gemeente, of parochie.

Pater, Vader, uit het Lat. *pater*; naam van eenen Kloosterling.

Paternoster, het Onze Vader. Ook de aaneengevoegde balletjes van den Roozenkraus.

Patient, Lijder.

Patroon, Schutsheer, Beschermmer; ook Model voor de Kleermakers, enz.

Paveljoen. Zomerhuisje, Verdek op een Vaartuig, enz.

Pedestal, een Voetstuk van eene Zuil, van een Standbeeld.

Pelgrim, Bedevaartganger.

Pelgrimaadje, Bedevaart.

Periode, Omvang, bepaald gedeelte eener Redevoering, Volzin.

Piloot, Lootsman, Loots.

Pleizier, Vermaak.

Pontifikaal, het Pauselijke Gewaad, Staatkleed.

Port, Bregloon van eenen Brief.

Portaal, eene naast aan de deur gelegene afdeeling van een Huis, Kerk, enz.

Portie, Aandeel van de spijs aan tafel toegedeeld.

Portret, Afbeeldsel.

Postuur, de rigting van het ligchaam.

Praktijk, Beoefening, het Werkdadige,

Predikant, Godsdienstleeraar.

President, Voorzitter.

- Proces*, Regtsgeding, de afloop van een Regtsgeding.
Procureur, Pleitbezorger.
Profheet, Godstolk, Aankondiger van den Goddelijken wil.
Profijt, Voordeel, Winst.
Protestant, Hervormde.
Provincie, een Wingewest.
Publiek, het Algemeen, algemeen bekend.
Rantsoen, Losgeld.
Rapport, Betrekking, een te rug gebragt berigt.
Rebel, Wederspannig.
Referein, zeker soort van Gedicht.
Regement, Schaar van Krijgsleden, Krijgsschaar.
Regent, Regeerder, Bestuurder over 't algemeen genomen.
Register, Bladwijzer van een Boek, enz.
Reglement, eene verzameling van bepalingen, waarnaar men zich schikt.
Regulier, naar regels afgemeten, aan orderregels gebonden.
Renegaat, Godsdienst verloochenaar, die den Mahomedaanischen godsdienst omhelst.
Republiek, Gemeenebest, waar het volk de oppermagt heeft.
Respijt, Uitstel, Tijdvergunning.
Roman, Verdicht Geschiedverhaal.
Romance, eene kleine avontuurlijke Geschiedenis op Dichtmaat.
Saizoen, Jaargetijde.
Sakrament, eene geheime, plegtige, godsdienstige handeling, waarbij men, door middel van een uiterlijk teeken of zinnebeeld, een geestelijk goed verkrijgt.
Salaris, vastgesteld loon.
Salet, die Kamer in een huis, waarin men gezelschap ontvangt.
Saluut, Groet, Heilwensch, aan het hoofd der Vorstelijke afkondingen.
Salvo, gelijktijdige afvuring van verscheidene stukken Geschut, of Handgeweren.
Sant, Heilige, vrouwelijk *Santin*.
Schabel, Voetbank.

Schandaal, Ergernis, Aanstoot.

Sekretaris, Geheimschrijver.

Sekret, een heimelijk gemak.

Sekse, een der twee geslachten; ook het vrouwelijke geslacht in het bijzonder.

September, Herfstmaand, de negende maand van het jaar. De Lat. naam *September* stamt af van *septem* zeven; zij was bij de Romeinen de zevende maand van het jaar.

Serjant, Onderofficier bij het Voetvolk.

Servet, Handdoek.

Servies, Tafelgeregt.

Sjerp, Gordel van Krijgsbevelhebbers, Standaarddragers, enz.

Signet, Werktuig, om eenen zegel op het papier te drukken, enz.

Simpel, Eenvoudig, Slecht, Enkel, Bloot, Zwak van hoofd.

Sint, woordje vóór den naam van Heiligen geplaatst, als: *Sint Agnes*.

Sire, Titel van eenen Keizer of Koning, even als *Czaar* bij de Russen.

Sonnet, Klinkdicht.

Souverein, een oppermagtig Vorst, Koning of Keizer.

Souvereiniteit, oppermagtige Heerschappij.

Syllabe, *Silbe*, Lettergreep.

Synode, een bijzonder slag van Kerkelijke Vergadering.

Talent, Begaafdheid.

Tamboer, Trommel, ook Trommelslager.

Tara, aftrek van gewigt van een vat, enz.

Tarif, Berekening, Tafel.

Tekst, zamenhangende inhoud van een Geschrift, in tegenoverstelling van de aantekeningen. Ook de hoofdspreek waarover iemand wil uitweiden.

Teljaar, Tafelbord.

Tempeest, Onweder, Orkaan.

Temperament, bijzondere gesteldheid der menschelijke zochten.

Temperen, Vermengen, door vermenging matigen.

Termijn, einde van een bepaald tijdvak.

Testament, een nitterste wil, Verbond.

Theater, Schouwtooneel.

- Tombe* , Praalgraf.
Traktaat , Verhandeling.
Tralie , evenwijdige Staven in een Venster.
Transport , Overvoering van Goederen, enz.
Travailje , Hoefstal, Noodstal.
Trezoor , Schat, ook Schatkist.
Trezorier , Schatbewaarder.
Tribuun , verheven Spreekstoel om voor het volk te spreken.
Triomf , Zegepraal, Vreugdgeroep.
Triomfant , Zegevierende.
Triomferen , Zegepralen.
Trompet , Muzijkinstrument, Tromp.
Vakantie , Rusttijd voor de Leeraren en Leerlingen der Scholen.
Vakatie , Verleiding tot een of ander Bedrijf.
Vagebond , Landlooper.
Valies , Mantelzak.
Vesper , Avondgodsdienst; ook het eten van een namiddagstuk.
Vikaris , voornaam Plaatsbekleeder bij eenen Bisschop.
Vokaal , Klinker, Klinkletter.

Daar zijn nog verscheidene uitheemsche woorden, welke door goede Schrijvers somwijlen gebezigd worden; doch waarvan men, mijns oordeels, zich spaarzaam behoore te bedienen, indien wij de zuiverheid in het schrijven onzer rijke en schoone Moedertaal ter harten nemen.

Wij kunnen uit deze Lijst van uitheemsche woorden duidelijk zien dat wij Nederduitsche woorden hebben, die, van een goed aantal, de denkbeelden even of meer juist doen voorkomen. B. v. *Jaarboek* voor *Kronijk*; *Lusthof* voor *Paradijs*; *Hoofdsom* voor *Kapitaal*, enz. Waarom dan niet meer de eer onzer Moedertaal voorgestaan, en voor soortgelijke uitheemsche woorden, geene echt Nederduitsche geschreven? Ja, de vreemde kunstwoorden drukken veelal de kracht of beteekenis der woorden minder klaar uit dan onze Nederduitsche. B. v. *Metaphysica* is min verstaanbaar dan *Bovennatuurkunde*; *Logica* dan *Redeneerkunde*; *Philosophie* dan

Wijsbegeerte; *Atmosphere* dan *Dampkring*; *Mathématique* dan *Wiskunde*; *Politique* dan *Staatkunde*; en nog veel andere meer. Gevolgelyk is het onbetwistbaar dat er geene taal in Europa gesproken wordt, die meer de uitheemsche woorden ontberen kan, dan onze rijke Nederduitsche taal.

Eer ik deze stoffe verlaat, wil ik nog van twee misbruiken ten aanzien het bezigen van verscheidene woorden spreken. Er bestaan oude woorden welke ten eenemaal in onbruik geraakt zijn, en van deze soort behoorde een Schrijver, die zich op kiesheid in de taal toelegt, nooit of zeer zelden gebruik te maken. Doch er zijn ook woorden welke men voor oude beschouwt en van goede Schrijvers eertijds hebben gebezigd geweest, en die de denkbeelden zeer sierlijk, keurig, krachtig en eigenaardig uitdrukken. (*) Gewis kan het niet dan eene partijdige voorin genomenheid zijn, zulke woorden niet meer te willen bezigen. Het gebeurt menigwerf, dat men woorden van echt Nederlandschen stempel verwerpt, om dezelve door uitheemsche of nieuwgesmede te verplaatsen. En, gelijk een groot Taalkenner zeer fraai zegt, alzoo ziet men de frissche en geurige planten van eigene bodem, in den Nederlandschen taalhof, meer en meer, door het welig opwassend onkruid van smakelooze basterdtelgen, verstoppen en versmoren. (**)

Er heerscht ook onder de Vlamingen een groot vooroordeel, opzigtelyk de zoo genoemde Hollandsche woorden, welke zij niet verstaan. Zij meenen dat soortgelijke woorden Basterdwoorden zijn, en alleen maar dienen om de voordragt der rede duister of onverstaanbaar te maken. Hoe menigwerf hoort men niet zeggen: *wij verstaan de Hollanders niet?* Van zulke lieden mag men zeggen dat de schuld dier onverstaanbaarheid niet moet onze schoone en rijke moedertaal te last gelegd worden, maar veel meer hunne eigene onkunde ten aanzien derzelve. Zij hebben nooit in hunne jeugd hunne moedertaal wel

(*) Denkelijk heeft het Koninklijk Genootschap *Concordia* te Brussel, bij het uitschrijven zijner Prijsvragen, ten jare 1827, zulke verouderde woorden in het oog gehad; welke men bij *Hooft*, *Vondel* enz. in menigte vindt, en thans meestal in onbruik geraten.

(**) Zie *Sieg. over den rijkd. en de Voortreff. der Nederd. tale.* bl. 243.

geleerd, en meestal met minachting op dezelve nedergezien. Zij weten niet waarin hare eigenschappen en schoonheden bestaan. Wanneer zij, bij voorbeeld, *bewonderen* ontmoeten, zij zullen vragen: waarom toch geen *verwonderen* geschreven? Zij bevatten niet dat door *bewonderen* die aandoening wordt uitgedrukt, welke buitengemeen groote en verhevene voorwerpen in de ziel doen oprijzen, terwijl *verwonderen* op het nieuwe, zeldzame en vreemde wordt toegepast.

De Hollanders hebben de Nederduitsche taal met vele woorden verrijkt, waardoor de denkbeelden gewijzigd worden, of meer gepast, natuurlijk of eigenaardig worden uitgedrukt. Wat belet er dan een woord te bezigen, hetwelk met de regelmaat der tale overeenkomt, en dient om eene wezenlijke behoefte meer of min te vervullen, of, door zijne overdrachtige beteekenis, de rede te versieren, te verfraaijen, en dus de taal aanmerkelijk te verrijken, of in een bekoorlijken gewaad te doen uitschijnen?

Ik loochene niet dat men, zonder Basterdwoorden te bezigen, ook kan duister of onverstaanbaar schrijven; en dat er Hollanders zijn die aan dit euvel mank gaan. Zelfs kunnen de woorden van eenen Schrijver taalkundig gebied en zonder eenige feilen zijn, maar de duisterheid zijner voordragt kan van eene verkeerde woordschikking, of van den stijl afhangen. Nu, gelijk de stijl van de bijzondere denkwijze eenes Schrijvers afhangt, kan dezelve duister of klaar en duidelijk voorkomen. Zonder *duidelijkheid* is alle sieraad zelve slechts klatergoud. « De « rede, zegt *Quintilianus*, moet zelfs van den min op- « lettenden hoorder kunnen begrepen worden: zij moet « even gelijk de zon in de oogen, van zelve in het « verstand dringen, zonder dat hetzelfde gedwongen zij « zich daar heen te rigten. Het is dus niet genoeg, « dat de zin daarvan verstaan worde, maar men moet « maken, dat het onmogelijk zij denzelfen niet te ver- « staan. » Doch dit behoort meer tot de Redekunde dan tot de Spraakkunst,

Over de Zilverwante Woorden,

(*SIJNONIJMA*).

HET Grieksch woord *Sijnonijma*, beduidt eigenlijk woorden van eene gelijke beteekenis. In dezen zin genomen, zouden wij weinig of geene *Sijnonijmen* in onze taal hebben. Men versta dan door *Sijnonijmen* zulke woorden, die de uitdrukking van dezelfde hoofdgedachte met elkander gemeen hebben, terwijl zij, voor het overige, bij de hoofdgedachte ieder een afzonderlijk bijkomend denkbeeld uitdrukken, of dezelve in min of meer verschillende gedaanten voorstellen, en hare onderscheidene wijzigingen aanduiden. Zulke woorden zullen dan, volgens hunnen aard, niet oneigenlijk met den naam van *Zilverwante Woorden* bestempeld worden.

Onze rijke Nederduitsche taal bezit eenen grooten voorraad van *Zilverwante woorden*. Doch hoe veel Schrijvers zijn er niet, die het onderscheid van soortgelijke woorden niet kennen, of die dezelve onverschillig bezigen? De kennis en regte keuze dier woorden is echter voor de juistheid, kracht en duidelijkheid der rede zeer noodzakelijk, en werken mede om het fijnste verschil onzer denkbeelden uit te drukken. (*) Wij zullen dit alles beter door eenige Voorbeelden aan den dag leggen.

Aantal en *getal* zijn zilverwante woorden. *Aantal* beduidt eene onhepaalde menigte, B. V. *eén aantal troepen*; *er is reeds een goed aantal kooplieden op de beurs*.

Het woord *getal* duidt alleenlijk aan, dat meer dan één ding bedoeld wordt, B. V. *onder het getal der goden*

(*) Lang heeft het den Nederlanders aan een werk ontbroken, waarin de zoo genoemde Nederduitsche *Sijnonijmen* verklaard waren. Thans is deze heerlijke taak, naar het voorbeeld van den Abt Girard, ten aanzien der Fransche *Sijnonijmen*, door den Taalkundigen *Braining* bewerkt.

geplaatst worden. Dewijl het denkbeeld der menigte hier geene plaats vindt.

Denken en *peinzen* zijn zinverwante woorden. *Denken* is het algemeene woord, 't welk de altijd rustelooze werking der ziel aanduidt, en, in dien zin, denkt de mensch altoos iets. *Peinzen* is eene sterke inspanning van den geest, bij deze hare werkzaamheid, enz.

Beroemd, *berucht*, *vermaard*, *befaamd*, *roemruchtig*, zijn zinverwante woorden. *Beroemd* wordt toegepast aan eenen mensch die door zijn verstand, zijne geestgaven of kennissen zijnen naam heeft kenbaar gemaakt, B. V. *Rubens en Boerhave waren twee beroemde mannen, wier naam zich nog verder dan Europa uitstreckte.* *Berucht* wordt toegepast aan allen mensch die van zich doet spreken, door eenige kwade daden, als: een *Erostrates*, een *Nero*, een *Robespierre*, enz. *Vermaard* drukt meer uit dan *beroemd*, en zet meer luister en grootheid aan den persoon bij, B. V. *de vermaarde helden der oudheid.* *De vermaarde muur van Sina*, enz. *Befaamd*, van het Lat. *fama* afgeleid, wordt meest, in eenen goeden zin, van groote mannen gebezigd. Doch dit woord drukt het denkbeeld van grootheid of luister onnaauwkeurig uit. Beter is het zich van *berucht* en *beroemd* te bedienen. *Roemruchtig* wordt meest aan glorierijke daden toegepast, B. V. *De Romeinsche geschiedenis vermeldt vele roemruchtige daden*, enz.

Aardig, *mooi*, *fraai*, *schoon*, zijn zinverwante woorden. *Aardig* drukt iets uit dat minzaam, geestrijk of vernuftig is, B. V. *een regt aardig kind; een aardig gezegde.* *Mooi* duidt iets aan dat schoon, hupsch is: *een mooi meisje*, of tot andere dingen overgebracht: *het is heden mooi weder.* *Fraai* is meest betrekkelijk op eene uiterlijke schoonheid, en gemeenlijk weinig duurzaam, B. V. *fraaije kleederen; een fraai rijtuig; een fraai gelaat.* *Schoon* levert meer het denkbeeld eener innerlijke schoonheid, of volkomenheid op; B. V. *het schoone der deugd is beminnetlijk; de geschiedenis dezer landen bevat vele schoone daden; het fraaije behaagt, maar het schoone treft en boeit den geest*, enz. (*)

(*) *Voltaire* heeft het echte gebruik der zinverwante woorden voor zoo belangrijk aangezien, dat hij heeft durven uitroepen: *peu de genre*

Het is buiten mijn bestek meer uitvoering over deze stoffe te handelen, of deswegens meer voorbeelden bij te brengen. Dit zij dan genoeg, om te doen zien dat de kennis en het goed gebruik der *Zinverwante Woorden*, volstrekt noodig zijn, om met juistheid, kracht en duidelijkheid zijne denkbeelden of gedachten voor te dragen. Ik zoude hier nog eene Lijst der Nederduitsche *Homoniemen*, gelijkkluidende of klankverwante woorden opgeven; maar het gering belang derzelve heeft mij, korthedshalve, daarvan doen afzien. Ook heeft de Hoogleeraar *Lauts*, daarvan eene lijst of klein woordenboek opgesteld, waardoor deze taak voldoende afgewerkt is. (*)

OPSLUITREDE.

IEMAND die eene moeilijke taak onderneemt, heeft gewis eenig regt om van iederen beoordeelaar eenige inschikkelijkheid, of ten minste bescheidenheid te vorderen. Wat de onpartijdige en onbevooroordeelde Lezer betreft, deze zal ligt eenige onnaauwkeurigheden in mijn Werkje verschoonen, omdat hij slechts het nuttige bedoelt, het welk hij door deszelfs lezing erlangen kan. De bedilzieke Lezer, die zich zelve neuswijze en stekelachtige aanmerkingen veroorloft, heb ik niet te vreezen; want zulk een doet niets dan zich zelve met zijne eigene schichten kwetsen. Eenigen mijner Landgenooten zullen, denk ik, tegen mij opstaan, en mij toeroepen: dat ik de eer der Belgen heb te kort gedaan, met de hollandsche taal boven de hunne te

---

humain! Définissez les termes! Cessez de vous haïr, de vous entre-dechirer par des mots que vous entendez mal, et qui ont servi à faire le malheur des nations.

(*) Zie Woordenboek van Nederlandsche gelijkkluidende en klankverwante Woorden, door *P. G. Lauts*.

verheffen, of aan dezelve, ten aanzien der spelling en der grondregelen, de voorkeur te geven. Hier tegen heb ik niets in te brengen, dan zulke lieden te verzoeken, van zonder partijdigheid en vooroordeel, te willen mijn werkje doorbladeren; ik zal dan gerust hun vonnis afwachten. Oordeelen zonder den grond der zaak te kennen, is de handelwijze der dwazen. Een regt verstandig mensch zal niets afkeuren nog verwerpen, eer dat hij tot den bodem der dingen heeft doorgedrongen, en, met eene diepe opmerkzaamheid, het ware van het valsche, het goede van het kwade geschildert heeft. Ontwaart hij eenige misvattingen, of onnaauwkeurigheden in eenig schrift, en vindt hij zich gedwongen of verplicht daartegen zijne bedenkingen in te brengen, hij draagt met veel voorzigtigheid en heuschheid, zijne vriendelijke te regtwijzingen voor; en is altoos bereidvaardig om tot den opbouw der kunsten en wetenschappen, het zijne bij te dragen. Mijn eenige wensch is dan, dat mijnen stekeligen arbeid iets moge bijdragen, om tot de ware kennis onzer schoone Moedertaal te geraken; en de liefde tot derzelve beoefening, in de harten der *Belgen*, mijne Medevaderlander, te doen ontbranden!

INHOUD.

V OORREDE. . . . . *Bladz. 1.*

TAALKUNDIGE TWEEspraak.

<i>Over de Spelling.</i>	1.
<i>Over de Twee- en Drieklanken.</i>	5.
<i>Over de Spelling met enkele en dubbele Klinkers.</i>	7.
<i>Over de verlenging der Klinkers met zichzelf.</i>	15.
<i>Over de Spelling met IJ en Y.</i>	17.
<i>Over de Medeklinkers.</i>	21.
<i>Over de vorming der Lettergrepen en Woorden.</i>	27.
<i>Over de zamenstelling der Woorden.</i>	29.
<i>Over de onderscheidene Taaldeelen of deelen der Rede.</i>	32.
<i>Over de Zelfstandige Naamwoorden.</i>	34.
<i>Over de Verkleinwoorden.</i>	36.
<i>Over de Getallen.</i>	37.
<i>Over de Naamvallen.</i>	39.
<i>Over de Lidwoorden.</i>	42.
<i>Over de Bijvoegelijke Naamwoorden.</i>	51.
<i>Over het Geslacht, Getal en de Verbuigingen der Bijvoegelijke Naamwoorden</i>	53.
<i>Over de Trappen van Vergelijking.</i>	58.
<i>Voorbeeld. van verbuiging van Zelfst. Naamw.</i>	62.
<i>Over de Voornaamwoorden.</i>	66.
<i>Over de Persoonlijke Voornaamwoorden.</i>	67.
<i>Over de Wederkeerige Voornaamwoorden.</i>	72.
<i>Over de Bezittelijke Voornaamwoorden.</i>	73.
<i>Over de Vragende Voornaamwoorden.</i>	76.
<i>Over de Aanwijzende Voornaamwoorden.</i>	79.
<i>Over de Betrekkelijke Voornaamwoorden.</i>	85.
<i>Over de Werkwoorden.</i>	88.

<i>Over de nadere verdeling der Werkwoorden, in Bedrijvende, Lijdende, Onzijdige, wederkeerige en Onpersoonlijke.</i>	Bl. 94.
<i>Over de Wijzen der Werkwoorden.</i>	96.
<i>Over de Tijden der Werkwoorden.</i>	102.
<i>Vervoeging der Werkwoorden.</i>	112.
<i>Over de Zamengestelde Werkwoorden.</i>	123.
<i>Over de Telwoorden.</i>	126.
<i>Over de Bijwoorden.</i>	136.
<i>Over de Voorzetsels.</i>	139.
<i>Over de Voegwoorden.</i>	147.
<i>Over de Tusschenwerpsels.</i>	151.

TAALKUNDIGE TWEESPRAAK.

<i>Over de Woordschikking.</i>	154.
<i>Over de Lidwoorden.</i>	255.
<i>Over de Zelfst. Naamw.</i>	160.
<i>Over de Bijv. Naamw.</i>	163.
<i>Over de Voornaamwoorden.</i>	168.
<i>Over de Werkwoorden.</i>	177.
<i>Over de Telwoorden.</i>	188.
<i>Over de Bijwoorden.</i>	190.
<i>Over de Voorzetsels.</i>	191.
<i>Over de Voegwoorden.</i>	192.
<i>Over de Tusschenwerpsels.</i>	193.
<i>Over de Orde, waarin de woorden in eene rede op elkander volgen.</i>	194.
<i>Afzonderlijke Verhandeling over de Naamwoorden, en andere bijzondere Woorden, welke tusschen de Hollanders en de Vlamingen zoo in geslacht als in spelling verschillen, enz.</i>	206.
<i>Van de Geslachten.</i>	210.
<i>Van het Onzijdige Geslacht.</i>	212.
<i>Van de Toepassing der Geslachten.</i>	214.
<i>Over de bijzondere woorden, welke tusschen de Hollanders en de Vlamingen in spelling verschillen.</i>	224.
<i>Over de Basterdwoorden in de Nederduitsche taal.</i>	246.
<i>Lijst van vreemde woorden, welke bij ons het Burgerregt verkregen hebben.</i>	251.
<i>Over de zinverwante woorden (Sijnonijsma).</i>	263.
<i>Opsluitrede.</i>	265.

VERBETERINGEN.

B	BLADZ.	1.	Voorrede	Reg. 19.	staat hebben	lees zijn.
	3.	id.	---	3.	---	hollandsch --- hollands.
	5.	id.	---	2.	---	beschaafste --- beschaafdste.
	6.	id.	---	22.	---	die --- dit.
	7.	id.	---	30.	---	uit. " Den --- uit, " den
	9.	id.	---	11.	---	doen --- te doen.

TAALKUNDIGE TWEESPRAAK.

Bladz.	2.	Reg. 31.	staat schrijven	lees te schrijven.
	3.	---	23. --- hem	--- haar.
	4.	---	5. --- verlangde	--- verlengde.
	18.	---	34. --- spreken	--- spreken.
	32.	---	13. --- (<i>Substantiva</i>)	--- (<i>Adjectiva</i>)
	47.	---	14. --- huns	--- hunner.
	48.	---	4. --- Koning	--- Koningin.
	52.	---	11. --- die	--- dat.
	59.	---	30. --- treffenste	--- treffendste.
	65.	---	3. --- onderving	--- ondervinding.
	70.	---	10. --- behoorde	--- behoort.
	id.	---	37. --- derden	--- den derden.
	118.	---	31. --- den heer	--- de Heer.
	167.	---	17. --- hen	--- hun.
	179.	---	15. --- één	--- éenen.
	200.	---	21. --- een vijandlijke	--- eenen vijandlijken.
	201.	---	33. --- van de	--- van den.
	204.	---	7. --- Het	--- met.
	209.	---	28. --- als	--- dan.

Andere kleinigheden verbeterde de Lezer.

